دیوان ترکی

سیّد ابوالقاسم نباتی

بمناسبت برگزاری کنگرهٔ بزرگداشت حکیم سید ابوالقاسم نباتی

انتشارات احرار تبریز

بسم الله الرحمن الرحیم

دیوان ترکی

سید ابوالقاسم نباتی

تدوین ائدن
حسین محمدزاده صدیق

احرار نشریاتی
تبریز
۷۲

حکیم سید ابوالقاسم نباتی شرفینه قورولان کنگره مناسبتیله

(یای ۱۳۷۲)

کلیبر

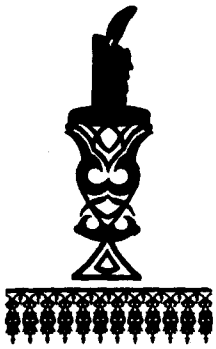

کیتابین آدی: سید ابوالقاسم نباتی نین تورکی دیوانی

تدوین ائدن و ایضاحلاری یازان: دکتر حسین محمدزاده صدیق

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ: رضائی

لیتوگرافی: نگار

صحافی: آرزو

چاپ نوبتی : بیرینجی چاپ

نشر ائدن: احرار نشریاتی، تبریز، آبرسان دؤردیولو، سای ۹۲. تلفون ۳۱۸۴۲۴

چاپ حققی نشر ائدنه محفوظدور

کیتابین تشریحی فهرستی

۱. قصیده‌لر **۱-۷۲**

۱-۱. بیرجه باخ گؤرآچیلیب اول‌گول حمرا، حمرا ۳
۱-۲. تاکه بونیاد ائیلرم روخسار جانانداندان حدیث ۱۱
۱-۳. مصطبه‌ی عشقده باده ومینایا باخ! ۱۳
۱-۴. می‌ده نه‌لطف،ای پری! نشئه او دورکه سنده وار ۱۶
۱-۵. طرف گولشنده یئنه بیر گول حمرا گؤرونور ۱۹
۱-۶. ای‌گؤزوم! گل گؤزه باخ، نرگیز شهلا نچیدیر ۲۶
۱-۷. منیم عالمده سلطانیم علیدیر ۲۸
۱-۸. ندن اول بوت پریوش داهی‌بیر بویانه گلمز؟ ۳۲
۱-۹. یئنه‌شوریده‌کؤنلوم عاشیق‌بیر گولعذار اولموش ۳۴
۱-۱۰. گوشه‌ی وحدت نه‌عجب جای ایمیش ۳۸
۱-۱۱. بیر کؤنول کیم‌اولادائیم روخ‌جانان ایله‌جمع ۴۴
۱-۱۲. عاشیق دیوانه بیر زومزومه بونیادقیل ۴۶
۱-۱۳. یول‌بوسوب بیردلبر عیاری گؤزلرگؤزلریم ۴۵
۱-۱۴. مست وسرخوش بیرپوت حرافی‌گؤزلرگؤزلریم ۵۱
۱-۱۵. اگله‌شیب بیرخسرو آفاقی‌گؤزلر گؤزلریم ۵۳
۱-۱۵. شهربند دلده بیرسولطانی‌گؤزلرگؤزلریم ۵۶
۱-۱۷. ای قلندر! منی‌ئولدوردو بوافیون، افیون ۶۰
۱-۱۸. صفحه‌ی عالمده بیر دورر نهاندیر أوشتیبین ۶۲
۱-۱۹. شوکر خداکه ائتدی‌یار، شاد، فیگارکؤنلومو ۶۴

۲۰–۱. اولی، یارب! که دوشه دامن جانان آلیمه؟ ۶۶
۲۱–۱. خدنگ تیرموژگانین اثرقیلمیش دل وجانه ۶۸
۲۲–۱. موژده، ای دل! که سنی گؤرمگه جانان گلدی ۷۰

۲. غزللر **۷۳–۱۴۹**

۱–۲. سحرمیخانه اطرافین گزیردیم مست و بی‌پروا ۷۵
۲–۲. اگر قویسان باخام من‌بیرنظر اول چشم مینایا ۷۷
۳–۲. نه‌اولموش بیلمیرم، یارب! هانی بیربولبول شئیدا؟ ۷۹
۴–۲. ای‌کؤنول! ائتمه شوروغوغاهئچ ۸۰
۵–۲. سن‌سیز، ای گول! کؤنلومون بیردم قراری یوخدو، یوخ! ۸۱
۶–۲. ندشاهم، نه‌گدایم، نه‌یسیر، باشیمدا حالت‌وار! ۸۲
۷–۲. منیم بوناتوان‌کؤنلوم یئنه فصل باهار ایستر ۸۳
۸–۲. منیم بوطبع مجنونوم، یئنه بزم شراب ایستر ۸۴
۹–۲. ئویله مستم، بیلمزم کیم می‌ندیر، صهبا ندیر؟ ۸۵
۱۰–۲. عشق جامیندان ایچن کیمسنه‌هشیار اولماز ۸۷
۱۱–۲. باخما شمشادا، گؤزوم! سروخوراصان، گز، گز! ۸۸
۱۲–۲. نیسبت سنه،ای شوخ! زلیخا اولا بیلمز ۹۰
۱۳–۲. منه دلبر، او کؤنول مولکونه سلطانیم بس ۹۱
۱۴–۲. سقاهم ربهم جامی، منی سرمست یارائتمیش ۹۲
۱۵–۲. آه بیلسم‌کیم نئچون بیزدن یئنه یار اینجمیش ۹۴
۱۶–۲. بیلمیم اگر خوش‌گلیر اول‌گول خندانه رقص ۹۵
۱۷–۲. سجده‌ی حق اولدوچون زومره‌ی انسانه فرض ۹۷
۱۸–۲. درد دلیم ائیلرم درگه سولطانه عرض ۹۸
۱۹–۲. اولمادی ممکن ائدم‌حالیمی جانانه‌عرض ۹۹
۲۰–۲. وه! نه‌گؤیچك یارانیب صفحه‌ی روخساره بوخط ۱۰۰
۲۱–۲. اول زامان من ائدرم ذؤوقیله بوجاندان حظ ۱۰۳
۲۲–۲. گلدی بیر شوخ یئنه یانیما گؤیچك، گؤیچك ۱۰۵
۲۳–۲. ای گؤزوم! یاتما داهی، گل داهی بیدار اول، اول! ۱۰۶
۲۴–۲. او گونش عارضه حئیران اولالی، زار اولوبام ۱۰۸

۲۵–۲. بسکه بو أوزدن ایراقلار ایله یولداش اولدوم ۱۰۹
۲۶–۲. گوره‌سن من‌نبیه یارب بئله‌نالان اولدوم؟ ۱۱۰
۲۷–۲. دوشه‌لی عشقه خواروزار اولدوم ۱۱۱
۲۸–۲. جانه اود ووردوم ئوزوم، پروانه‌لردن کوسموشم ۱۱۲
۲۹–۲. نه مدتدیرمن بیچاره، یارب! یارسیز قالدیم ۱۱۳
۳۰–۲. تیکمیشم گؤز راهه، بیر جلادی‌گؤزلر گؤزلریم ۱۱۴
۳۱–۲. گؤروم ای شوخ! سنی‌خوررم وخندان اولاسان ۱۱۶
۳۲–۲. مؤهروم ألمیده وار شه صاحب براتدان ۱۱۸
۳۳–۲. سنسن‌یئه بو طور دلی نورنارائدن ۲۱۹
۳۴–۲. جومدوم یئنه غواص تك، دریایه من، دریایه من ۱۲۱
۳۵–۲. یئنه آشوفته‌ی بیر نرگیزشهلایام من ۱۲۳
۳۶–۲. تاکه اولدوم‌آشینا اول رند صوفی رنگه من ۱۲۵
۳۷–۲. کیمدیراول سلسله‌ی عشقه‌گیرفتار اولسون ۱۲۶
۳۸–۲. ای بی‌وفا! گتیرمه‌چوخ افغانه‌کؤنلومو ۱۲۷
۳۹–۲. جلادگؤزلرین‌سوسایبب یاخشی قانیما ۱۲۹
۴۰–۳. دوشدوم یئنه میخانه‌ده خوش هنگلر ایچره ۱۳۰
۴۱–۲. سرمست بیخیلدیم یئنه میخانه‌لر ایچره ۱۳۲
۴۲–۲. غولغوله سالدیم‌یئنه، نه‌فلك اخضره ۱۳۴
۴۳–۲. گتیر، ساقی! می‌گولگون، بوبزمی بیر باهار ائیله ۱۳۵
۴۴–۲. ساقیا! دور، دولانیم باشینا، گل دؤورانه ۱۳۶
۴۵–۲. دوشسه بیرده نظریم مهر رخ جانانه ۱۳۷
۴۶–۲. بیللم‌که ائلدر آخیر اول نرگیز مستانه ۱۳۹
۴۷–۲. آمان! آمان! منی‌بیر زولف یار یاندیردی ۱۴۱
۴۸–۲. آه! که‌گؤردوم یئنه بیر بوت مه پیکری ۱۴۲
۴۹–۲. اولدوکؤنلوم یئنه بیر زولف چلیپا دلیسی ۱۴۴
۵۰–۴. چوخ دولاندیم‌کیم‌گؤرم اول چشم جادولار کیمی ۱۴۶
۵۱–۲. بؤیله جلاد اولماز اول‌مستانه جادولار کیمی ۱۴۷
۵۲–۲. دوتدوم یئنه خوش هنگ‌ایله میخانه‌نی، میخانه‌نی! ۱۴۸

۳. قوشمالار **۱۵۱-۱۸۴**

۱-۳. ساقی‌نه یاتمیسان، دورآیاغا، دور! ۱۵۳
۲-۳. یئنه گؤزوم دوشدو بیرمه جمالله ۱۵۵
۳-۳. سئودیگیم گؤزلرین آلدی جانیمی ۱۵۷
۴-۳، الله! الله! بودلبرسیمبر ۱۵۹
۵-۳. شئیدا بولبول! فغان‌ائتمه،غم یئمه! ۱۶۱
۶-۳. یئنه اسکندرتك دوشدوم ظولماتا ۱۶۳
۷-۳. یئنه باهار اولدو، آچیلدی گوللر ۱۶۵
۸-۳. بولبول کیمی گول أوزونه مشتاقام ۱۶۷
۹-۳. صبا! بومهجورو گل‌شاد ائیله، [سن!] ۱۶۹
۱۰-۳. صبا! مندن سؤیله اوگولعذاره ۱۷۱
۱۱-۳. یئنه لیلی ـ لیلی‌چیخمیش سئیرانا ۱۷۳
۱۲-۳. سوسایبیدیر یئنه کیمین‌قانینا ۱۷۵
۱۳-۳. منی مجنون ائدن یار پریوش ۱۷۷
۱۴-۴. گون یئتدی زواله، دؤندو آخشاما ۱۷۹
۱۵-۳. یئنه مؤوجه گلدی دریای چشمیم ۱۸۱
۱۶-۳. صبابوعرضیمی یئتیر صیاده ۱۸۳

۴. گرایلیلار **۲۱۲ - ۳۸۵**

۱-۴. ماشاءالله! ماشاءالله! ۱۸۷
۲-۴. جل‌الخالق! جل‌الخالق! ۱۹۱
۳-۴. عوریان‌ـ زار اولدوم یئنه ۱۹۴
۴-۴. ایشیم‌ـ پئشدم اودیاندیرماق ۱۹۷
۵-۴. یئنه فلکلر أونوشدو ۱۹۹
۶-۴. آمان،آقا! سنه قوربان ۲۰۱
۷-۴. سنه قوربان، گتیر، ساقی! ۲۰۴
۸-۴. یئنه گلدی باهار فصلی ۲۰۶
۹-۴. آباد اولسون گؤروم یارب ۲۰۸

۴-۱۰. نه‌خوشلایب خانیم بیلمم ۲۱۰

۵. بئشلیکلر ۲۱۳ - ۲۴۰

۵-۱. درد هیجردن حال زاریمی ۲۱۵
۵-۲. ائیله‌سن طلب راه ظولمتی ۲۱۷
۵-۳. حئیف بیلمه‌دیم‌کیم بو بولبولو ۲۱۹
۵-۴. بیلمیرم یئنه فیکره باتمیشام ۲۲۲
۵-۵. آشینا اولا هرکیم حق‌ایله ۲۲۵
۵-۶. گئت، دولانگیلن، خامسن هنوز ۲۲۹
۵-۷. ای فرشته‌خو، دورآیاغا، گل! ۲۳۳
۵-۸. گلمه! گلمه! گئت! یاخشی، یاخشی، سن! ۲۳۴
۵-۹. بؤیله بی‌وفا اولما، ای پری! ۲۳۷

۶. تجنیسلر ۱۴۱ - ۲۶۲

۶-۱. اوترلان باخیشین قوربانی جانیم ۲۴۳
۶-۲. باشینا دؤندوگوم گؤرنئجه حالدیر ۲۴۵
۶-۳. عشقی باشا ووروب سؤزدئین عاشیق ۲۴۷
۶-۴. سنین تك شهباز سرو قامته ۲۴۹
۶-۵. قوربانی اولدوغوم اوخون دوز یایا ۲۵۱
۶-۶. منیم باختیم‌کیمی طاق و رواقین ۲۵۳
۶-۷. گؤر سنمی، یارب! بیرده اولورمو ۲۵۵
۶-۸. کؤنلوم گولزاریندا، قیش مؤوسیمینده ۲۵۷
۶-۹. مجنونلار آدینی چکن تحریره ۲۵۹
۶-۱۰. آلا گؤزلوم بوردد منی ئولدورر ۲۶۱

۷. مستزادلار ۲۶۳ - ۲۹۸

۷-۱. ائتدی منی غم تاپداغی بیر گؤزلری خومار ۲۶۵

۲ـ۷. ای قامتی شمشاد، بویو سرو صنوبر! ۲۶۹
۳ـ۷. ای غونچه دهن، سیم بدن، دلبر طناز! ۲۷۲
۴ـ۷. تا اولدو سنین مهر روخون سونبوله ملحق ۲۸۶
۵ـ۷. ای قاشی‌کامان، کیپریگی اوخ، زولفو چلیپا ۴۷۹
۶ـ۷. ای سونبول تردن أوزونه شانه توتانیم ۲۷۲
۷ـ۷. لیلی تکی، سوز عیشوه ایله، ای بوت موزون! ۲۸۶
۸ـ۷. ساقی توت‌الیم‌کیم یتته‌سن عمر کماله ۲۹۰
۹ـ۷. ساقی نه‌دورو بسان ائله بیر رقص حوبابی ۲۹۵

۸. مخمسلر **۲۹۹ـ۳۰۴**

۱ـ۸. یك‌کولاه نمدو خیرقه‌ی‌پشم دومنی ۳۰۱
۲ـ۸. گلدی باهاروفصل تماشا، عجب اعجب! ۳۰۳

۹. مسدس **۳۰۵ـ۳۱۰**

۱ـ۹. ساقیا! دور، باده وئر، آچیلدی‌گول، گلدی باهار! ۳۰۷

۱۰. ترجیع‌بند **۳۱۱-۳۲۷**

۱ـ۱۰. ای ائدن عشق نامه‌سین انشاء ! ۳۱۳

۱۱. مثنوی **۳۲۹ - ۳۳۲**

۱ـ۱۱. ای دلبرماه منظر من ! ۳۳۱

۱۲. بحرطویل **۳۳۳ـ۳۳۷**

۱ـ۱۲. سنی، ای مه انور! ۳۳۵

۱۳. ملمع **۳۳۹ - ۳۴۲**

۱ـ۱۳. ای خسرومه رویان، گل بیرجه‌گولوستانه ۳۴۱

۱۴. روباعیلر ۳۴۳-۳۵۸

۱-۱۴. ساقی به‌حق علی‌اعلا، اعلا ۳۴۵
۲-۱۴. ساقی عطش‌کبابه‌آب ائیلر علاج ۳۰۰
۳-۱۴. دیوانه‌کؤنول بسدی، فغان ائیلمه چوخ ۳۰۰
۴-۱۴. تحویل حمل چوائتدی سولطان باهار ۳۴۶
۵-۱۴. شاهنشه جمله اولیادیر، حیدر! ۳۴۶
۶-۱۴. ای باد صبا، نهاره قیل بیرجه‌گذر ۳۴۶
۷-۱۴. ساقی بئله‌کیم‌آرادا دؤوران ائیلر ۳۴۶
۸-۱۴. ساقی! گؤزوم! اول شراب نابی‌منه‌وئر ۳۴۶
۹-۱۴. ساقی! گؤزوم! اول روح روانی منه‌وئر ۳۴۷
۱۰-۱۴. ساقی‌منه بیر سوراغ‌کی دن‌وئر،وئر ۳۴۷
۱۱-۱۴. ساقی! منه بیرجام او می‌دن وئر، وئر! ۳۴۷
۱۲-۱۴. ساقی‌منه بیر پیاله شرراب گتیر ۳۳۷
۱۳-۱۴. ساقی! بیزه دور باده‌ی‌گولرنگ‌گتیر ۳۴۸
۱۴-۱۴. ساقی مزه‌سیز باده‌ایچن یاوه‌ایمیش ۳۴۸
۱۵-۱۴. عیداولدو، جهان خوررم‌وخندان اولاجاق ۳۴۸
۱۶-۱۴. صبح اولدوآچیلدی‌کؤنلوموز گوللرتك ۳۴۸
۱۷-۱۴. ای‌جان حزین! بونالەدن بیر أل چك! ۳۴۸
۱۸-۱۴. ساقی! گتیر اول شرابی تؤك جامه‌گؤرك ۳۴۹
۱۹-۱۴. ساقی! گتیر اول شراب انگوری‌گؤرك ۳۴۹
۲۰-۱۴. ساقی! گتیر اول جام زرافشانی گؤرك ۳۴۹
۲۱-۱۴. تا اولدوکؤنول اوخالا مایل، مایل ۴۴۹
۲۲-۱۴. ای دوست شراب ترکینی قیلدین، قیل! ۳۵۰
۲۳-۱۴. زاهیدا بوناماز ترکینی قیلدین،قیل! ۳۵۰
۲۴-۱۴. ای یارا وصال ترکینی قیلدین، قیل! ۳۵۰
۲۵-۱۴. ای خواجه! جلال ترکینی قیلدین، قیل! ۳۵۰
۲۶-۱۴. ای شیخ سؤال ترکینی قیلدین، قیل! ۳۵۰
۲۷-۱۴. ای مورغ! بودانه ترکینی قیلدین، قیل! ۱۵۱
۲۸-۱۴. بوبقعه گؤروم همیشه‌آباد اولسون ۳۵۱

۱۴-۲۹. ساقی! بوگئجه بزمی گولوستان ائتدین ۳۵۱
۱۴-۳۰. هر نخل آچیب شکوفه پر بار اولدو ۳۵۱
۱۴-۳۱. هنگام باهار وفصل گولزار اولدو ۳۵۲
۱۴-۳۲. ساقی! ایشیمیز ناله وافغان اولدو ۳۵۲
۱۴-۳۳. ساقی! یئنه ایام گولوستان اولدو ۳۵۲
۱۴-۳۴. اسرار دلیم خلقه نمایان اولدو ۳۵۲
۱۴-۳۵. تامورغ دل، آشفته‌ی اول مواولدو ۳۵۲
۱۴-۳۶. میخانه‌لری همیشه‌آباد ایسته ۳۵۳
۱۴-۳۷. ای باد صبا! گوذار قیل‌تبریزه ۳۵۳
۱۴-۳۸. ای باد صبا! دۀ خسرو پرویزه ۳۵۳
۱۴-۳۹. ساقی! دور أل آت اوباده‌ی گول رنگه ۳۵۳
۱۴-۴۰. ساقی! بوقده‌ر خیالدان حاصیل نه؟ ۳۵۴
۱۴-۴۱. ساقی! بونباتی نیه‌دنگ اولدو یئنه ۳۵۴
۱۴-۴۲. صدشوکرکه قلبیمیز صفا تاپدی یئنه ۳۵۴
۱۴-۴۳. میخانه‌ده می عجب باها تاپدی یئنه ۳۵۴
۱۴-۴۴. ایام باهار وفصل گول گلدی‌یئنه ۳۵۴
۱۴-۴۵. صد شوکرکه قیش‌گئتدی، باهار اولدویئنه ۳۵۵
۱۴-۴۶. ساقی قدحی ازآن می‌دیرینه ۳۵۵
۱۴-۴۷. ائتدین بوگئجه عجب ثواب، ای‌ساقی! ۳۵۵
۱۴-۴۸. صبح اولدو گتیر شراب ناب، ای‌ساقی! ۳۵۵
۱۴-۴۹. وئرباده که اولدو نوباهار، ای ساقی! ۳۵۶
۱۴-۵۰. گلدی یئنه فصل نوباهار، ای‌ساقی! ۳۵۶
۱۴-۵۱. دنگ ائتدی منی نالدی چنگ، ای‌ساقی! ۲۵۶
۱۴-۵۲. حالیم یئنه چوخ اولدو یامان، ای ساقی! ۳۵۶
۱۴-۵۳. ساقی! نه‌ایمیش بوغم دونیای‌دنی؟ ۳۵۶
۱۴-۵۴. من روز ازلده سئومیشم بیرشاهی ۳۵۷
۱۴-۵۵. ایام باهار گلدی ساقی، می! می! ۳۵۷
۱۴-۵۶. ساقی! گتیر اول شراب‌مشکین بویی ۳۵۷
۱۴-۵۷. ساقی‌گتیر اول شراب بی‌تشویشی ۳۵۷

۱۵. دوبئیتیلر

۱–۱۵. دور گل، ای‌عشق! کؤنول مولکونو بربادقیلاق ۳۶۱
۲–۱۵. ساقیا گردشه سال باده‌ی حمرانی، گؤرك! ۳۶۱
۳–۱۵. یاخشی سالدین بونباتینی نظردن، یا علی! ۳۶۱
۴–۱۵. سالمیسان سن بو نباتینی نظردن، یا علی! ۳۶۲
۵–۱۵. سن حراست قیل، نباتینی نظردن، یا علی! ۳۶۲
۶–۱۵. لال ائتدی‌یئنه بیرگول، بو بولبول شئیدانی ۳۶۲

۱۶. تك بئیتلر ۳۶۵

۱–۱۶. آتش‌کناری، کورسوقیچی، دلبرین‌أوزو، ۳۶۵
۲–۱۶. ائله‌آددیم گؤتور، آتا بیله‌سن. ۳۶۵
۳–۱۶. گؤردون جفایا راغیب، باری‌کس التیفاتین ۳۶۵
۴–۱۶. سزادیرگر شیکایت ائیله‌ییم بوچرخ کجروودان ۳۶۵
۵–۱۶. بوچؤل اولموشدا منیم باشیما چوخ ایش‌گلدی ۳۶۵

۱۷. ایضاحلار و نسخه‌بدللر ۳۶۷ - ۴۳۰

۱–۱۷. قصیده‌لر ۳۶۹
۲–۱۸. غزللر ۴۰۰
۳–۱۷. قوشمالار ۴۰۳
۴–۱۷. گرایلیلار ۴۰۹
۵–۱۷. بئشلیکلر ۴۱۲
۶–۱۷. تجنیسلر ۴۱۵
۷–۱۷. مستزادلار ۴۱۵
۸–۱۷. مخمسلر ۴۱۷
۹–۱۷. مسدس ۴۲۰
۱۰–۱۷. ترجیع‌بند ۴۲۱
۱۱–۱۷. مثنوی ۴۲۳
۱۲–۱۷. بحرطویل ۴۲۴

۱۳–۱۷. ملمع ۴۲۵
۱۴–۱۷. روباعیلر ۴۲۵
۱۵–۱۷. دوبئیتیلر ۴۲۸
۱۶–۱۷. تك بئیتلر ۴۲۹

۱۸. نباتی حاققیندا گؤروشلر **۴۳۱–۴۳۸**

۱–۱۸. محمد علی تربیت ۴۳۳
۲–۱۸. مدرس تبریزی ۴۳۳
۳–۱۸. عبدالعلی نصفت ۴۳۴
۴–۱۸. فریدون کؤچرلی ۴۳۴
۵–۱۸. فیض‌الله قاسمزاده ۴۳۶
۶–۱۸. عزیز دولت‌آبادی ۴۳۷
۷–۱۸. میرعلی منافی ۴۳۷
۸–۱۸. ابوالفضل حسینی ۴۳۷
۹–۱۸. شهباز شهبازی ۴۳۸

۱۹. نباتی کیتابلیغی **۴۳۹**

۱–۱۹. الیازمالار ۴۴۱
۲–۱۹. نشرلر ۴۴۱
۳–۱۹. یازیلار ۴۴۲
۴–۱۹. باش‌وردوغوموز الیازمالار ۴۴۴
۵–۱۹. باش ووردوغوموز نشرلر ۴۴۵

۲۰. فهرستلر **۴۵۰**

۱–۲۰. آیه‌لر، حدیثلر و عربچه سؤزلر ٤٥١
۲–۲۰. تورکجه اصطلاحلار و عیاره‌لر ٤٥٤
۳–۲۰. قبیله‌لر وامتلر ٤٥٦
٤–۲۰. کیتابلار و یازیلار ٤٥٦

۲۰ـ۵. موسیقی اصطلاحلاری ۴۵۷
۲۰ـ۶. گوللر ـ چیچکلر آدلاری ۴۵۷
۲۰ـ۷. حیوان و قوش آدلاری ۴۵۷
۲۰ـ۸. یئرآدلای ۴۵۸
۲۰ـ۹. شخص آدلاری ۴۵۹
۲۰ـ۱۰. نباتی شعرینده ایشلنین صوفی اصطلاحلاری ۴۶۳
۲۰ـ۱۱. ایضاحلار بؤلومونده شرح اندیلمیش سؤزلر و اصطلاحلار ۴۶۸
۲۰ـ۱۲. باش وورولان قایناقلار ۴۷۱
۲۰ـ۱۲/۱. تورکجه قایناقلار ۴۷۱
۲۰ـ۱۲/۲. عربجه قایناقلار ۴۷۲
۲۰ـ۱۲/۳. فارسجا قایناقلار ۴۷۲

قیسالتمالار

ـ کتابیمیزدا آیریجا قیسالتمالار بؤلومو آچمادیغییز ایچون ، بورادا قیسالتمالارین و اشارتلرین سیاهیسین تقدیم ائدیریك:

اشارت	معنا و وظیفه‌سی
←	رجوع ائدین، باخین.
ـ	بؤلوم سایین‌دان سونرادیلیم سایین‌گؤسترییر. مثال: ۲-۱۱،
:	«یعنی» آنلامیندادیر. سؤزون ایضاحیندان قاباق قویولور.
~	بیرسؤزو تکرار ائتمك‌ایچون گلیر. مثال:لاله، قارداغلی~
[ ]	آرتیریلان هرهانکی بیر سؤزو و یا اشارتی احتوا ائدیر.
(=	هم معنا و مترادف سؤزدن قابان قویولور . مثال : حوسن (= گؤزلیك).
( )	خصوصی نظرده توتولان آدویا اصطلاحلاری گؤسترییر.
« »	ترتیبی عددلردن سونرا قویولور.
/	ایکی سؤزو و یاعددی بیری ـ بیریندن آییریر. و دیلیم سایین‌دان سونرا کلام سایین‌گؤسترییر. مثال: ۱۸/۲-۱

/ا./: کتابفروشی ادیبه نشری (← ۱/۳-۱۹)

ج: جیلد

/چ./: چلیپائی الیازما (←۳/۴-۱۹)

/ح./: ابوالفضل حسینی نشری (←۲/۵-۱۹)

ح: حاشیه.

/د./: دانشگاه الیازماسی (←۲/۴-۱۹)

س: سای، نمره.

ش: هجری شمسی.

ص: صلی‌الله علیه و آله، پیغمبر آدیندان سونرا.

ص: صحیفه.

صص: صحیفه‌لر.

ع: علیه‌السلام.

/م./: مجلیس الیازماسی (←۱/۱-۱۹).

ه.ق: هجری قمری.

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

مقدمهٔ فارسی

حمد و ثنای بی‌عدد ذوالجلالی را که آثار قدرت او درعالم آفاق و انفس چون آفتاب جهان‌تاب برچشم اهل بصیرت تابان‌است. کقوله تعالی: «سنریهم آیاتنافی‌الافاق و فی‌انفسهم حتی یتبین‌لهم انه‌الحق»، واظهار صنع او، در ظاهر و باطن عالم ملك وملکوت روشن وعیان است. کقوله تعالی: «وفی‌الارض آیات للموقنین وفی‌انفسکم افلاتبصرون»، بلکه از اوج گنبد خضرای افلاك تا حضیض مرکز غبرای خاك، جمله دلایل هستی اوست. کقوله تعالی: «ان خلق السموات والارض و اختلاف‌اللیل والنهارلآیات لاولی‌الالباب»، و هیچ ذره از ذرات عالم از فیض جود وکرم او خالی نیست. کقوله تعالی: «فاینما تولو فثم وجه‌الله»، وذرات وقطرات جبال وبحار جمله در تسبیح و تهلیل حضرت اویند. کقوله تعالی: «وان من‌شیٔ الایسبح‌بحمده»، وملل و اقوام مختلفه به‌امر وی و برای «تعارف» هم‌ـ و نه تنازع و تجاوز به هم ـ از زن و مرد پدید آمدند. کقوله تعالی: «یا ایهاالناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل‌لتعارفوا،» و هدف اسنای این تعارف و این خلقت را تنها تقوی دانست. کقوله تعالی: «ان‌اکرمکم عندالله اتقیکم، ان‌الله علیم خبیر»، وزبان‌ها والسنه را نشانه‌های خود برعالمیان قرار داد. کقوله تعالی: « الوانکم والسنتکم آیات‌للعالمین،» و نشر احکام دین و معارف قرآنی را بـه زبانهای اقوام امر فرمود. کقوله تعالی: «ما ارسلنا من رسول الا بلسان وقومه لیبین‌لهم،» و همهٔ اقوام وملل و طرائق‌را به‌همکاری وهمیاری باهم و دوری‌ازاهل کفرو نژادپرستی وزندقه وگبرومجوس فراخواند. کقوله تعالی: « وتعاونوا علی‌البر و التقوی ولاتعاونوا علی‌الاثم والعدوان و تقوا الله، ان‌الله شدیدالعقاب.»

وصلوات و تحیات فراوان برجان انبیا و رسل، علیهم السلام، علی الخصوص برجان پاك مهتر پیغمبران و پیغمبر آخر زمان محمد مصطفی ـ علیه افضل الصلوات واکمل التحیات باد ـ که خلق را از هاویهٔ جهالت به‌واسطهٔ انوار هدایت خلاص گردانید و بعضی از خلایق را به‌علم خداشناسی خاص گردانید و به‌واسطهٔ معرفت نفس به معرفت حق رسانید که : «من عرف نفسه فقد عرف ربه». ومسلمانان را برادر هم خواند و گفت: «المسلمون اخوة لافضل لاحد علی احد الا بالتقوی». وسعادت را در عمل هرکس دانست نـه در نسب او که: «من ابطأ به عمله لم یسرع به‌نسبه» و گفت که نژادپرستان و ملـی‌گرایان از من نیستند حتی اگر در این راه بمیرند. که: «لیس منا من دعا الی عصبیه ولیس منا من قاتل علـی عصبیه ولیس منا من مات علی عصبیه.» و آن کس را که بر پدارن فاسد و کافر و گبر و مجوس خویش فخر فروشد سزای آتش دوزخ خواندکه : «من انتسب الی تسعه اباء کفار یرید بهم عزاً وکرماً کان عاشر هم فی النار.» و فرمود که مسلمان وارث گبر و کافر مباد: «لایرث المسلم الکافر ولا الکافر المسلم.»

و علی آله الطیبین الطاهرین و لعن الله علی قوم الظالمین من الان الی یوم الدین.

اما بعد، سید ابوالقاسم نباتی چنانکه بتفصیل درمقدمهٔ دیوان فارسی وی گفته شد، از مداحان پاك ضمیر اهل بیت علیهم السلام، علی الخصوص حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام بوده است. قهرمان تغزل وی در آثار ترکی والابیانش کسی جز مولای متقیان و مضمون اشعارش چیزی غیر از شرح فضائل الاهی وسجایای انسانی آن حضرت نیست. هم ازاین روی، دررژیم خائن پهلوی نشرآن ممنوع بوده است. اینك که خداوند توفیق تنظیم ونشر آثار سحربیان ترکی اورا به اینجانب عطا فرمود، حاصل کار خویش را بمحضر مبارك عارف بزرگ زمان، شاگرد شایستهٔ امام راحل حضرت امام‌خمینی (س) و ولی‌امرمسلمین جهان ورهبر بزرگ انقلاب اسلامی **حضرت آیت‌الله خامنه‌ای** مدظله العالی تقدیم می‌کنم.

حسبنا الله ونعم الوکیل

دکتر ح. م. صدیق

نباتی‌نین دوغوم‌وئولومو

اما سید ابوالقاسیم نباتی، خان‌چوبان و مجنونشاه لـقبی‌ایله مشهور اولان، ۱۲۱۵ هـ . (۱۱۷۹ ش ./۱۸۰۰ م.) تاریخینده کلیرین أوشتیبین کندینده آنـادان اولان و ۱۲۶۸ هـ . (۱۲۳۰ ش./ ۱۸۵۲ م .) تاریخینده وفات ائدن اولـو عارف شاعیریمیزدیر.

اونون‌آدی ادبیات‌تاریخیمیزده فضولی ایله یانـیانا چکیلیر،رسمی کلاسیك ادبیاتیمیزدا اونون‌کیمی أورکلره نفوذ ائدن وشعرلری خلق دیلی‌نین ازبری اولان شاعیر ایندیه دك تاپیلمامیشدیر.

نباتی ئوز یاشادیغی ایللرده، ایران ـروس‌قانلی‌ساواشلارین داگؤرموشدور. بعضی شعرلرینده ایسه آذربایجاندا أوز وئرن ساواش فاجیعه‌سیندن آجی تأثیرلر آلمیشدیر:

سنه درد هیجری یکسر ائدرم‌حکایت،آمما
قلم الده‌سیز سیزیلدارکه بوسؤز بیانه‌گلمز!
«باسارایت»هایانه‌گئتدی،هانی‌قیشقیریق‌صداسی
نه‌گلیب اوخان‌چوباناکه‌بوقیش‌موغانه‌گلمز؟

*

بوچؤل اولموشدا منیم‌باشیما چوخ‌ایش‌گلدی
چاتمامیش یایه خبر گتدیله‌کیم‌قیش‌گلدی.

*

نه ایسه ، اونون دوغولدوغو یـئر ، قاراداغدا یـئرلشن اوشتیبین کنـدی اولموشدور. نباتی دفعه‌لرقاراداغ ولایتی حاققیندا دانیشیر و چوخ گومان که اونو اوتایدا غریب‌قالان قاراباغ ایله‌مقایسه‌ائتمك‌ده نیتی وارایمیش:

بو مولك قاراداغدا بی‌مونس و غمخوار
فریادیما یئت قویما منی ننگلر ایچره.

*

ائدیب مولك قاراداغی منیم‌بوطبع موزونوم،
قارداغ اهلینه بیر باغری‌داغلی‌لاله‌ی‌حمرا.

*

نباتی‌نین ئوزونون ده قئید ائتدیگی کیمی آتاسی‌نین آدی سید محترم اولموشدور:

محترم اوغلودئیرلرمنه، آدیم مجنون،
بیرآدیم‌خان چوبانی، بیر بوغوبورما ، بورما.

فخرائتدیگی ایسه سیدالمرسلین و خاتم‌النبین حضرت محمد(ص)نسلی‌دیر:

ذاتیمیز هاشیمی نسلیمیز عرب

*

هاشمیم ، وارث فخر الکلام
بیزلره بوشیوه‌ی‌آبا ایمیش

دوعاو تشکرلر

سید ابوالقاسیم نباتی کیمی بیر عورفان و ادبیات اژدهاسی‌نین دیوانین حاضیرلاییب نشر ائتمك، ائله‌ده آسان بیر ایش دگیلدیر. بلکه‌ده آدام بو ایشین اهمیتینه ایشه باشلامادان پی آپارا بیلمز ، لاکین ایشین ایچینده باش وئرن گرگین و ضعیتلردن قورتارماق بعضاً چوخ چتین بیر حالا دوشور. خصوصیله ایراندا تورکجه‌میزده علمی اثر یارادیب نشر ائتمك بیر سنت اولمامیشدیر که هئچ، حتی بو ایشه باشلانمامیشدیر. او دور که بوسطیرلری‌یازان، دیوانین‌حاضیر-لانماسی و نشرینده، تمامیله یالقیز قالدیم و هئچ بیر کؤمگیم اولمادان حتی چاپ نمونه‌لرینی‌ده ئوزوم‌تصحیح ائتمگه باشلادیم.الله‌تعالی منه توفیق وئردی دؤرد آی گئجه-گوندوز دورمادان‌هرگون‌اون‌ساعت بلکه‌زیاده‌امك‌صرف ائتدیم، ایللربویو یازمیش‌اولدوغوم داغینیق‌یازیلاریمی‌تنظیم‌ائتدیم و اولو بابامیزین مدنیت‌اثرلریمیز آراسیندا اینجی کیمی پارلایان دیوانینی، الیمدن گلدیگی قده‌ر علمی و تمیز بیر شکیلده، اولادیمیزا تاپشیردیم. منیم ناقیص ایشیمین دالیسین، سؤز یوخ که‌غیرتلی اولادیمیز توتاجاقلار، أور کلرینده اولدوغو کیمی، دیللرینده ده نباتی سسلنه-جکدیر، مقدس تورپاقلاریمیزی باشدان باشا نباتی و نباتی‌نین شیرین تورکو دیلی‌وبودیلین باشقا اینجیلری تسخیرائده‌جکدیر، من اولادیمیزین بئله ببرسعادتلی گونلرده تقوا و قدرتله حیات سورمه‌لری ایچون دوعا ائدیرم. الله تعالی حققین غلبه‌سینه وعده وئرمیشدیر.

بودور، ایندی بو سطیرلری یازانین ان بؤیوک آرزولاریندان بیریسی حیاتا کئچیریلمکده‌دیر. گؤزلریم ایله گؤرورم که آذربایجان تورپاغی نین غئیرتلی اوغوللاری ئوز حکیم بابالاری سیدابوالقاسم نباتی‌نین آدینی شرف ایله آنیر اونون نامینه کنگره برپا ائدیرلر و سؤزلرینی قیزیل سوایله یازیرلار و یاشاییشدا اونون کلامیندان ایلهام آلیرلار. من ده ئوزومه بورج بیلیرم که بو گؤزل ایشه بانی اولان محترم آقالاردان بورادا تشکر ائدم. الحق اونلارین لطف و زحمتلری اولماسایدی، نباتی نین تورکجه و فارسجا دیوانی بئله یاراشیقلی شکیلده اوخوجو الینه چاتمازدی.

بئله لیکله، شرقی آذربایجان اسلامی مدنیت و ارشادکل مدیری جناب آقای پرویز آژیده و او ذاتین مدنی معاونی جناب آقای ولیزاده و «ساقی» تخلص ائدن قاراداغ بؤلگه‌سیندن قالخان نزاکتلی و قیغیلجیم همتلی جناب آقای خسرو سرتیپی و احرار نشریاتی نین چوخ حؤرمتلی و عالیجناب مدیری جناب آقای باوفادان سون درجه تشکر و منتدارلیغمی بیلدیریرم. الله هامیسینی موفق ائیله‌سین.

و تشکر ائدیرم بیر نمره‌لی اسلامی شورا مجلیسی کیتابخاناسی‌نین فاضیل مدیری آقای حائری‌دن و تهران دانشگاهی مرکزی کیتابخاناسی مسئوللاریندان، آچیق ال ایله نباتی دیوانی‌نین الیازمالارین سورعتله منه وئرمه‌لری ایچون و هابئله منیم چوخ وسواسلا دقتلریمه تحمل ائدن و منی ئوزلرینه منتدارقیلان چاپ نظارتچیسی آقای جهانبخش قبادی ارفعی و حروف یییغان آقای محمد یوسفی‌دن دؤنه ـ دؤنه تشکر ائدیرم.

و نباتی نین روحونا فاتحه اوخوماقلا، ئوز سؤزو ایله کلامی ختم ائدک:

گئتدی نباتی ئوزو، قالدی سوزو یادگار
عاشیق اولانلار گزر، آختاری بو دفتری.

الله ولی التوفیق و الاحسان، و هو المنزه من الخطاء و التقصان، و نحن الانسان و الانسان مرکب من النسیان.

حسین محمد زاده صدیق
تبریز ـ یای ۱۳۷۲

۱

قصیده‌لر

۱

بیرجه‌باخ، گؤرآچیلیب اول گول‌حمرا، حمرا،
که بئله واله اولوب بولبول شیدا، شیدا.
مرحبا عارض گول‌رنگ، بودورباغ بهشت،
نه‌عجب، سرودی بو، یا قد رعنا، رعنا!
تورك خونریزدیر، اول چشم سیه‌دن حذرائت
کیم‌ائدر دین و دل و مذهبی یغما، یغما.
وئردی‌جان، آلدی کؤنول‌طوررەی‌زلفونده‌مقام،
حمد لله بیره‌مین توتدوبو سئودا، سئودا.
دانه‌ی خالدی بو، یا وطن قمری‌دل
طاق ابرودی بو، یا منظر اعلا، اعلا؟
جبهه یا مهر مشعشعدی بو، یا نورخدا،
شجر طورد و بو یا ید بیضا، بیضا؟
نسبتی یوخ پریه «گزگز» یه‌ن، الله بیلیر،
ملگین حدی ندیر، حوریدی، حورا، حورا!
مژه‌صف‌صف چکیلیب، هربیری بیرتیرآتیر،
جعد مشکینه‌دی بویا عنبر سارا، سازا؟

منه بو نشئه‌ی سرشارده ساقی او دور، او!
نی کیمی منده نه‌وار؟ بیر قورو غوغا، غوغا.
بیری صهبادن اولوب مست، بیری مینادن،
منی دیوانه قیلیب بیر گؤزو شهلا، شهلا.
کفردور قافیه‌ده بیر سؤزو تکرار دئمك،
من مکرر دئییرم؛ دور گتی مینا، مینا.
ساقی، آدینه دولاندی، شب مستان گلدی،
دؤوره گلمزمی ندن ساغر و صهبا، صهبا.
بیلمرم سجع ندیر، قافیه‌نی آنلامارام،
ای...،قاراداغلیام، وئرمنه خورما خورما.
«محترم» اوغلو دئییرلرمنه، آدیم: «مجنون»،
بیر آدیم «خان‌چوبانی»، بیربوغوبورما، بورما.
نه قلندردی، نه درویش، نه ناطقدی، نه‌لال،
«ماعرفناك» دئییرلر، بودو، حقا، حقا.
باجی ـ قارداش دئمز، آتا ـ آناسین بیلمز،
دئگیلن بیر آیی یا بیر دد صحرا، صحرا.
ترك ائدیب یارو رفیقی، چکیلیب پنهانه،
گئجه ـ گوندوز اوتورور واحدو تنها، تنها.
سنه قوربان اولوم ای «خضر» ه وئرن آب حیات،
گوشه‌ی چشم‌ایله بیر باخ منه شاها، شاها!
لطف قیل کؤنلونو بیر شاد ائله بو برهمنین،
گل بو ویرانه‌یه بیر، ای بت ترسا، ترسا.
حق بیلیر، ورد زبانیم گئجه ـ گوندوز سنسن
سندن ئوزگه منه مولا اولا حاشا، حاشا.

قنبره چاکر اولان، قیصره باش یئندیرمز،
نچیدیر مهتراولا دولدوله دارا، دارا؟
طوطی‌ی نطقوم ائدیب اسم عظیمی ازبر،
گاه ائدر ذکر جلی، گاه ائدر اخفا، اخفا.
زاهدأل‌چك،سنی‌تاری،یئری گئت،دنگ‌ائتمه،
سنه الله گرکدیر، منه مولا، مولا!
ایچرم قانینی قنداب کیمسی واللهی،
تؤکرم جنده‌گینی ایستره شیلتا، شیلتا!
بیلمیرم هاردا ایدیم، هانسی چمن سئیرینده،
گلدیلر خاطریمه وامق‌و عذرا، عذرا.
هدف تیر ملامتدی حقیقت، «فیضی»،
هئچ سالیر گؤر منی بیر یادینا اصلا، اصلا!
«فیضی!»تاپ یولداشینی‌هایلادۀ «ملاداداش»-ا
ای بئلی تیرمه‌لی اوغلان، دونو خارا، خارا؟
نه تپیرسن بوقده‌ر چیت‌و قدك دوکانه؟
وئر ده‌یر ـ ده‌یمزه آل اطلس کیمخا، کیمخا.
باشینی ییرغالا، بیر سیلکله بال و پرینی،
حمله قیل شیرکیمی، یوزی تك آولا، آولا!
پیرسیماکیلکه تویوق‌تك گؤزونولاپ-لاپ آچ،
رنگه چك خلقی بوتون هامینی تاولا، تاولا!
بندرومسی یئرینه پیچ‌وخم زلف کیمی،
دؤرد طرف یاغی یاتاغی، شب یلدا، یلدا.
ائششگی بیزله گؤرك، سور یئتیشك یولداشا،
یاتما حمام دگیل، چؤلدو بو ملا، ملا!

قیناما چوخدا اونو، اصلی قاراداغلیدیر
گؤردو انجیری دئیر، های، بودو آلما، آلما!
مست قیلدین منی، سرشته ألیمدن گئتدی،
دئییرایدیم قیلارام ایندی نه انشاء، انشاء!
حقدی مجنونا قیلام طعنه، ولی انصافاً
اونو دیوانه قیلان حقدی نه لیلا، لیلا.
ای مینن رف ـ رفی، جؤولان اثلین گؤیلرده،
قاب قوسینه یئتن لیله‌ی اسرا، اسرا.
«بیستون»داغینا گئت، اوردادی شیرین، شیرین،
«اوشتبین» باغینا گل، بوردادی سلما، سلما.
اوردا باخ قدرت عشق هنر فرهادا،
بوردا گؤر نقش ونیگار گول دیبا، دیبا.
اسم «سلما» دئییلن یئرده گرك «طور» اولسون،
بیلمه‌دیم، عفو ائله تقصیریمی، یارا، یارا!
دوشموشم‌سودگؤلونه‌ای‌نئجه‌خاموش اولالی،
کس دیلین یاره یئت‌ای عاشق رسوا، رسوا!
سنه قوربان دئمیشم روز ازل بوجانی،
گل دؤنوم باشیناای دلبر زیبا، زیبا.
نه بیلردیم که پنیر هانسیدی یا ماست ندیر،
ائیله‌دین سن منی بیر عارف دانا، دانا.
حافظین روحونا اخلاصیله بیر فاتحه وئر،
چرخ وور، دؤوره گل ای بچه‌ی عنقا، عنقا.
طوطی‌ی باغ جنان، بولبول شاخ شیراز،
خواجه‌ی شمس لقب، شاعر غرا، غرا.

ائتدی پامال منی محنت ایام فراق،
قالمادی تاب و توانیم داهی آقا، آقا!
قویما بو قلزم غمده منی‌ای دورر یتیم،
سن‌ده بیر یول وجه گل ای شه والا، والا.
روضه‌ی سرور دین شاه خراسانا باخین،
چرخ اطلسدی بو، یا گنبد خضرا، خضرا؟
نئچه قندیل بلور و نئچه شمع پرنور،
ساناسان گوندو چیخیب یا مه قومرا، قومرا.
چل چیراغین نه‌دئییم، یوخسا تجلی بودو، بو،
نخل ایمندی بو، یا آتش سینا، سینا!
گولشن صحن گولوستان ارم، یا رضوان،
سقف ایوان طلا، عالم بالا، بالا.
بیرده اول روضه طوافی،منه‌گر اولسا نصیب،
چشم تردن ائدرم من اونو دریا، دریا.
گوهر نظمدی یا سلك در لعل خوشاب،
شعر رنگیندی بو، یا لؤلؤ لالا، لالا؟
هرایگید جرأت ائدیب بحرده غواص اولماز،
ای تهمتن، گل آمان، بیژنی، هاولا، هاولا!
دوشمه سین باشیما قوی ظل‌هما، ایسته‌میرم،
ساغ اولسون گولوم اول سرو دلارا، آرا.
شکر، صد شکر که سبز اولدو مورادیم نخلی،
ائیله‌دی پیر منی گؤر نئچه برنا، برنا!
هرطرف جوشه‌گلیب سنبل ریحان کیمی خط،
ائله‌سن خرم اولوب توده‌ی غرا، غرا،

گول حمرا، گول رعنا، گول‌سوری، گول‌نار،
سوسن‌و نسترن‌و زنبق‌و لالا، لالا.
بؤیله گول یاسمن و غنچه‌ی تردن نه‌چیخار؟
پیره باخ بیر دانیشیر گؤر نئجه برا، برا.
جرأتیم یوخ که ائدیم آدینی اظهار و بیان،
خواجه‌ی خضر نظر، مرشد بینا، بینا.
صدر آفاق ذوی المسند بزم خاقان، ۶۰
بدر خرگاه شهنشاه سکندر، دارا.
پیرعیسا دم‌و موسا کف‌و داوود هنر،
شاه جمجاه‌و قدر قدرت‌و شانا، شانا.
شاه کی‌طلعت و ذوقامت‌و برزو بازو،
پیر خوش طینت‌و خوش فطرت‌و آصف آسا.
پیر گول رنگ و گران سنگ و جلیل الهمه
شاه مهر افسرو مه مفغرو کیوان جا، جا.
پیر دریا دل‌و قدسی گول‌و شبلی خصلت،
شاه طغرل درو فرخ‌فرو کسرا رارا،
پیر خوش رأی‌و نکو خلق وحمید السیره، ۶۵
شاه دوشمن‌کش و خصم افکن‌و بهمن زازا.
پیر دل زنده و شب خیزو علوالارکان،
شاه محمود غزا، میرسلیمان نانا.
مظهر ظل اله، خسرو خورشید کله،
قیصر نجم سپه، هو هوی‌و هاها، هاها!
پاك و ناپاکه یئتر چونکه اونون احسانی،
خان چوبانی گؤیه توت باشینی یایا، یایا!

ساقیا دور که گلیر رایحه‌ی نفخه‌ی صور،
گؤرنه خوش دمدی‌بودم، من‌سنه قوربان‌گا، گا!
بیر دوعا ائیله شهنشاه عظیم الشأنه،
قبله‌ی کل امم صل و علی‌وه وا، وا!
واجب ائیله ئوزونه شاه دوعاسین دائم،
مستمری یئمك آسان دگی بابا، بابا!
ای او کس کیم سنی بیر کیمسنه حق تانیمادی،
چشم بدون سن ئوزون بوشهی ساخلا، ساخلا.
یئددی اقلیمه اولا سو کیمی احکامی روان،
به‌حق سرور یاسین شه طاها، طاها!
حشمت وشوکتی اولسون‌گون‌وگوندن افزون،
جیقاسی‌خم یئمه‌سین تا دورا دونیا، دونیا.
نچیدیر حاتم طی، همت شاهنشهه باخ،
یاییلیب خلقه، بوتون عالمه، ئولکا، ئولکا.
دولانیم باشینا بالله بئله شیرین زاد یوخ،
گنج موروثی بوتون عالمه پایلا، پایلا.
صاحب‌الامر ئوزودور، یادا اونون‌نائبی‌دیر،
گلمه‌یب عالمه هرگیز بئله عادل شا، شا.
وه نه خوش زاددی که بیر بنده‌نی الله سئوه،
نیل‌چك آلنینا اوغلون، خانیم آنا، آنا.
بیلمیرم آدینی‌ای لم یلدو لم یولد،
هره بیرآد دئییرلر، سنه‌من لاله لا.
رختی - پختی یئره قوی، فوطه‌نی باغلا بئلینه،
بوردادیر بحر محیط در یکتا، یکتا.

ساخلا یادیندا نباتی، دئدیم أوچ یول لالا،
نه اولور، کفردگیل بیرده دۀ الا، الا.
یوخسا شبدیز سبك خیز لجامین قوپاریب،
نه خبر، ییغ جیلوون، چاتلادی حیوان، فا، فا؟

۲

۱ تاکـه بنیاد ائیلـرم رخسار جاناندان حدیث
ائیله بیل کیم ائیلرم گـلزار جاناندان حدیث
توتدوغو ایشدن پشیمان اولدو، چکدی آه سرد
ائیله‌دیم چون‌خضره تا اول‌لعل خنداندان حدیث.
ای سرشك لاله‌گون، آماده اول، گل کیم ائدر،
خامه‌ی مشکین رقـم زولف پریشاندان حدیث
دورما ای پیك صبا، عشاقی احضار ائت تمام،
تا ائـدم من درد عشقه ذوق درماندان حدیث.
۵ قـوی قـدم میدان عشقه، جهدقیل، مردانه‌وار
باشینی اورتایاسال، ائت گوی چوگاندان حدیث
عروة الوثقی کـه دئرلر، تار زولف یار ایمیش،
توت بومحکم رشته‌نی، ائت گنج پنهاندان حدیث
غافیل اولما نالـه‌ی شبگیر و آه صبحدن،
واصل اول دلداره، آز ائت شام هجراندان حدیث
من که می‌دن‌کوسموشم، عفو ائیله‌سین ساقی منی،
کفردورگر بیرده ائتسم راح وریحاندان حدیث

جوممو شام دریای عشقه غوطه‌ور غـواص تك،
چکمیشم‌دم، ائیلرم بیر دورر غلطانـدان حدیث.
پرتو انوار حسنون گـؤرسه‌زاهید، حـق بیلیر،
ترك ائدر فردوسی، ائتمز حور وغلماندان حدیث
نقطه‌ی خالین خیالـی لال ائـدیبدیـر نـطقومو،
کیم‌نه تقریب ایله قیلسین جوهر جاندان حدیث.
عشق بازاریندا آنجاق حسن گفتـار ایسترم،
طبع گوهر باریم ائیلر مـاه کنعاندان حدیث.
بس‌که خوگر اولموشام مهرولریـن گفتارینا
لحظه ـ لحظه ائیلرم خورشید رخشاندان حدیث،
بیر پری پیکر نیگارین وصفینی شرح ائیلـرم،
ائتمنم من ئوزگه‌لر تك خانو سلطاندان حدیث.
ای دبیر نکته پرور، طـوطی‌شیرین زبان!
دمبدم هوهو چکیب ائت صدر دوراندان حدیث
هادی راه حقیقت مـرشد صاحب نظر،
نقطه‌ی پرگار عالم، بحر عرفاندان حدیث.
خسرووشیرین‌و فرهادی‌نظامی‌دن سوروش،
کیم نباتی دائم ائیلر شاه مرداندان‌حدیث.

۳

مصطبه‌ی عشقده باده و مینایا باخ،
ساقی گول رنگی گؤر، ساغرو صهبایا باخ.
حلقه‌ی رندانه گل، دیر مغان سئیرین ائت،
اهل خرابات آرا، مؤمن و ترسایا باخ
ذوق می عشقدن، جوشه گلیب شیر تك،
هی‌هی مستانی گؤر، شورش و غوغایا باخ
شعشعه‌ی باده‌دن شمس اولوب منفعل،
لمعه‌ی جام بیلور هاله اوروب آیا باخ.
نغمه‌ی چنگ‌و روباب، شاهیدو شمع‌وشراب
همهمه‌ی سازی گؤر، زمزمه‌ی نایا باخ.
بولبول طبعیم یئنه ئوزگه نوا باشلاییب،
دئرکه گول اولموش خزان، بوخبر وایا باخ!
غم یئمه شاد اول کؤنول، اولما بوسؤزدن ملول،
صبر ائله‌سن بیر زامان، قدرت مولایا باخ،
امرینه مشکل دگیل کیم ائده پیرو جوان،
ائیله گؤزوم اعتقاد، بیرجه زلیخایا باخ.

چکدی سؤزون رشته سین بیر بت لیلی خرام،
سالدی منی چؤللره، آه، بو صحرایا باخ.
آی، سنی تاری، یئنه ائتمه پریشان منی
بیرده منه سؤیلمه زولف چلیپایا باخ.
هیچ و عبث کؤنلومو ائتدی بو سؤزلر تباه،
آخیر اولوب حاصیلم غم‌یوکو سئودایا باخ.
اینجیمه، دور، چال قلم، من سنه قوربان اولوم
قویما سؤزو ناتمام، طعنه‌ی اعدایا باخ.
یوخسا یورولدون مگر، ایلقا حله هارداسان
مسجد اقصی‌دی بو، عرش معلایا باخ.
قورخما دگیل اژدها، بالله عصادیر، عصا،
موسی عمران کیمی، سن یدبیضایا باخ.
برق صفت قیل گذر جمله حجاباتدان،
فوق ثریاپاچیخ، منظر اعلایا باخ.
شاه عرب لافتی، وئرسه مورادیم اگر،
نظم دورربارى گؤر، گوهر انشایا باخ.
کلبه‌ی احزانیمیز، اولدو منور یئنه،
آچ گؤزون ای بینوا یار مه‌آسایا باخ.
زولف شکن درشکن، طوره‌ی پرپیچ وخم
ناوك مژگانی بیر گؤزله او شاخ یایا باخ
چوخدا سؤزو آشکار ائتمه، دانیش پرده ده،
سنده حیا یوخ مگر، عاشیق رسوایا باخ!
نقطه‌ی خالین یئنه سالدی منی حیرته،
منده داخی نطق یوخ، کیلك شکر خایا باخ.

طائر فیکریم یئنه هم‌پر سیمرغ اولوب،
سئیر قیلار قافده، بچه‌ی عنقایا باخ.
داغلارا سال هوی‌های، سسله دهٔ مجنون هارای،
عاشیق دیوانه گل هودج لیلایا باخ.
جانی نثار ائتمه‌دین یارا نباتی فقیر
ایندی بو غمخانه‌ده ها، شب یلدایا باخ.

۴

۱ می‌ده نه لطف ای‌پری، نشئه اودور که سنده‌وار،
آب حیات لذتی لبلرینی أمنده‌وار.
ائتمه نظاره سونبوله، سال یئره مشك‌و عنبری،
تاب‌و طراوت ایسته‌سن، زولف شکن شکنده‌وار!
غنچه ندیر که من اونو، نسبت ائدیم دهانینا،
احمری گول أوزون کیمی لاله نه هرچمنده وار.
قدینی سروه اوخشادان احمقی گؤر، کماله باخ،
سروده بؤیله خوش‌یئریش،یا بئله عشوه،خنده‌وار؟
۵ غم‌یئمه چوخدا ای جنون، یوخدو نظیری دلبرین،
بو دئییلن نشانه‌لر، هامیسی «گزگز»ینده وار.
قیلما نظر زومورروده، قدری ندیر زبرجدین،
اینجی، صدف دیشین کیمی لعل نه‌هردهنده وار!
هانسی گولون شباهتین ائتمك اولور جمالینا،
هاردا بوطور آب و رنگ، سوسن و نسترنده‌وار؟
ناوك چشم مستینی ائتمه دریغ بنده‌دن،
شور شراب عشقه باخ، ناله‌نی گؤر که منده‌وار؟

سن منه روح تازه سن، گؤیده مسیحی نئیلرم؟
بالله اونون کرامتی سن کیمی گول بدنده وار.
چوخدا اودوزما عقلینی، قند دگیل، شکر دگیل،
من دئییرم که اول گولون خالینا باخ، أوزونده وار!
عاشق اولان دؤزر مگر من بو سؤزو دئسم اونا،
کیم نه عجب نزاکتی اول صنمین چمنده وار.
کیم نه بیلیر که آژری سالدی نه حاله عشق اودو،
اولساخبر، بو قصه‌دن، عشق اودونا دوشنده‌وار.
عشق سؤزون نه آنلاسین چؤلده گزن اولنگلر،
یوزمین عجیبه گفتگو بو ارنی بیلنده وار.
منده هانی او شوق کیم، بولبول‌و خاره یالواریم؟
نشئه‌ی ذوق عطر گول سئیره چیخیب درنده وار.
باد شمال ساقیا گتدی باهاردان سوراغ
دورما، صفا بوفضلده مست شراب ئولنده‌وار.
آلما قولاغا واعظین پندینی، ائتمه اجتناب،
قوت روح‌وجسم وجان مطرب خوش سخنده‌وار.
من نئجه جرات ائیلییم نرگیزه بنزه‌دیم گؤزون
. . . . . .
نقطه‌ی فردسانماکیم قابل قسمت اولماسین
یوخ دئمه‌کیم علامتی ناز ایله سن گولنده‌وار
چاره‌ی دردو غم بودم گردش جام می‌ده‌دیر،
سن بیله سن نه لذتی بیر نئچه جام ایچنده وار!
چکدی سؤزون نهایتی ببر یئره کیم یئتیشمز أل،
هانی دیلیم دئییم بومی جام ابوالحسنده وار.

گـوهـر تـاج «انما»، سرو ریاض «هل‌اتی»
ختم رسل‌محمد(ص)ین گؤیده یولون کسنده‌وار.
رزم گونونده دوشمنین حدی ندیردوام ائـده.
هیبت شکـل اژدهـا تیغ دوسر دمینده‌وار.
صولت شصت حیدرین شاهیدی جبرئیلدیر
حدت برق ذوالفقار ایندی ده شهپرینده‌وار
سانما نباتی هرکسه أوز توتوب التجاء ائـدر
تانری‌بیلیر که‌گؤزلری بیرجه‌اونون‌گؤزونده وار.

۵

طرف گولشنده یئنه بیر گول حمرا گؤرونور،
طورفه خوش رنگ‌وترو تازه‌و زیبا گؤرونور.
باغ رضواندی بویا صحن گولستان ارم،
دور تا دور هامی سرو دیلارا گؤرونور.
لاله‌و گول قارشیب بیر ـ بیره سجان الله
باخاسان هرگوله بیر بولبول شیدا گؤرونور.
لوحش الله گؤره سن جنت شدادی بو،
که جمیع در و دیواری مطلا گؤرونور!
انعم‌الله که بو درگاه رفیعایا مدام،
ریزش نعمت‌و انعام برایا گؤرونور.
قصر فردوسه مقابیلدی بونون خرگاهی،
تخت طاووس عجب عالی‌و اعلا گؤرونور.
حشمت‌و شوکته باخ، عظمده خدام دری
هر بیری خسرو و خاقان ایله همتاگؤرونور.
بو نئجه بزمدی یارب، بو نه تمکین و وقار
که هامی شرط ادب بوندا هویدا گؤرونور.

حمدقیل ایزده، تورپاغا توشوب، أوزیثره سورت،
بی‌نوا، باخ گؤیه گؤر افسر دارا گؤرونور.
کیمدی بو تخت نشین، صل علی نام‌خدا
تاج خورشید محمد(ص)،شه دارا گؤرونور.
باشینی سال آشاغی ائتمه تکلم اصلا
گؤزونو تیك یثره گؤر توده‌ی غبرا گؤرونور.
باخما روخسارینا هرگیز که اونون هر باخیشی،
عاشیق ئولدورمگه بیر خنجر برا گؤرونور.
چشم بددن بوشهی ساخلا سن‌ای شاه جهان،
که بو شه عالمه بیر لطف خدایا گؤرونور.
آفرین، به‌به ازین شاه عدالت گؤستر
کائنات أوزره یثنه رأیت کسرا گؤرونور.
نقل شیرینندی بو، یا قصه‌ی یوسفدیر بو،
که تمام حرفلری لؤلؤ لالا گؤرونور؟
بو نثجه شکلدی یارب، بونه صنع‌و قدرت،
صولت حیدری و هیبت موسا گؤرونور.
صورت شیر خدانی نثجه چکدی نقاش،
جیققه‌ی افسری بیر مهر مجلا گؤرونور.
ساقیا روز ازل جامینا، محتاج اولالی،
خوابه گئتدیکجه گؤزه ساغر وصهبا گؤرونور.
سهودن ساخلا دیلین، ای دیلی کج تاب‌زمان،
که سنین فرع لبین اصل خطایا گؤرونور.
کیمدی بومیرکرم، صاحب شمشیر دودم،
که مینیب دولدوله بیر قاتیل اعدا گؤرونور؟

دؤور ائدر دائـره‌ی عرشده پرگار صفت،
کیمسه گؤرمز که او بیر برق مشعشا گؤرونور.
شاه اسلامـه ایلاهـی بـو شهنشاهی معین
ائیله، سن، کیم سبب راحت دونیا گؤرونور.
ربی ارنـی دئیرم تا نـه‌قـدر جـانیم‌وار
منبع جـودو سخا، بحـرعطایـا گؤرونور.
أوشتبینـده یئنـه اقـبـال شـه دؤورانـه،
بیر دعاگوی کمین بی‌سرو بی‌پا گؤرونور.
شاه تعریغی عـجب آدمـی مغرور ائیلـر، ۲۵
علم‌الله که، بو بیر شاعیر غـرا گؤرونور.
بو اگر خلق سؤزو هـم‌پر سیمـرغ دگیل،
نیبه بس قافده بیر بچه‌ی عنقا گؤرونور.
بوجنونون سؤزونه باخما، گئت‌ای عقلی‌دایاز،
که بونون سؤزلری‌نین اکثری لودا گؤرونور.
خدمت پیر موغان قسمت هـر دون اولماز،
دلی مهتر یئنه بیر مایه‌ی غوغا گؤرونـور.
مدتی لال ایدی، ایندی‌کر اولوب، حمداولسون!
ئوزو بدخو، سؤزو بد، بیرشله سئودا گؤرونور.
دلی ـ دیوانه نه غافیل اوتوروبسان، هی، هی! ۳۰
نعره‌ی صیحه‌ی شبدیـز سماسا گؤرونـور.
بـویقین تـرجمه‌ی آیـه‌ی «مـاهذا» دیر
که حزین جانیم آرا مهر زلیخا گؤرونور.
نه دوروبسان داهی پیشوازا یوگور، قیل تعجیل،
ایلقا کیم طنطنه‌ی مـرشد دانـا گؤرونور.

کیمدی بو شاه فـرو شیرنرو کـوه شکوه
داغ‌ـداش هامی بوتون بانگ درایا گؤرونور.
یـادیمـا دوشـدو یئنه آیـه‌ی: «قل‌ان‌کنتم!»
جیسم زاریمدا یئنه بحـر تـولا گؤرونور.
کیمدی بوشمس ضحی، بدردجی، عرش سریر،
الله! الله! یئنه بیر نور تجلا گـؤرونور.
بارالاها سن اونـون دوشمنی‌نـی ائیله فنا،
شهر قلبیمده یئنه قهـر تبـرا گـؤرونـور.
زار کؤنلومده یئنه گرمدیر هنگامه‌ی عشق،
دشت ایمنده یئنه آتش سینا گـؤرونـور.
مهتر صدر جهان، بیر گؤزو قان، بیربدمست،
بیر چولاق، بیرگؤزوکور،بیردیلی لالاگؤرونور.
کیمدی، یارب! یئنه بو شمع هدا، مهر ضیاء،
معدن علم علا گنج سرایـا گـؤرونـور.
قد شمشادینی گؤردوکجه اونوتدوم سروی،
چسم جادونگهی نرگس شهلا گـؤرونور.
حقه‌ی لعـل‌لبی، مخـزن یاقـوت و عقیق،
دیشینین هر بیری بیر دورر مصفا گؤرونور.
دانه‌ی خال سیه مایـه‌ی هر سحرو فسون
زولف مرغوبی گؤزه عنبر سارا گؤرونور.
بو نئجه دام بلادیرکه خلاص اولماق یوخ،
ای‌دل افسون اوخو کیم، زولف چلیپا گؤرونور.
یوخدو بو درده دوا گر دئسه ناچار بیری
ساقی لاله‌رخ و گـردن مینا گـؤرونـور.

جعد مشکینی بـوراخ، گئت سؤزونو ائیله تمام
که اونون هر تئلی بیردام بلایا گـؤرونور.
کنج اخفایا چکیل، بـرقـع ویلعبدن کئچ،
«اقتلوا یوسف» بو نشئه‌ده انشاء گؤرونور.
غم یئمه چوخدا داهی، کثرت اعدادن هئچ،
علم «نصر مـن الله فتحنا» گـؤرونور.
منزیلیم اولدو یئنه قلعه‌چه‌ی صمت وسکوت،
یئنه بو قلعه‌ده بیر صخره‌ی صما گؤرونور.
«انت منی» دئدی سلمانه نبی، عیب اولماز
منده «الله معك» گون کیمی پیدا گؤرونور.
بزم وحدتـده مقام ائیلیـه‌لـی تـاری بیلیر،
کؤنلومون آینه‌سی مظهر اسماء گؤرونور.
جام جمشیدی عجب مفت گتیردیـم ألیمه،
لـوح دل آینه‌ی مظهـر اسماء گـؤرونور.
گل بیر آزدا ووراليم قـاف کیمی لاف گزاف،
حسن خطیمده صفای ید بیضاء گـؤرونور.
آچ فصاحت قاپیسین‌ای «انا افصح» نسلی،
سنـده میـراث شهنشاه تـدلا گـؤرونـور.
شمس تبریز کیمی محیی‌ی اموات اولدون،
وه! اونون جیلوه‌گهی عالم بالا گؤرونـور.
طبع مطبوعون ائدر مانی‌ی ارژنگی خجیل،
رشحه‌ی کیلك‌ترین سحر حلالا گـؤرونور.
بونه پروازدیـر ای طائر سیمرغ شکار؟
تحت بالیندا یئنه فوق ثریا گـؤرونـور.

سؤزو قیل شهدو شکر، ای «انا املح» بالاسی،
محك دورر سخن، صورت صدرا گؤرونور.
جانیمی یاخدی بواود، ئولدوم آمان ای ساقی،
بیرجه باخ، گؤر نه‌عجب دامن صحرا گؤرونور.
«لن ترانی» دئمه چوخ، ساغر زرینی گؤتور،
نه عجب سنده یئنه بو «لم و لما» گؤرونور؟
بیرجه گؤستر أوزونو، شاد ائله بو محزونو،
که سنین مهر روخون دفع بلایا گؤرونور.
شط بغداد نه‌دیر، هجر گونو چشم تریم،
یاش تؤکنده دئیه‌سن موجه‌ی دریا گؤرونور.
شاه مرغان جهان، هدهد خوش نقش و نیگار
مرحبا، سؤیله گؤروم، هودج لیلا گؤرونور.
عشق ایمیش کامیل ائدن جمله‌ی انسانی،بلی،
سبب جذب نبی حسن حمیرا گؤرونور.
دم چکیب دینمه‌داهی، توت أوزونه برقع ناز،
دردینه چاره سنین پرده‌ی اخفا گؤرونور.
باسما دیشقارا قدم، کنج خفادان، زینهار،
که جهان ایچره عجب معرکه برپا گؤرونور.
پیر گول رنگك اگر ائتسه جمالین ظاهر،
حق بیلیر کیم، دئیرم خضر معلا گؤرونور.
همت پیر موغان شامیل احوال اولدو،
قاصد شهر سبا، ظاهر و پیدا گؤرونور.
حمد لله که قبول اولدو دوعای سحریم،
اثر کشمکش قنبر مولا گؤرونور.

۷۵ حـی ائـدر عـزم رمیمی نفـس مشکینی،
نطق شیرینی آرا معجز عیسا گـؤرونـور.
بو نئجه لهجه‌دی ای طوطی سوطی خطوخال؟
چتر الـوان سلـیمان سمایـا گـؤرونـور.
آفرین فال که تـوفیق مبارك گـلدی،
لیله‌القدر یانینجا شب یلدا گؤرونور.
سؤزو شیرین‌أوزو چیر کین بو «نباتی» دئییلن،
تاری‌دؤیسون که‌او بیر ننگ ابایا گؤرونور.

٦

ای گؤزوم، گل گؤزه باخ، نرگس شهلا نچیدیر،
زولفه باخ، سونبوله باخ، عنبر سارا نچیدیر؟
دانه‌ی خالینا گؤز مردمکین قیل منزل.
گونه باخ، عارضه باخ، لاله‌ی حمرا نچیدیر؟
دوشدو بیژن قویویا گؤرگج او چاه ذقنی ،
لبه باخ، شکره باخ، شهد مصفا نچیدیر؟
دیشلری گوهر ناسفته، دهانی غنچه،
دیله باخ، لهجه‌یه باخ، طوطی ومینا نچیدیر؟
صدف جان ائدرم ناوك مژگانه هدف،
طاق ابروسونا باخ، منظر اعلا نچیدیر؟
نه دئییم کیم، نه بیلیر عشوه ندیر، غمزه ندیر،
بیر گولومسون، قیا باخ، گؤر بو مؤدا نچیدیر؟
جبهه‌سین آی دئسم، اینجینی مندن زهره
عکس نوراللهی گؤر، مهر مجلا نچیدیر؟
باشینا سایه سالیب بال هماتك کاکیل،
چیخمیشام بیر یئره کیم، گنبد خضرا نچیدیر؟

قویموشام طرف بناگوشینا بیگانه‌لری،
قول ـ بویون بوردا دوران زولف چلیپا نچیدیر؟
اوخشادان سینه سینی‌قاره، گئد ای گیج و دبنگ،
دوندوران آدمی بو منشأ سرما نچیدیر؟
ساقی بیر جام ایله دیلشاد ائله بوغمناکی،
نچیه‌م من که دئیم ساغرو صهبا نچیدیر؟
نه چیخار عرعرو شمشاد اوزون احمقدن؟
قده باخ، قامته باخ، سرو دیلارا نچیدیر؟
جامی آلدی ألینه، وه، یئنه ساقی، ساقی
مست ـ مستانه دئیر: خسرو و دارا نچیدیر؟
محرم خلوت انسم هانی صائب ، صائب،
لحنه باخ ، نغمه‌یه باخ، بولبول شیدا نچیدیر؟
حافظین شهپری‌نین صیتی‌دی یا نعره‌ی رعد؟
دؤوره باخ، گردیشه باخ، بچه‌ی عنقا نچیدیر؟
بو نئجه نغمه‌دی مطرب منی مدهوش ائله‌دی،
چك قلم باربده، صوت نکیسا نچیدیر؟
قویما بو پرده‌نی ألدن چیخا، هیهات، هیهات!
ساقی دن بیر خبر آل، گؤر که بو مینا نچیدیر؟
نئیله‌یك خضره نصیب اولدو اگر آب بقا
سن‌ده بو ساغری توت گؤر غم دونیا نچیدیر؟
گل بو گولزار تماشاسینا بیر ای غافیل،
قله‌ی کوه نه‌دیر، دامن صحرا نچیدیر؟
قورخورام اینجیه مجنون، کوسه مندن یوخسا،
دئیرم: گزگزه همتا اولا لیلا، نچیدیر؟

یوخدور عالمده بئله دلبر سرمایه‌ی ناز،
شکل شیرینی اونوت، نقش زلیخا نچیدیر
اونو معشوق، منی عاشیق مشتاق دئیین
ذکر ائدین آدیمیزی، وامق و عذرا نچیدیر؟
مرحبا کلك شکرریزو بدیع الالفاظ،
سؤزه باخ، گؤوهره باخ، نطق مسیحا نچیدیر؟
هانسی دریای عمیقین دورودور بو اشعار؟
لعلی سیندیردی بو سؤز، لؤلؤی لالا نچیدیر؟
رحم قیل جانینا، بیر بسدی، بو خلوتدن چیخ،
تنگه گتدی منی بو گوشه‌ی اخفا نچیدیر؟
سئیر قیل عالمی، بو شاه وگداسین یوخلا،
نیك‌وبد هانسیدی گؤر، زشت ایله زیبا نچیدیر؟
مسجدو صومعه‌و بتکده‌نی بیر ـ بیره چال،
گؤرگیلن کعبه ندیر، دیرو کلیسا نچیدیر؟
قل هوالله احدین کسدی بو اغیارلارین
قلزم وحدته جوم، کثرت اعدا نچیدیر؟
کافیرو گبرو نصاراو مسلمانا یئتیش،
دین و مذهب ندی گؤر، مؤمن و ترسا نچیدیر؟
حق ایله باطیلی چك بیر محك میزانا
مصطفی گؤر نه دئییر عیسی‌و موسا نچیدیر؟
گز خرابات‌و مناجاتی، یئتیش اهلیندن،
اود ووران عالمه بو نور تجلا نچیدیر؟
گل نباتی داهی أوزدن بونقابی گؤتورك
بیرگؤرك بو دانیشان عاشیق رسوا نچیدیر؟

۷

منیم عالمده سلطانیم علیدیر،
منیم میر جهانبانیم علیدیر.
نه دارا تانیرام من، نه سکندر،
منیم فغفورو خاقانیم علیدیر.
بهشتی زاهیده وئردیم سراسر،
منیم گولزار رضوانیم علیدیر.
اگر هر کیمسه‌نین بیرشاهی اولسا،
منیم‌ده شاه شاهانیم علیدیر.
توتوب هر مرغ بیرگولشنده مسکن،
منیم‌ده باغ و بستانیم علیدیر.
منی بو اسم اعظم ائتدی ناطق،
منیم مجموع دیوانیم علیدیر.
اگر خنجر چکر دوشمن، غم ائتمه،
منیم‌ده تیغ عریانیم علیدیر.
منیم سرمایه‌ی عمرومدی مولا،
منیم جیسمیمده بو جانیم علیدیر.

منیم‌یوخ اوندان‌ئوز گه ذکر فیکریم،
منیم بو جاندا جانانیم علیدیر.
منیم کشتی نوحوم مرتضادیر،
منیم موسای عمرانیم علیدیر.
منه ظلمت‌یولون‌گؤسترمه ای خضر،
منیم ینبوع حیوانیم علیدیر.
منیم روح اللهیم اولدو یدالله
منیم شاه سلیمانیم علیدیر.
ندیر باغ جنان و نخل طوبی،
منیم سرو خورامانیم علیدیر.
منی سئیر گولوستانا آپارما،
منیم سئیر گولوستانیم علیدیر.
منیم پیر موغانیم شاه مردان،
منیم ساقی مستانیم علیدیر.
منیم عؤمروم، منیم روح‌و روانیم،
منیم مرغ سخندانیم علیدیر.
منیم عرشیم، منیم فرشیم اودور، او،
منیم مهر فروزانیم علیدیر.
منیم لوح و قلم، کرسی، سریریم
منیم اورنگ کیوانیم علیدیر.
منیم عودوم، منیم رودو سرودوم
منیم هم راح‌و ریحانیم علیدیر.
منیم بزم نشاط وعیش و نوشوم،
منیم شمع شبستانیم علیدیر.

منیم جـام مـی‌و نقل و کبابیم،
منیم سالار ایـوانیم عـلیدیـر.
منیم مولکوم، منیم مـالو منالیم
منیم هم حکم‌وفرمـانیم علیدیر.
منیم تختیم، منیم تاج‌و رواقیم،
منیـم بـانـی بنیانیم علیدیـر.
منیم ابریم، منیم برق جهنده‌م،
منیم رعد خـروشانیم علیدیـر.
منیم لعلیم، منیم دورر خوشابیم، ۲۵
منیم بـاران نیسانیـم علیدیـر.
او شاهبازیـن اسیری، مـرغ جانیم،
منیـم شاهین و تـرلانیم علیدیـر.
دئیر دائم دیلینده خـان چـوبانی
منیم هـر درده درمـانیـم علیدیـر.

۸

۱ ندن اول بت پریوش داهی بیر بویانه گلمز،
مگر اول خرابه ائودن اوسانیب جزانه گلمز؟
نه قیلیم، ائدیم نـه چـاره، او نگـار نازنینه،
بویانیب جهان سؤزوندن. ئوزو بیرعیانه گلمز.
باشینا دؤنوم، دولانیم، او بویون بلاسین آلیم،
نییه تورك چشم مستین اوخو بو نشانه گلمز؟
دؤشه‌نیب‌عبیرزولفون، نه‌خوب‌آل یاناغین أوزره،
نییه‌بس او قارغی ساچین اوزانیب دابانه گلمز؟
۵ لب لعل روح بخشین، گله بیر ترحم أوسته،
دیریلیر بوخسته بالله! دئمه کیم‌که جانه گلمز.
دئمه چوخ گؤزلدی لیلا، نچیدیر اوزون زلیخا،
بئله دلبر فسونکـار داهـی بو جهانه گلمز.
من اونون قاداسین آللام،من‌اونون فداسی‌اوللام،
او ندیر که یوخدو سانی، او بوسؤزدو سانه‌گلمز.
دئسه گونده أللی مین یول بو سؤزو اگر زبانیم،
یئنه دئر که بیرده سؤیله، یورولوب امانه گلمز.

منی چوخدا منع قیلما، بوفغان و های و هودان،
اود ایچینده بس أوزرلیك نه قیلار فغانه گلمز؟
چاغیرین«حسین بالا»نی‌اوخوسون‌بوخوش کلامی
ائله بیرده داهی بالله، بئله خوش زمانه گلمز.
سنه درد هجری یکسر ائدرم حکایت، آمما،
قلم أللده سیز ـ سیزیلدار که بوسؤز بیانه گلمز.
هانی‌بس‌گؤرون نه اولدو، منی‌درد وغم‌تو کتدی،
نییه گلمه‌دی، یوباندی، نه ائدیب بهانه، گلمز؟
«باسار ایت»هایاناگئتدی،هانی‌فیشقیریق صداسی،
نه گلیبدی خان چوبانه، که بوقیش موغانه گلمز؟
بو سؤزو بگنمه‌سین قوی، او رقیب نحس مشئوم،
بئله لعل و دورر مکنون، ائله چال قابانه گلمز.
گوجیله دگیل عزیزیم، بو شهاب عشقدیر، عشق،
که او برق نخل ایمن هر اودون ییغانه گلمز.
قلم شکسته قدلـه سؤزو رشك دورر ناب ائت،
ائله داهی بیرده بالله، بئله خوش فسانه گلمز.
کئچر عرش کبریادان تف برق آه عاشق،
آلیشار، یانار ولاکین گؤزه بیر زبانه گلمز.
سر کوی یاره گئتمیش یئنه قان ایچون نباتی،
او بلالی عاشیق ایندی باتیب آل قانه گلمز.

۹

یئنه شوریده کؤنلوم عاشیق بیر گلغدار اولموش،
ائدیب مشق جنون، دیوانه‌لر تك داغدار اولموش.
اولوب مجنون کیمی سرمست جام باده‌ی وحدت،
دوشوب صحرالارا، وحشیلر ایله هم قطار اولموش.
دوشوب اشکیم کیمی مردم گؤزوندن جیسم عریانیم،
عزیز مصر ایکن، گؤزلرده ایندی گؤرنه خوار اولموش.
توتوب تامرغ دیل مسکن اوچین-چین زولف مشکینده،
ایشیم بایقو کیمی دائم فغانو آه‌و زار اولموش.
شجاعت مولکونون سالاری کیمدیر؟ حضرت عباس،
منیم شاهیمدا بو میدان آرا اول شهسوار اولموش.
کسر، دوغرار حسودون باغرینی اشعار زنگینیم،
منیم تیغ زبانیم گوئیا بیر ذوالفقار اولموش.
منی اول خال هندودور ائدن مستغرق حیرت،
ائدن قان غنچه تك باغریم، او لعل آبدار اولموش.
ائدیب مین عاشیقی بی‌جان، تؤکوب قانین گذرلرده،
بو گون اول چشم سرمستین عجب گرم شیکار اولموش.

تؤکن‌گؤزدن سیرشکیم دمبدم اول چشم جادودور،
پریشان ائیلین حالیم، او زولف مشکبار اولموش.
سپیب ژاله گول سرخه، عرق یاعقد لؤلؤ دور
بوگون اول‌لاله روخسارین عجایب نوربار اولموش.
خرابات‌و مناجاتی گزیب سئیر ائیله‌دیم هریان
بوکفرو دین آراسیندا، او عنقا پرده‌دار اولموش.
منی ببر مست قیل ساقی، آمان ای گؤزلری یاغی،
شرابین یوخ گتیر آغی، قولاغین نییه کار اولموش؟
محبت شهری نین سودو متاعین ایسته‌سن جانا،
فنادیر یا شهادت، عزو جاهی چاهسار اولموش.
گتیر ساقی می باقی، بسو بزمی ائیله بیر روشن،
ایشیق دونیا گؤزومه، باده سیز بالله که تار اولموش.
منی بیر جرعه می‌دن ئوترو بؤیله باغری قان ائتمه،
دورای‌کافیر، گتیرساغر که‌باشیم‌چوخ‌خومار‌اولموش.
منی ئولدوردو غم، آهیم شراری یئتدی افلاکه،
یاتیپدیر هانسی کوپده بیلمیرم اول زهرمار اولموش؟
همیشه باده‌ی گولگون حیات تازه‌دیر روحا،
خصوصاً ایندی کیم وقت‌گول وفصل‌باهار اولموش.
اوچشم پرخومارین حسرتیندن، ای کمان ابرو!
انیسیم بچه‌ی آهو، مقامیم کوهسار اولموش.
گهی شیرو پلنگ‌و هم گوزن و گوره یولداشام،
یاتاغیم گه جبل، گه دشت وگه بیر کنج غار اولموش.
گؤروب بیر غمزه‌ی یاغی، اولوب حیران و مشتاقی،
دئیرهردم: گل‌ای‌ساقی! که حالیم‌چوخ نزاراولموش!

گتیر اول راح ریحانی، تؤك اول جام زرافشانه،
که سوز آتش عشقیم یئنه چوخ شعله‌بار اولموش.
هراس ائتمز جهنمدن یانان نیران هجرانا
که ابراهیم تك آزر اونا بیر لاله‌زار اولموش.
داهی افسونا گلمز هرکیمی چالسا قارا زولفون،
بو افعی‌نین علاجی ترك خواب‌و وصل یار اولموش.
دوشوبدور باشینا بیر نازنینین شور و سئوداسی
گئدیب‌ألدن قراری، محواولوب، بی‌اختیار اولموش.
خوشا اول عاشیق صادق که اولموش وحدته لایق
دوتوب کنج خفا، بو خلق عالمدن کنار اولموش.
بحمدالله رقیبین کوکب بختی اولوب وارون،
ألینده جره ترلانی دؤنوب بیر ساری سار اولموش.
دوتوب نکبت گیریبانین، چکیب زندان ادبارا
سموم قهر ایزددن اساسی تار ـ مار اولموش.
«محمد قاراباغی» نه بللهر بو قاراداغی
مگر اول‌بولبول اویلاغی‌بوخوش‌گول‌ـگول‌دیاراولموش.
اگر مجنونا مایلسن، نییه بس بؤیله غافیلسن
بویور کیم خاك اقدامین بیزه بس افتخار اولموش.
بیزیم «خبزاً شعیراً» لذتیندن بیر تمتع تاپ،
که هر بیرلقمه‌سی بیر شاعیر شائق شعار اولموش.
نه حاصیل شعر بازلیقدان، ائدر مغز سری نابود
خیال‌و فیکری سئوداداں دماغه بیر غبار اولموش.
ئوزون بحر خیالا سالما بی‌جا، قصد جان ائتمه،
رفیق اولما مجانینه، یئری هی کامکار اولموش.

حذر قیل مالخولیادان، بـو سئوداداں پشیمان اول،
که ارباب جنونا شعرو شاعیرلیك قرار اولموش.
اگر گـؤرسن منی، عبرت تـوتـارسان حالزاریمدان،
وجودوم ضعفدن گویا که بیر شمع مزار اولموش.
مـریـد اهـل تجریدم، غـلام خـیل تفریـدم،
کیشی وه! وه! مسیحادیر که حی و پایدار اولموش.
من عاجیز کـه درویشم، قلندر وار بی کیشم،
نه اولدوم خئیرده قـائـم، نه دینیم اختیار اولموش.
نه تاپدیم امر مابینی، نه اولدوم واقف مذهب
بئله بیچاره ملا تك نه آدم، نـه حمار اولموش!
بو سؤزدن ئوتروسن گل گؤر که گوندن آشیکارادیر،
ولی ابلیس تك کفروم ولایتلرده جار اولموش.
یقین بیل کیم نباتی چکمز أل دامان مینادان،
بوطرز ایله که او میخانه‌لرده میگسار اولموش.
زونستش چمه دوت شعر نوائی چمی جوقندا
ایزان زون‌ویل بروهوشما هروپالوده‌واراولموش.

۱۰

۱ گوشه‌ی وحدت نه عجب جای ایمیش،
سیر نهان اوندا هویدا ایمیش.
عاشیق دیوانه‌لرین منزلی
روتبیه باخ، عرش معلا ایمیش.
غافیل ایدیم بو دل ویرانه‌دن،
دل دئمه اوغلان، بو که دریا ایمیش.
گنبد افلاکی دئیرلر وسیع،
شهرت بیجادی، بو بهتان ایمیش.
۵ قابل فیض در شهوار عشق،
مظهر انوار تجلا ایمیش.
مخزن اسرار خداوندگار،
معدن فیض شه والا ایمیش.
مطلع دیباچه‌ی سلطان جان،
مقطع دیوان شهنشاه ایمیش.
نقطه‌ی پرگار منقش اساس،
دائره‌ی مرکز مینا ایمیش.

مغفر گردان تهمتن مثال،
افسر سردار سرآرای ایمیش.
مهبط اشعار جواهر نظام،
منبع انهار مصفا ایمیش.
وه نه دئییم من‌که او مشکین نفس
مبطل اعجاز مسیحا ایمیش.
لفظده بیر طوطی خوش داستان،
نغمه‌ده بیز بولبول شیدا ایمیش.
حوسنده یر یوسف گول پیرهن،
عیشوه‌ده بیر طورفه زلیخا ایمیش.
طور صفت آتش عشق ایچره غرق،
عاشیق ائویسن ییخماغا سلما ایمیش.
گاه اولور وامق شیرین سخن،
گاه دئیرسن که بو عذرا ایمیش.
فایده وئرمز که «قارا داغلی»سان،
نارا دئیر کیم عجب هیوا ایمیش.
خاطیر عشاقی پریشان ائدن
شانه‌کش طوررەی لیلا ایمیش.
کیمدی بو من! من! دئین اوغلان یئنه،
بیزدن او دائم یئنه اخفا ایمیش.
کار دگیلسن که اوشیر ژیان،
بو گوله‌شن «باقر» برنا ایمیش.
شبهه‌سی یوخدورکه چوبانسان، چوبان،
بسته او بیر ناله‌ی سورنا ایمیش.

دانیشا بیلمز، دیلی یوخ، لالدیر،
رو دئدیگین بیر بئله لالا ایمیش.
آفرین، ای قل هوالله مرحبا،
خیر او بیر بچه‌ی عنقا ایمیش.
سن دهٔ گؤروم بس ندی های تاپمیشام،
پسته‌ی گول، یا گول رعنا ایمیش.
آنلادین ایندی که انالحق دئین
شیخده کی ربی الاعلا ایمیش؟
عاغلی دایاز داغ چاپان اوغلانا باخ، ۲۵
دوردو یئرینندن که نه هیهای ایمیش؟
صیحه‌ی شبدیر سبك جست خیز،
نعره‌ی گولگون سماسا ایمیش.
باشینی چوخ چالخاما شاپور تك،
من نه بیلیم اوف که بو بنا ایمیش.
خسروون احوالینی شیرین بیلیر،
کیم اونا هم کاسه و خرگاه ایمیش.
یئتسه الیم قصه‌ی شیرینی من
نقل ائدرم خسروه همراه ایمیش.
دنگ ائلمه، قوی سؤزو ألدن چیخار، ۳۰
تانری بیلیر کیم بونه غاغا ایمیش.
خسروه شیرینی ائدیرلر عروس،
بانگ دهل، صوت نی‌و نای ایمیش.
داهی ایناندیم بلی، فرهاد دیر
ألری وار یاخشیجا اوستا ایمیش.

ساقی، دئمکدن نه گرك، تورکوسو،
مطلبیمیز بادهی حمرا ایمیش.
سن بیجه بیر اول دلی مجنونا باخ،
آدی نه ایچون بئله رسوا ایمیش؟
عاشیق اولان کیمسه مگر عور اولور
چاتمادی ذهنیم، بو معما ایمیش.
من نییه یارب بئله بد فطرتم
آنلامیرام من بو نه آمما ایمیش؟
دشت جنون سئیرینه گئتمیشدی او،
یوخسا مگر عادت صحرا ایمیش.
تا که دئسینلر که ئوزوندن چیخیب
یا که بو اظهار تبرا ایمیش.
فائدهی شهر فنادیر، فنا
بو صفت اول مولکده برپا ایمیش.
سهو دانیشدیم، نه بیلیم، بیلمهدیم،
بو نئجه مشکولجه معما ایمیش.
شهر فنا، مهر منا، بیلمرم
من دئیرم تشنهی مولا ایمیش.
ئوز سؤزونو سؤیله سن آخیر گؤزوم
خیر، او بیر گؤوهر یکتا ایمیش.
جرعه کش میکدهی حافظم،
وه نه عجب گوهر غرا ایمیش.
باغری قارا قانلی کؤنول خانهسی
آه که بیر گولخن سئودا ایمیش.

نام خدا طبع عجیب الخیال،
سؤزدو بو یا لؤلؤ لالا ایمیش.
عز و علا، کیلك مسلسل رقم
خطدی بو یا عنبر سارا ایمیش.
لعبت صورتگر ارژنگ چین
یا نمط خط چیلپا ایمیش؟
کاغذی دیبا کیمی گولگون ائدیب،
جمله هنر بوندا مهیا ایمیش.
گوش وئریب نغمه‌ی طاووس عرش،
شهپر آچیب که بو نه طغرا ایمیش.
کیلك سخن سنج شکرریزه باخ،
گوندو بو یا گؤوهر انشاء ایمیش؟
نقطه‌لری هر بیری بیر قطعه‌دیر
حرفلری هر بیری بیر آی ایمیش.
بو حبشی زاده، مداد سیه،
عالمه بیر نعمت عظما ایمیش.
سؤز بزه‌مکده ید بیضاسی وار،
سحردی بو یا ید بیضا ایمیش؟
گؤیچك اولور خامه‌ی سرخ‌وسفید
سئودیجیگیم بو بت زیبا ایمیش!
هاشمیم، وارث فخرالکلام،
بیزلره بو شیوه‌ی آبا ایمیش.
اوندا ایمیش وصل جمیع شئون
بانی تبیان بو دونیا ایمیش.

پادشه ارض‌و سمادیر قلم،
تاج سر خسرو دارا ایمیش.
بو قلم سلسله مودور که بو
همدم هر عارف دانا ایمیش.
زهدو صلاحی چؤله سال گزگزا
موسم عیش‌و می مینا ایمیش.
«خان چوبانی» آدی، «نباتی» ثوزو
بیر أوزو قیرخیق، بوغو بورما ایمیش.

۱۱

بیر کؤنول کیم، اولا دائم رخ جانان ایله جمع،
اولماز اول بیرده داخی طرف گولوستان ایله جمع.
منی می‌دن، سیزی تاری، کـه اگـر منع ائده سیز،
که منیم کؤنلوم اولور «جم» کیمی بیر قان ایله جمع.
داغیت، افشان ائلـه اول طوررهٔ عنبر شکـنی،
تاکه اولسون کؤنول اول زولف پریشان ایله جمع.
بیر کؤنول کیم اولا بیر غنچه لبین مفتونو،
اولـومـو بیرده مگر بادهٔ ریحان ایلـه جمع؟
کنج وحدتده کؤنـول شمعینه اولـدوم قانع،
شمع‌دل اولماز ایمیش شمع شبستان ایله جمع.
بولبول طبـع خـزان دیـده کیمی گـولشنده،
کؤنلومو ائیله‌میشم طبع غزلخوان ایـله جمع.
کیلـك نی‌دن تـؤکـرم کـاغذه شهـد شکری،
دوررری نظمی ائدرم گؤهری غلطان ایلـه جمع.
داغیلان خسته کؤنول شیشه‌سی‌نین پاره‌لـرین
ریزه ـ ریزه ائلـرم سبحهٔ سبحان ایلـه جمع.

یوسف مصر کیمی طعنه‌ی اخوان حسود،
ائتدیلر خاطیریمی محنت زندان ایله جمع.
صبر ایله حل اولور هر عقده‌ی مشکل، بالله
لذت وصل اولور زحمت هجران ایله جمع،
یاری دوت، غیری اونوت، سن‌ده گؤزوم مجنون تك،
ممکن اولماز اولابیر جان ایکی جانان ایله جمع.
توشه‌ی راه فنا ائتمگه هر خار و خسین،
ائدرم بادیه‌ی عشقده مژگان ایله جمع.
هارداسان، هاردا قالیبسان یئنه ای شور جنون،
آه اولدوم یئنه بو عقل گران جان ایله جمع.
چاره قیل دردیمه ساقی، منه بیر جام، آمان!
اولسا کؤنلوم اولاجاق دیده‌ی گریان ایله جمع.
مرحبا دلبر طناز، نه خوب ائتدی گؤرون
کؤکسومون یاره‌سینی ناوك پیکان ایله جمع.
گل کؤنول، ائیله داخی زهدو ریادان پرهیز
گل نباتی کیمی اول، حلقه‌ی رندان ایله جمع.

۱۲

۱ عاشیق دیوانه بیر زومزومه بنیاد قیل،
خاطیریمی غصه‌دن، بیر نفس آزاد قیل!
حلقه‌ی زنجیری بیر سیلکله، سسلن بئله،
عشق ایله بیر های‌هو، شور ایله بیرداد قیل.
مدت آخر بو ائو بزمگه یار ایدی،
حیفدی بو منزلی ییخما، گل آباد قیل.
ماحصل مقصدین یار ایدی مقصود اگر،
باشینی بو دامده، دانه‌ی صیاد قیل.
۵ روز ازل عاشیقه قسمت اولوب خون‌دل،
باخ منه بیر صدرینی کوره‌ی حداد قیل.
یوخدوبیزیم سازیمیز، تار خوش‌آوازیمیز،
تؤك أوزه اشك روان، ناله‌و فریاد قیل.
ماه بنی‌هاشم اول، حضرت عباسدن،
ایسته مدد، خامه‌نی، تیشه‌ی فرهاد قیل.
مغ‌بچه‌ی مطربین بوردا یئری یوخ هنوز،
آه چکیب دمبدم، نوحه‌و بیداد قیل.

یئتدی نیدا سمعیمه، هـاتـف لاریبـدن
مطلبین اولدو روا، خاطیرینی شاد قیل.
منشی دیوان حق، یازدی بو فرمانی کیم،
بو نئچه ابیاتـی‌ده دفتره ایراد قیل.
لاف ووروب عشقدن، آدینا عاشیق دئمه،
با بو که بو راهده، جانینی فولاد قیل.
بو مس قلبی اریت، بوته‌ی افـلاسده،
وور اونا اکسیر عشق، قابل نقاد قیل.
نصف‌شب‌اولدوقجادور، ألـ‌أوزونه‌وئرصفا،
یاتما داهی، صجه‌دك‌شوق ایله اوراد قیل.
تاکه سنه رام اولا، حرص سگ نفس‌دون
غمکـده‌ی عـزلتـه طبعینی معتاد قیل.
شربت تجریددن باشینا بیرجام چـك،
گئت ئوزونو داخل حلقه‌ی اوتاد قیل.
تاکه سنه فتح اولا قفل طلسمات عشق،
خلق أوزونه قاپینی ششدر نـراد قیل.
توشه‌ی راه فنا بیرجه توکل‌دی، بس،
سو یئرینه گؤزلرین لجه‌ی بغـداد قیل.
اشهب صرصر خرام، گرچه عنانین قیریب،
گئتمه دورای بی‌ادب، حرمت اوستاد قیل.
شام وسحر متصل هم بئله اخلاص ایله،
نانفسین وار ایسه، روحون اونون شاد قیل.
یار أتگیندن ألین اوزمه، بودور راه عشق،
گؤزله اونو، عالمی تابع و منقاد قیل.

وسوسه‌ی اهرمن گر سنی گومراه ائده،
خاطیرینی ذکردن، جنت شداد قیل.
بیرده نباتی اگر میل سیاحت ائده،
باشین اونون طعمه‌ی خنجر جلاد قیل.

۱۳

یول بوسوب، بیر دلبر عیاری گؤزلر گؤزلریم،
شوخ کامان بیر گؤزلری خونخواری گؤزلر گؤزلریم!
بیر بت سیمین بدن، بیر دلبر شیرین سخن،
بیر فسونکار، ماه خوش گفتاری گؤزلر گؤزلریم.
بیر ملك منظر، وفا گستر، نیگار نازنین،
بیر معطر زولف، بیر عطاری گؤزلر گؤزلریم.
خاطیر محزونومو شاد ائیله‌سین غمدن مگر،
بیر شکرلب، یار گول روخساری گؤزلر گؤزلریم.
حاش لله توبه کارم، من هارا، مسجد هارا،
رند مستم، خانه‌ی خماری گؤزلر گؤزلریم.
تا مگر تسخیر ائدم اول شوخو بیر جادو ایله
آختاریب بیر نافه‌ی تاتاری گؤزلر گؤزلریم.
چاه بابل، مسکن هاروت و ماروت هاردادیر؟
ظلمت هیجراندا بیر سحاری گؤزلر گؤزلریم.
وصله چاتماز هیچ عاشق، تا که جاندان کئچمه‌سین،
توتموشام جان ألده، بیر دلداری گؤزلر گؤزلریم.

صالمیشام بحر فنادا لنگر صبر و ثبات،
متصل بیر گؤوهر شهواری گؤزلر گؤزلریم.
گؤنلومون آئینه‌سی زنگ کدورت باغلامیش،
گوشه‌ی وحدتده بیر گولزاری گؤزلر گؤزلریم.
هر گئجه بیدار اوتورماق وجهی اوندان‌دیر مدام،
اشك خونین، آه آتشباری گؤزلر گؤزلریم.
های‌و هوی خلق بیزار ائیله‌دی جاندان منی
عاشق دیوانه تك داغلاری گؤزلر گؤزلریم.
دوردنوش حافظم، رندانه معنا سؤیلرم،
اوشتبینده باده‌ی خوللاری گؤزلر گؤزلریم.
باغریمی قان ائیله‌دی بوگوشه‌ی تنگ قفس،
بولبول شیدا کیمی باغلاری گؤزلر گؤزلریم.
هر نه ائتدیم مرغ بختی رام ائدم، رام اولمادی،
هو چکیب، بیر شهپر شونقاری گؤزلر گؤزلریم.
مست‌و مدهوش ائیله‌یب‌چوخدان‌منی بیرخیرقه‌پوش،
گؤز تیکیب بیر ساغر سرشاری گؤزلر گؤزلریم.
بیر شهنشاه بلند اختر، خدیو بحرو بر،
بیر غضنفر حمله، بیر سرداری گؤزلر گؤزلریم.
مختصر یئیدیر نباتی، بیر سؤزو چوخ چئینمه،
سؤیله بیر یول: حیدر کراری گؤزلر گؤزلریم.

۱۴

مست وسرخوش بیربت حرافی گؤزلر گؤزلریم،
ابره بثلده، بیر قبا زربافی گؤزلر گؤزلریم.
خـاطیریم ایستر اولا سیرر انـالحق مـظهری
کلهی دار أوزره بیر جولافی گؤزلر گؤزلریم.
دورد نوشم، رندلر ته کاسهسین ایچمك ایشیم،
ایندی آمما شیشهدن بیر صافی گؤزلر گؤزلریم.
کفر زولفون شرحینی یازماقدا عاجز قالمیشام
عقدهی مشکلدی، بیر کشافی گؤزلر گؤزلریم.
راه مشکل، رهنما یوخ، خضر غائب، من غریب،
رحمی چوخ بیر صاحب الطافی گؤزلرگؤزلریم.
بی کس و بیمار دوشمنلر کسیب اطـرافیمی،
بیر شه خونخوار، بیر سیافی گؤزلر گؤزلریم.
روزوشب دریای ژرف فیکره غواص اولموشام،
آختاریب بیر گؤوهر شفافی گؤزلر گؤزلریم.
تؤکموشم میدانا دوررری، گؤوهری تل ائتمیشم،
بیر عجب صاحب نظر صرافی گؤزلر گؤزلریم.

لوحش الله، مرد ابلـه عـاشق شیدایـا باخ،
مشتری یانیمدا، من، اطرافی گؤزلر گؤزلریم.
۱ وورموشام انباره آرپا ـ بوغدانی، بی‌حدو حصر
بیر سلمخور، بیرده بیر علافی گؤزلر گؤزلریم.
یوز یوك ابریشم چووالی پنبه باروانی کیمی،
تؤکموشم بازارا، بیر شعر بافی گؤزلر گؤزلریم.
قـابیـل ظـل هما ائتمم سر عوریـانیمی،
همدم ویـرانه بیر خطافی گؤزلر گؤزلریم.
باغ جنتدیر یئرین، زاهید، خـوشا احوالینا!
من که اهل دوزخم، اعرافی گؤزلر گؤزلریم.
بنده‌ی پیـر موغانـام، منزلـیم دیـر موغان
بیر برهمن صوفـی صرافی گؤزلر گؤزلریم.
۱۵ گمره تیه ضـلالـم، غـرق بحـر معصیت،
بیر معرف عارف عرافی گؤزلر گؤزلریم.
گلمیشم ملك عدمـدن شرح امـکان سئیرینه
زاد راهیم کمدی، بیر ضیافی گؤزلرگؤزلریم.
گاه نباتی آدینی، گاه خان چوبانی سؤیلین،
بیر «کوراوغلو»وضع، بیرگزافی گؤزلرگؤزلریم.

۱۵

۱ اگلشیب بیر خسرو آفاقی گؤزلر گؤزلریم،
بت‌پرستم، قبله‌ی عشاقی گؤزلر گؤزلریم.
دؤندریب أوز اهل دونیادان عموماً هرنه‌وار،
نعمت بی‌منت رزاقی گؤزلر گؤزلریم.
باغریمی قان ائیله‌دی‌بو محنت‌هیجران، آمان!
ساقی‌جان! بیر ساغر رواقی گؤزلر گؤزلریم.
ای خدا! سن‌بو زلیخانین عزیزین خوار قیل،
سالدیریب زندانه بیر دوستاغی‌گؤزلرگؤزلریم.
۵ توبه، گر مئیل ائیله‌ییم بیردلبر زیبایه من،
یاره بیر عهد ائتمیشم، میثاقی گؤزلرگؤزلریم.
باخمانام هرگیز، اگر خورشید عالمتاب اولا،
ئوز نیگاریم،یار سیمین ساقی گؤزلرگؤزلریم.
عنبرین گیسو، کمان ابرو، شلائین نازنین،
مه‌جبین، بیر دختر اویماغی گؤزلر گؤزلریم.
سینه‌سی قند مکرر، لبلری شهدوشکر
نارپستان، بیر چاناق قایماغی گؤزلرگؤزلریم.

دؤوره قالخمیش مرغ‌دل چرخ فلك دو ار تك،
هر بوداغا دوشمزاو، بیرتاغی گؤزلرگؤزلریم.
گوللرآچیلدی، باهاراولدو، صفا سورمك گرك،
بیر بولاق‌باشی،سرین یایلاغی گؤزلرگؤزلریم.
خوش‌چمن، بیرسبزوخرم، بیرنئچه همدم رفیق،
«گول یئتر»ده بیر کباب‌یارماغی گؤزلرگؤزلریم.
چشمه‌ی مولاعلی‌دن سوایچیب سئیران ایچون،
«سئل‌باسار»باشیندا بیرگزماغی گؤزلرگؤزلریم.
ایلده بیر دفعه طـواف قبر «سید جبرئیل»،
چوخ مبارك اوردا بیر مشتاغی گؤزلرگؤزلریم.
«آستمال چایی» صفاسی بی‌نهایتدیر، ولـی،
«باری» باغلاریندابیرآولاغی گؤزلر گؤزلریم.
«تك‌آغاج»قالدی، «مورادیوردو»ن فراموش ائیلمه،
اوردا بیرده بیرصفا سورماغی گؤزلرگؤزلریم.
چالدی داشادیرناغین، لنگ اولدوشبدیزخیال،
رخش گولگون‌بیردمیردیرناغی گؤزلرگؤزلریم.
تنگه گلدیم بوقفس کنجونده،باغریم چاتلادی،
عالم بالایا بیر اوچماغی گؤزلر گؤزلریم.
یازمایب کلك قضا،یارب شب هیجرانه صبح،
یوز توتوب درگاهه بیرفلاقی گؤزلر گؤزلریم.
ائیله سین بودرده چاره یوخدوبیرحاذیق طبیب،
حاکم حکم ازل اطلاقی گؤزلر گؤزلریم.

سرور شب زنده‌داران، رندو عیار و دلیر،
عمرو مهتر باشی بیر سراقی گؤزلر گؤزلریم.
مرشد صاحب نظرسن،من‌ده گؤزدن دوشموشم،
بو فقیره بیر نظر باخماغی گؤزلر گؤزلریم.
کؤهنه‌لیب ألدن‌دوشوب‌بوجیسم،نعش گبرتك،
آتش سوزانه بیر یاخماغی گؤزلر گؤزلریم.
بیر جوانمردگؤرمورم بوأمره اقدام ائیله سین،
گؤز سالیب‌هریانه بیرقوچاغی گؤزلرگؤزلریم.
نارونورون‌معدنین گئت‌خان‌چوبانیندان‌سوروش، ۲۵
دوت‌خبر،گؤر،اوردابیرحراقی گؤزلرگؤزلریم.
دوغروسون‌سؤیله،سنی کیم‌خان‌چوبانی ائیله‌دی؟
آدی یوخدوربیربؤیوك‌خلاقی گؤزلر گؤزلریم.
چاتلادی قوشغون نباتی، بؤیله چاپمازلار آتی،
چاتلاسین بیر کوره‌ی توخماغی گؤزلر گؤزلریم.

١٦

١ شهر بند دلده بیر سلطانـی گؤزلر گؤزلریم،
بیر شه زرین کمر ، خاقانی گؤزلر گؤزلریم.
قورموشام دام هوس، صیاد شاهین باز تـك،
باشلاییب خوش نغمه، بیر ترلانی گؤزلر گؤزلریم.
اشهب صرصرخورامی هر طرفدن سگریدیب،
گلمیشم جولانه، بیر جیرانی گؤزلر گؤزلریم.
ناله بونیادائیله ییب، گؤزدن تؤکوب رخساره اشك،
وامیق بیچاره تك عذرانی گؤزلر گؤزلریم.
٥ جذبه سیز عاشیق حقیقتده جماد محض ایمیش،
دم چکیب بیر جذبه‌ی سبحانی گؤزلر گؤزلریم.
بیر ستمگر دلـبر لیلی وشین مجنونویام،
دوشموشم صحرایا بیر عوریانی گؤزلر گؤزلریم؟
آفتاب عشقمیی سالمیش زیاد عن قرب وصل،
ماه نو تك ظلمت هیجرانی گؤزلر گؤزلریم.
گه تلاوت ائیلـرم سبع المثانی، هل اتـی
گاه یاسین گاه الرحمنی گؤزلر گؤزلریم.

قسمت اهـل صفادیر سوره‌ی توحید پاك،
من که دائم باده‌ی ریحانی گؤزلر گؤزلریم.
ساقیا بیر جرعه وئر شاه خـراسان عشقینه،
روزوشب اول نائب مولانی گؤزلر گؤزلریم.
یاعلی، یا ایلیا ، یا بوالحسن، یا بوتـراب،
شیرحق، بیر قدرت یزدانی گؤزلر گؤزلریم.
لافتی الا عـلـی، لاسیـف الا ذوالفـقار،
صیحه‌ی دولدول، فلك جولانی گؤزلر گؤزلریم.
پرتو خورشید دریا، عکس زرین نعل میخ
بدرنو، یاپیکر جـوزانی گؤزلر گؤزلریم.
تشنه‌ی جام وصالـم، آرزومنـد وصـال،
بیر علی عالی اعـلانی گؤزلر گؤزلریم.
خسرو گـردون سریـرو پـادشاه بی‌نظیر،
بحرشوکت، بیر ملك دربانی گؤزلر گؤزلریم.
معدن فضل و کرامت، منبع جـود و کرم،
شاه عالم خواجه‌ی سلمانی گؤزلر گؤزلریم.
ای أرنلر سروری، یـا شاه دریـادل علی!
مهر رخشان، بیر مه تابانی گؤزلر گؤزلریم.
قووه‌ت بازونی گؤر، شمشیر جوهرداره باخ،
قان‌تؤکن بیر گؤزلری قان‌قانی گؤزلر گؤزلریم!
بچه‌ی‌تورکم، دیلیم تورکی، کلامیم وحی حق
خان‌چوبانی، جان آلان جان‌جانی گؤزلر گؤزلریم.
قویونو یوز ائیله‌دیم بوچؤلده قیشلاق ائتمنم،
زینت ملك موغان، اولتانی گؤزلر گؤزلریم.

فیشقیریق چالیب، چکیب هی، های، هو، هو، دمبدم،
آغ کمر، در گجر، تئللازمانی گؤزلرگؤزلریم.
چال کره، ساقیر کره، قومرال، قمرقوچ گلدی قاچ،
یوزباسار، دارتان توتان، قاپلانی گؤزلرگؤزلریم.
مست اولوب ساقی بیخیلدی، ائتدی غلطان شیشه‌نی،
من هنوز اول ساغر صهبانی گؤزلر گؤزلریم.
بنده‌ی پیر موغانم، همدمیم جام شراب،
مونس حافظ، اوخوش الحانی گؤزلرگؤزلریم.
نقل مجلس، شمع محفل، هارداسان، گل، ای حسین!
بیرغزلخوان بولبول خوشخوانی گؤزلرگؤزلریم.
اشتیاقین چوخ چکربو «شاه‌ختائی بحری»، گل!
دردمندم، نئیله‌یم، درمانی گؤزلر گؤزلریم.
خضره قسمت اولدواولسون، چشمه‌ی آب بقا،
من‌ده ذوق باده‌ی حمرانی گؤزلر گؤزلریم.
گنجی فتح ائتدیم، طیلیسمین ائیله‌دیم زیروزبر،
اوندا آمما بیر قوی ثعبانی گؤزلرگؤزلریم.
یئتمك اولماز گنجه تا ئولدورمه‌ینجه اژدری،
عاجیزم، بیر موسی عمرانی گؤزلر گؤزلریم.
بیلمیشم آخیر بو گؤز دریاسی غرق ائیلرمنی،
چاره یوخ بیرگؤوهر غلطانی گؤزلرگؤزلریم.
باشیمین سئوداسی طغیان ائیله‌ییب چوخ-چوخ یئنه،
بیر گؤزل گؤیچك عجب اوغلانی گؤزلرگؤزلریم.
مرحبا آت اویناداان اوغلان، زهی چابك‌سوار،
مهتر دیوانه بیر خانخانی گؤزلر گؤزلریم.

سهل ساندیم عشقی اول، بس دئدیم بازیچه‌دیر،
ایندی گل گؤر موجه‌ی توفانی گؤزلر گؤزلریم.
وادی فقرو فناده قالمیشام حیرانو مات،
حلقه‌ی زنجیر تك، زندانی گؤزلر گؤزلریم.
فارغم شاه وگدادن، کنج وحدت منزلیم، ۳۵
بیر نمد، بیرپوست، بیر قلیانی گؤزلر گؤزلریم.
ترك ائدیب اسلامی، توتدوم مذهب روح اللهی،
سجده قیلدیم خاچه، بیررهبانی گؤزلر گؤزلریم.
دین نه‌دیر، مذهب نه‌دیر، من عاشیق دیوانه‌یم
ائیلرم مشق جنون، جانانی گؤزلر گؤزلریم.
مست جام صدر آفاقم، قلندر مشربم،
زیب ایران، خطه‌ی تهرانی گؤزلر گؤزلریم.
کاشیف علم لدنی، عالم مافی الضمیر،
واقیف سیررازل، «میرزا» نی گؤزلر گؤزلریم.
رونق بزم شهنشاه سلیمان دستگاه، ۴۰
خضر مقدم، مرشد دانانی گؤزلر گؤزلریم.
چاکر قنبر، غلام حیدر دولدول سوار،
بیر، نباتی، رندبی‌پروانی گؤزلر گؤزلریم.

۱۷

۱ ای قلندر، منی ئولدوردو بو افیون، افیون،
سنی تاری، منه وئر بیر بئله معجون، معجون.
نشئه‌سی یوخدو بوبنگیـن منی الله، الله،
بیزی،ملعون ائله‌دی گؤر نئجه مغبون، مغبون!
سؤیله فرهادا که گلدی یئنه شیرین، شیرین،
سمعیمه‌یئتدی یئنه‌صیحه‌ی گولگون، گولگون.
قالدی‌کؤکسومده بوتون بوآجی آلما، آلما،
دور گتیر قاچلا یئیك بیر-ایکی قاوون،قاوون.
۵ تازه‌دن گـلدی یئنه باشیما سئودا، سئودا،
خانه‌ی عقلی یئنه ائیله‌دی وارون، وارون.
شکر لله که دولاندی یئنه دوران، دوران،
اولدو کامیمجا یئنه گردش گردون،گردون.
مست و مستانه گزر بزمده ساقی، ساقی،
بیت احزانیم اولوب مجلس هارون، هارون.
اثو یخان، وئرمنه بیر ساغر راوق، راوق،
ائیله بیر جام ایله بو مفلسی قارون، قارون.

الله، الله، بو قدو قامته احسن، احسن!
گول‌حمرادی‌بو، یاچهره‌ی گولگون، گولگون.
نه دئییم، گؤزدو بو یا نرگس شهلا، شهلا،
قوی‌گؤروم غنچه‌دی بو، یالب‌میگون، میگون؟
قاشلارین قوس قزح، ناوك مژگان وه، وه!
خال سبزیندیر ائدن آدمی افسون، افسون.
حلقه‌ی لعلدی یا سیب زنخ، یا چه‌چه،
درّ دنداندی بو یا لؤلؤ مکنون، مکنون.
طوررهٔ‌ی‌زولفونه أل‌وورما، خطادیر، هی، هی!
حلقه‌ی دامدیر، ای عاشیق مجنون، مجنون!
باغریمی خار ستم ائیله‌دی روزن، روزن،
سینه‌می آتش غم ائیله‌دی کانون، کانون.
رحم قیل حالیما، ای دلبر ترسا، ترسا!
بوشلا زنجیریمی بیر، ای بت موزون، موزون!
متصل شام و سحر یکه و تنها، تنها،
کنج‌وحدتده قالیب خاطیری محزون، محزون.
یوخدو بیر کیمسه ایله اولفت وربطیم، ربطیم،
سؤیلرم پرده ده گیزلین بئله محزون، محزون:
چوخدا آختارمانباتی‌نی، کئچ‌اوندان، کئچ، کئچ!
دینی یوخ، مذهبی یوخ، گبردی، ملعون، ملعون!

۱۸

صفحه‌ی عالمده بیر دورر نهاندیر أوشتبین،
وزنه گلمز، چکمك اولماز، چوخ گیراندیر أوشتبین.
باش چکیب عرش برینه دؤرد طرفدن داغلاری،
فی‌الحقیقت لنگر کون و مکاندیر أوشتبین.
سد اسکندر کیمی هر برجی بیر حصن حصین،
دیده‌ی بدخواهه بیر تیر کماندیر أوشتبین.
خوش سلیقه هر یئری، خلقی سراسر مهربان،
دیللری تاتی، ولی، شیرین زباندیر أوشتبین.
الله آباد ائیله‌سین، آب و هواسی جانفزا،
قالب انسانا بیر روح و رواندیر أوشتبین.
حاکیم اولموش اوندا تا «میرزا سلیم» کامکار،
اول سببدن خلقه بیر دارالاماندیر أوشتبین.
ماشاء الله گؤر نه یاخشی بوی چکیبدیر سرولر،
جنت شداد یا باغ جیناندیر أوشتبین!
نارنین هر دانه‌سی یاقوت یا لعل یمن،
مختصر، بیر گنج یا بیر بللی کاندیر أوشتبین.

سویونسو هر کیمسه ایچسه، ایستمز آب حیات،
اوندان ئوترو خصر تك گؤزدن نهاندیر أوشتبین.
گؤرموشم هم عسکرانی، قیرچینی، آغ داملاری،
اونلارین یانیندا بیر سلطان و خاندیر أوشتبین.
گزمیشم هیندارخانی، هم برده‌نی سئیر ائتمیشم،
هر بیری بیر چؤل، ولی بیر بوستاندیر أوشتبین.
وئرمرم کل جهانا بیر هراسین سئیرینی
قیل تماشا گؤرنه گؤیچك، خوش مکاندیر أوشتبین!
دوغروسو یایلاغی‌نین وصفینده عاجیز قالمیشام،
بیلمرم باغ ارم یا گولستاندیر أوشتبین.
بیر-بیری‌أوستونده داملار؛ یاخشی، عالی، کؤشکلر،
بس دئیرسن لنکران یا سالیاندیر أوشتبین.
وئرگیلن دلداریمی، ائت آه وزاریمدان حذر،
رحمه گل، انصافا گل، بسدیر، آماندیر، أوشتبین!
بیر قوناق‌نسبت نباتی، سنده بئش‌گون اگله‌شیب،
حؤرمتین ساخلاکه او، بیرخان‌چوباندیرأوشتبین.

۱۹

شو کر خدا که ائتدی یار شاد، فیگار گؤنلومو،
بیر گول تازه گؤندریب، ائتدی باهار کؤنلومو.
کو کب بخت سعدون داخی شیکایت ائیلمن،
گون کیمی روشن ائیله‌دی تیره وتار کؤنلومو.
شاه نشین چشمیمی منزل خاص ائدرسنه،
گر ائده نقش صورتین دار قرار کؤنلومو.
طبعین ائدرسه گر هوس، سئیر وشیکاره چوخ گؤزل،
جهد قیل ائیله بیر عمل، آل بوداوار کؤنلومو.
قصد طواف کعبه‌دن کیمسه‌نی منع قیلمانام،
سن او مکانه گئتمه، گل، گز بونزار کؤنلومو.
قویما هجوم خیل غم ملك دلی خراب ائده،
جانه یئتیردی ساقی جان، رنج خومار کؤنلومو.
بیر دئمه‌میش آیاغادور، یوخسا کنایه بیلمیسن،
ساغر زرنگاری قاپ، گؤر بو یانار کؤنلومو.
تنگ شکر دهانی‌نین یادینا بیر پیاله وور،
یوخ دئمه کیم بوسؤزمنیم ائیله‌دی‌دار کؤنلومو.

حلقه‌ی زولف خم‌به‌خم سحرو فسونه منتظم،
من که‌عوام‌صرفم، اوخ،چالدی‌بومار کؤنلومو.
دانه‌ی خال و دام مو تـا ائله‌سین نه‌های هو،
باز سفید تك گؤزون ائتدی شیکار کؤنلومو.
من‌دلی‌اولمادیم‌عبث،اهل‌جهان،هارای،هارای!
عقلیم آپاردی سینه‌سی ، آلدی بونار کؤنلومو.
تانری بیلیر که مرده‌نی زنده قیلار مسیح تك
گر او رقیبه روبرو بیر آلا یار کؤنلومو.
فتنه قاشی توهمی قددیمی یایه دؤندریب،
مسکن جغدو بوم ائدیب شعر شعار کؤنلومو.
باشیم آغاردی نافه تك قانیمی مشك قیلمادی،
گؤر،یئری‌وار که‌دانلایام،من بوتاتار کؤنلومو.
باغریمی تیر غمزه‌دن ائیله‌دی آری شانی‌تك
گر دئیه‌سن خلافدیر، گل بیجه یار کؤنلومو.
یاره نه گؤندریم دئییب قالدی نباتی مضطرب،
طوطی جان زبان‌آچیب، سؤیله‌دی‌زار کؤنلومو.

۲۰

اولویارب کـه دوشه دامـن جانان ألیمه،
دوشسه، بالله که دوشر چـتر سلیمان ألیمه.
چالارام داشه کولونگو بئله شیرین ـ شیرین،
جام عشقی وئره گر خسرو خوبان ألیمه.
ائدرم دائـره‌ی مصری گـؤهردن لبریز،
دوشـه گر لعل لب یوسف کنعان ألیمه.
تـوسن طبع صبا سئیری دویونجا چاپارام،
توتا بختیم، گله بیر ساحت میدان ألیمه.
قوشارام آتی ایله آتیمی دیل کسمکدن،
عهد قیلدیم دوشه گر رایج دوران ألیمه.
ساقی،دور، وئرمنه‌بیرجرعه اوقان اولموشدان،
چاره قیل دردیمه، وئر بیر تیکه درمان ألیمه.
تنگه گلدیم داهی بیر پنجه یئتیررەم چرخه،
گـلـه گـر قـائمه‌ی گنبد دوران ألیمه.
ای زلیخا، منی چوخ ائتمه جفا تاپداغی،
بئله قالماز گلی بیر گوشه‌ی زندان ألیمه.

کنج اخفادا اگـر رخت اقـامت سالسام،
وئرمز أل اوندا داخی رستم دستان أليمه.
اودومو قـوردالاما، ای دل کـج ابرانی،
یاخشی رنگ چکدی منیم چاك گریبان أليمه.
حق بیلیرکیم ائـدرم مـوج فنا غرقابی،
دوشسه گر دیده‌ی تر، لجه‌ی عمان أليمه.
چکرم خنجر الماس ئوزومـو ئولدوررم،
ایگید ئولموش!یولا گل، یاخمامنیم‌قان أليمه.
گئدرم داده أليندن سنین‌ای دشمن جـان،
دوشسه گر بارگـه شاه خوراسان أليمه.
گؤروم ای عشق، سنی گؤرمیه‌سن هیچ‌ملال،
تاری بیلسین که گلیب کفرده ایمان أليمه.
دم‌چکیب، گوشه‌ده خاموش اوتورموم، نئیلیم؟
بی‌خبر، گؤرکه دوشوب‌گؤوهر قرآن أليمه.
رود نیله نئجه غـرق ائیلمرم فرعونو،
که گلیب معجزه‌ی موسی عمران أليمه.
هو چکیب مـرقـد مجنونا یئتیررم پیغام
گلـه گـر دمـدمه‌ی طرف بیابان أليمه.
ائتمیشم جانی نثار ائتمگه حـاضر یارا،
نولا بیردن گله بو مـژده‌ی فرمان أليمه.
خان چوبانی یئنه لال اولدو، قلم آچدی زبان،
دور نباتـی، که گلیب مرغ سخندان أليمه.

۲۱

خدنگ تیر مژگانین اثـر قیلمیش دل و جانه،
شکنج طره‌ی زولفون سالیبدیر رخنه ایمانه.
دیلیم یانسین، نئچون عاشق دئدیم اولدوم سنه، ای گول!
منی سن بؤیله یاخدین آتش اندوه و حرمانه.
بودور پروردگارا دائما عرض ائتدیگیم حاجت،
گؤروم دیدارنیی، قوربان ائدیم بوجانی، جانانه.
خبر توت، وئرمیشم مشاطه‌یه یوز رشوت باطن،
مبادا أللـری دگسین او زولـف عنبر افشانه.
منی پامال ائدر مور خیالین مار زخمی تك،
یقین ائتدیم که دوشمندید محبت نوع افسانه.
دماغ افسرده‌یم ساقی، گتیر بیر ساغر لیریز،
که انشاد ائیله‌سین طبعیم بو شعری مست ومستانه.
خومار آلوده‌یـم وئـرمه منه درد ته خمدن،
او مـی‌دن وئرمنه کیم دوندریر موری سلیمانه.
یامان گؤز گؤز ممکدن ئوترو تؤك بیرجرعه تورپاغا،
اگر چه وئرمرم بیر قطره‌سین یوز لعل رمانه.

کرم قیل، کفر زولفوندن منی بیردم خلاص ائیله،
او ظالیم دؤندریبدیر قلبیمی بیر کافیر ستانه.
خطا ائتدیم ره عشقینده کافیر اولماغیم یئیدیر،
ثمهد ائیلهدیم کیم یاندیریم بیر خیرقه رهبانه.
گؤزون قوربانیام ساقی، مسلسل گز بودورانی،
که دوشسون بوصدادان حلقهی زنجیره دیوانه.
اگر بو روزگار اهلی خبردار اولسادا مندن،
یقینیمدیر که مین یول شکر ائدرلر کفر صنعانه.
اگر عالم عموما دوشمن اولسا، قیلجا باکیم یوخ،
منم بو خیرقهی پشمین، منم بو کنج ویرانه.
خدا شاهیددی سندن دؤنمرم تا جاندا جانیمدار،
نثار خاك راهیندی، اگر باش گئتسه فرمانه.
اگر مقدور اولا وصلین، منه روز قیامتده،
گؤزوم چیخسین اگرباخسام بهشتو حور و غلمانه.
هجوم لشکر عشقین توانی قویمایبب منده،
ولی یوز ضعفله گتدیم سمند فکری جولانه.
گؤتورأوزدن نقابین تا گؤرونسون شمع روخسارین.
یولوندا نقد جان وئرسین نباتی مرد ـ مردانه.

۲۲

مژده‌ای دل که، سنی گؤرمگه جانان گلدی.
ألینی چال آله،«جان! جان!»سؤله کیم‌جان گلدی.
ائشیدین،واقیف اولون، جمله ایا خوردو کبار،
چکیلین، کوچه وئرین، یانه دورون،خان گلدی!
مرحبا، نام خدا، قدرت یزدانه باخین،
دئیه‌سن مصره بوگون، یوسف کنعان گلدی!
سیندیریب باشدا کله، شور سالیب دونیایا،
سنبل و سوسنه، باخ تئللری افشان گلدی.
وئریب آئینه کیمی، عارض زیبایا صفا،
حسنو گؤر، شؤوکته باخ، مهر درخشان گلدی.
یاخشی‌چال داشه کولونگو آلا گؤز فرهادیم،
گئری دؤن، بیر بری باخ، خسرو خوبان گلدی.
تخت طاووس کیمی زیب وئریب گولگونه
بیستون داغینا بیر لعل بدخشان گلدی.
ئوزو گویچك، سؤزو شیرین، دهنی غنچه‌ی‌تر،
زولفو عنبر، بویو عرعر، گؤزو فتان گلدی.

قاشلاری قوس قزح، کیپریگی اوخ، اینجه میان،
خالی فیلفیل، لبی مول، عارضی تابان گلدی.
أوزو گول یارپاغی تك، سینه‌سی مرمردن صاف،
بوخاغی لـؤلـؤ تر، گؤوهر رخشان گلدی.
دیشی دوردانـه کیمی، سیب زخدانینا باخ،
اونا أل دگمه که او، عاشیقه زندان گلدی.
عاشیق ئولدورمك ایچون، غمزه‌سی یاغی، جلاد،
نازی‌چوخ،عشوه‌سی خوش،پسته‌ی‌خندان گلدی!
گؤره‌سن بولبول مسکین نییه خاموش اوتوروب،
دئیین اول غافیله کیم فصل گولوستان گلدی.
دور، گل! ای عاشیق بیچاره، چیراغین یاندی،
غم یئمه چوخدا داهـی، دردینه درمان گلدی.
آچیلیب لاله‌وگول، عالم اولوب باغ ارم،
صحن گولزاره عجب سونبول‌وریحان گلدی.
دهٔ گیلن سـاقیه آلسین أللینه جـام شراب،
یئنه قان ایچمگه‌اول گؤزلری قان! قان! گلدی.
بیلمیرم گـونـدو منـور ائلـه‌یب دونیانی،
یا بیزیم کلبه‌یه اول سرو خورامان گلدی؟
هاردا قالمیش گؤره‌سن اول دلی‌دیوانه «فضی»
دور،یویور، گل! دئدیگین آفت دوران گلدی!
شولوم اوغلو!نه خبردیر،دور،اویان،آچ گؤزونو،
بی‌خبر، بیر نظر ائت، گؤر نئجه انسان گلدی؟
هوسین واردیر اگر لعـل لبیندن ئوپه‌سن،
قورخمائوپ! سؤیله که حقدن بئله فرمان گلدی.

بئله گلدی، بئله گئتدی دئمه چوخدور، قاچ، گل!
آدام‌اول، بیرسؤزائشیت، گؤراودو «قوربان» گلدی!
اوچوروب‌قاطیری ملعون، اودونوچؤلده سالیب،
بالتا چیگنینده کؤپك، آرخادا پالان گلدی.
چوخ عجب واقعه‌دیر، خیردیر ان شاء الله!
بودو تعبیری بونون کیم: سیزه مهمان گلدی!
دئدیگین پرده‌ده‌کی گیزلی سؤزون تعبیری،
بودو کیم: یئر أوزونه بیر عجب اوغلان گلدی!
اعتبارائیلمه‌یین‌چوخ‌دا «نباتی» سؤزونه، ۲۵
که ازلدن اونا قیسمت‌بئله هذیان‌گلدی.

٢

غزللر

۱

۱ سحر میخانه اطرافین گزیردیم مست بی‌پروا
که گؤردوم اوندا ناگه بیرعجایب صورتی زیبا
مسلسل زولف چیگنینده، مرصع طوق بوینوندا
فرنگی اطلس أگنینده، باشیندا معجر حمرا
ملك منظر، پری پیکر، سخن گستر، وفاپرور،
بت‌مه‌رو، گول‌خوشبو، سؤزو شکر، گؤزوشهلا.
سمن رخسار، مشکین‌مو، شلالین قامتی دلجو
سراسر فتنه‌و جادو، سراپا شورش‌و غوغا.
۵ گؤرن ساعتده، ذوقومدان ییخیلدیم مست لایعقل
داغیلدی غفل باشیمدان، آلیشدی آتش سئودا.
پریشان اولدو احوالیم، توکندی صبر و آرامیم
گریبان چاك ائدیب، دوردوم یئریمده‌واله وشیدا.
منی گؤرجك بوحالتده، اوسرو باغ دلجوئی
گلیب یانیمدا أگلندی، ألینده ساغر مینا.
کرم قیلدی منه جامی، آلیب مردانه نوش ائتدیم
دوروب ئوپدوم آیاغیندان، دئدیم: ای ثانی لیلا!

اگر گؤرمك ديلرسن صورت مجنون شيدانی
اوزاق گزمه،تماشا قيل، بودوراول عاشق رسوا!
شكسته خاطيری محزون، سؤزو آشفته، ديگرگون،
دوتوب نقش‌ره‌مجنون،گزر وحشی كيمی صحرا.
نباتی حمد قيل آللاها، مين شوكر و ثنا ائيله
كه مجنونون مقاماتين سنه روزی ائديب مولا.

۲

اگر قویسان باخام من بیر نظر اول چشم شهلایا
گؤزوم چیخسین اگر من بیرده باخسام جام مینایا!
بیر ئوزگه حاجتیم یوخدور، ولـی مشتاق دیدارام
نولور، باخ بیر نظر بو عاشق مجنون شیدایا.
شب‌یلدادئیبب، حسرت چکیب قان یاش تؤکن زاهید،
دؤ ائششك کور دگیلسن، باخسان اول زولف چلیپایا.
اگر عارف‌سن، آنلارسان، نه لازم کشف حال ائتمك
منی‌بیرگؤزلری جادو سالیب بـو شور و غوغایا.
سیزه مندن امانت، ای جاوانلار من‌که ها گئتدیم،
ولاکین سیز، حاییفسیز دوشمه‌یین بوقانلی سئودایا.
نباتی‌چوخ‌جفا چکدین، مورادین اولمادی حاصیل
یئری پیریندن‌آل همت، یاپیش دامان مولایا،

۳

نه اولموش بیلمیرم،یارب، هانی بیر بولبول شیدا
که سالسین بوگولوستانه یئنه بیرشورش و غوغا؟
دوتوبدور غم متاعیم عالمی،آمما نه حاصیل کیم
تاپیلماز بیر نفرآدم که چالسین بیرجه پول سودا.
منی بیر موی‌ایله زنجیره چکمیش بیرپری طلعت،
دهانـی غنچه‌ی خندان، بوخاغی لؤلؤ لالا.
بیابان جنونـی لشکـر عشقیم دوتوب هریان،
بوتاج سلطنتدن أل گؤتوررم بیرده من، حاشا!
فنا مولکون دوتوب، سئیر ائیلرم اقلیم تجریدی،
دلیلیم ذکـر الـحافظ، رفیقیم همـت مولا.
لباس فقردن بسدیـرمنه بیر خیرقـه‌ی پشمین
تن عوریـانیمـا اولماز منیم بواطلس دیبا.
ندن بیلدین منی مست ائیلمز بو باده‌ی گولگون؟
که‌چوخداندیرمنی‌مست‌ائیله‌یبب‌بیرگؤزلری‌شهلا.
ائدیب ملك قاراداغی منیم بوطبع سرشاریم
قاراداغ اهلینه بیر باغری داغلی لاله‌ی حمرا.

گؤتورباش بیر مزاریندان ، دور،ای‌مجنون‌بیچاره!
گؤزون آچ‌بیر تماشا قیل، بودور گؤر سن‌دئین لیلا؟
عجب دوتدون نباتی، بارك الله! عشق دامانین
یئری،گؤزله، ایتیرمه بویولو، چك‌های‌وهو ایلقا!

۴

ای کؤنول! ائتمه شورو غوغا هئچ،
چکمه بیهوده رنج سئودا هئچ.
بی‌وفا عمره اعتبار ائتمه،
اولما آلوده فکره اصلا هئچ.
خاك اولور عاقبت فقیر و غنی،
حاصیل مال و مولك دونیا، هئچ.
عارف اول، عارف. اولما زاهید خشك
اختیار ائتمه زهدو تقوا هئچ.
مبتلا اولما نشئه‌ی بنگه،
می گول فام و جام مینا هئچ.
همت ائت اولگیلن یقین اهلی
کفرودین بحثین ائتمه قطعا هئچ.
ای نباتی سنینله حقدیر یار،
غم‌یئمه،عالم اولسا اعدا، هئچ.

۵

۱ سن سیز ای‌گول، کؤنلومون بیردم‌قراری یوخدو، یوخ
سندن ئوزگه، نئیله سین،بیر غمگساری یوخدو، یوخ!
درد هیجرین چاره‌سی هرچند بیلدیم صبر ایمیش،
نئیله‌ییم، بالله بـودریـانین کناری یوخدو، یوخ!
لیلی ـ لیلی سؤیله ییب چوخلار دئیر کـیم عاشقم
لیك مجنون تك اونون بیر داغداری یوخدو، یوخ.
هر خزانین بیر باهاری، اونسوز اولماز، اولماسین،
بو چؤل اولموش گولستانین بیر باهاری یوخدو، یوخ.
۵ گوللری، بولبوللری، آب و هاواسی چوخ گؤزل،
حیف کیم بوگولشنین بیر گولعذاری یوخدو، یوخ!
هیچ عیبین یوخ، گؤزه‌للیك هامی سنده جمعدیر،
نئیله‌ییم آمماکه، عهدین اعتباری یوخدو، یوخ!
سن نه بسلرسن بوترلانی نباتی، روزوشب،
من‌بوداغی‌چوخ‌دولاندیم‌بیرشیکاری‌یوخدو،یوخ.

٦

١ نه شاهم، نه گدایم، نه یسیر، باشیمداحالت‌وار،
نه غمله آشینایم، نه فنابـزمیمده راحت‌وار.
کؤنول آمما محبت بحرینه مین گز سفر واردی،
بیلیر طبع وجودومدا سرعشقه محبت‌وار.
اگر شیرین ایچون داغ دلدی دئرلر ایسه فرهادا،
بلی بیرگونده بیر مین داغ دلر فرهادا نسبت‌وار.
نباتی می‌ایچر، محبوب سئوردئرلرسه، گرچکدیر
کمال‌اهلی، گؤزل‌سئومکده‌بیر باشقا حلاوت‌وار!

۷

منیم بو ناتوان کؤنلوم یئنه فصل باهار ایستر،
همیشه بولبول شیدا کیمی بیر مرغزار ایستر.
گهی بیر گول آیاغیندا دوشوب مستانه خواب ائتمك
گهی ساقی آیاغیندان شراب خوشگوار ایستر.
ائدیب سونبوللرین دسته، تماشا ائیلهییب سروه،
گزیب سئیر ائتمگه هردم کنار جویبار ایستر.
ألیمده ساغر باده، چکیب قمری کیمی ناله
یانیندا بیر بوت زیبا، پریوش، گولعذار ایستر.
ئوزو گول، کاکیلی سونبول، دهانی غنچهی تازه،
ملك منظر، قمر طلعت، سیه چشمین خومار ایستر.
نهتقصیر ائتمیشم بیلمم، نئچون اول خسرو خوبان،
من بیچارهنی دائیم پریشان روزگار ایستر؟
خجالتدن گؤروم قورتارماسین هرگیز بوعالمده
کههرکیم عاشق دلخستهنی خلقایچره خوار ایستر.
ملامتدن باشی آیریلماسین، دائیم ملول اولسون،
منی اقرانو امثال ایچره هر کیم شرمسار ایستر.
نباتی، بیلمیرمیارب نهحالت حاصل ائتمیش کیم
ئوزون بواهل دونیادان همیشه برکنار ایستر.

۸

۱ منیم بوطبع مجنونوم یئنه بزم شراب ایستر،
الیمده ساغرزرّین، گؤزوم مخموری،خواب‌ایستر.
رفیقیم بیر بوت زیبا، انیسیم ساغرو صهبا
اساس عیش پابرجا، کؤنول چنگ‌ورورباب ایستر.
گهی مطرب نواسیندان فرح بولسون دل زاریم
گهی ساقی آیاغیندان لبیم شهدشراب ایستر.
باهار اولجاق،مسلمانلار منیم بوگبروش کؤنلوم
ئوزون‌میخانه کونجونده‌یه‌یخیب‌مست‌وخراب‌ایستر.
۵ صنملر سجده‌سی قیلماق نباتی پیشه‌سی اولموش
ئوزون‌بوتلار آیاغیندا تکلف‌سوز توراب ایستر.

۹

ئویله مستم، بیلمزم کیم می ندیر، مینا ندیر،
گول‌ندیر، بولبول‌ندیر، سونبول‌ندیر، صحرا ندیر!
اود توتوب جانیم سراسر یاندی، آمما بیلمه‌دیم،
دل ندیر، دلبر ندیر، باشیمدا بو سئودا ندیر.
بیلمه‌دیم عؤمرومده هرگیز کوفرو ایمان‌هانسیدیر،
احمد و محمود کیمدیر، عیسی و موسا ندیر؟
شاهباز اوج وحدت، واحد و حیّ قدیم
خالیق ارض و سما، اول فرد بی‌همتا ندیر!
صدر ایوان جلالت، شمع بزم کاینات،
آفتاب عرش عزت، لافتی الا ندیر؟
ترهاتی قوی کنارا، رقصه گل دیوانه‌وار،
گل خرابات ایچره گؤر بوشور و بو غوغا ندیر؟
دورد صافی گؤزلمك واختی دگیل، ساقی! آمان!
شیشه‌وئر، پیمانه‌وئر، ساغرندیر، صهباندیر؟
دور، گؤزون قوربانیام، مستانه گل، رندانه‌وئر،
چوخ دئمه جمشیددن، اسکندر و داراندیر؟

لوحش‌الله، کیمدی بیلمم عشق دیوانین یازان،
عاشیق و معشوق کیمدیر، وامیق‌و عذرا ندیر!
شاهید خلوت نشینیم ائتدی روخسارین عیان
عاشیق دیوانه! گل گؤر ظاهیرو اخفاء ندیر!
یئندی عؤمرون آخیره، سن بیر، نباتی بیلمه‌دین
کیمدی بو گؤزدن باخان، یادیلده بو گویاندیر؟

۱۰

عشق جامیندان ایچن کیمسنه هشیار اولماز
نه بودونیادا، قیامتده‌ده بیدار اولماز.
قورخو بیلمز، ائله‌مز شاه و گدادان پروا،
مست و مستانه گزر، کاغذ و طومار اولماز.
بوته‌ی هیجرده بولبول کیمی افغانه گلیر،
قیس بیچاره کیمی وصله خریدار اولماز.
ترك ائدر لذت دونیانی، کئچر جانیندان،
سکه‌نی داغ قیلار، طالب دینار اولماز.
گؤسترر مهرو وفا یارینا گؤردوکجه جفا،
ذلتی فخر بیلر، ذره‌جه بیزار اولماز.
آلیشار شمع کیمی، اودلاشی پروانه کیمی
جانوئرر یاره، نباتی کیمی بی‌عار اولماز.

۱۱

۱ باخما شمشادا گؤزوم سرو خورامان گز، گز،
درمه هر غنچه‌نی بیر غنچه‌ی خندان، گز، گز!
هاردادیر آب بقا، چشمه‌ی زمزم نچیدیر،
کوثرین آدین ائشیت، باده‌ی ریحان گز، گز.
آلما فیروزه‌نی، یاقوت و زبرجددن کئچ
دورر ناسفته ندیر، لعل بدخشان گز، گز!
آلمانام بیر پولا من بیر قوطو موروواریدی
سنی تاری تکه جوم، گؤوهر رخشان گز، گز.
۵ هر گؤزل تیر نظر نصب ائده بیلمز یایا
عاشیق ئولدورمگه بیر گؤزلری قان ـ قان، گز، گز.
نه بیلیر نازو نزاکت ندیر هر گؤیچك اولان،
حسنی خوش، خلقی گؤزل، بیر لبی خندان، گز، گز.
گئتدی شیرین و زلیخا، أله گلمز لیلی،
ایندی بو عصر ده کیم آفت دوران؟ گز گز!

ممکن اولماز بـووجاهتده گـؤزل دونیادا،
ربع مسکونی دولان، عالمی هریان، گز،گز!
تاپمیسان داهی نباتی کیمی افسانه دئین
ألینه‌شمع گؤتور، گون کیمی‌یان، یان، گز، گز!

۱۲

۱ نسبت سنه‌ای شوخ زلیخا اولا بیلمز
بو عیشوده، بو غمزه‌ده لیلا اولا بیلمز.
آهوی ختن سندن آلیب طرز نیگاهی،
گول‌بر گ‌لبین‌تك‌گول حمرا اولا بیلمز.
ائتمم گؤزونو نرگیز شهلایا برابر
زولف سیهین تك شب یلدا اولا بیلمز.
جان‌نقدینه بیربوسه کرم قیل سنی تاری-
داهی دئمه أل چك که‌بوسئودا اولابیلمز.
۵ مندن‌سنه‌عجز ائیله‌مك‌اولسون‌گئجه-گوندوز،
سندن منه هی ناز که،حاشا! اولا بیلمز.
بسکه‌منی‌گؤرجك،منه‌وحشی کیمی‌باخدین
ایندی داهی مجنون منه همتا اولابیلمز.
چوخ عشقه دوشن عاشق بیچاره‌نی گؤردوم
هئچ بیری نباتی کیمی شیدا اولا بیلمز.

۱۳

منه دلبر او کؤنول‌مولکونه‌سلطانیم بس،
دین‌ودل وئرمگه اول غارت ایمانیم بس!
عاشیق‌صادق‌ایچون محضرشاهیدنه‌گرك؟
منه اثبات جنون بو سر عوریانیم بس!
نه‌ایشیم‌واردی منیم‌سئیر گولوستانا گئدم،
سئیر گولشن منه بوخلوت ویرانیم بس!
نئیلرم سیرریمی هرناکسه اظهار ائله‌ییم؟
منه غم یار و رفیقیم دل سوزانیم بس.
حور و جنت‌اولا من‌ایسته‌مرم‌یارئوزومه،
منه یاراولسا اگراول گول خندانیم بس.
چوخدا تعریف‌ائلمه باغ بهشتی،زاهید!
که‌اونون کویی‌منیم‌روضه‌ی‌رضوانیم‌بس.
بولبول‌وطوطی‌وقمری‌سنه‌ارزانی‌اولا
ای‌نباتی! منه بو طبع سخندانیم‌بس.

۱۴

۱ « سقاهم ربهم جامی » منی سرمست یار ائتمیش،
بو ویران کؤنلومو، گل گؤرنئجه رشك باهارائتمیش.
سخن ساز ائیلرم گه ـ گه «نظامی» کیمی خسرودان،
ارم باغیندا بیر لاچین، نه‌خوش‌شیرین‌شیکار ائتمیش.
منی عـالـمـلره فـاش ائیله‌دی او ثانـی لیلی،
منی اول دلبر شیرین‌سخن، مجنون یار ائتمیش.
مروتدیر، آمان، یارب، سبب نولدوکه، بو گردون،
منی اول دلبر مستین گؤزونده بؤیله خوار ائتمیش.
۵ گتیر، ساقی! می رنگین، منی آزاد قیل غمدن،
بوگون پیر مغان بوگولبنی دارالقرار ائتمیش.
ائدیب طرح بینای بزم عشرت بو خراب ائوده،
من بیچاره‌نی مست شراب خوشگـوار ائتمیش.
من ایندی عشقدن لاف اورمارام، اول خسرو خوبان
منی روز ازلدن عـاشیق اول گـولغدار ائتمیش.

اگر چه عاشیقه جور ائیله‌مك معشوقه عادتدیر،
منی اول نازنین دلبر عجایب داغـدار ائتمیش.
دوای درد هیجران صبر ایمیش، ائتدیم یقین، آمما
نباتی نی شکنج تـار زولفـو بی‌قرار ائتمیش.

۱۵

آه بیلمم کیم نئچون بیزدن یئنه یار اینجیمیش؟
بوی آیاق آلتیندا قالمیش، سانکی شاهمار اینجیمیش.
بند ائدیب طرف بناگوشوندا مشکین زولفلرین
یوخسا باداسمیش، داغیلمیش لاله، روخسار اینجیمیش.
قویمادین بیردم باخیم اول چشم مستین دؤورونه
بیز نه قیلدیق تاکه، بیزدن چشم‌دلدار اینجیمیش.
هارداسان، ای بی‌نوا مجنون، ائشیت آوازیمی،
گل! داهی بسدیر که سندن دشت و کؤهسار اینجیمیش.
کنج خلوتدن آیاق دیشقاری باسما بیرده سن،
قوی گولو ألدن که، سندن صحن گولزار اینجیمیش.
ترك اومید ائت تمام آشینا و دوستدان،
بیل یقین واضح که، سندن یارو اغیار اینجیمیش.
بو نه مذهبدیر، نه آئین، ای نباتی! بیر اوتان!
سن نه کافیرسن که سندن جمله کفار اینجیمیش؟

۱۶

۱ بیلسم اگر خوش گلیر، اول گول خندانه رقص،
تانری بیلیر، ائیلرم من نئجه مستانه رقص!
حددی ندیر مطربین راست قیلا قددینی
اوردا که ایستر ائده عاشیق دیوانه رقص.
پرده أوزوندن اگر سالسا، منیم دلبریم،
عارض اولور عرشده مهر درخشانه رقص.
کیمدی بو شیرین سخن، بولبول خوش داستان
زومزومه سیندن دوشوب صحن گولوستانه رقص.
۵ اول بوت موزون، اگر عزم گولوستان ائده،
نخل قدیندن دوشر سرو خرامانه رقص.
نام خدا، مرحبا، عارض تابانه باخ،
شعشعه‌سیندن دوشوب شمع شبتانه رقص.
هاردا قالیبدیر یثنه، ساقی گول پیرهن
تا سالا بیر جام ایله حلقه‌ی رندانه رقص.

گرم ائله هنگامه‌نـی، گـل یئنه بیر گردیشه،
تـا ائلـه سین دمبدم ساغـرو پیمانـه رقص.
همت پیر موغان هـر کیمه یـار اولدو، اول
دوشدو خرابات آرا، ائیله‌دی مـردانه رقص.
ساقی بو ألدن اگر وئـرسه شراب، ائت یقین
مست اولو مئیدن، ائدر عاقل و فرزانه رقص.
طلـعت لیـلی عیـان اولـدو یئـنه داغـدان،
غـولغول مجنـون وئریب شیر بیابـانه رقص.
داغیاران اوغلان هانی، نولـدو او فرهاد دیو؟
تیشه سسیندن دوشه گـونبد گـردانه رقص.
ائتسه‌نباتی‌اگر شوقیله بیر جورعه‌نوش
شورنوادان‌سالارعرصه‌ی‌دؤورانه‌رقص.

۱۷

سجده‌ی حق اولدو چون زومره‌ی انسانه فرض،
سجده‌ی انسان اولوب جمله‌ی امکانه فرض.
منشی امر قضا هر کیمه یازمیش بیرایش،
اولدو من عاجیزه خدمت جانانه فرض.
یوخدو دوا عاشیقه دوختر رزدن سیوای
اولموش أزلدن منه ساغر و پیمانه فرض.
سانما اولا هر دلی قابل لعل و گؤهر،
گؤوهر شهوار اولوب افسر سلطانه فرض.
هر کیمه دوشمز ائده مدح شه لافتی
وصف گولوستان اولوب بولبول شبخوانه فرض،
وامیق شیدا گرك تا بیله عـذرا ندیر
طوف بوت ائتمك اولوب راهب و رهبانه فرض،
اولسا نباتی اگر همدم انفاس صبح
وصفی اولور بی گمان مورغ سلیمانه فرض

۱۸

درد دلیم ائیلرم درگه سلطانه عرض
گردوشه‌قورصت ائدم حالیمی‌جانانه‌عرض.
مجلس جمشیده یول کیم وئره هر مفلیسی
ذره نه قیسم ائیله‌سین مهر درخشانه عرض؟
چاره اولور دردیمه اول بوت بی‌مهردن
ائیلیه بیلسه اگر مور سلیمانه عرض.
من ده عیان ائیلرم یارا نیهان سیررریمی
شمعه اگر ائیلسه دردیمی پروانه عرض.
فصل باهار اولدو بس بولبول شیدا هانی!
درد وغمین ائیله‌سین غنچه‌ی خندانه عرض؟
فاش ائده بیلمم اگر دردیمی سلطانیما
یوخدو غمیم کیم ائدر ساقی‌و پیمانه عرض.
لعل‌لبین حسرتی‌چیخماساجاندان‌اگر،
بیل که نباتی ائدر قادر منانه عرض.

۱۹

اولمادی ممکن ائدم حالیمی جانانه عرض
مور نه قیسم ائیله‌سین شاه سلیمانه عرض؟
تاب اولا گـر عاشقه یار أوزون گؤرمگه،
شمعه ائدر هر گئجه دردینی پروانه عرض.
صورت دیوار تك اولماسا گر لالو محو،
دردیـن ائـدر یارینا عاشق دیوانه عرض.
باد صبا، فصل گول گولشنه ائتسن خرام
حال پریشانیم ائت سونبول ریحانه عرض.
شعشعه‌ی عارضین آلدی گؤزومدن شعاع،
قویمادی حالیم ائدیم اول مه تابانه عرض.
چـاه مذلتـده بـندبیـژن اولـوب مستمند
حالین اونون کیم ائده رستم دستانه عرض!
گردش چرخ فلك اولـماسا کـامیمجا گر،
درد دلیـم ائیلرم شاه خـراسانـه عرض.

مطلع شمس ضحی ، مظهر نـور هدی
فخردل مرتضی، منبـــع عورفانـه عرض.
سهم شب تاردان اولما نباتی مخوف
داددلین ائتگیلن سوره‌ی عمرانه‌عرض.

۲۰

وه نه گؤیچك یازیلیب صفحه‌ی روخساره بو خط،
گؤرسه بالله گتیرر کافیری اقراره بو خط.
ایسته‌سن حاضیر ائدر هر کیمی اول ساعتده
دئیه‌سن نقش اولونوب منتر احضاره بوخط.
ائله بیل قوس قزح دیر چکیلیب چرخ اُوزره
گؤرنه رنگین یاراشیر عارض گولناره بو خط.
الله! الله! یئری، تحسین ائله اول نقاشه،
یوخدور امکانی گله گردش پرگاره بو خط.
سحردیر بو، گؤره‌سن یوخساکه مانی ایشیدیر،
چوخلارین ائلیه‌جك من کیمی آواره بو خط.
نقطه‌ی خال سیاهین منی گیردا به سالیب،
نه اولور دردیمه بیرده ائده بیر چاره بو خط؟
داغ ائدیب لاله کیمی با غریمی، خوشدور آمما
چوخ فقیرین گونونو ائیلیه‌جك قاره بو خط!

چکـدی زنجیره منی طوررهٔی پر پیچ و خمین،
وار اومیدیم که منی لطفیله قورتاره بو خط.
ای نباتی!نه‌قدهر وارایسه عمرون، خطیاز
عاقبت بیر گون اولور کیم گلی بیر کاره، بوخط

۲۱

۱ اول زامان من ائدرم ذوقیله بو جاندان حظ
که یئتیب وصله، ائدم صحبت جاناندان حظ.
گؤرگج اول نو گولو، کؤنلوم گول خندانه دؤنر،
نئجه کیم بولبول ائدرطرف گولوستاندان حظ.
مرغ دل مسکنی اول زولف چلیپا اولالی،
غم یئمز، داهی ائدر حال پریشاندان حظ.
قویما خالی قالا کؤنلوم غم عشقیندن کیم
عادتیمدیر ائدرم من دل سوزاندان حظ.
۵ لطف قیل، سینه‌می قیل بیر هدف تیر جفا،
کؤنلوم ایستر ائده بیر ناوك پیکاندان حظ.
وئرصفا کؤنلومه، تؤك سئیل سیرشکیم گؤزدن،
من همیشه ائدرم بو در غلطاندان حظ.
تنگ اولور روی زمین رزم گونو نامرده،
مرد ائدر شیر کیمی عرصه‌ی میداندان حظ.

اول گول تازه، نقابین نولا أوزدن گؤتوره
یئته پروانه‌یه تا شمع شبستاندان حظ!
گؤرسم اول قامت مؤزونو، ایتیررم ئوزومو،
بؤیله کیم قمری ائدر سرو خوراماندان حظ!
داهی بوندان بئله چوخ ائیلمرم مئیل هوس،
ائیلرم منده نباتی کیمی هجراندان حظ.

۲۲

گلدی بیر شوخ یئنه یانیما گؤیچك ـ گؤیچك،
ووردو بیر تیغ جفا جانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
لاله روخسارین ائدیب خون دلیمدن گولگون،
بـویـادی أللـرینی قانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
پاره ـ پاره جیگریم شیشه چکیب ائتدی کباب،
تیکدی گؤز دیده‌ی گیریانیما گؤیچك ـ گؤیچك!
حیف کیم اولمادی بو عاشیقه بیر جانی یانان،
← دئیه بیر رردیمـی جانانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
پناه آللاها دئییب، قهر و غضبدن یوما گؤز،
ائده بیر عرضیمی سلطانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
تاکه پروانـه کیمی شوقیله بو جـانی فـدا
ائدم اول شمع شبستانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
اولی یارب! گؤره‌سن بیر گئجه اول والی مصر،
گلـه بـو کلبه‌ی احزانیما گؤیچك ـ گؤیچك.
غـم یئمز داهی نباتـی، اگر اول شاه جهان
باسابیر مؤهرونو فرمانیما گؤیچك ـ گؤیچك!

۲۳

۱ ای گؤزوم یاتماداهی، گل داهی بیدار اول، اول،
خواب غفلتدن اویان بیر گئجه هشیار اول، اول!
بو قده‌ر غنچه کیمی پـرده ده قالدین، بسدیر،
بیر زامان هم آچیلیب شاهید بازار اول، اول!
باشلا ظلمت یـولـونـو، آب حیاتـی آختار،
یولادوش،باخمادالی، گئت، یئری، رهوار اول،اول!
«لن‌ترانی» بیر عجب سؤز دور، اگـر عاشیقسن
منه باخ، طوره یوگور، طالب دیدار اول، اول!
۵ سال عصانـی یئره، نعلیـن آیـاغیندان آت،
یئته‌سن تـاکـه تجلایـه، سبکبار اول، اول!
دوتاسان تـاکـه مسیحـا کیمی گـؤیلرده مقام،
حققی دوت، خلقی اونوت، زیب سردار اول، اول!
أللی ایلده بـو قـده‌ر مـجلسه گئتدین، گلدین،
اوغلون ئولسون، نه یاتیبسان؟ داهی بیزار اول،اول!
شك وسهوی گؤتور، وسواسی چیخارت کؤنلوندن،
قـابیـل مغفـرت قـادر غـفـار اول، اول!

قیـل تماشـا، مـغو مغزادهو، تـرسالارا باخ،
مستو مدهوش قالیب، صورت دیوار اول، اول!
حققی تاپماقدیر اگر مطلبین، ای بیر بئلهزاد،
داخـل حلقـهی رنـدان قدحخوار اول، اول!
بو قدهر گوشهی محرابـا سیغیندین، بسدیـر،
بیرده میخانایا گـل، فـائض انوار اول، اول!
عشقی،عـاشیقلیگـی منـع ائیلمه زاهیـد، بالله
عاغلینی باشینا ییغ، عاشق بیر یار اول، اول!
دؤوره گلدیکجه قدح، سن داهی بیرجام آل أله،
پوف دهٔ ایمـانه، بلی، سنداهی بیدار اول، اول!
منزلیم کوپ دیبی، آممما که وئرن یوخدو منه
ای نباتی! بو عجب حاله خبردار اول، اول!

٢٤

١ او گونش عارضه حیران اولالی زار اولوبام،
عقل و هوشوم داغیلیب صورت دیوار اولوبام.
عشق بی‌باك ائله‌دی پرده‌ی ناموسومو چاك
ذکری‌بد، آدی یامان، خلق اوزونه خار اولوبام!
منی گؤرجك دئیه‌سن جن ائشیدیب بسم‌الله
زاهیدین پیس گؤزونه بیر چالیجی مار اولوبام.
تا بولام بلکه مگر اول صنمین مأواسین
گاه میخانیه، گه مسجده سیار اولوبام.
٥ سن گئت ئوز کاریناای زاهید بدکیش که من،
طالیب جام جم‌و بادهٔ گولنار اولوبام.
بوالعجب درده‌منی سالمیش او یاغی گؤزلر،
گاه دیوانه و گه مست و گه هشیار اولوبام.
ساقی گل جانیمی آن، وئرمنه بیرجام، آمان،
یانمیشام ، تشنه‌ی بیر ساغر سرشار اولوبام.
تانباتی اولوب اول نوگوله عاشیق، بالله
من‌ده هم‌ناله‌ی‌بیربولبول‌گولزاراولو بام.

۲۵

بسکه بو أوزدن ایراقلاریله یولداش اولدوم
شربت‌قندایکن، شیره‌ی خاش-خاش اولدوم.
او ملك منظره آشفته و حئیران اولالی،
سگ‌ك شبگرد کیمی دیده‌ی خفاش اولدوم.
اهر من تك نئچه یول عشق‌بوساطین ییغدیم،
یئنه فرمـان سلیمان ایله فراش اولدوم.
ایسته‌دیم تـا که اولام لعل لبین صرافی
عشق‌بی‌چیزی‌اولوب‌قیزلارا بشش‌داش‌اولدوم!
جان و دل وئردی نباتی سنه، داهی نه‌یی‌وار،
دئمه بالله که عجب عاشیق قلاش اولدوم!

۲۶

گؤره‌سن من نیبه یارب بئله نـالان اولدوم؟
غلط ائتدیم که سنه واله و حئیران اولدوم.
اودا یاخدین من بیچاره‌نی پروانه کیمی،
آجیغین گلدی مگر عاشیق انسان اولدوم؟
سود و سرمایه‌می مجموع ألیمدن آلدین
نیه کیم‌زاهید اولوب‌مسجده دربان اولدوم!
شیخ صنعان کیمی بوینوما سالدیم زنار،
ایندی گل گؤر که کلیسالارا رهبان اولدوم.
ائتدیم اول دلبر ترسایا بوگون بیر سجده،
ایندی بیلدیم که یقین من‌ده مسلمان اولدوم!
لله‌الحمد که من کوفرده بولدوم ایمان،
کئچن ایامه نه حاصیل که پشیمان اولدوم!
گل نباتی، دولانیم باشینا، وه! وه! نه‌گؤزل
جان وئریب یاره، وفاراهینه قوربان اولدوم.

۲۷

دوشه‌لی عشقه خوار و زار اولدوم
شمع تك دود آهه یار اولدوم.
یاندیریب خرقه و ردانی تمام،
شیخ صنعانه ننگ و عار اولدوم.
دئـدیلـر آدیـما خـرابـاتی،
خلقه بیر کوفر آشیکار اولدوم.
تنگـه گتـدی منـی مـلامتلر،
ساکین دشت و کوهسار اولدوم.
درد هیجرانه تـاپمادیـم چـاره،
نه عجب شاه تاجدار اولدوم!
چون نباتی اونوتدو دونیانی
من‌ده بوخلقدن کنار اولدوم.

۲۸

جانه اود ووردوم ئوزوم، پروانه‌لردن کوسموشم
تاکه مجنون اولموشام، دیوانه لردن کوسموشم.
بیر غلط سؤز دور که دئرلر گنج اولورویرانه‌ده،
گنج یوخ، ویرانه چوخ، ویرانه‌لردن کوسموشم.
حاصیلیم اولدو تجرددن ندامت گوشه‌سی،
ایندی اول باش آغریدان افسانه لردن کوسموشم.
من ائشیتدیم: اول گولون میخانه لردیر منزلی ،
اصلی‌یوخ گؤردوم، گلیب میخانه لردن کوسموشم.
خانیمانیمدان منی سالدی نباتی دربه‌در،
عقله باخ، مجنون کیمی بیگانه لردن کوسموشم.

۲۹

۱ نه مدت دیر من بیچاره یارب یارسیز قالدیم
پوزولدو رؤونقیم، داغیلدی ائو، پرگارسیز قالدیم؟
کیمه اظهار ائدیم دردیم؟ هانی بیر محرم اسرار؟
غمیم چوخ، غمگساریم یوخ، عجب غمخوارسیز قالدیم!
دریغا! بیلمه‌دیم قدرین من اول یار وفادارین
عجایب سخت جانم، یارسیز، من عارسیز قالدیم؟
غم هیجرانه یاندیرین منی، ای چرخ دون، بسدیر!
رحیم اسمینه آللاهین دئییم، اقرار سیز قالدیم.
۵ نباتی! توبه قیل، ایمانه‌گل، افسانه دانیشما،
نولا بیر بول دئسن که: یاعلی! من یارسیز قالدیم.

۳۰

۱ تیکمیشیم گؤز راهه بیر جلادی گؤزلر گؤزلریم.
دامه دوشموش صید تك،صیادی گؤزلر گؤزلریم.
یوخسا دئرسیز زاهیدم من، اولموشام مسجدنشین،
او صنمدن ئوترو بو بربادی گؤزلر گؤزلریم.
بیستون داغین گئدیب گزمك دگیل منظورو موز،
ششدر حئیرتده بیـر نرّادی گؤزلر گؤزلریم.
۵ برق عشقین، آتش سوزاندی یاخمیش با غریمی،
یاش تؤکنده، دجلهی باغدادی گؤزلر گؤزلریم.
مکتب عشق ا یچره تـا ائتسین منی کامیل عیار،
اولموشام پابسته بیر اوستادی گؤزلر گؤزلریم.
قویماییم تا اوندان ئوزگه کیمسه بو ویرانهده،
روزوشب بو خاطیر ناشادی گؤزلر گؤزلریم.
پرتو مهر روخوندان تا که بولسون بیر نشان،
هرطرف سئیران ائدیب، هرزادی گؤزلر گؤزلریم.
جمـله قـرآن و کتابـی ائیلمکدن الورق
ئوزگهمطلب یوخ،همین بیرآدی گؤزلر گؤزلریم.

یاخشی سؤزلر چوخ دئمیشلر گرچه عاشیقلر، ولی،
هاممیدان یئی :من بو خوش افرادی گؤزلر گؤزلریم.
محمل لیلی، نباتی! اولدو گؤزدن ناپدید،
من نه‌مجنونام که بو اوتادی گؤزلر گؤزلریم.

۳۱

گؤروم ای شوح! سنی، خرم و خندان اولاسان،
غنچه‌گول تك آچیلیب، زیب گولوستان اولاسان.
گئیه‌سن أگنینه هـر هفته‌ده بیر دست لـباس،
برق اوروب عالمه بیر مهر درخشان اولاسان.
تیرمه بـاشیندا، آیـاغیندا فـرنگـی باشماق،
سونا کهلیك تکی هـریانا خورامان اولاسان.
وسمه قاشیندا، گؤزون سورمه‌ده، زولفون أوزده،
هر طرفدن تؤکوله، سونبول‌و ریحان اولاسان.
اولمایـا شنگ وقشنگلیکـده بیری تای سنه
هامی دلبرلره‌سن سرور خـوبان اولاسان.
نه قـدره‌ر وارایسه عـؤمرون، گزه‌سن مستانه،
بو جهان باغینا بیر سرو خورامان اولاسان.
حق تعالی سنی‌ای گول ائله‌سین بیرده جوان،
یئنه اون دؤردجه یاشیندا مه تابان اولاسان.
أوز گتیرسین سنه دؤولـت بـئله دریا ـ دریا،
هرنه دؤولتلی اولا، سن اولارا خان اولاسان.

قوشویا گئتمه‌یه‌سن حاجت ایچون بیرزادا،
سن اولاری گتیریب قاپینا سلطان اولاسان.
گنج قارون کیمی سن جمع ائده‌سن سیم‌وزری،
صاحب مملکت خسرو وخاقان اولاسان.
بیر دوعا قیلدی نباتی، اونو مولایا بوراخ،
تا اونون سینه‌ی سوزانینا درمان اولاسان.

۳۲

مؤهروم أليمده وار شه صاحب براتدان،
باخ بيرنظر، كه شاد اولاكؤنلون حياتدان.
مولا يولوندا طوطيه شكر اسير گمه،
آللام اگر گتيرملي اولسان گهراتدان.
كشكولومو نبات ايله دولدور كه، من دئيم
بوش اولماسين مذاق و داماغين نباتدان.
تانرى سنه نصيب ائله‌سين آب كوثرى،
او بير سودور، كه ئولمزايچن اول قناتدان.
مجنون بى‌نوانى آياق أوسته ساخلاما،
بوشاه عشق بازى خلاص ائيله ماتدان.
تاآلماينجا فيكر ائده‌سن أل چكم گئدم،
أل چكميشم اوسن يئين آب نباتدان.
عالم بيلير كه من يئييرم متصل نبات،
تانرى بيلير كه يوخدو هراسيم مماتدان.
ايمان وكوفردن داهى من اولموشام برى
من كئچميشم پرستش لات و مناتدان
مجنون دئيرلر آديمه، آمما نباتيام،
دائيم ايشيمدن كام‌آليرام‌من نباتدان.

۳۳

سنسن، یئنه بو طوردلی نور نار ائدن،
سنسن یئنه بوخان‌چوبانی مست یارائدن!
سنسن یئنه بوغنچه لره رنگ و بووئرن،
سنسن یئنه بوگولشنی رشك باهار ائدن.
سنسن یئنه بو جانیماموژگان‌اوخون‌آتان،
سنسن یئنه بو کؤنلوم ائوین‌تارومارائدن!
سنسن یئنه بو عاجیزی دیوانه ائیلین،
سنسن یئنه منی‌ائل‌ـاولوسدان‌کنارائدن.
سنسن یئنه بو سینه‌ی‌سوزانه اود سالان،
سنسن یئنه گودازه قویوب داغدارائدن.
سنسن یئنه او ناکس ایله همقرین اولان،
سنسن یئنه بو بی‌کسی‌گیریان‌و زار ائدن.
سنسن‌یئنه‌رقیب‌ایله‌همدوش‌اولوب‌دوران،
سنسن یئنه بوجانیمی مجروح خار ائدن

سنسن یئنه نیقاب‌تو توب، گیزلینب کئچن،
سنسن منه بو بیر نظری زهرمار ائدن.
چوخلار سنه فریب وئریب، «عاشیقم» دئیه،
اولماز سنه نباتی کیمی جان نثار ائدن.

۳٤

جومدوم یئنه غواص تـك، دریایامن، دریایامن،
قیلدیـم نـظـر بیر لـؤلـؤ لالا یـامن، لالایامن.
سن سانما من بو بحرده هر اینجی میرواری گزیم،
گـؤز تیکمیشم بیر گـؤوهـر والایامن، والایامن.
گئتـدیـم بـیابـان گشتینه، ووردوم تجلا دشتینه،
ائتدیـم تماشـا طـورده، مـوسایامن، موسایامن.
چیخدیم بو عرشین أوستونه، باخدیم بولندو پستینه،
پس اوندا ناگـه اوغرادیم عیسایامن ، عیسایامن.
سالدیم تمـام عـالمی گـؤزدن، اونوندوم آدمی،
وئردیم کـؤنـول بیرواحید یکتایامن ، یکتایامن.
گزدیم سماواتی تـمام، هـر منزله ائتدیم خورام
قیلـدیـم گـوذر هـر جنت اعلایامن، اعلایامن.
ائتدیم تماشا گوللرین، هم رنگ‌بەرنگ بولبوللرین
سالدیـم نظـر هـم منظـر حورایامن، حورایامن.
گئتندی‌سریمدن‌عقل‌وهوش، بیرگوشەده اوتدوم خموش،
دوشـدوم عـجایـب منظـر اخفایامن، اخفایامن.

نه یاتمیش ایدیم نه اویاق، نه آتلی ایدیم نه یایاق،
بیر واخت گؤردوم گلمیشم دونیایامن، دونیایامن.
لیلی دئییب چکدیم آمان، قانیاش تؤکوب ائتدیم فغان،
دوشدوم یئنه مجنون کیمی صحرایامن، صحرایامن.
فانی اولوبدور بوبدن، دور، تاپ، نباتی! بیر کفن،
بو جانی قوربان ائیله‌دیم لیلایا من، لیلایا من!

۳۵

یثنه آشوفته‌ی بیر نسرگیز شهلایام من
اوندان ئوترو بثله آلوده‌ی صحرایام من.
اولموشام بیر صنم لاله روخون مشتاقی
بسو سببدن دلی تك بادیه پیمایام من.
اثتدیگیم شام و سحر ناله‌و زارین سببی،
بودو که بسته‌ی بیر زولف چلیپایام من.
دئمه کیم نه‌ایچون اولوبسان بثله بیمار وضعیف،
عاشیق غمزه‌ی بیر شوخ دیلارایام من.
نه‌دئییرسن یثنه، ای جاهیل افسرده مزاج؟
کل عالم بیلی کیم طالیب مینایام من.
اولموشام خضر صیفت پرده‌ی اخفادا نهان،
یثته بو عالم آرا گون کیمی پیدایام من.
چوخدا گؤسترمه منه بؤیله زرین کیسه‌سینی،
بو تورو ثوزگه‌یه قور، بچه‌ی عنقا یا من
منده‌وار بحر کیمی دورر و گؤهر آنباری
یوخسابی‌مایه! سانیرسان منی، دریایام من!

اثتمیشم سوزنیمی رشته‌ی مریمدن‌دور،
مینمیشم تـوسن گردونه، مسیحایام من!
معجزات همه پیغمبر اولوب منده عیان،
بیلمك اولماز منی، بیرسیرر هویدایام من.
ایسته‌سن کیم بیله‌سن کیمدی بوانشانی قیلان
«گزگز»م، قانایچی‌جی دوختر ترسایام من.
هله! گؤر، بسدی، بناتی! نه انالحقدیر بو؟
داهی بیریول دئگیلن:«واحید ویکتایم من!»

۳۶

تا که اولدوم آشینا اول رند صوفی رنگه من
باده‌وئردیم عاغلیمی، دوشدوم خیال بنگه‌من!
توتماییم وحشی کیمی صحرادامسکن نئیله‌ییم؟
عاشیقم بیر دلبر عیار، شوخ و شنگه من.
بوندان ئونجه‌هرجفا قیلدین، تحمل ائیله‌دیم
ایندی‌رحم ائت گلمیشم‌هیجران‌ألیندن‌تنگه‌من.
رحم‌قیل، انصافا گل، آهیم شراریندان ساقین!
توتیاتك نرم اولور، سالسام‌نفس گرسنگه‌من!
ساتمیشام من باغ رضوانی، نباتی! بیر جؤوه
بوجهان مولکون سراسر آلمانام بیردانگامن!

۳۷

کیمدیر اول سلسله‌ی عشقه گیرفتار اولسون،
تـاکـه کیفیت مجنونـا خبـردار اولسون؟
جنتین حوروقصورو سنین اولسون زاهید،
وارساغی‌سؤیلمه،قوی‌دوست‌منه‌یاراولسون!
پرو بالینا دگـن عـاشیق بیچاره‌لرین
گؤروم‌ائودن‌ائشیگه‌چیخماق‌اونا عاراولسون.
او پری چهره که دائیم منی بیمار ایستر،
تانریدان ایسته میشم بیرده اوبیماراولسون.
نه دوعادیر ائله‌دین یارا، نباتی! بیر اوتان!
رسمدیرعاشیق‌اولان‌گؤزده‌گرك خاراولسون!

۳۸

۱ ای بی‌وفا! گتیرمه چوخ افغانه کؤنلومو،
یانسدیرما بونجا آتش هیجرانه کؤنلومو.
بیردم گؤتوراو گول کیمی روخساردان نیقاب،
ای سنگدل! یئتیرمه بئله جانه کؤنلومو.
قیل لوح سینه‌می هدف ناوك جفا،
بیرشاد قیل، بلالره همخانه کؤنلومو.
بیر جورعه می‌دن ئوتری منی ائتمه‌دل کباب،
دؤندرمه، ساقی‌جان! بوقده‌ر قانه کؤنلومو،
۵ وئرباده، مست قیل منی، سال خوم آیاغینا،
دشت جنونا سالما بو دیوانه کؤنلومو،
ای دلبر ستمگرو ای یار تند خوی!
سالدین عجب اوچاه زنخدانه کؤنلومو!
دؤور روخوندا حلقه ووران زولف‌خم‌به‌خم
اولدور چکن کمند ایله زندانه کؤنلومو.

رحم‌ائیله بیر بوگؤزدن آخان قانلی یاشیما،
ائت بیرنشان او ناوك موژگانه کؤنلومو.
بومورغ دل کەدانەی‌خالین اسیریدیر،
قیلمیش یووا‌ازولف‌پریشانه کؤنلومو.

۳۹

جلادگؤزلرین سوسایبب یاخشی قانیمه
ایسترکه غمزه‌دن ائده ویرانه کؤنلومو.
بیلمم منه نه سحر اوخودو مست‌گؤزلرین،
مجنون‌کیمی توش ائتدی بیابانه کؤنلومو.
صنعانه‌یار ائتدی منی زولف پر خمین،
نقش عذارین ائتدی صنم خانه کؤنلومو.
حئیران اولان جمالینا گولدن نه کام آلیر،
بیجا آپارما سئیر گولوستانه کؤنلومو.
بیرگولغداره عاشیق اولوب سالمیشام عجب
پروانه تک بیر آتش سوزانه کؤنلومو.
هیجرین آخیتدی‌بسکه گؤزومدن سیرشك آل
قورخوم‌بودور که‌غرق‌ائده طوفانه کؤنلومو.
ایش بیتمز اولدو زؤهدو ریادان نباتیا
جام طربدن ائیلمه بیگانه کؤنلومو.

۴۰

دوشدوم یثنه میخانه‌ده خوش هنگلر ایچره،
گـؤردوم یثنه بیر رنـگیله گولرنگلر ایچره.
صد شوکر کـه امـداد قیلیب بخت همایون،
بیر دیز یثری تـاپـدیم ئوزومه شنگلر ایچره.
ای می‌دن ائدیب توبـه، ائدن بنگله اولفت،
دیوانـه کیمی دوشمه عبث دنگلر ایچره.
نـه نقل حکـایتدی، نه افسانه و افسون،
بو بخل‌و حسددیر که دوشوب یثنگیلر ایچره!
ای صاحیب شمشیر دودم، شاه جهان بخش،
ای کوشته‌لـری پوشته قیلان جنگلر ایچره!
بومـولك قاراداغـدا بـی‌مونس‌و غمخوار
فریادیما یثت، قـویـما منی ننگلر ایچره.
مجنون کیمی عوریان و دل آزرده‌و مجنون،
داغدان داغـا «گزگز» گزیرم سنگلر ایچره.

عشق اهلی سانیب سالیك ایله همسفر اولدوم
گزدیم بیر ایکی شامو سحر لنگلر ایچره.
بو کوچه‌ی‌عشقین‌بیلیرم‌غایتی‌یوخدور،
بیچاره نباتی قالاجاق تنگلر ایچره!

۴۱

۱ سرمست بیخیلدیم یثنه میخانه‌لر ایچره
اولدوم یثنه روسوا نئچه فرزانه ایچره.
یاخدیم اودا سجاده‌و دستار و ردانی،
بیر آد ائله‌دیم من داخی پروانه‌لر ایچره!
ای‌شوخ‌پری طلعت‌وای سروگول اندام،
گزمه،سنی تانری! بئله بیگانه‌لر ایچره!
اول نرگیز مستین نه‌فسونگردی،خدایا!
سالدی منی‌مجنون کیمی دیوانه‌لرایچره.
۵ گل‌وئرمنه بیر جام می ای ساقی‌گولفام،
تامست یازیم بو سؤزو افسانه‌لر ایچره:
بالله بو بوت لاله روخون یوخدو نظیری
باخدیم‌نئچه‌مین‌صورت‌بوتخانه‌لرایچره.
اول‌گنج خفادان بو اثر بولمادیم هرگیز
جانیم‌چورودو هئچ یئره‌ویرانه‌لر ایچره.

ای کوثر ایچون آه‌چکـن زاهید ابله!
میخانه‌ده‌گل، گؤر اونو، پیمانه‌لر ایچره!
غواص کیمی غوطه ووروب بحره، نباتی،
اول گؤوهری ایسترتاپا دوردانه‌لر ایچره!

۴۲

غولغوله سالدیم یثنه، نه فلك اخضره،
اتتدی مدد طالعیم، یتتدی ألیم ساغره.
دیو، بهفضل خدا، اولدو پریدن جدا،
موژده آپار ای صنم، اول بوت سیمین‌بره.
شام وسحر، متصل، شوغلوم اولوب مشق عشق
گؤزلریمی تیکمیشم لوح روخ دلبره!
بیر یوکه‌کیم دؤزمه‌دی گاو فلك، سیرره باخ
گؤتدو بثلیندن اونون، چاتدی من کافیره!
تانری بیلیر: اودلارام خیرقه‌و سجاده‌نی،
ساقی! بوقان کاسه‌سین قویما ألیندن یثره!
قاصید اهل نیاز، هدهد عاشیق نواز،
لطفیله بو نامه‌نی باغلا اوخوش شهپره.
دورما، دؤنوم باشینا! من سنه قوربان اولوم!
همت اثله وئرصفا شوقیله بال وپره،
بیرجه تماشا اثله دیده‌ی خونباریما،
سؤیله‌گیلن‌حالیمی‌اولمه خوش‌منظره.

۴۳

گتیر ساقی می‌گولگون، بو بزمی بیر باهار ائیله،
او جام لعلفام ایله بوخامی بیر خومار ائیله.
ارم باغین تماشا ائیله‌دیم دیر موغان ایچره،
او دارالعیشی، سن یارب! همیشه لاله‌زار ائیله!
ورع‌واختی دگیل زاهید! بوتسبیحی قوی ألدن‌بیر،
گتیر سجاده‌نی وئرمی فروشه بیرقرار ائیله!
لب می‌گون ساقی، دؤور ساغر، حلقه‌ی رندان،
بوجمعین‌ایچره،یارب!سن‌منی بیرمی‌گوسار ائیله!
غرور روزه‌خشك ائتمیش‌سنی زاهید، نه غافیلسن،
بو تزویر و ریادان کئچ، خدادان بیرجه عار ائیله.
بحمدالله‌گؤزون وار، کوردگیلسن، جنت‌ایستیرسن
قدم قوی بیر خراباتا، سحردن بیرنهار ائیله.
نباتی! عاشیقم من رندلربزمینده کی حالا
بلی،بالله بوقوومون‌ایتلرینه‌جان نثارائیله!

۴۴

۱ ساقیا! دور دولانیم باشینا، گل دؤورانه
جام زرینی گؤتور، بیرجه دولان مستانه!
تارزولفون کیمی، ظالیم! منی بی‌جان ائله‌دین،
گتیر اول روح روان ایله منی بیرجانه.
گؤرمه‌سین ئوزگه گؤزللرمن ومجنونو، مگر
سالیب اول کافیر بی‌رحم منی زندانه.
عشقدن گؤرنه‌عجب نفعه‌یئتیشدیم، وه! وه!
عاقیل عصر ایکن، ائتدی منی دیوانه.
قورخما نیران فراقین شررندن، ای‌دل!
صدق ایله دوت أوزونوبیرجه شه‌مردانه.
اسم اعظم دئییلن، اسم عـلیدیر، بالله!
گزمه بی‌جا یئره نسناس کیمی هریانه!
ائتمز اقرار، نباتی! بو سؤزه زاهید دون،
گلمز ایمانا یقین، آنـد ایچـه‌سن قـرآنه.

۴۵

دوشسه بیرده نظریم مهر روخ جانانه،
کافیرم مثیل ائلهسم سروگول و ریحانه!
بونه سؤزدور که؛ منیم عشقیمی ترك ائیله مسین:
الله! الله! سؤزه باخ! سئیر ائله ببر بؤهتانه!
تؤوبه قیل، تانریا باخ، بیرده چئویرمه بوسؤزو،
باخمادوشمن سؤزونه، لعن ائله بیر شیطانه!
هانی زاهید که گله بیر گؤره ترسا قیزینی
ئوزونو ضبط ائلیه، طعنه وورا صنعانه؟
ایسترم اطلس و دیبا گئیهسن قامتینه، ۵
مست، طاووس کیمی چتراوراسان هریانه!
بثله تیرمه ساریب، اوجلارین افشان ائدهسن،
آچیلیب گول کیمی، منت قویاسان هرجانه.
نظرینده دورالا، صف چکه خدام وکنیز
سن ئوزون تخته چیخیب، اگلشهسن خاقانه.

عشق اودون دوغروایمیش گیزلمک اولماز، بالله!
آلیشیب ئوز ـ ئوزونه دوشدو سؤزوم دستانه.
یاریغیم گلدی نباتی، سنه یاندی أوره گیم،
حیف سن، چوخدا داهی گزمه بئله دیوانه.

۴۶

بیللم کـه ائـدر آخـر اول نرگس مستانه،
بـو عـاشیق شیدانـی مجنون کیمی دیـوانه!
یوخ حاجت گولگونه اول عارض گولرنگه،
بیرشانه گـرك نـاچـار، اول زولـف پریشانه.
سن گؤرمه‌میسن آخیر ترسا قیزین ای کافیر
ایمانه گـل ای زاهیـد، طـعن ائیلمه صنعانه!
هرنه دئیه جکسن دهٔ، هر پوخ یئیه‌جکسن یهٔ!
بیر گون سنه من چاللام بیر ضربت خصمانه.
دور گئت گؤزئو نوندن ایت، چوخ باشیمی آغریتما
هریانـه گئدرسن گئت، گلمه داخـی بویانه!
قوربانین اولـوم، ساقـی! سنده نـه تغافیلدیر
من زاهیده توش اولدوم، سن دؤورائله مستانه.
مست اولمامیشام بالله، بونشئه‌نی خام ائتمه،
تؤك وئرمنه بـو مـی‌دن، بیر ساغیر رندانه!

سن گؤرمه روا مندن، بـو سوز دل أکسیلسین
ایسترسن اگر قوی، قوی یانسین اودا پروانه.
دور که جیگریم یاندی، میجمر کیمی اودلاندی
آز قالدی گؤزوم یاشی وئرسین منی توفانه!
گرائتسه طلب کؤنلون وصل لب جانانی
گل سنده نباتی تـك قـوی باشینی میدانه

۴۷

آمان، آمان ، منی بیر زولف یار یاندیردی،
گؤرون منی نئجه بـو زهـرمار یاندیردی!
چکیب هارای، قیلیب نوحه، ائیلرم فریاد،
نه‌گیزلی سؤز، منی بیر گولعذار یاندیردی.
قیلیب کباب منی، چکدی شیشه هر ساعت،
تؤکوب گؤزوم یاشینی زار وزار یاندیردی.
نئجه دئییم که منی یاندیریب، نـه غایده
مجوس ئولوسو کیمی، تؤکدو خار یاندیردی،
او جادو گؤز سنه قوربان منی بوحاله سالیب
سنه گومان کـه منی روزگار یاندیردی.
خزان اولاندا دئیرلـر شجر تؤکـر برگین
قضانی گؤر که منی نـوباهار یاندیردی.
نه‌جام وصل ایچیب، نه‌گول موراد دریب،
عبث ـ عبث منی رنج خومار یاندیروی.
نباتی ائتمه شیکایت که اود توتوب یاندیم،
او بـی‌نـوانی ده چوخ انتظار یاندیردی.

۴۸

۱ آه که گؤردوم یئنه بیر بوت مه پیکری،
موکمروغنچه‌لب، گولروخ‌وخوش منظری.
بیرصنم شوخ وشنگ، سیم برو لاله رنگ
زولف سیاهین گؤرن ناره یاخار عنبری.
نافه‌ی آهوی چین، سنده‌دیر ای نازنین،
باد صبا تـك عبث ائتمه منی صرصری!
گئتدی ألیمدن عینان، ساقی! آماندیر، آمان!
باغریمی قان ائیلمه، وئرمنه اول ساغری!
۵ هئیکل جاندیر بو سؤز حرز یمانی کیمی
سانما که افسانه‌دیر، حفظ ائله بو گؤوهری.
کؤنلومون آئینه سین زنگ غم‌آلمیش یئنه
دور،سنی تانری! گتیر نسخه‌ی اسکندری.
پرده أوزوندن اگـر سالسا منیم دلبریـم
ترك قیلار بوت پرست بوتکده‌ی آزری!
جـام می عشقدن دائیم اولـور بی نصیب
اولمیا تـا عـاشیقین مشق روخ دلبری.

مات قالیر متصل بادیه‌ی تیه‌ده
اولمیا تاسالیکین خضر کیمسی رهبری.
کاغذ زرکش گتیر، وئرمنه زرین قلم
تاکه من انشاء قیلیم عشقده بو محضری.
چونکه تمام ائیله‌دیم من بو طربخانه‌نی
حاضیر ائدین سیزاو دم مانی صورتگری.
او ندا منیم شکلیمی صورت دلداریمی،
نقش ائده بو صفحه‌ده شاد ائده بو کافیری.
گئتدی ثباتی ثوزو، قالدی سؤزو یادگار،
عاشیق اونلار گزر، آختاری بو دفتری.

۴۹

۱ اولدو کؤنلوم یئنه بیر زولف چلیپا دلیسی،
دوشدو زنجیره نه خوش یئرده بوسودادلیسی.
عوروعوریان، باش آچیق، أوزچئویریب‌دریایه،
قویدو مجنونو یاری یولدا بو صحرا دلیسی.
عاشیق سوخته‌دیر، بولبول شیدا که دگیل،
که اولوبدور دئیه‌سن بیرگول حمرا دلیسی!
«رب ارنی» دیلی‌نین ذکری دؤنوب موسایه
دشت ایمنده اولوب نور تجلی دلیسی.
چوخلاری مست قیلیب ساقی میخانه‌ی عشق،
گؤرمه‌دی کیمسه منیم تك بئله روسوا دلیسی!
دئمه فرهادیله مجنون دلیدیر، بیر بری باخ،
بیری شیرین دلیسیدیر، بیری لیلا دلیسی!
کونج‌وحدتده‌تباه اولدو عزیزعؤمروم، حئیف!
اولمادی یار منه بیر بوت زیبا دلیسی.
خوشلاییبدیر گؤره‌سن هانسی مزارستانی،
دئیین اول زاهیده: ای بیرکوکه حالوا دلیسی.

باشینی‌آزیشره دؤی، دنگ صیفت ای حیوان!
آلمادی جنتی بیر آرپایا مولا دلیسی.
گول آیاغیندا سحر واختی ییخیلمیشدیم مست
بیری سسلندی که: ای بیر گول رعنا دلیسی!
بیر آییل، گؤر که نباتی نئجه اوراد ائیلر؟
نه یاتیبسان بئله؟ای بیر گؤزو شهلا دلیسی!

۵۰

چوخ دولاندیم کیم گؤرم اول چشم جادولار کیمی
گؤرمه‌دیم سئیر ائیله‌دیم دونیانی هندولار کیمی.
بخت ناسازیم منی تا ائتدی کویوندان جودا
داد و فریاد ائیلرم چؤللرده بوببولار کیمی.
گنج مخفی اولدوغون تا بیلمیشم زولفونده دیر،
اولموشام ویرانه‌لر سلطانی بایقولار کیمی.
سن سیزای مه طلعت و شکرلب و، حوری لقا،
تلخ اولوب آب نبات آغزیمدا آغولار کیمی!
محنت هیجرینده عؤمروم باشا گلدی، ای صنم!
حئیف کیم قول سالمادیم بوینونا گیسولار کیمی!
باعث ایجاد عالم تاکه بیلدیم عشق ایمیش،
ذکر هو! هو! ائیلرم هر لحظه یاهولار کیمی.
تا مگر وئرسین نیاتی بوی زولفوندن خبر،
هرطرف جولان‌ائدر صحرادا آهولار کیمی.

۵۱

بؤیله جلاد اولماز اول مستانه جادولار کیمی،
ایچمك‌ایسترعاشیقین قانین سرین‌سولار کیمی.
گبروترسانی دئیرلر بی‌مروت خلق آرا،
حق بیلیر، انصافسیز اولماز بومه‌رولار کیمی.
راز پنهانیم منیم بواشك غماز ائتدی فاش
اوندان‌ئوتروبس‌گؤزومدن دوشدوبد گولار کیمی.
سینه‌ی سوزانیمی تا دوتدو عشقین آشیان،
یاندی جانیم هرزامان مجمرده خوشبولار کیمی.
تا اولوبدور خاطیریم ای گول خیالین مسکنی،
دوشموشم بیردرده کیم، اینجه‌لمیشم مولار کیمی.
گر سوروشسان حالیمی، لطفیله، ای نا مهربان!
ناله چکمکدیر ایشیم هیجرینده قار قولار کیمی.
سن که یاندیردین منی گؤررم نباتی، عاقیبت،
باشینی میدان‌آرادوشموش قیزیل‌گولار کیمی.

۵۲

دوتدوم یئنه خوش هنگ ایله میخانه‌نی، میخانه‌نی،
ساقی! آماندیر، دورما، وئر، پیمانه‌نی، پیمانه‌نی.
جام بیلوری آل أله، سال چرخ دونه ولوله،
طیار پرگار ائتگیلن دیوانه‌نی، دیوانه‌نی.
گلدی باهار جانفزا، ای رند مست مبتلا،
مستانه دستی قیل کرم شوکرانه‌نی، شوکرانه‌نی.
مطرب حزین آواز ایله، دمساز اول بو ساز ایله
تورکانه بیدار ائیلمه، همخانه‌نی، همخانه‌نی.
ساقی! ندیر بو بولبوله، بو جمع مسته بیر بئله،
چك داشی تؤك بو مجلیسه، خومخانه‌نی، خومخانه‌نی!
بو بزم خاص انسدیر، آرامگاه قدسدور
آچ قاپینی، سال یازییا بیگانه‌نی، بیگانه‌نی.
تا آشیان مرغ دل اولموش او زولف عنبرین،
بایقو کیمی مسکن دوتوب ویرانه‌نی، ویرانه‌نی!

ساقی! چیراغی روشن ائت، بو بزمی رشك گولشن ائت،
گرم ائیله رقص حالته، پروانه‌نی، پروانه‌نی!
ای هد هد خوش بال و پر، عشاقه سنسن نامه بر،
یاد ائیله‌دی کؤنلوم یئنه جانانه‌نی، جانانه‌نی!
ای بولبول شیرین زبان، وی طوطی خوش داستان،
ائتدین مقابیل شککره، افسانه‌نی، افسانه‌نی!
من دوست دوشمن بیلمنم، شیخ وبرهمن بیلمنم،
ترجیح وئرسن کعبه‌دن بوتخانه‌نی، بوتخانه‌نی!
بیلمم گول وخارهانسیدیر، یا مست وهشیارهانسیدیر،
دیوانه‌دن فرق ائتمنم فرزانه‌نی، فرزانه‌نی.
صرافه وئر جار ائیله‌سین، شاهی خبردار ائیله‌سین،
آلسین مگر بو گؤوهر یکدانه‌نی، یکدانه‌نی!
مسجدلری وئر زاهیده، قوی خانقاهی عابیده،
سن گل، نباتی! مسکن ائت میخانه‌نی، میخانه‌نی!

۳

قوشمالار

۱

۱ ساقی نه یاتمیسان، دور آیاغا، دور!
قویما قضا قالسین هنگام طرب.
خورشید خاوری برج حوتدان،
سئیر ایچون حملی ائتدی منتخب.

*

۲ هرگول ئوز یارینی چکیب آغوشا،
بولبوللر مست اولوب، گلیب خوروشا.
یاتما، یاتما، اویان، سن‌ده گل‌هوشا،
گؤتور پیاله‌نی، دولدور لبالب!

*

۳ دولاندیر باشینا جام گولگونو،
صدایا چولقاشدیر دشت هامونو.
گتیر یادا فرهاد ایله مجنونو
ناله چك، دهٔ گیلن: العفو، یارب!

*

۴ دؤور زمانه‌نین یوخ اعتباری،
غنیمت بیلگیلن بئش گون باهاری.
ئوزونه همدم قیل بیر گولعذاری
بیر چمن کونجونده، هر روز تا شب

*

۵ میدان عشق ایچره سگریتدیم آتی،
مسخر ائیله دیم روم‌و هراتی.
محترم اوغلویام، آدیم: نباتی،
ذاتیمیز هاشمی، نسلیمیز عرب.

۲

۱ یئته گؤزوم دوشدو بیر مه جمالا،
آغ أوزونده قارا مشکین خالی وار.
حلقه ـ حلقه اولوب زولف مشکینی
لوحش الله!عجب قد دالی وار!

*

۲ یاناقلاری لاله، گؤزلر بادامی،
باغریمی قان ائتدی لعل گولفامی.
نه اولدولار، یارب! خسرو نامی
خسرو شیرینین مین مقالی‌وار.

*

۳ دهٔ گلسین ساقیه، قورسون بوساطی،
مرتب ائیله سین بزم نشاطی.
تئز اولون! یاندیرین شمع سماطی،
دوشه‌یین مجلیسه هرنه قالی‌وار.

*

۴ صفحه‌ی روخساری بدر منور،
دؤشه‌نیب أوستونه زولف معنبر،
دیشلری موروارى، دهنی شکر،
لبلری‌نین عجب دادلی بالی وار.

*

۵ گزه‌سن عالمی جمله، سراپا،
تاپیلماز بیر بئله سرو دل آرا.
دگمز بیر مویونا، حـق بیلیر، حاشا!
هرنه بو دونیانین مولك و مالی وار.

*

۶ یه‌هرله‌یین گؤروم اسب گولگونو،
بی‌وفا گؤرورم چرخ گردونو.
بیرده بیر سئیر ائدم طرف هامونو
دیوانه کؤنلومون یوز ملالی وار.

*

۷ من دئدیم بس «خان چوبانی» جواندیر،
بیر ایگید اوغلاندیر، ببر بیاندیر.
دئمه کیم قوجالیب، قدی کماندیر
ایندی گؤردوم ساققالی نین چالی‌وار

۳

۱ سئودیگیم، گؤزلرین آلدی جانیمی،
یاغی غمزه‌لرین قانیمی تؤکر.
دوشسه هرکیم داخی چیخماز تورروندان،
گؤروم بوزولفدور یا که مشك‌تر؟

*

۲ باشینا ثورتوبدور تیرمه‌ی آبی،
قاشلاری باشلاییب ناز و عیتابی.
آمان! ساقی! گتیر اول می‌نابی
بو جلادین قیلینجیندان، الحذر!

*

۳ خجیل ائتدی اُوزون گول احمری،
اودا یاخدی زولفون مشك‌و عنبری.
شرمنده ائیله‌دی لعل و گؤوهری
گؤروم بو غنچه‌دیریا تونگ شکر

*

۴ بو نئجه نرگیزدیر، بو نئجه گؤز دور،
بو نئجه لاله‌دیر بو نئجه أوزدور؟
بو نئجه شککردیر،بو نئجه‌سؤزدور
نه بئله لعل اولور، نه بئله گؤوهر.

*

۵ نباتی! گول گولدو، آچیلدی لاله،
چك گیلن بولبول تك گولشنده ناله.
سنه قوربان، ساقی!دور، وئر پیاله،
سالگیلن جانیما مئیدن بیر شرر.

۴

۱ الله! الله! بو دلبر سیمبر،
هانسی بخته‌ورین جانانه‌سیدیر؟
داغیتدی باشیمدان عقل و هوشومو
بو هانسی دریانین دوردانه سیدیر؟

*

۲ هر کیم گؤرسه جمالینی آشیکار،
اختیاری گئدیب، اولار بی‌قرار.
گؤره سنمی یارب! هانسی دل فیگار
بو شمع روخسارین پروانه سیدیر؟

*

۳ ئوزو شیرین، سؤزو شهد شکر ریز،
عیشوه‌سی دلروبا، غمزه‌سی خون ریز،
یاناغی برگ گول، زولفو دل آویز
دهانی،موروارى خزانه سیدیر.

*

۴ خجیل ائتمیش ئوزو شمس خاوری،
هیلال ائدیب قاشی بدر انوری
نه یالقیز ائیله‌میش منی صرصری
چوخلار مجنون کیمی دیوانه سیدیر.

*

۵ یولوم دوشسه خرابات خرابه،
دئیرم عرضیمی جام شرابه.
نباتیه نئیلر بو بیر قرابه
یئددی دریا اونون پیمانه سیدیر.

۵

۱ شیدا بولبول! فغان ائتمه، غم یئمه،
بوگون ـ صاباح گول آچیلیر، یاز اولور.
عزیز ساخلا، غنیمت بیل وجودون،
وفاسی یوخ، گولون عؤمرو آز اولور.

*

۲ دهٔ گیلن فرهادا: ای محنت پیشه!
شیریندن اینجیمه، چال داشا تیشه.
عاشیق و معشوق آراسیندا، همیشه،
عیشوه اولور، غمزه‌اولور، ناز اولور.

*

۳ گئدر جاندان، چیخار داغ حسرتین،
آرتار گوندن گونه شأن و شوکتین.
صبح وصله یئتر شام فیرقتین
دیلگین ـ مطلبین هامی ساز اولور.

*

۴ خدمه‌لر دورور ساغ و سولوندا،
جواهر بازوبند ایکی قولوندا،
قواره‌لر ایشلر دائیم گؤلونده
یاشیل باشلی ئوردك اولور، قاز اولور.

*

۵ نباتی! سئومشیم بیر دلسیتانی،
بیر سؤزو گول شکر، غنچه دهانی.
داخی فاش ائیلمه سیرر نیهانی
عاشیقین کؤنلونده یوزمین راز اولوز.

٦

١ یثنه اسکندر تك دوشدوم ظلماتا
قاباغیمی کسیب یوزمین بحروبر،
ایگیدلیگین، مروتین چاغیدیر،
یئتیش فریادیما ای خضر رهبر.

*

٢ طلوع ائتمز ندن شمس والضحی
فنایا باش چکسین لیله‌الدجا.
یوخسا یانیب مگر نسیم صبا
مشامیما یئتمز نفخه‌ی سحر.

*

٣ أوزومه بیر سوسپ ای اشك گولگون،
قویما غافیل یاتسین بیچاره مجنون.
ایتیر میش فرهادین کوه بیستون،
شیرین ـ شیرین سسلر، تاپماز بیر اثر.

*

۴ یارا قوربان دئین دیلی لال ائتدیم،
مؤهر ائدیب آغزیمی، ترك قال ائتدیم.
الیف تك قددیمی بوکدوم، دال ائتدیم،
حئییف‌سن، دونیادان گئتمه بی‌خبر.

*

۵ نباتی! مینگیلن رخش همتی،
سئیر ائیله سربه‌سر دشت وحدتی.
قویما ألدن چیخسین وقت فورصتی
حئییف‌سن،دونیادان گئتمه بی‌خبر.

۷

۱ یئنه باهار اولدو، آچیلدی گوللر
بولبول ناله سیندن دوتولور قولاغ.
گول گوله سارماشیب، چیچك چیچگه،
لاله جام جم‌دن گتیریب سوراغ.

*

۲ سبزو خوررم اولوب دشت و کوهسار،
دم جنت‌دن ووراز طرف جویبار.
آیاق گؤتور، ساقی! دورما انتظار
منی بیر جام ایلن ائیله تردماغ.

*

۳ عالمده خئیرو شر نه اولسا حادث،
حؤکم یزدان اولور او امره باعیث.
دئمه زاهید مئیه ام الخبائث!
سن نه آنلامیسان؟ یئری، های اولاغ!

*

۴ جفایا أوز قویدو چرخ بی‌وفا،
درد هیجره منی ائتدی مبتلا.
دوغرو سؤز: مختصر، من باختی قارا
بیردم یارا یئتیب تاپمادیم فراغ.

*

۵ دئمه نباتی‌نین یوخدور دوامی
جؤورومه تاب ائتمز، چکمز جفامی.
شاهید اولسون عالم، جمله، تمامی،
نه‌قدەر ایسترسن، چك سینه‌مه داغ!

۸

۱ بولبول کیمی گول أوزونه مشتاقام
طوطو قوشو دیللی ای صنم، صنم!
گؤزللر سلطانی، گؤیچکلر خانی،
گولابتون تئللی، ای‌صنم، صنم!

*

۲ هر کیم گؤرسه‌سنی، اولور دیوانه.
دوشر مجنون کیمی داغا مستانه.
قوربانی اولدوغوم یئتیشدیم جانه
قارا حبش خاللی،ای صنم،صنم!

*

۳ لبی غنچه، دیشی دورر مصفا،
ممه‌سی شاماما، بوخاغی آلما.
دهانی گول شکر، زولفو دل آرا،
جئیبی، قوینو باللی ای صنم، صنم!

*

۴ غمزه‌ن اوخو اود ووروبدور جانیما،
جلاد گؤزون سو سپیبدیر قانیما.
باشینا دؤندویوم بیر گل یانیما
سرخوش اینجه بئللی ای صنم، صنم!

*

۵ نباتی نی یئتیر باغ وصاله،
ناحق قان ائیلمه، باتما وباله.
عشقین منی دؤندریبدیر هیلاله
آدی ـ سانی بللی ای صنم صنم!

۹

۱ صبا! بو مهجورو گل شاد ائیله [سن!]
یئتیر بو پیغامی جانانه مندن.
نییه بو مجنونو ائتمیش فراموش
ندن ئوترو اولوب‌بیگانه‌مندن؟

*

۲ یئتیشجك یانینا او سرو نازین،
باشینا بیر دولان او شاهبازین.
اوندان سونرا سؤیله رازو نیازین
یالوارا ـ یالوارا اول خانه مندن!

*

۳ ثوپ أللرین، اوندان، دوش آیاغینا،
پروانه تك فیرلان سول و ساغینا.
بولبول کیمی سارماش گول بوداغینا
عرض قیل عجز ایله سلطانه مندن:

*

۴ «درد هیجرین تؤکدو برگ و باریمی،
خزانه دؤندردی نو باهاریمی.»
اوندان، سؤیله گیلن حال زاریمی
او قاشی یای، گؤزو مستانه مندن.

*

۵ قولاق وئر ائیله‌سه هر نه دور افشان
او پسته دیل ـ دوداق، او شککر دهان
گتیر نباتیه اوندان بیر نشان
دوروست یئتیش گیلن فرمانه مندن.

۱۰

۱ صبا مندن سؤیله او گولغداره:
بولبول گولوستانه گلسین، گلمه‌سین؟
بو هیجران دوشگونو، ایللر خسته‌سی
قاپینا درمانا گلسین، گلمه‌سین؟

*

۲ من قوربانی اولوم عنبر تئللرین
غنچه دوداقلارین، پسته دیللرین.
او لاله روخسارین، مشکین خاللارین
اودونا پروانه گلسین، گلمه‌سین.

*

۳ گؤزوم چوخ حسرتدیر خومار گؤزونه،
گونش جمالینا، شکر سؤزونه.
اوتانیرام نئجه دئییم أوزونه
دردین خسته جانه گلسین، گلمه‌سین؟

*

۴ دولاشدیر بوینوما شمشاد قولونو،
قوجاقلاییم، قوجوم اینجه بئلینی.
لعل لبین أمیم، سوروم دیلینی
ایستر أللی جانه گلسین گلمه‌سین!

*

۵ نباتی ایستمز سنسیز دونیاتی،
عزتی، حؤرمتی، شوکتی، شانی.
بیرزادا قالماییب داها گومانی
بو باش او میدانا گلسین، گلمه‌سین؟

۱۱

۱ یئنه لیلی – لیلی چیخمیش سئیرانا
عاشیقین آختاریر دیلینده مجنون.
یانیندا بیر نئچه عیشوه‌لی قیزلار،
گزر چؤلدن چؤله هامون به هامون.

*

۲ هرزامان اوتورور بیر بولاق أوسته،
قاباغیندا شراب مزه‌سی، پسته.
گول تك أللده دوتوب، گؤز تیکیب دوستا
گون أوزلو باده‌دن ساغر مشحون.

*

۳ ده‌رر، دسته باغلار یاخشی گوللری،
دوداق آلتدان گولرشیرین دیللری.
افشان ائیلر هردم أوزه تئللری
حئیران – حئیران باخار دیده‌سی پرخون.

*

۴ گاهی رقصه گلیب اوینار مستانه،
گاهی جوشه گلیب اولور دیوانه.
گاهی بولبول کیمی گلیر افغانه
آغلار، آغلار، اوخور بایات موزون.

*

۵ نباتی! ابصم اول، سیغین مولایا،
غول اولوب عبثه، دوشمه صحرایا.
غواص تك وور غوطه بیر دریایا
جهد قیل تاپاسان بیر دورر مکنون.

۱۲

۱ سوسایبدیر یئنه کیمین قانینا،
خومار ـ خومار باخارهارا گؤزلرین؟
نولا بیرده دولانایدیم باشینا
قوربانی اولایدیم قارا گؤزلرین.

*

۲ مقوس قاشلارین ائتگیلن کمان،
چك گیلن موژگاندان تیر جان سیتان.
بو خسته جانیمی قیلگیلن نشان
قوی ائتسین کؤکسومو پارا گؤزلرین.

*

۳ صنوبر قامتین ای سرو رفتار،
شمشاد عرعری ائتدی شرمسار.
نه یالقیز، ائیله‌میش منی خوار و زار
چوخلارین گتیریب زارا، گؤزلرین.

*

۴ عارضین‌أوزونده زولف مشکناب،
قویماز شفق سالسین قورص آفتاب
حؤکم قیل گؤتورسون سایه‌سین سحاب،
بودرده ائیله‌سین چارا گؤزلرین.

*

۵ أوزون شعشعه‌سی ای شمع چگیل،
خورشید خاوری‌ائتدی منفعیل.
بؤیله که عشق اودو اولدو مشتعل
چکدیره حق منی‌دارا گؤزلرین.

*

۶ خدنگ خون ریزین، ای شیرین منظر!
خسروو تاختیندان ائتدی دربه‌در.
حلقه ائدیب ألده زولف معنبر
نه سحر اوخور یئنه مارا گؤزلرین.

*

۷ تازه گول تك آچیلاسان سحردن
مزّین اولاسان لعل‌و گؤهردن
یاخشی سالدین نباتی‌نی نظردن
عجب مایل اولموش خارا گؤزلرین!

۱۳

۱ منی مجنون ائدن یار پریوش
طاقتیم کسیلدی، یئتیشدیم جانه.
بیر یول ئولدور، منی، چئویر باشینا
بیرجه رحمین گلسین بو ناتوانه.

*

۲ قوربان اولوب سنین گول یاناغینا،
آلا گؤزلرینه، دیل ـ دوداغینا.
ایسترم دولانام سولو ساغینا
نئجه کیم دولانیر شمعه پروانه.

*

۳ کیم اولدو منیم تك باختی واژگون،
گؤزو قانلی ـ یاشلی، حالی دگرگون.
هانی؟ نه اولدولار فرهاد ومجنون
گلئیدیلر فریادیمدان امانه.

*

من ئولنده، منی قویمون مزاره،
اودون یینین، وورون اونا شراره.
منی آتین، سیز چکیلین کناره
قویون شعله‌لنسین چکسین زبانه.

عاشیق اولان خوف ائیلمز بلادان،
اینجیمز یار ائدن جؤور و جفادان.
نباتی! آل چکن کیمدیر وفادان؟
قویموشام باشیمی من بو میدانه.

۴۶

۱ گون یئتدی زواله، دؤندو آخشاما
یاندی پروانه‌نین چیراغی یئنه،
دهٔ گیلن‌ساقیه، دوشسون دؤورانه
گردشه گتیرسین آیاغی یئنه.

*

۲ نه مدتدیر خبریم یوخ او قیزدان،
نئچه ایلدیر آیاق چکبیدیر بیزدن،
بوساعتده اونو ایسترم سیزدن
گؤرون هاردان گلیر سوراغی یئنه.

*

۳ جلاد جان‌سیتان سوسایبب قانه،
خدنگ زرنشان قویوب کمانه.
آلینده جام‌می، گلدی مستانه،
قانیمی تؤکمگه او یاغی یئنه.

*

۴ منی گؤرجك، أوزه دوتدون نیقابی،
بهانه ائیله‌دین شرم‌و حجابی.
سنده یوخدور مگر وفا کیتابی؟
گؤزومدن آچیبسان بولاغی یئنه.

*

۵ دئمه‌دیم سیرریمی دئمه اغیاره،
سنی‌مندن جدا قیلار، نه چاره،
ایندی که هیجر اودو چکدی شراره
قویماسین گولشنه او زاغی یئنه.

*

۶ عشقدن أریدیم، دؤندوم هیلاله،
گونوم باشا گلدی، یئتدیم زواله.
بیر نظر قیل، گؤر دوشموشم نه حاله
هاچانه دك گزم بو داغی یئنه؟

*

۷ نباتی! ناله‌دن اثر اولمادی،
گؤز دوگون ایشیقدان شرر اولمادی.
بو شجردن سنه ثمر اولمادی،
دور، بیرده‌گزگیلن بو باغی، یئنه.

۱۵

۱ یئنه مؤوجه گلدی دریای چشمیم،
بیر یئره‌توخونوب عمانه‌دؤندو.
زورق جیسمیمی وئردی غرقابه
تلاطم ائیله‌ییب طوفانه دؤندو.

*

۲ اومیدیم چوخ ایدی یئتم دلداره،
دئیم عرض حالیم او نازلی یاره.
اجل فرمانیندان دؤنمك نه چاره؟
یئتمه‌دیم، اومیدیم‌حرمانه‌دؤندو.

*

۳ نه فائیده کئچن گونو سایماقدان؟
ئولوم یئیدیر یارسیز دیری قالماقدان.
نه‌ایش بتر بی‌جا کولونگ چالماقدان؟
می توکندی،داخی پیمانه دؤندو.

*

۴ هئچ ایگید دوشمه‌سین یاریندان جدا،
منیم تك قالماسین زارو بی‌نوا.
بس که گئجه ـ گوندوز دئدیم: یاخدا!
جیگریم اود دوتوب بوریانه دؤندو.

*

۵ نباتی! ناله قیل، گئتدی دلدارین،
ساوولدو گوللرین، سولدو گولزارین.
نه دورموسان، ندیر بو انتظارین؟
دورکؤچ‌ائیله،وصلین هیجرانه دؤندو.

١٦

١ صبا بو عرضیمی یئتیر صیاده،
سؤیله باغیشلاسین خدایه منی.
طاقتیم کسیلیب کونج قفسده،
مرخص ائیله‌سین بیر آیه منی.

*

٢ اگر چه بیلیرم چوخدور گوناهیم،
داخی آندان ئوزگه یوخدور پناهیم
دهٔ گیلن: اومیدیم واردیر که شاهیم
عفوائتسین آیه‌ی وفایه منی.

*

٣ گئجه‌لر صبحه‌دك ایشیم ناله‌دیر،
آغلاماقدان گؤزوم قان پیاله دیر
جانیم بوتون قارا داغلی لاله‌دیر
یئیترسین زمزم صفایه منی.

*

۴ سلامت چکمکدن یئتیشدیم جانه،
أریدی أوره‌گیم دؤندو آلقانه .
صبا! عرضیم بودور شاه جهانه
داخی چوخ سالماسین صدایه منی.

*

۵ نباتی! مجنون تك گاهی آغلادین،
اوشاقلاری ییغیب دسته باغلادین.
گاهی‌قلندر تك ئوزون داغلادین
آخیر که گتیردین هارایه منی.

٤

گرایلیلار

۱

۱ ماشاءالله! ماشاءالله!
گؤر نئجه دلبر یارادیب!
گول أوزونده افشان ـ افشان
زولف معنبر یارادیب!

*

۲ آغزی غنچه،لبی پسته،
بئلی اینجه، بویو بسته.
تؤکولوبدور دسته ـ دسته
نه گؤزل تئللر یارادیب.

*

۳ قاشی فتنه، گؤزو جادو،
أوزو لاله، خالی هندو.
مینا گردن، ساچی قارغو
گول بوخاغین تر یارادیب.

*

۴ گوندن گؤیچکدیر جمالی،
سروه بنزر قد دالی.
لبین أمن، نئیلر بالی؟
سؤزونو شککر یارادیب.

*

۵ دیلی الماس، دیشی اینجی،
آغ سینه‌سی گؤوهر گنجی.
وصفه گلمز نازو غنجی،
بونو افسونگر یارادیب.

*

۶ مسلمانلار! بو پریزاد،
منی ائتدی یاخشی فرهاد!
غمزه‌سی بیر یاغی جلاد
کیپریگین خنجر یارادیب.

*

۷ هر کیمی خالیق داور،
بیر امره ائدیب مقرر.
اونو بیر شوخ گول پیکر
منی سمندر یارادیب.

*

۸ اوگون که یاراندی انسان،
قلم یازدی بئله فرمان.
سنی بیر شاه گول روخان،
منی قلندر یارادیب.

*

۹ ائدیبدیر صانع داور،
هرکیمی بیر شاها چاکر.
منی بیر دیوانه مهتر
سنی بیر سرور یارادیب.

*

۱۰ ازلدن قادر بی‌چون
ثوزو قویموش بثله قانون:
سنی بیر دولتلی قارون
منی بیر مضطر یارادیب.

*

۱۱ نه قیلیم نئیله‌ییم؟ یارب!
دولموشام غمدن لبالب.
سنی بیر شاه مؤدب
منی بیر مسخر یارادیب.

*

۱۲ اودم که ربی الاعلی،
عالمی ائتدی هویدا.
سنی بیر شاه لافتی
منی بیر قنبر یارادیب.

*

۱۳ هرکیمی ایزد دانا
بیر طرز ایله ائدیب پیدا.

سنی بیر مهر مجلا

منی بیر اخگر یارادیب.

*

۱۴ گول روخساری نئیلر غازه،

گل بیرجه سئیر ائیله نازه.

بولبول چوخ گؤز تیکمه یازه

گؤرنه گول پیکر یارادیب.

*

۱۵ نباتی! چك: علی! علی!

کؤنلون اولسون جلی، جلی.

اونو الله‌بلی، بلی،

بو دیلده ازبر یارادیب.

۲

۱ جل الخالق! جل الخالق!
نه عجب آغ جان یارادیب!

بیر قطره آب منی‌دن،
گؤوهر رخشان یارادیب.

*

۲ قامتی سرو صنوبر،
یاناغی لاله‌ی احمر.
تازه‌دن خالیق اکبر
یوسف کنعان یارادیب.

*

۳ صد آفرین او نقاشا،
قلم چکدی بؤیله قاشا
سنی بو رند قلاشا
جان وئریب، جانان یارادیب.

*

۴ بؤیله گؤزل اولماز انسان،
یئر اُوزونده اولماز غیلمان.
دئیه‌سن‌قادر سبحان
جان ایچینده جان یارادیب.

*

۵ گؤزلری نرگیز شهلا،
تئللری عنبر سارا.
جنت باغی اُوزو آرا
سنبل و ریحان یارادیب.

*

۶ قورخما، چك تیر موژگانی،
آت سینه‌مه آخسین قانی.
بو مجنون ناتوانی
او جانا قوربان یارادیب.

*

۷ ساقی! غم اولدو زیاده،
وئر پیاپی جام باده.
تانری بیزی بو دونیاده
ایکی گون مهمان یارادیب.

*

۸ گؤزل چوخ روی زمینده،
خصوصاً چین و ماچینده.
سنی‌ده بو اوشتیبینده
بیرمه تابان یارادیب.

*

۹ ایگیدلر ائشیدین مندن،
حذر قیلین عشق اودوندان.
الله اونو ازل گوندن
درد بی‌درمان یارادیب.

*

۱۰ هر کیمی فرد بی‌همتا
بیراسمه ائدیب مسما.
منی بیر عاشیق شیدا،
سنی جـان سیتان یارادیب.

*

۱۱ نباتی! یاتما، هوشا گل
صبح اولدو، اوخو بیر غزل.
سنی خالیق لم یزل
مرغ سحر خوان یارادیب.

۳

۱ عوریان زار اولدوم یئنه،
مجنونا یاخ، مجنونـا باخ!
سلطان غـار اولـدوم یئنه
هامونا بـاخ، هامونـا باخ!

*

۲ داش أوسته قویدوم باشیمی،
تؤکدوم عمانه یاشیمی.
توفان نوح اولدوم یئنه
جیحونا باخ، جیحونا باخ!

*

۳ وحشی یاتاغی منزلیم،
قوشلار یوواسی کاکیلیم!
افعی ألمیده اویناراام،
افسونا بـاخ، افسونـا باخ!

*

۴ سالدی منی دیلدن دیله
دوشدو ایشیم چوخ موشکیله.
ای مرغ جان! بو دیده‌ی
پرخونه باخ، پرخونه باخ!

*

۵ سالدیم اوجاغا مصحفی،
ساز ائیله‌دیم چنگ‌و دفی.
بوینومدا بیر زوناری گؤر
ملعونه باخ، ملعونه باخ!

*

۶ سولدو، خزان اولدو گولوم،
دوشدو نوادان بولبولوم.
بیردم منی شاد ائتمه‌دی
گردونه باخ، گردونه باخ!

*

۷ آلدی ألیمدن یاریمی،
آرتیردی آه و زاریمی.
هر ایلده بیر داغ آرتیرار
قانونه باخ، قانونه باخ!

*

۸ کئچدیم فلکدن، کیمدیر او
دورسون منیمله روبه‌رو؟
یوزمین خزینه‌م وار منیم
قارونه باخ، قارونه باخ!

*

۹ قویما اُلیندن تیشه‌نی،
تؤك داغا بو اندیشه‌نی.
فرهاد شیرین دیر گلن
گولگونه باخ، گولگونه باخ!

*

۱۰ قوربان و فالی یارینا،
عاشیق سئون دلدارینا.
وه! وه! عجب شبرنگ ایمیش
شبخونه باخ، شبخونه باخ!

*

۱۱ قندی نباتی تؤك دوزه،
گل بیر تماشا قیل سؤزه.
بیرگؤر نه گؤوهر دوزموشم
مضمونه باخ، مضمونه باخ!

*

۱۲ سورما نباتی‌دن خبر،
کیم بو کلامی کیم دئیر؟
دور، بیر نظر اول قامت
موزونه باخ، موزونه باخ!

۴

۱ ایشیم ـ پشمم اود یاندیرماق
غریب آتش پرست اولدوم.
ایچدیم سودو، چکدیم بنگی،
عجـایب شیرمست اولـدوم.

*

۲ قوی ألدن جام شرابی،
آت گئتسین چنگئو روبابی.
تئز اول! چك شیشه کبابی
من که مست الست اولدوم.

*

۳ کئچدیم تمامی عالمدن،
سلیمان ایله خاتمدن.
گویا دگیلدیم آدمدن
بیر حوباب ایدیم، پست اولدوم.

*

۴ کمانا، شصته، بیر تیره،
فلکلر تیکدیم بیر ـ بیره.
رستمی ائتدیم بیر بیره
گؤر نئجه زبردست اولدوم.

*

۵ شیکار ایکن دامه دوشدوم،
بیر مست اولوب جامه دوشدوم.
نباتی! صبح شامه دوشدوم،
بیر ایلانا پای بست اولدوم.

۵

۱ یئنه فلکلر اونوشدو

قوربان ـ قوربان صداسیندان.

معطل قالمیشام بالله

عاشیقلرین اداسیندان.

*

۲ مؤوجه گلدی گؤزوم یاشی،

آلیشدی باغریمین باشی.

سس گؤتوروب داغی ـ داشی

بو مجنونون نواسیندان.

*

۳ گئتدی گؤزومون قاراسی،

گئتمز سریمدن هاواسی.

ائیله بیل ترلان بالاسی

جدا دوشوب یوواسیندان.

*

۴ کسیلدی کؤنلومون زاری،
توکتدی صبر و قراری.
بیر یول ئولدور، قورتار باری
بو هیجرانین بلاسیندان.

*

گلدی نباتی دیوانه،
کنار دورون، قاچین یانه.
باخماز او خانو سلطانه
حذر قیلین خطاسیندان.

٦

١ آمان، آقا! سنه قوربان،
منی سالما نظردن سن.
سندن سیوای کیمسه‌نم یوخ،
منی قاوما بو دردن سن.

*

٢ من گئتمرم کوه طوره،
مثیل ائتمرم نارونوره.
گتیر منی سن بیر شوره،
کم دگیلسن شجردن سن.

*

٣ پریده اولماز بو طلعت،
ملك‌ده اولماز بو صورت
ائده بیلمم گونه نسبت
منورسن قهردن سن.

*

۴ دردیمی ائتمه زیاده،
منی گتیرمه فریاده.
بیر رحم ائیله بو فرهاده
گل بو کوه و کمردن سن.

*

۵ لعل لبین نوش خندی،
من نئیلرم بالی، قندی،
ئولدوردون بو درد مندی
چوخ شیرین‌سن شکردن سن.

*

۶ گولده هانی بو طراوت؟
گونده هانی بو صباحت؟
دورده یوخدور بو لطافت
مزین سن گؤهردن‌سن.

*

۷ غم ائیلمه، خان چوبانی!
تاپیلدی دردین درمانی.
یاد ائیله شاه مردانی
بیر علی چك جیگردن سن!

*

۸ سنسن منیم شاهنشاهیم،
شوکت و عزت و جاهیم.
اومیدیم، پشت و پناهیم
منه یئیسن بو زردن سن.

*

۹ نباتی! ائیلمه افغان،
تاپیلدی دردینه درمان.
قنبر کیمی چك هرزمان
بیر یاعلی جیگردن، سن!

۷

۱ سنه قوربان، گتیر، ساقی!
بیرجه پیاله، پیاله.
«قالو بلی» دندیر قیسمت
منه نواله، نواله.

*

۲ گل آللاها توکل ائت،
أرنلره توسل ائت.
حافظه بیر تفأل ائت
گؤرنه گلیر قاله، قاله

*

۳ گل، قوی باشا سن بوتاجی،
آلگیلن ائلدن خراجی.
یاد ائیله شاه معراجی
ولایتی آله، آله.

*

۴ نباتی! غمدن بوکولمه،
برگ خزان تك تؤکولمه.
دلی سئللر تك سؤکولمه
چکمه داخی ناله، ناله،

۸

۱ یئنه گلدی باهار فصلی،
بولبول گلدی داده، داده.
احمری گوللر آچیلدی،
ساقی گتیر باده، باده.

*

۲ یئنه سبز اولدو چمنلر،
گولدن بزه‌ندی گولشنلر.
چیخمیش سئیره گول بدنلر
هامی أوزو ساده، ساده.

*

۳ وه! وه! گولدور بو، یا لاله،
گول أوزونه قونوب ژاله.
ساقی دور وئر بیر پیاله
دلی فرهاده، فرهاده.

*

۴ یار یولوندا وئردیم باشی،
یاستیق ائتدیم قاراداشی.
دؤندو بالله گؤزوم یاشی
شط بغداده، بغداده.

*

۵ دلی کؤنلوم، غم‌زامانی،
چوخ ائتمه آه‌و افغانی.
چاغیر شاه لافتانی،
یئتسین فریاده، فریاده.

*

۶ ساقی! دور وئر بیرجه ساغر،
دینمدن دؤندوم، اولدوم کافر.
تاپانمادیم، قالدی گؤوهر
قعر دریاده، دریاده.

*

۷ نباتی! دور هرسحرگاه،
اوخو حمدو قل هوالله.
قالمادی الحمدلله
آرزون دونیاده، دونیاده.

۹

۱ آباد اولسون، گؤروم یارب
کونج میخانه، میخانه.
کیم یئتیشدی اوندا دردیم
یاخشی درمانه، درمانه.

*

۲ شوکر اولسون، ایزدمنان
ائیله‌دی دردیمه درمان.
غرق ائیله‌دی پیرموغان
منی احسانه، احسانه.

*

۳ دورما، ساقی! آمان! هی! هی!
دور گتیر، وئر جام می، می.
یئنه ایشیم دوشدو ای، ای!
شاه مردانه، مردانه.

*

۴ آتی دولدول، قولو قنبر،
زؤوجی زهرا، باب شبر
گؤزل آدی وئریب زیور
چرخ گردانه، گردانه.

*

۵ نباتی! نه جنگ اولموسان؟
یوخسا مست بنگ اولموسان؟
نییه یئنه دنگ اولموسان؟
دور، ای! دیوانه، دیوانه!

۱۰

۱ نه خوشلاییب خانیم بیلمم
خراب کوردشتی، کوردشتی؟
گل أوشتبینه، تفرج قیل
جنت باغی: رشتی، رشتی!

*

۲ قویما یایدیم قیزیل کاندا،
چکتیدیم اولسا هریاندا.
بینا قیلایدیم ایراندا،
دین زرتشتی، زرتشتی!

*

۳ تالایایدیم او باغدادی،
قالمایایدی هشتجه زادی.
آلایدیم قصر شدادی
دولانایدیم هشتی، هشتی!

*

۴ آلایدیم بیر مولك رومی،
اکثیدیم یثرینه قومی
قالمایایدی اوندا بومی
اولایدیلار دشتی، دشتی.

*

۵ نباتی! بو جیسم مرده
آرام تاپدی بیرجه خورده.
ساقی! چوخ اولموش افسرده،
دور می‌گتیر کشتی، کشتی.

۵

بئشلیکلر

۱

۱ درد هیجردن، حال زاریمی
ایسته‌سن منیم، کهربایا باخ.
یوخلاسان اگر ضعف جیسمیمی،
منده نطق یوخ، یئنگی آیا باخ.

*

۲ مین کره دئدیم: سگ رقیب ایلن
اختلاط ائدیب، اولما آشینا.
اگله‌شیب یئنه اول لعین ایله
سست عهدی گؤر، بی‌نوایه باخ.

*

۳ اولما گول کیمی خاره هم قرین،
سالما عاشیقی سوز عشقدن.
هئچ گؤروم اوزون گولمه‌سین سنین
اودلاین منی، بیر خدایا باخ.

*

۴ زاهید آزدانیش، گئت گؤزومدن ایت،
عشقدن منی چوخدا دانلاما.
من مگر عبث اولموشام دلی،
بیر او میم‌و دال، با و رایا باخ!

*

۵ مندن أل گؤتور، ای اوزون قولاق!
زؤهد ساتما چوخ ای حیمار محض!
دور آیاغا بیر، آچ او کور گؤزون
بیر او گؤزلری سورمه سایا باخ.

*

۶ من ئولنده بیر نعشیم أوسته گل،
بیر نظاره قیل داغ سینه‌مه.
داله چك قلم، عین جائزه
بیر ألیفده مین ماجرایا باخ.

*

۷ قیل کرم منه فیض لوطفونو،
کربلا طرف چك عینانیمی.
خورجونو جلال چاروای جوت
یول رفیقیم اول، همصدایا باخ.

*

۸ دؤور چرخدن اولموشام علیل،
دیزده طاقتیم، گؤزده نور یوخ.
بیر نظر، ایا شاه لافتی!
بو نباتی بی‌نوایه باخ!

۲

۱ ائیله‌سن طلب راه ظلمتی
چاه صبره گیر، زهرماره باخ
باخما عاشیقین رنگگ زردینه،
آه سردن سوز ناره باخ.

*

۲ رند خام تك ییرتما پرده‌نی،
مست یار اولوب، «من حقم» دئمه!
کورسی أوسته چیخ، گؤر انالحقی
باش طنابده چوب‌داره باخ.

*

۳ اول ستمگرین تیرغمزه‌سی،
جیسمدن کئچیب قصدجان ائدر.
خالی یاندیرار، نازی ئولدورر،
دگمه زولفونه پیچ پاره باخ!

*

۴ ائتمه چوخ هوس غنچه لبلره،
اویما اونلارین مکرو آلینا.
گؤرگیلن منیم اشك آلیمی
لوح سینه‌ده زخم خاره باخ.

۵ لعل تؤك یئره، آت زومورردو،
بحر حیرتین اول شیناوری.
قورخما مؤوجدن ناخدا کیمی
کئچ بو کشتی‌دن، شهریارا باخ.

*

۶ سن گئدنمه‌سن اول قارانلیغا،
خیضری تاپگیلن سال قاباغینا.
شاهی گؤزلمه، ئوت سیکندری
ایچ بقاسویون، دورکنارا باخ!

*

۷ هیجره عادت ائت، وصلی ایستمه،
سن نباتی تك یانما آتشه.
ئوزگه‌لر کیمی دور کنارده
آیده ـ ایلده بیر رهگذارا باخ!

۸

۱ حئیف بیلمه‌دیم که بو بولبولو
شاه گول روخان ایستر، ایستمز.
بو جفاکشی، خسته عاشیقی
یار جان سیتان، ایستر ایستمز.

*

۲ ای صبا! بودم، جان فداسنه،
عرض حالیمی یاره‌سن سؤله.
بو قلندری، بو سمندری،
او شکردهان ایستر، ایستمز.

*

۳ تئز گتیر خبر، قویما انتظار،
ائتمه چوخ منی زار و بی‌قرار.
کیم دئسین گؤروم اودا یانماغا
بؤیله ناتوان ایستر ایستمز؟

*

۴ یوخدو قاصیدیم، ائیله‌ییم روان،
یارا دردیمی ائیله‌ییم عیان.
دوغروسون دئسین، ائتمه‌سین نیهان
بؤیله‌خان چوبان ایستر ایستمز؟

*

۵ تیکمیشم یولا چشم اشکبار،
کوه طوره گل ائیله بیرگوذار
بیر یئتیش منی اول وفا شعار
بؤیله بی‌زبان ایستر، ایستمز؟

*

۶ أوزدو جانیمی محنت فراق،
یاخدی جیسمیمی ناراشتیاق.
عجز قیل، سؤله آه زار ایله
بؤیله جان فشان ایستر، ایستمز!

*

۷ سؤیله راحتیم یوخدو بیر زامان،
صبح‌وشام ایشیم آهدیر، آمان!
دوت خبر، بئله‌کؤنلو پرفغان
چشم خون فشان‌ایستر، ایستمز؟

*

۸ پایمال ائدیب آدو سانیمی،
ائیله‌دیم خراب خانیمانیمی.
بیلمیرم داخی بوندان آرتیجاق
حالیمی یامان اینستر، ایستمز؟

*

۹ چون بو عرصه‌ده چوخلار آتی‌نین
قویروغون دؤیوب، اویناديب ، چاپیب.
بو نباتی‌ده اسب لاشه‌سین
چاپدی یر عینان، ایستر ـ ایستمز!

۴

۱ بیلمرم‌یئنه فیکره‌باتمیشام
آی اُوزنده‌کی خالدیر، ندیر.
قویگیلن اونو، تاپگیلن بونو،
یار اُلینده‌کی شالدیر، ندیر؟

*

۲ دوشدو باشیما سایه‌ی هما،
چیخدی طالعیم برج نحسدن.
بوگلن، گؤرون نازلی یاردیر،
یوخساکه بو سؤز فالدیر، ندیر؟

*

۳ شوکر کیم چنین عرض، مستجاب،
اولدو درگه رب عزته.
رخشه قیل نظر، پهلوانا باخ
بس او رستم زالدیر، ندیر؟

*

۴ نئچون اولموسان بؤیله خواروزار؟
چکمیسن مگر درد هیجریار؟
بی‌نوا سنین خسته خاطیرین
رنج ناله‌دن نالدیر، ندیر؟

*

۵ گول کیمی ندن سولموسان بئله؟
یا ئولوب سنین بولبولون مگر؟
زرد اولوب اوخون زعفران کیمی
سرو قامتین دالدیر، ندیر؟

*

۶ گول ندیر که من بنزه‌دم اونو
ای صنم سنین گول جمالینا؟
مست گؤزلرین مبتلاسیام
غنچه لبلرین بالدیر، ندیر؟

*

۷ ائیله کؤنلومو شاد، باغبان!
اول شمامه‌نی قیل کرم منه.
خان‌چوبانیام، بیر فطیر قیران!
من نه آنلارام کالدیر، ندیر!

*

۸ فیکر قیلما کیم یوخدو دولتی،
بیر کله نمد کؤهنه تاجی‌وار.
شاه لافتی، منبع سخا،
بس بوگون منه مالدیر، ندیر؟

*

۹ دوستلار، گلین! همت ائیله‌یین!
أوشتیبین طرف بیر سفر قیلاق.
بیر گؤرك نئچون اول نباتی‌نین
نطقی باغلانیب، لالدیر، ندیر؟

۵

۱ آشینا اولا هرکیم حق ایله،
غیر آشینا اولمایا، گرك.
فانی عالمین مالو مولکونه
مطلق ائتمیه اعتنا گرك.

*

۲ اهل عشق اولان، غم چکن اولور
زینت ایستمز، زیور ایستمز.
جیسمی ضعفده ، کاهدان ضعیف
رنگ اطلسی کهر باگرك.

*

۳ هرکیم عشق ایله اولسا آشینا،
اولفتین کسر غیر عشقدن.
قلبی شاد اولار، گولمز هئچ أوزو،
ایندی باشیما بیر هاوا گرك!

*

۴ روزگار ائدیب حالیمی تباه،
ائیله‌یب فلك باختیمی سیاه.
دردو غم‌منی شوردان سالیب
ایندی باشیما بیر هاوا گرك!

*

۵ شوروم آرتیریب، نوطقومو آچان
ائیلین منی بولبول باهار.
بیر گول أوزلویار، سروقد نیگار
بیر مارال باخیش، گؤز قارا گرك.

*

۶ ماه مهررو، مهرمه جبین،
نازنین نیگار، نازلی نازنین.
یاردان جدا، غیره آشینا
عاشیق ئولدورن بی‌وفا گرك.

*

۷ نی نواسینی یاخشی سئیران ائت،
نی‌ده کی نوا، حق نواسیدیر.
بی‌نوا! اگر سن‌ده ایسته‌سن،
سنده نی کیمی بیر نوا گرك،

*

۸ اویما ای گؤزوم فعل زاهیده،
اعتبار ائدیب، گیرمه مسجده.
مسجد، ای رفیق! درگشا اولور
سگده لاجرم بیرحیا گرك

*

۹ مسجده گئدن، حق یولون گئدر،
هر عمل ائدر، بی‌ریا ائدر.
کینه‌سیز اولور لوح سینه‌سی،
قلبی نوردان پرصفا گرك.

*

۱۰ ای حقیقتین سیرری ایتمین!
گزمه چوخ سفیل ایسه بیردلیل.
حق یولون سنه وئرمگه نشان
بیر علی کیمی رهنما گرك!

*

۱۱ هیچ کیم‌سنین موشکولون آچیب،
گیزلی دردیوه ائیلمز علاج.
چاره دردیوه گئت علی‌دن آل،
موشکول آچماغا، مرتضی گرك!

*

۱۲ حل موشکیلات، باعیث نجات.
شاه ذوالنعم، صاحب کرم،
قعر چاهده مهد نارده
اژدها جیران لافتی گرك.

*

۱۳ حق عینی گؤر، حق عینی بول،
حق علیده دیر باخسان حق ایله.

حق بیلیر اگر منکر اولماسان
بو سؤزه سؤزون او لمایا گرك.

*

۱۴ یاعلی! ئوزون ائیله بیر کرم،
ای کریم منی سالما ذکردن
تئز یئتیر گیلن ئوز مورادیما
وئرگیلن منه مدعا گرك.

٦

١ گئت، دولانگیلن، خامسن هنوز
پوخته اولماغا چوخ سفر گرکدی.
مرغ قافیله همزبان اولوب
دؤوره وورماغا بال و پر گرکدی.

*

٢ کوه عشقه‌گل، گئتمه بی‌دلیل،
غول دنگ تك دوشمه چؤللره.
تاکه سالیکه رهنمون اولا،
خضر ره کیمی راهبر گرکدی.

*

٣ یوخ، یالان دئدیم، هرزه سؤیله‌دیم،
واضحین دئییم، دوغرو سؤیله‌ییم.
حققه عارفی واصیل ائتمگه
بیر دوداقلاری گول شکرگرکدی.

*

۴ زولفی عنبرین، خالی نازنین،
غنچه تك دهان، قاشی جان سیتان.
شاه گولروخان، ماه بی‌قرین
نسترن کیمی سیمبر گرکك.

*

۵ لاله تك أوزو آل یاناق اولا،
تازه گول کیمی تر بوخاق اولا.
آغ آیاز أوزو آیدان آغ اولا
قاشلاری اونا هم سپر گرکك.

*

۶ همعینان اولا مهرو مار ایله
هم‌زبان اولا نور و نار ایله.
زولفو بحث ائده شاهمار ایله
گنج سینه‌سی پرگوهر گرکك.

*

۷ حققه آشینا، خلقدن جدا،
ائیله‌میش اولا نفی ماسوا.
ترك ائده بوتون یاردان ادا
اول مسیح تك بی‌پدر گرکك.

*

۸ قویگیلن قدم دیره لاجرم،
نقش بوتده گؤر سیرر وحدتی.

بو چگونه‌دن واقیف اولماغا
بیر جنون حق، مرد أر گرك.

*

۹ آز دانیشگیلن، اولگلین خموش،
ائتمه عالمه سیرر عشقی فاش.
بوردا دورما چوخ، کئچ بو ورطه‌دن
بو مقوله سؤز مختصر گرك.

*

۱۰ منع قیلمایین چوخ‌دا زاهیدی،
عذرو وار اونون، عاشیق اولمایب.
او عبث یئره خلق اولونمایب،
باغبانه بیر کلّه‌خر گرك.

*

۱۱ جد و جهد قیل، عارف اول، گؤزوم،
علم عشقدن اولما بی‌نصیب.
جوم بو بحره بیر، تاپ او گؤوهری
عاشیقم دئین ترك سرگرك.

*

۱۲ راه پرخطر، بخت واژگون،
زولف یار تك شب سیاهگون.
ایندی غیبدن خان چوبانیا
نخل طوردن بیر شررگرك.

*

۱۳ هر خسیسه‌گل، ائتده التجاء.
اولماز ئوزگه‌دن حاجتین روا.
موشکول آچماغا شاه لافتی
عنتر ئولدورن شیر نر گرک.

*

۱۴ بو جواهیرین یوخدو قیمتی،
آچگیلن گؤزوم، یاخشی سئیر قیل.
هر بیری دگر چین خراجینا،
موفته وئرمرم، سیم‌وزر گرک.

*

۱۵ بیر گؤزل جوان ایسترم، همان
کیم بوسؤزلری ائیله‌سین روان.
هاردادیر دئسین بیر شکر زبان
کیم بو سؤزمنه هامی تر گرک.

*

۱۶ ساقی! گل منی جام عشقدن
بیر کرم قیلیب ئویله مست قیل،
تا دئسینله خلق: لال اوتورماغا
بو نباتی تك بخته‌ور گرک.

۷

۱ ای فرشته‌خو، دور آیاغا، گل!
خلق ایچینده یوخ، بیرقارا گل!
چوخدا اوجایا چیخما،ای‌قوچوم!
بـالا خانـادان بیر آشاغـا گل!

۲ غونچا آغزینی بیرجه آچگیلن،
سن‌ده بیر دانیش، بیر داماغا گل.
شاد کؤنلومو قیلمیسان ملـول،
ایندی سؤزومو سال قولاغا گل!

۸

۱ گلمه، گلمه، گئت! یاخشی! یاخشی! سن!
من سنین کیمی یاری ایستمم!
ئولدو عاشیقین، بیرجه گلمه‌دین،
ایندی سرزائدن زاری ایستمم.

*

۲ بونجا کیم دئدیم: ئولدوم، ئولدوم، های!
سن گاوور قیزی بیر اینانمادین.
ایندی گلمیسن نعشیم اُوستونه
دور که‌س ائدن زاری ایستمم.

*

۳ هرنه آغلادیم، هرنه داغلادیم،
قویمادین گؤزوم گول جمالینی.
تاب وئرمه چوخ تار زولفونه
من خزینه سیز ماری ایستمم.

*

۴ حوری، جنتی نثیلرم صاباح،
من بوگونکو گون یاری ایسترم.
وئرمه‌سین اگر دوغرو سؤز که من
بؤیله رحمسیز تاری ایستمم.

*

۵ ساقیا گتیر جام خوشگوار،
قیش تو کنمه‌دی، گلمه‌دی باهار.
من گول ایسترم، بولبول ایسترم
بو سوبوق قیشی، قاری ایستمم.

*

۶ چاره عقلدن اولماز عشیقه،
چوخ گؤزتله‌دیم، ائتدیم امتحان.
دور، سویون یئنه رخت و پختینی
من بوغیرتی، عاری ایستمم.

*

۷ دور لبالب‌ائت جام زرکشی،
بیرجه داملاسی داماسین یئره.
آندوئریب منه پیرمیکده
من پیالمنی یاری ایستمم.

*

۸ أل چك ای رقیب، حق رضا سینا،
بیر هوورلوغا چکمه عؤمرومو.

بیرده گلمرم من بو گولشنه
وئرمرم گولون، خاری ایستمم.

*

۹ من نباتیام زار و بی‌نوا،
عشق مفلسی، رند مبتلا.
أل گؤتورموشم مال و مولکدن
اول حیمارتك یاری ایستمم.

۹

۱ بؤیله بی‌وفا اولما، ای پری!
ائتمه چوخ جفا، ای‌صنم!صنم!
گـرد راهینی چشم تـاریمـا
ائیله توتیا، ای صنم، صنم!

*

بس که چکمیشم درد فرقتین،
تئللرین کیمی اینجه‌لنمیشم.
رنگ آلیمی اشك لاله‌گون
ائتدی کهربا، ای صنم، صنم!

*

۳ کافیر ائیله‌دین یاخشی سن منی،
ترك دین ائدیب، اولدوم ارمنی.
مسجدیم اولوب کونج میکده
یا کلیسیا؛ ای صنم، صنم!

*

۴ سنسیز اولموشام زار و بی‌نوا،
هیجر دوشگونو، درده مبتلا.
گل بو درده سن لطف قیل ئوزون
ائیله بیردوا، ای صنم، صنم!

*

۵ ای فرشته خو، یار نازنین!
ای ملك لقا، مهر بی‌قرین!
بیرجه بوسه وئر بوقلندره
اولدو بی‌نوا، ای صنم، صنم!

*

۶ گرچه عاشیقم، رند مفلیسم،
بوشدو کیسه‌میز آقچا ـ ماقچادان.
نقد جانیمی خاك پایینه
ائیلرم فدا، ای صنم! صنم!

*

۷ اوح سینه‌نی نخل طور ائدیب
آفرین سنین شمع رویونا.
یئنگیدن یئنه دوشدو باشیما
بیر عجب هوا، ای صنم، صنم!

*

۸ ایسترم دوشم بحر حئیریه،
نطق چکمیم، اگلشم خموش.
مشق عشقیمی ائیلیم تمام
بیرسورم صفا، ای صنم، صنم!

*

۹ گل نباتی‌نین صدق‌و کذبینی،
سن بو بابده ائیله امتحان.
گردانیشمادی، اولدو بی‌زبان،
سؤیله مرحبا! ای صنم، صنم!

٦

تجنيسلر

۱

۱ او ترلان بـاخیشین قوبارنـی جانیم!
بوی چکیب گؤزلرین گؤزلر، نه گؤزلر؟
آمـاج سینه‌مـی نـوك موژگـانین
قـویوب نشانیه گؤزلـر، نه گؤزلر!

*

۲ نه غلطدیر دوشوب أوز آراسینا
اونو بیلمك‌اولماز، أوز، آراسینا.
اگر غواص ایسن أوز آرا سینا
بیر گؤر آخیر اوندان گؤزلر، نه‌گؤزلر؟

*

۳ تجلی‌سن بویور سینا داغینا
اگر گؤرسن منی سینادا قینا!
قویما رقیب باخسین سینه داغینا
یاماندیر گؤزلری، گؤزلر، نه گؤزلر!

*

۴ یئنی آیدی، آممانه سئوداسی‌دار،
نقصانینا باخ، گؤر نه سوداسی‌وار.
هئچ بیلمنم باشدا نه سئوداسی‌وَر
آغلار، آغلار، دئیر گؤزلر، نه گؤزلر!

*

۵ نباتی‌کول اولدو یاندی سینه‌ده
بوآلودان بیراود دوشسون سنه‌ده.
دئینمرم نئجه دئییم؟ سینادا،
دهٔ گؤروم گؤرموسن گؤزلر، نه گؤزلر؟

*

۶ احول اولما ، بیر نقطه دیر هر اوجو.
بیر دؤوره‌ده دولانیرلار هر اُوچو.
نباتی‌نین سلطانیدیر هر اوچو
بوایدی من دئین گؤزلر نه گؤزلر.

۲

۱ باشینا دؤندوگوم گؤرنئجه حالدیر
دینمه‌میش دئییرسن: آی!نه‌دیر نه‌دیر؟
باشیم چیخماز منیم سنین دیلیندن
بویورگیلن گؤروم آی!نه‌دیر، نه‌دیر؟
عاغلیمی سریمـدن ائیله‌دی زایل
دورج دهانیندا آی نه‌دیر، نه‌دیر!

*

۲ قوربان اولوم أوزونده کی حیایه،
غمزه اوخون میندیر گیلن هی‌یایه.
نه باخارسان مارال کیمی هی‌یایه
جمالین یانیندا آی نه‌دیر، نه‌دیر؟

*

۳ گؤزوم قان کاسه‌سی، أور گیم شیشه،
منی کباب کیمی چکمیسن شیشه.

سگ رقیبی گؤروم دام کیمی شیشه
ایللر، ایللر، چکه آی ندیر، ندیر!

*

۴ نه باخیرسان او سلطانا، بوخانه،
چوخ آداملار گلدی گئتدی بو خانه.
یئنه بوگون ایشیقلانیب بوخانه
بیلمیرم گؤرونن آینادیر نه‌دیر.

*

۵ حمد اولسون آللاها گئتدی آچیللە!
نباتی آز قالدی گوللر آچیلا.
بو موشکولوم،یارب!کیمدن آچیلا؟
یار دستینده توتان ایگنه‌دیر نه‌دیر.

۳

۱ عشقی باشا وورووب سؤز دئین عاشیق
گل گؤروم گؤرموسن بو گؤز کیمی گؤز.
آنداولسون ، الله حی لایزال
ائله‌مزخلق بیرده بو گؤز کیمی گؤز.

*

۲ نییه زولفون یئنه اوزدن یان دورموش،
منی او خلاماغا گزگز یان دورموش.
چوخ فقیری فلك یاخیب یاندیرمیش
هئچ کافیر گؤرمه‌سین بو گؤزکیمی گؤز

*

۳ بو موشکولون هئچ گؤروکمز آسانی
داغ دویونون یوخدور داها آ، سانی!
گؤروم الله حفظ ائیله‌سین آ، سنی!
بدنظر دوشمه‌یب بو گؤز کیمی گؤز.

*

۴ او کؤپکدن گؤزوم حذر ائت،،ساقین
هئیکل‌سیز اولماسین سول ایله ساغین
یاخشی اولار ائوده سودایله ساغین
شیرین چشمه اولماز بو گؤز کیمی گؤز.

*

۵ بیلمم فلك منی کیمه جورائتدی.
عاشیغیم قورمامیش قاپیب چور ائتدی.
گؤزوم یاشی نباتینی چوروئدو
دیلیم یاندی، دئدیم بو گؤز کیمی گؤز

۴

۱ سنین تك شهباز سرو قـامته،
بیر جوره ترلانین آیاغی گـرك.
گئیینن ساعاتدا کبك و توراجا
قایناغی نین دمی، آیاغی گرك.

*

۲ اگنینه گئیه‌سن گونده مینالی
بئلی باغلی خنجر، دسته مینالی،
قورولسون مجلیسین جنگ و منالی
ألینه‌ه ساقی‌نین ایاغی گرك.

*

۳ قاباغینجا نئچه یدك چکیله،
سنی‌گورجک خانزاده‌لر چکیله.
ایریشه شؤهرتین چین و چگیله،
دئیه‌لر شاهلیغا آ یاغی‌گرك.

*

۴ سحر ـ آخشام طبل و نایین بوقلانا،
چکیله دوشمنین، دارا بوغلانا.
پیلاو قازانلارین أوسته بوغلانا،
یاخشی ـ بوللو اتی آ، یاغی گرك.

*

۵ صبا، بو عرضه‌نی أله سالمایا
منیم سلامیمی یئتر سلمایا.
نییه گرك منی یادا سالمایا
اونون نباتی تك آیاغی گرك.

۵

۱ قوربانـی اولـدوغوم اوخـون دوزیایه
بـو خسته جـانیمی گـؤزه در، گؤزه.
یاخشی گؤزله، گؤز، أورکوتمه گؤزوندن،
دوروست نشانه‌نـی گـؤزه در، گؤزه.

*

۲ یئنه ایشیق سالیب آی نه دستینه،
بخته ور أوز سورتوب آینا دستینه.
ایندی که آلمیسان ایگنه دستینه
بو شان ـ شان با غریمی گؤزه، در، گؤزه.

*

۳ سن بیلمه‌سن رقیب نئجه داغ ائلر،
مجنون تك سئیر ائتدیم نئچه داغلر.
فلك منی سندن نه جور داغلار
مگر گؤز اولموشدوم گؤزه‌دیر، گؤزه.

*

۴ نئجه قییدین او تئل داراغا گئده؟
بئله گؤزلریمدن دوراغا گئده.
قویما جبینیندن تر آخا گئده
دئییرلر زیاندیر گؤزه تر گؤزه

*

۵ هئچ کیم نباتی تك کام آلانمادی،
عشق کیتابیندان کماللانمادی.
دالینادار گلدی کومالانمادی،
گؤروم میخ سانجیلسین گؤزه، دار گؤزه.

٦

١ منیم بـاختیم کیمـی طـاق و رواقین
فلك! گؤروم دؤنسون او أوز بو أوزه.
گـونش چیخار مگـر سمت مغر بـدن
اگـر بیریول دگسن او أوز بـو أوزه؟

*

٢ هرگونوم هیجریندن دؤنوب بیرآیه،
گئجه ـ گوندوز ذکر ائلرم بیر، آیه
سنی تاری! أوزون گؤستر بیر، آیه
هئچ گؤروم اوخشارمی او أوز بو أوزه؟

*

٣ کوکب طالعین اولدو سونبوله،
یاخشی مقابیل ائتگونو سونبوله.
قویما دسته‌لنسین سونبول سونبوله،
بیر دؤندر خرمنی او أوز بو أوزه.

*

۴ آدم یئین باری دانه بیلمنم،
گؤرموشم خالینی دانا بیلمنم.
دلبر سندن ئوز گه دهٔ نه بیلمنم
عبث منی آتما او أوز بو أوزه.

*

۵ نباتی غملیم ، می تؤك ایاغا
پیله تك قورولدوم، دوشدوم آیاغا
بوندان آرتیق منی سالما آیاغا
سائل کیمی دوردوم او أوز بو أوزه.

۷

۱ سنمی، یـارب! بیرده اولورمـو
اوغـراشا نـاگه‌دن اوگؤز بو گؤزه؟
نـه واختا دك یـاخاجاقسان جانیمی
قوربانی اولدوغوم اوگؤز بوگؤزه!

*

۲ سمندر تك یاندیم من او گؤزلردن،
سو ایچمنم بیرده من او گؤزلردن
بیر درده دوشموشم من او گؤزلردن
ایشیم باخماق اولوب اوگوز بوگوزه.

*

۳ گؤره‌سن سئو دیگیم منی آل ائیلر
یاکیمی آلدادیب کیمی آل ائیلر؟
چوخدا ایتی یاخما اوگؤز بوگؤزه.

*

۴ آچیلدی بوینومدان دوشدو قورائتدی
سولطانیم گولزارین یئنه قور ائتدی.
گؤزوم یاشی دریالاری قوروتدی
سن گزرسن گؤزوم اوگؤز بوگؤزه

*

۵ علمی چوخ، فضلی چوخ، عالی مـّلادیر،
نباتی یه‌داایاق علی مولادیر،
آرتیق سؤز بیلمنم عالیم مولادیر
یارانیب باخماغا اوگؤز بوگؤزه.

۸

۱ کؤنلوم گولزاریندا، قیش مؤوسیمینده،
آچیلیب تازه گـول دیدار، ای پری!
حسرت‌ئولدوم حئییف گؤرمه‌دیم‌أوزون،
قالـدی قیامته دیـدار، ای پـری!

*

۲ چکین گئتسین، من مینمنم یاد آتا،
سئوه بیلمز ئوزگه اوغلون یاد آتا.
بو یورغون مارالی قویما یاد آتا
ئوزون خدنگینه دیده‌ر، ای پری!

*

۳ کئچه بیلمم، بو دریالار دریندیر،
ئولنه دك یئریم سنین دریندیر.
دورآغاجدان آلمالاری در ائندیر،
بیر- بیر اوتاقلارا دیدر، ای پری!

*

۴ خوش یاراشیب بازوبندلر بوقارا،
سونا تئللیم، سنه دشمز بوقارا.
بوندان آرتیق، دؤزمك اولماز بوقارا،
انصافا گل، دور آچ دیدار، ای پری!

*

۵ عؤمروم باشا گلدی اوزون گئجه‌لر،
بو یاتماماق والله، منی گیج ائلر.
نییه بیلمم گزگز أونو گئج ائلر
دور، گل‌که واخت اولدو دی دار، ای پری!

*

۶ حسرت توخمون من‌ده چکدیم دمینه
سنی الله، آتدان دوشمه، دهٔ مینه.
بیر دوشه سن نباتی‌نین دمینه
سنی ترلان کیمی دیدر، ای پری!

۹

۱ مجنونلار آدینسی چکن تحریره
نولا سردفتره او یازا منی.
دئییرلر بو ایدی ذکری محمودون
دورون قوربان ائدین ایازا منی.

*

۲ یئنه ساغ قالمیشام بئله یارامن،
کلبین تک کویوندا یاتام یئره من.
گیزلین سیردیم گئدیم دئییم یارامن
بیر آغاج گؤتوره آی أزه منی.

*

۳ خوش نغمه‌دیر نغمه لرده «بوسه‌لی»
گون جمالین گؤردوم مین یول بوسه‌لی.
آوچو تک ایسترم یولون بوسالی
گله بیردن کئچه آی آزامنی.

*

۴ ساچی سونبول، أوزو گول ـ گول، گؤز آلا
گؤز ایستمز گؤزلریندن گؤز آلا.
بوشان ـ شان باغریمی گول ـ گول گؤز ائله
قناعت وئرگیلن او یازا منی.

*

۵ نباتی تك دریالارا أوزه‌سن.
سیاه زولفون افشان ائیله أوزه‌سن
قمر تك بولوددان بیر چیخ أوزه‌سن
چوخدا وئرمه‌گیلن آیازا منی.

۱۰

۱ آلاگؤزلـوم! بو درد منی ئولدورر
سانمـا بـو آزاردان آیلان منی.
او زامان که اجل گولوم سولدورار
قبریم أوسته اوخو. آی ئولن منی!

*

۲ موژگان اوخون چك، بیر- بیر آت سینه‌یه
معشوق گرکك عاشیقی‌نی سینایا.
دئمه‌گیلن داخی گلمه سینایا
ائده بیلمر سندن «آ»یی «لن» منی.

*

۳ هئچ گؤرو کمور شفا أوزو بو درده،
یوخ عزیزیم چاره یقین بو درده.
قویون باری جان تاپشیریم بو درده
ایندی‌که بیلمیسیز آی ئولن منی

*

۴ عشقی بوخرابی توتدو تابینا،
منی سالدین زولفون پیچو تابینا.
قوربان اولوم أورگی‌نین تابینا
بیر یادا سالماسان آی ایلن منی.

*

۵ زولفون بورج عقرب بنزر یوزآیه،
بئله‌گون‌وار برابر دیر یوزآیه.
نباتی چاره یوخ، دئسن یوز آیه
سانجاجاق بیلمیرم آن، ایلان، منی!

۷

مستزادلار

۱

۱ ائتدی منی غم تاپداغی بیر گؤزلری خوممار
بیر دلبر عیار.
ساقی منه وئر لوطفیله بیر ساغر سرشار،
غمدن منی قورتار.

*

۲ یوخ غایتی تقریر ائلهسم مین گئجه ـ گوندوز
شرح غم عشقی.
پایانه یئتیشمز، نه قیلیم درد دل اظهار
مین گیزلی سؤزوم وار.

*

۳ ائتمین منی مجنونا برابر سیزی تاری،
ای اهل خرابات،
گؤردو نئچه یول یارینی اول عاشیق حرّار
اول ساکین کؤهسار.

*

۴ الله بیلیر من کیمی بیر عاشیق محروم
دوتیادا تاپیلماز.
شاهیددی بو احوالا ایکی دیده‌ی خونبار،
هم آه شرر بار.

*

۵ هردم دیلرم چاره اجلدن غم هیجره
گلمز که نه حاصیل.
قالدیم بئله بو دردیله بی مؤنس و غمخوار،
بی‌یار و مددکار.

*

۶ ای عشقه دوشن عاشیق بیچاره، یقین بیل!
کیم دادا یئتن یوخ.
من ائیلمه‌دیم دوغروسو آللاهیما اقرار
خوشدور منه زنار.

*

۷ مسدود اولوب چار طرفدن منه، یاران،
ابواب فتوحات!
گویا کسیلیبدیر منه بیر محرم اسرار،
بیر یار وفادار.

*

۸ افسون و فسونون اثری اولمادی هرگیز،
اول طورفه نیگارا.
آسان ایشیمی ورد و دوعا ائیله‌دی دوشوار
قالدیم بئله ناچار.

*

۹ نه عقلده کام اولدو میسر، نه جنوندا،
ای عارف سالیك!
سن مندن ائشیت، بیرگوله اول طالیب دیدار،
اگلش بئله بی‌کار.

*

۱۰ فاش ائتمه گیلن سیررینی هر جاهیل و خامه،
اول عاشیق کامیل.
سن اولما گیلن من کیمی هیجرانا گیرفتار
مهجور و دل افگار.

*

۱۱ هیجران دئمیش اولدم، قلم اود دوتدو، آلیشدی،
آهیم شررندن.
بیر خنجر خونریز گتیر، با غریمی بیر یار،
بیر گؤر که نه‌لر وار.

*

۱۲ زهر ائیله‌دیلر بو ایکن گون دیرلیگی بالله!
من عاجیز زارا.
کور ائتدی منی جؤوریله بو چرخ ستمکار
جاندان نئجه بیزار!

*

۱۳ چوخ ائتمه شیکایت ستم چرخدن، ای دل!
خوش شیوه دگیل بو.

ایسترسن اگر گؤرمیه‌سن طعنه‌ی اغیار
آه ائیلمه، زنهار!

*

۱۴ اول سنگدلین باشینا چوخ دؤیمه، نباتی!
والله که یانارسان.
تؤك قانلی سیرشکین، دؤگیلن صدقیله تکرار:
یاحیدر کرار!

۲

۱ ای قامتی شمشاد، بویو سرو صنوبر!
ای شوخ‌و ستمگر!
آیا گؤره‌سن وار بو جهان ایچره سراسر
ببر گول سنه بنزر؟

*

۲ گؤرجك سنی‌من ای أوزوگول طوررەسی سونبول،
أل هامیدان أوزدوم.
گر حور و پری روی زمینی دوتا یکسر
کؤنلوم سنی ایستر.

*

۳ اولدم که سنین مهر روخون ائتدی تجلی
عشق اولدو هویدا.
اول من ایدیم جان ائدن اول آتشه مجمر
مندن سورا آذر.

*

۴ سندن یئتیشیب خضر نبی سیرر نهانا
اولدو منه ثابت.
بالله سن ایدین نازل آیات پیمبر،
جبریله مصور.

*

۵ آلمیش ألینه مشعل خورشیدی مسیحا
گردشده‌دی دائیم
هردم چاغیرار صدقیله: یا ساقی کوثر!
یا خواجه‌ی قنبر!

*

۶ موسی کیم ایدی گؤستره خلقه ید بیضا؟
ای شاهید غیبی!
هو! هو! دۀ گیلن ظاهیرو باطینده مقرر
ای رند قلندر!

*

۷ قورخوم بودور آمما که اگر ساقی گول رنگ
دور ائتسه مسلسل،
عارفلرین احوالین ائدر عالمه اظهر
اول بادۀ احمر.

*

۸ منصور صیفت شامو صباح ذکر اناالحق،
اولموش منه عادت.
معلوم که یازماز قلم خالیق اکبر
بیر امری مکرر.

*

۹ قاچماق گرك آهسیته بو میدان بلادان
بیر کونج نیهانا.
بو عرصه‌ده باش قویدو بسا مرد دلاور
چوخ صاحب افسر.

*

۱۰ گؤر عشقی که غواص بحار اولدو نباتی
بی‌فن سیاحت.
دریالاری سئیر ائیله‌دی بیر لحظه‌ده یکسر
بی‌هادی‌و رهبر.

۳

۱ ای غنچه دهن، سیم بدن، دلبر طناز!
ای سرو سرافراز!
ئولدوم داخی، قوربانین اولوم! رحم ائله بیر آز!
بسدیر بو قده‌ر ناز.

*

۲ یاندیم، کوله دؤندوم، یاناسان سن ده منیم تك،
ای دختر ترسا.
او ناکس ایله اولما داخی همدم و همراز،
والله بئله اولماز.

*

۳ آدم کیمی چوخداندیر اولوب ورد زبانیم
یارب! ظلمنّا!
آمما که نه حاصیل او جفاپیشه اینانماز
بیردم منه باخماز.

*

۴ سن بؤیله بیلیردین که ئوزون عاشیق اولوبسان
کول باشینا اولسون!
دور پوفله اوجاغی، بو اودون یاشدیر، آلیشماز
ئوز باشینا یانماز.

*

۵ مین داغی اگر بیرنفسه جانیما قویسا
بیر اوف دئمرم من.
آمما اونو گؤر بیرجه منی یانینا قویماز
بیر بوسه‌یه قییماز.

*

۶ قالدی داخی چون محشره بو حسرت دیدار،
ای یار وفادار!
باری هرایکی ایلده سوروش حالیمی آز ـ ماز
یا بیرجه کاغیذ یاز.

*

۷ طوطی کیمی فریاد ائلرم خسته‌و رنجور
بو کونج قفسده.
بیر پسته ایله‌کیمسه‌منی یادینا سالماز
بیر کؤنلومو آلماز.

*

۸ ای بولبول بیچاره! فغان ائتمه دمادم
صبر ائیله دوت‌آرام.
دائیم که قیش اولماز، می همیشه بئله قالماز
البته گلر یاز.

*

۹ أوز وورما، منی سئیر گولوستانه آپارما
ای همدم جانی!
یوز فصل باهار اولسا، منیم کؤنلوم آچیلماز
بو کفدن آییلماز.

*

۱۰ یاریم یئنه مندن کوسوبن آجیق ائدیبدیر،
اوخ! اوخ! آمان، الله!
بیلمم نه قیلیم، چاره ندیر، بیر أوزون آچماز
بیر کلمه دانیشماز.

*

۱۱ کؤنلوم ائوینی لشکر غم ائیلهدی ویران،
ساقی سنه قوربان!
دور وئر که بوسیسقا بیر ـ ایکی جامیله دویماز،
تا دوشمهسه ، قانماز.

*

۱۲ سالغولغوله، بوگنبد افلاکه،خروش ائت
ای دف زن چابك!
مطرب! داخی سن شد ائله بیر نعمهی شهباز،
ای مرغ خوش آواز.

*

۱۳ هر نه دئیه جکسن ، دهٔ گیلن، جانیما خوشدور
ای زاهید بدکیش!

دریایا داش آت، یاقایا سال، ذره‌جه داشماز
هرگیز که بولاشماز.

*

۱۴ باخما که بئله عاجیز و مسکیندی نباتی،
هی! هی! حذر اوندان!
مولاییلی، یوخدور ئوزوتك رند نظر باز
عیار چپ انداز!

۴

۱ تا اولدو سنین مهر روخون سونبوله ملحق،
ای ماه مطبق!
ساندیم که گونش ابره گیریب، اولدو مبرق،
جان اولدو محرق.

*

۲ ماه أوزره دوشن نقطه‌ی خالین نه بلادیر؟
ای گؤزلری جادو!
حئیرتده‌دی بو مسأله‌ده، جمله، مدقق
عاجیزدیله ، مطلق!

*

۳ بو دایره‌ی نقطه‌ی پرگار قالیب مات،
شطرنجده چون شاه!
گیرداب بلا ایچره سینیب لنگر زورق
هردم دئیر: حق! حق!

*

۴ بو عاجیز درویشه اگر مرشد عشقیم
رخصت وئره، بالله!
اثبات اثلرم بؤیله که هاممی دئیه: صدق!
هم عرش معلق!

*

۵ فاش اثیلمنم من داخی اسرار نهانی
یوخ، یوخ! غلط اثتدیم.
گئت! گئت! قانینی هئچ ثیره تؤکدورمه به‌ناحق!
ای جاهیل احمق!

*

۶ بسم اللهی درك اثیلمه‌میش، حمده یوگورمه،
ای زاهید گومراه!
سرکرده سیز آیا گؤرونوب باغلانا سانجاق
لشکر تاپا رونق؟

*

۷ دگمز ایکی دینارا سنین صوم وصلاتین،
سالالانما بهشته.
غفلتدن اویان، آچ گؤزون، اول تازه مسبق
مانند فرزدق.

*

۸ کیفیت میخانه‌نی مسجدده کیم آنلار؟
گل، اول سؤزه واقیف!
آلداتدی سنی جیفه‌ی دونیای مزرق
وور باشینا چون بق.

*

همت ائله، آچ سینه‌وی، قیل نوطقوموگویا
ای پیر خرابات!
بولیل دوعا ایچره منی قویما مغرق
ای صبح مفلق!

*

بو عرصه‌ی خونخوارده دم وورما، نباتی!
اول ساکیت وصامیت!
گویا سنه کشف اولمایبب احوال اناالحق،
سن بیلمه‌دین، الحق!

۵

۱ ای قاشی کامان، کیپریگی اوخ، زولفو چلیپا!
ای گؤزلری شهلا!
بالله که ائدر لعل لبین موردەنی احیا،
مانند مسیحا.

*

۲ چك پردەیه رو، گون کیمی گؤسترمه جمالین،
هر بی‌سرو پابه.
رحم ائیلەمن عاجیزه، ای سرو دل آرا!
ای دلبر زیبا!

*

۳ گل مهر و وفا أوسته اونوت جؤور و جفانی
آللاهی سئورسن!
قوربانین اولوم، عاشیقی گؤزدن بئله سالما
تقصیریمه قالما!

*

۴ صنعان کیمی تسبیح‌و ردانی اودا سالدیم

ترسا دئدیلر اولدوم.

ایندی دئیه‌سن دور اودا گیر، منده نه یارا

موقوف بر ایما.

*

۵ یارب! کیمه اظهار ائله‌ییم راز نیهانیم

اود دوتدوم آلیشدیم.

فیکریم بو ایدی شمعه قیلیم سوز دل افشاء

قلبیم دئدی: حاشا!

*

۶ عؤمرومده اگر بیر گئجه مهمانیم اولایدین

ای شمع دل افروز.

ملعون ایدیم، ائتسئیدیم اگر غیره تماشا

بیر ئوزگه تمنا.

*

۷ المنة لله او خودم علم لدنی

اوستاد ازلدن

فیض نظری ائتدی منی قابیل اسماء.

چون خضر معلا

*

۸ وئر حوسنونه زینت گئتین استبرق و سندس

ای نور محرق!

طور نظریمده ائله هر لحظه تجلی

تا محو اولا موسی

*

۹ افسوس! بوعالمده دگیل داغ چاپان اوغلان
فرهادهنرمند.
تعلیم وئرئیدیم اونا من درس سمعنا
تا آیه‌ی اوفی

*

۱۰ مجنون ایدی عشق اهلی‌نین اوستادی حقیقت
پیریمدن ائشتیدیم.
عفو ائیله گوناهین، سن اونون، یار خدایا!
اوصله به لیلا.

*

۱۱ هرچند قاراداغلیام، یوخدو کمالیم،
موشکولدو کلامیم.
هرفرده مستوردو بیر دورر مصفا
یوز لؤلؤ لالا.

*

۱۲ یاندی جیگریم، بسدی، فغان ائتمه، نباتی!
بیر لحظه دوت آرام.
صحرای جنون ایچره اول آزاده دل، آهما،
دوت دامن مولا.

٦

١ ای سونبول ترون أوزونه شانه توتانیم
ای غونچه دهانیم!
پروانه کیمی باشیناقوی بیرجه دولانیم،
ای روح وروانیم!

*

٢ ائتدین بو قدەر جؤورو جفا بو نئچه ایلده
هئچ بیرجه دئدیم اوف؟
ایندی داخی بالله أوزولوب تاب و توانیم
قالمیب داخی جانیم.

*

٣ یاندیرما منی آتش هیجرانه ، یازیقسان
آهیم سنی اودلار.
سنسیز گئجه‌لر عرشه چیخیب آه و فغانیم
ای قاشی کامانیم.

*

۴ گؤر گلج منی گر تندگتچیب بیرگثری باخسان
اوللام یثنه مجنون.
وحشی کیمی کوهی اولورام، بودوگومانیم
آرتار یثنه شانیم.

*

۵ بیلسم که یقین وئرمه میسن کام رقیبی
دوررام ایتین اوللام.
آمما گؤرورم وترمیسن، آرتیق نه اینانیم؟
قانیم که اینانیم.

*

۶ عهدیم بو ایدی درد دلیم ائیلهییم اظهار
بیرواخت سنی گؤرسم.
چونکه سنی گؤردوم، قورودو، قالمادی قانیم
لال اولدو زبانیم.

*

۷ فیکریم بودو کیم ائیلیهسن بیر اوخا قوربان
بو عاشیق زاری.
یثردن یثره چیرپیم ثوزومو، خاکه بولانیم
آلقانه بویانیم.

*

۸ تؤکدون پروبالیمی منیم، ایندی قاوورسان،
انصافینا قوربان!
قوی کونج قفسده منی بیر راحت اوزانیم
ثوز حالیما یانیم.

*

۹ رندان خراباتانه لازم ائدم اظهار
من دردیمی، یارب!
معلومدور اونلارا بوتون سود و زیانیم
هر راز نیهانیم.

*

۱۰ دردی دئمك آساندیر اگر اولسا ارسطو،
لقمانو فلاطون.
ایندی‌که اولار یوخ، بیر اوتان،کسمه امانیم
ای اشك روانیم.

*

۱۱ لقمانو فلاطونو ارسطو ائده بیلمز
بو درده مداوا.
آزدیردی منی بو قلم مشك فیشانیم
دؤندردی عینانیم.

*

۱۲ ائتسه، ائده‌جك سرورکنّل، صاحب دولدول
اولدم یئنه بولبول
گلدیکجه نفس مدح ائله‌سم، واردی بیانیم
آچیقدی لیسانیم.

*

۱۳ قورتار منی بو محنت و غم، دردو المدن،
ای میر هیدایت!

بیرگوشه‌ی چشم ائت منه ای شاه جهانیم
ای عرش مکانیم!

*

۱۴ صرف ائتدی ره عشقه تمام عؤمرو نباتی
بو دار فنادا.
بیر یول دئمه‌دی اول جانی‌داش، حئیفدی جانیم
گل! گل! بیر اوسانیم.

۷

۱ لیلی تکی، یوز عیشوه ایله، ای بوت موزون!
ائتدین منی مجنون!
شیدا اولوبان، ائیله‌میشم منزلی هامون،
ای گؤزلری مفتون!

*

۲ طبال قضا دؤیدو منیم آدیما آخیر
بو طبل جنونی
صحرایا سالیب، ائتدی منی کوهدا مسکون،
بو گردش گردون.

*

۳ گل بیر نظر ائت حالیما، ای آفت جانیم!
یاندیم، نه دئییم، آه!
چوخدا من بیچاره‌نی، گل! ائتمه دگرگون!
قویما بئله محزون!

*

۴ معشوق قیلار جؤور و جفا عاشیقه، حقا!
یوخ من کیمی مغبون.
آمما نه دئییم، گؤرمه میشم من بئله قانون،
یوخ من کیمی مغبون.

*

۵ اظهار ائلەدیم درد دلیم جمله طبیبه،
دم ووردو ئولومدن.
فریادیما یئت! سن ئوزون، ای قادر بی‌چون!
بالصاد و بالنّون!

*

۶ دور! شهرفنا سئیرینه گئت، ترك وجود ائت،
ای عاشیق مشتاق!
تأثیر ائلمز ناره، بلی، آیت‌و افسون
تا اولماسا مکفون.

*

۷ عشق اهلی‌نین احوالینی یئت عشقه دوشندن
بیگانه نه بیلسین.
حداد بیلیر کیم نئجه‌دیر گرمی کانون
پروانه‌ی مسجون.

*

۸ بو آتش جانسوزی ایله سردو سلامت
من عاجیزه، یارب!
صبریم کسیلیبدیر، گؤرورم باختیمی وارون
چون طالع قارون.

*

۹ دؤرد جانیبدن نفس‌و هوا، مرکز روحو
قیلمیشدی احاطه
تسخیر ائده‌جك مولك دلی لشکر فرعون
کو موسی هارون؟

*

۱۰ عنقا کیمی بس دؤور ائله‌دیم چرخه مقابیل
یئتدیم بو مقامه.
حاشاکه اگر بیرده اولام عاقیله مقرون
من ثانی مجنون.

*

۱۱ اول غایب‌و مستور، گؤزوم، جمله نظردن
شول خضر نبی‌تك.
تا حاصیل اولوب عین یقین، کشف‌اولا مضمون
هم کافیله هم نون.

*

۱۲ اولدم که ساتاشدی گؤزوم اول دانه‌ی خاله
هوش اوچدو سریمدن.
سالدین بو شراب ایچره مگر سن نئچه افیون
اولدوم بئله دلخون.

*

۱۳ چوخداندی قبول ائیله‌میشم گوشه‌ی عزلت
مقصودوما یئتمن.

بو میکده‌ده یوخدو مگر باده‌ی گولگون
بیر ساغر مشحون.

*

۱۴ یوخ نشئه‌ی سرشار، جهان ایچره، نباتی!
افسانه دانیشما!
گئت! خیرقه‌نی چك باشینا مانند فلاطون
کیم یوخ بئله معجون!

*

۸

۱ ساقی دوت آلیم، کیم یئته‌سن عؤمر کماله،
وئر بیرجه پیاله!
دوشدوم یئنه غواص کیمی بحر خیاله
گیرداب ملاله.

*

۲ کؤنلوم قوشو پروازه گلیب، دؤوره چیخیبدیر
قالخیبدی هوایه.
آیا گؤره‌سن هاردا شیکار ائیلیه قاله
یا کسیم تورا ساله؟

*

۳ دؤور ائیله، قاناد چال، نظرائت، ائیله تماشا،
ای بچه‌ی عنقا!
شاید نظرین اوغراشا بیر طورفه غزاله
بیر حور مثاله.

*

۴ گئتدی داخی، فریاد ائلمه، هویلاما، گلمز،
وحشی‌دی بو شهباز.
دوشدو گؤره‌سن هانسی داغا، اوچدو نه یاله؟
یا قوندو نه داله؟

*

۵ بیلمم نه قیلیم، چاره ندیر، قالمیشام عاجیز،
موشکول ایشه دوشدوم.
هوشوم داغیلیب، عقل معطل دی بوحاله
دوشدوم عجب آله.

*

۶ چوخ زار ائلمه، تؤکمه گؤزون یاشینی هردم
ای مرغ سحر خیز!
دور! که دویون آچیلدی، بارات اولدو حواله
گلدی وجه ناله!

*

۷ تؤکدو چیچگین، وئردی ثمر نخل اومیدین
سبز اولدو مورادین.
عقد ائتدی ملکلر سنی اول قورص ملاله
مؤهو اولدو قباله.

*

۸ بو نعمت عوظما سنه گر اولسا میسر،
ای عاشیق مجنون!
عهد ائیله، قوناق ائیله منی بیرکاسا بالا
یا بیرجه سیاله.

*

۹ ساقی! منه بیرجام ده وئر، دؤرو تمام ائت،
دور، قیلماتعلّل.
صبح اولدو، گول اُوزره ساچیلیب قطره‌ی ژاله
گولمکده‌دی لاله.

*

۱۰ دیوانه کؤنول! غم یئمه بوندان بئله بیرده
حمد ائیله خدایا.
المنة لله که رقیب اولدو ازاله
جفت اولدو شقاله.

*

۱۱ یاتمه! دور! اویان! آچ گؤزونو! ائتمه شکر خواب!
ای بولبول سرمست!
تورپاغا دوشن عیرضینی قیل باد شیماله
اول مشك خصاله.

*

۱۲ سینه مده یئنه شعله چکیب نار محبت،
ایسترمنی یاخسین.
حسرتدی یانیق تشنه‌کیمی آب زولاله
مایلدی وصاله.

*

۱۳ یارب! گؤره‌سن لوحه یازیب کاتب قدرت
کیم، وصله یئتم من؟

البته که قادردی خدا کـّل فعاله

هر امر محاله.

*

۱۴ أل چکمه، نباتی! نه قدەر وارایسه جانین

مولا أتگیندن.

سال عالمی گؤزدن، یاپیش اول بحر جلاله

طی اولدو مقاله.

۹

۱ ساقی! نه دوروبسان؟ ائله بیر رقص حوبابی!
وئر باده‌ی نابی.
آزاد ائله بیر جام ایله بومست و خرابی
پاك ائیله حسابی.

*

۲ یاران! نه قیلیم غم‌گونو بیر غیر علاجیم
یوخ باده‌دن ئوزگه!
بوقانی ایچیب یاد ائدرم غونچه تورابی،
اول عطر گولابی!

*

۳ اود دوتدو تمامی بدنیم، یاندی سراسر
بو نار فراقه.
من نئیله‌میشم کیم، چکیرم مونجا عذابی
بو جؤور و عیقابی؟

*

۴ ساقی! حله بدمستلیك ائتمك بئله دمده
هر گیز دگیل انصاف.
ییخدین ائویمی، بیرده آت اول تیر شهابی،
اول برق لهابی.

*

۵ اول مطرب خوشخوان، ائله بیر رقص مخالیف،
جانیم سنه قوربان.
ئوك زولفونو، افشان ائله اول چترقبابی،
وئر کاکیله تابی.

*

۶ هرواخت دوشر یادیما اول نرگیز مخمور،
ای لاله عذاریم!
لبریز ائدرم قانیله بوچشم پرآبی
بو منزل خوابی.

*

۷ ای وادی وحدتده قالان عاشیق مهجور!
سرگشته و رنجور!
میخانه‌ده گئت رهن ائله قرآن و کیتابی
قالدیر بو حیجابی.

*

۸ قویما منی موشکولده قالام زارو پریشان
ای مظهر باری!
گؤسترمنه ئوز نورون ایله راه صوابی
فتح ائیله بوبابی

*

۹ مندن سورا بیللم که قالیر باشینا داغلار،
مجنونلار آغلار.
آخ یادیما سالدین یئنه ایام شبابی،
چك! چك! بو طنابی!

*

۱۰ بومولك قاراداغدا بیر عاشیق عوریان
همواره گرکدیر.
نه بنگی اولا، نه اولا یاقوت مذابی
نه جام شرابی.

*

۱۱ هرعاشیقی گؤردوم ائلهدیم دردیمی اظهار
احوالیمه یاندی.
بیر آه چکیب، چالدی یئره چنگك و روبابی
وئردی بو جوابی:

*

۱۲ «هرچندکه بیمار غم عشقه دوا یوخ،
بیرسؤز دئییم آممما،
یئیدیر بو مریضه یئنه بهدانه لعابی
یا شربت آبی.»

*

۱۳ تفتیش ائده بیرکیمسه که بوعاشیق عوریان
ساکیندی نه یئرده،

گل أوشتیبینه، تیخ أوزومو، ناری، دوشابی!
آت تاقچیا قابی.

*

۱۴ بسدیر، بو قدەر آغلاما! بیچاره نباتی!
دلداردان ثوترو.
ذکر ائیله دمادم یثنه بو عرش جنابی
بیرخیضر نیقابی.

*

۱۵ غم دفعینه، ساقی! منه بیر جام لبالب
قیل لوطف و عینایت!
خوناب یئدیرتمه منه، چك شیشه کبابی
وئر جام شرابی.

*

۱۶ اول گوشه‌ی چشمینده اولان خال سیاهین
دوشمندی بو جانه.
قویسان یثیەرم من بودم اول‌نحس غورابی
چوخ چوخدو ثوابی.

۸

مخمسلر

۱

۱ یك کلاه نمدو خرقه‌ی پشم دومنی،
پیش من به زدو صدگوهر در عدنی.
لیف خرما کمرورخت و قبایك کفنی
نولا عالم گؤره بو و ضعده بیرکره منی
بیر دوعا ائیله سنی ساخلاسین الله غنی.

*

۲ عالی ائت همتینی، سئیر ائله بو دونیانی،
نه گؤزلدیر دئیه‌لر خلق سنه سئیرانی.
کیمدی بو چرخ کهن، سن اولاسان دربانی؟
بی‌بنا اولدوغو معلوم، هانی بنیانی،
اول مجرد که مگر قورتاراسان بو بدنی.

*

۳ آرتمامیش قال و مقالین، چك ئوزون بیریانه،
خیری یوخدور بو جهانین، گئری دور مردانه.
جام تجریدی گؤتور باشینا چك مستانه

انتها کیم دئیه‌لر سید اولوب دیوانه،
ندی فیکرین مگر ائتمیش بیری محکوم سنی.

*

۴ بولبوله وورموش اگر گول نئچه زخم کاری،
کیم گؤروبدور که ائده غیر گوله اظهاری.
بسدی خاموش اوتور وئر ئوزونه دلداری
گؤره جك هرکیمی، فاش ائتمه اونا اسراری
ئوزونه محرم ائله سرو و گول یاسمنی.

*

۵ چون باهار اولدو، چمن تاپدی حیات تازه
نه تغافولدو، دور ای بولبول بی‌اندازه
بال آچیب طرف گولوستانه گتیر اندازه
گؤر نباتی نئجه شورابله گلیب آوازه،
محو ائدیب وجد سماعیله تمام انجمنی.

۲

۱ گلدی بهار و فصل تماشا، عجب! عجب!
اثتدی جهانی گؤر نثجه زیبا، عجب! عجب!
خرم اولوبدو دامن صحرا، عجب! عجب!
قومری اثدیبدی سروده مأوا، عجب! عجب!
مست طربده بولبول شیدا، عجب! عجب!

*

۲ سوسن گلیب نزاکته، نرگیز اولوب خومار،
سونبول تؤکوبدو گردنه خوش زولف مشکبار.
ساقی! نه دورموسان، أله آل جام زرنگار
صحراو باغی باد صبا اثتدی لاله‌زار
خندان اولوبدو، وه گول حمرا، عجب! عجب!

*

۳ مطرب گتیر چغانینی وثر چنگه گوشمال
گرم اثیله بزمی سن‌ده، ای اوغلان!قاوالی چال!
گوللر چمنده باشدان آیاغا گثیینمیش آل

قویماز کؤنولده ساقی دؤوران بو گون ملال
گله‌ی آرایا ساقی و صهبا، عجب! عجب!

*

۴ وه! وه! اولوبدو باغ ارم دشت کوهسار
شاخ گول أوسته غونچه اولوب شاه تاجدار...
...

٩

مسدس

۱ ساقیا! دور باده‌وئر، آچیلدی گول، گلدی باهار،
ابر رحمت ائیله‌دی صحراو باغی لاله زار.
ناله چك بولبول کیمی، دور! رقصه گل دیوانه‌دار،
مست ومستانه بواسمی سؤیله هردم آشیکار:
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار،
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۲ بالیغین قارنیندا یونس اولدو چون زار و حزین،
طاقتی طاق اولدو، صبری گئتدی، اولدو چوخ غمین.
حاضیر اولدو اول زامان یانیندا جبریل امین،
سؤیله‌دی غمدن خیلاص اول، ائیله بو ذکری همین:
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار،
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۳ ماه کنعانی که ائتدی رنج زندان بی‌قرار،
اولدو زنجیر جفادان جیسم پاکی پاره پار.
حددن ئوتدو چون که محنت، تاپمادی بیر غمگسار،
یوز دوتوب درگاه حققه، سؤیله‌دی بی‌اختیار.
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۴ حضرت ایوبی چون ائتدی‌بلای حق نزار،
نیش کرمان ائیله‌دی جان ضعیفین زخمدار.
چون‌که تابی قالمادی، گئتدی الیندن اختیار،
تاکه ذکر ائتدی بواسمی، اولدو غمدن رستگار:
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار
لافتی، الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۵ آدمی شیطان چو ائتدی باغ رضواندان جدا،
بی‌کس و تنها و سرگردان گزردی هریانا.
بیر طرف حوا فراقی، بیر طرف رنج وعنا
عاقبت بو ذکری ائتدی، اولدو هیجراندان رها:
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۶ ایسته‌دی یاندیرسین ابراهیمی تا نمرود دون،
منجنیقه قویدو، آتدی نار و نوره سرنگون.
تاکه دوشدو آتشه، اولدم او مرد ذوفنون

آتشی ائتدی گولوستان، سؤیله‌دی بو اسمی چون:
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدول سوار
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۷ چونکه خیبر قلعه‌سیندن قالدی عاجیز مصطفی،
نا اومید اولدو که حاصیل اولماز اولدو مدعا.
گلدی ناگه جبرئیل وگئتدی فرمان خدا،
سؤیله‌دی بو ذکری تکرار ائت که گلسین مرتضی:
شیر یزدان، شاه مردان حیدر دولدول سوار.
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۸ دشت ارجینده چو ائتدی شیر سلمانی اسیر،
عاجیز و بیچاره قالدی، تاپمادی یر دستگیر.
یوز دوتوب درگاه حققه، آغلادی اول مرد پیر
ظاهیر اولدو اوندا ناگه شهسوار شیرگیر؛
شیر یزدان، شاه مردان، حیدر دولدون سوار،
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۹ چون سلاسیل قلعه سینده اولدو احمد بی‌مدار،
نازل اولدو پیك رحمان، جبرئیل نامدار.
سؤیله دی قوی منجنیقه، آت علینی بی‌قرار
فتح ائدر بیر لحظه‌ده سؤیله بو اسمی آشیکار:
شاه مردان، شیر یزدان، حیدر دولدول سوار،
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

۱۰ روز اول جبرئیلدن تاکه حق ائتدی سؤال،
سن نه کیمسن، من کیمم، سؤیله جوابیم اولما لال!
دئدی سن،سن؛ من منم، اود دوتدو یاندی پروبال
ملتجی اولدو بو اسمه تاکه رفع اولدو ملال:
شاه مردان، شیر یزدان، حیدر دولدول سوار.
لافتی الاعلی، لاسیف الا ذوالفقار.

*

۱۱ ای نباتی! مدح شاهی ائیله دائیم آشیکار،
تاکه اولسونلار خوارجلر حسددن کورو کار.
حاصیل اولدو تا مورادین غافیل اولما زینهار
سؤیله بو اسم عظیمی دمبدم بی‌اختیار :
شاه مردان، شیر یزدان، حیدر دولدول سوار،
لافتی الاعلی، لاسیف الاذوالفقار.

۱۰

ترجیع بند

ای ائدن عشق نامه‌سین انشاء وه! دوشوب باشینا عجب سودا!
قویگیلن باشه تاج بسم‌الله، ابتدا قیل سؤزو بنام خدا.
که اودور هر کلامه سرمطلع، که او دور سرور همه اسما.
قادر ذوالجلال والاکرام، فالق الحب خالق الاشیا.
صانع‌عرش‌وفرش‌وشمس وقمر، عالمی یوخدان ائیلین پیدا.
اول خداوند واجب التعظیم، حی و قیوم و فرد بی همتا.
احسن الخالقین له العزه ولیه الحمد و الثناء العلا
آدمی او یاراتدی تور پاقدان باشینا قویدو تاج کرمنا.
بولدو اوندن اثردم عیسی تاپدی اوندن صفا ید بیضا
اوندان اولدی محمد عربی صاحب تاج و تخت اوادنی
ای قلم! ای انیس اهل بیان! جهد قیل ائتگیلن سؤزو زیبا
گل گتیر باده ای گؤزم ساقی که وئریم چهرهٔ مقاله صفا.
شورو شهنازدن چکیم آهنك ناله‌نی ائیلیم بلند آوا،
صوت داوود ائیلیم ظاهیر لحن ادریسی ائیلیم انشا
گه مبرقع گهی نشابوری گه حسینی گهی زمین خارا
تا سالیم بوجهانه بیر غلغل باشلاییم تازه بیر عجیبه نوا

کله‌لر وجده عاشق وعارف دوشه‌لر رقصه پادشاه و گدا.
اوجادان باشله راك نوروزی چولقاسین نه‌سپهری‌صوت‌وصدا.
شاه اسلامه، روز وشب نصرت ایسته حقدن، همیشه ائیله دعا.
چکگیلن باشه باده‌ی عشقی گنبد چرخی ائیله پرغوغا ،
شاه مصری چیخارتگیلن چه‌دن، عالمی ائیله واله و شیدا .
دهٔ گیلن: یاعلی! به‌صوت جلی، ائیلمه ، هیچ کیمسه‌دن پروا.
همت آل پیردن ، مدد حقدن ، دمبدم «هو» چکیب یولو باشلا

قوی قدم راه عشقه مردانه،
گیرخراباته، مست‌ومستانه!

ساقیا گلدی نوبهار یئنه موسم گشت و لاله‌زار یئنه .
وئر گیلن بزم انبساطه شکوه، گلدی هنگام وصل یار یئنه .
نرگس مست یوز نزاکت ایله زولفونو ائتدی مشکبار یئنه .
شاه، گل گؤتدوبورقعی أوزدن، حوسنونو ائتدی آشکار یئنه .
کوه و صحرانی ، ابرنیسانی گؤرنه خوش ائتدی‌مرغزاریئنه .
رعدغران‌چکیب غریوو خروش عالمه سالدی خار ـ خار یئنه !
شاخ گول اولدی مسکن بولبول لاله‌نی ائتدی داغدار یئنه .
هارداسان ای‌شکرلب‌گولروخ! وئر گؤزوم، جام خوشگوار یئنه.
گل ایچك باده گول ایاغیندا بیرائدك شکر کرد گار یئنه .
گوندویارب‌جهانی‌روشن‌ائدن، یا چیخیب‌سئیره اول نیگار یئنه ؟
صحن گولزاری ائتدی‌باغ ارم، دلبر شنك گولعذار یئنه .
سامری سحرینی قیلیب ظاهر نرگس شوخ و پرخومار یئنه .
ساقیا باسدی کؤنلومو زنگار، آلدی آئینه‌می‌غبار یئنه .
دور گتیر اول مفرح روحی، کس گؤرك بیر ایکی انار یئنه .
چرخ وور، ای‌عقاب تیز نظر! ائت‌گؤزم بیر گؤزل شکار یئنه .

ووركيلن شاه لافتى دن دم، دوشمنى ائيله تارو مار يئنه .
اوخولاسيف ذكرنى هردم، گؤر نديربرق ذوالفقار يئنه ؟
اى صبا! اى بريد عاشق‌زار! كوى جانانه بيرجه‌وار يئنه ،
آچگيلن شاهبازتك شهپر، ائيله شيرازه بيرگوذار يئنه .
حافيظين روح پاكينه بيزدن بسير يئتير عشق بيشمار يئنه ،
بعد الحمد و سورهٔ اخلاص گؤرنه دئر بير او يارغار يئنه
من مشتاق بو حكايتده گلدى ناگه نواى تار يئنه
دئدى: اى دردوغم گرفتارى! چوخ داخى ائتمه آه وزار يئنه!
دوتگيلن دامن توكلدن اشقر عشقه اول سوار يئنه،

قوى قدم راه عشقه مردانه،
گيرخراباته مست ومستانه!

ساقيا! اى مبادى آداب! اى سراج دل اولوالالباب
اى گول گولستان محبوبى اى روخون شمع محفل احباب!
تار زولفون كمند گردن جان عارضين تك‌هانى‌گول شاداب ؟
لبلرين لعل‌و غبغين سيمين قامتين قيبله ، قاشلارين محراب
ائده‌سن بوفقيرى گرخوشدل، بوندان‌آرتيق نديوثواب،ثواب !
كئچمز عارف بو نشئه دن بالله، طرف‌جو، پاى‌گول،شب مهتاب!
دور كه كئچدى شباب‌عمرعزيز، باده وئرمكده قيل شتاب،شتاب !
سنين اولسون او بادهٔ كوثر، منه زاهيد بو ساغر مى‌ناب !
انا رمان وتين و البطيخ انت طوبى لهم و حسن مآب
انت اثواب سندس خضرا اناهذالوشق عن الا ثواب
انت جنات تحتا الانهار انا ذيل الجبال كاالاقطاب
انت حور قصورماء معين انا منهم يقول كنت تراب
ساقيا انت واقف‌الاسرار كيف حال الرفيق فى الا حراب

یانسیم الصباعن‌المجنون — کن بریداً بزمرة‌الاصحاب
جذبهٔ ذوق صحبت یاران — دئیه‌سن سالدی جانیما قلاب
ساقیا! ای همای زرین بال — بونه تبریز دیر، بونه سرخاب!
منه بیر جام بادهٔ احمر — کرم ائت، ای کرامی الالقاب!
موژده، ای عاکفان کعبهٔ عشق! — شاهید مدعا گؤتوردو نقاب.
نشئه باشیمدا، می آیاغیمدا — نه امید نعم، نه‌بیم عذاب!
مطلبیم حاصیل‌ائتدی شاه‌بوتان، — کامیمی‌وئردی اول‌بوت‌سقلاب.
شکرلله که کوکب بختیم، — اولدی رخشان‌چومهرن عالمتاب.
من ساقی خراب باده ایکن، — یئتدی ناگه قولاغا بانگ روباب،
دئدی: ای مست ساغر عشرت! — دوراویان‌ائتمه چوخداشکرخواب
پیر میخانه دن‌گل آل هیمت، — دهٔ گیلن: یا مفتح الابواب!

قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست‌ومستانه!

ساقیا! دورما، دور گتیر باده — گئتدی بیهوده عؤمروموز باده
چون دل شاده، یار شوق ائیلر — کؤنلومو منزل ائت اودلشاده.
نه بیان ملیح ایلدن بیلمم، — گتیریم من بو نقلی ایراده؟
هانی بیرنوجوان عاشق‌وش، — هانی بیررند مست آزاده؟
اولا اسرار عشقدن واقف، — بیله بیرکیم نه‌وار بو غوغاده؟
منی یاندیردی بیرملك منظر، — منی ئولدوروی بیر پریزاده.
آلدی صبرو قراریمی ألدن، — منی آخیر گتیردی فریاده.
دؤندو بیربی‌وفادن ئوترو،های — گؤزومون یاشی شط بغداده.
منی ئولدرمه‌ای اجل بیردم — قوی بیرآز یالواریم اوجلاده!
رنج‌سیز راحت‌اولماز ای‌اوغلان — یئری، گئت قوللوق ائیله اوستاده
قورمامیش‌دام‌چکمه‌میش‌زحمت — کیم وئره‌ر شاهبازی صیاده

ای خرامان گزن چمنلرده گؤز تیکن نخل سرو شمشاده
۸۵ چؤلده یاقوت و لعل ومروارید بوی اسلام دئبرترساده
چشمه‌و جوده گؤهر آختارما یئری غواصی گؤزله دریاده .
گؤر کج‌ابدالی ثوپ آیاغیندان جان فداائیله قوم اوتاده .
قولویام‌من، «قلندر» ین قولویام یاعلی! سن یئیش گیلن داده !
ای دریغا که کئچدی موسم گول گؤزوموز قالدی جام صهباده .
۹۰ اولساهریئرده‌جنت‌اوردا ایمش، بادهٔ صاف وساقی ساده .
ممکن‌اولدوقجاعیش‌عشرت‌قیل فورصتی سالما روز میعاده .
ثوزونو سالما قید تقلیده بوینونا تاخما طوق و قلاده
ائیلمه هرگدا ایلن اولفت ضرب تشنیعه اولما آماده .
نولدوداغلارده‌سئیر ایدن‌مجنون أوره‌گیم یاندی رنج فرهاده
۹۵ ساقی جان! گؤزله عهدوپیمانی حئیفدیر وئرمه باده هر یاده
نانجیبین بیناسی یوخدور، یوخ اولسا گرباشی عرش اعلاده
من وساقی بوگپده،ناگه چنگ چکدی هم ناله، گلدی فریاده،
دئدی: ای مبتلای شورجنون نه باتیبسان بو نظم افراده

قوی قدم راه عشقه مردانه،
گیر خراباته، مست و مستانه!

ساقیا! ای انیس جان پرور! منی غم ائتدی عاجز و مظطر!
۱۰۰ من گؤرن ظلمی گؤرمسین‌ترسا، من چکن دردی چکمه‌سین کافر.
نه تغافلدوبو، هانی مینا ؟ نه تعللدو بو، گتیر ساغر!
وئر پیاپی اوقانه دؤنمو شدن، أوره‌گیم یاندی دوتموشام آذر
دردائدیب سروقدمی چون دال، هیجر ائدیب رنگ‌آلیمی اصفر.
می گول‌رنگ‌وئرکه‌اولمعجون بلکه ائتسین بو اصفری احمر
۱۰۵ لاتحف انه غنی کریم انه ساقی علی‌الکوثر

غیره فوق منبر من قال — اننی شافع علی المحشر
ای قلم! ای‌خجسته‌نطق و مقال! — وه‌که ائتدین سؤزویئنه شککر
حق بیلیر یوخدو بؤیله مشاطه — که وئره مین عروسه بوزیور
پیچ‌وتاب‌ائتمه‌هاردا‌سان‌هیهات! — سال گیلن بحر عشقه بیرلنگر.
دؤوره گل، ساقیا! گتیر جامی، — همت ائت بیرجه‌سؤیله: یاحیدر!
قل علیا علی خفی وجلی — انه حاضر بکل مقر
ائتگیلن جام عشقی مالامال، — ائیله بو نخل خشکی‌بیراخضر.
اشربویا قبیلة الخیام — وافرحوا یا عشیرة العنتر
شو کرصدشو کر کئچدی‌شام‌فراق — شجر هیجر یاخشی گتدی ثمر
من ومن بعد، ساقی ومی و جام — من و من بعد، دامن دلبر.
شو کر ایام وصل قیل، ای دل! — نولدواول‌گون که‌دئردین‌این‌مفر؟
هاردادیرساقی، اول‌سفینهٔ نوح! — که ائدم بیر فضای چرخه سفر؟
قیل منی بیرخراب جام شراب، — سالگین‌بیربوجیسم وجانه، شرر!
قصرفردوس‌یئتدی‌زاهیدایچون، — من و دیر موغان و اهل سقر!
ائتدی‌ساقی نهنگ‌کوفرطلوع، — دوشدو دریای عشقه، موج‌خطر!
منه وئر بیر اوجام گولگونو — گوجونو عقل دونه بیر گؤستر.
هارداسان‌بیرأس ای نسیم‌مراد، — یاردان بو فقیره بیرجه خبر.
ای دل ناتوان وزار و حرین! — کیم سنی بئیله ائیله‌یب منتر؟
اوخوناد علینی شام و صباح — ائیله بو اسم اعظمی از بر:

قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست و مستانه!

ساقیا! دور گتیرمی گولگون — منی غم ائتدی لاله تك دلخون.
هیجرائدیب اودلوسینه می‌گولخن — دردائدیب داغلی باغریمی کانون
آتش عشقی‌گؤر که‌ائتدی نئجه — سروتك قددیمی چو حلقهٔ نون.
ساقیا سن می مروق وئر — من سالیم یادابیر عجب مضمون

عقل و مقل و کمالدان کئچدیك — گل بیر آزدا دوتاق طریق جنون.
یاندیراق رخت وپختی مستانه، — سئیر ائدك کوچه‌لرده‌چون‌مجنون.
گه‌ائدك‌رقص‌وگاه‌چرخ‌وورراق، — گه چکك‌ناله، مست ودیگرگون.
گه دئیك شعرومعرو گه هذیان — گاه مست شراب وگه افیون.
گاه وحشیلر ایله هم جولان — گاه صحرا گزك، گهی هامون.
گاه‌حئیرت چؤلونده‌سرگردان، — دیده گیریان و خاطیری محزون.
گاه داغلاردا واله‌و شیدا، — گاه اصحاب کهف غارفلون.
گاه خاموش‌و گه سخن گستر — گاه افسانه وگهی افسون.
گلسه تقریره گر حکایت عشق، — اولو بیر دمده مین گدا قارون.
ای‌أوزوبرگ‌گول‌سؤزوشککر — دور گتیر می که : الجنون فنون!
ای خوشا خوش‌اوعاشیق‌قلاش — که ائده جانی یارینا قربون!
ایها العاشقون فدیت لکم — انکم معشرو هم یوفون
بادهٔ خم نشینی وئر ساقی — نه دئیر بیر گؤرك او افلاطون.
گاه همدست لوطیان قشنگ — گه زرنگی دئیك، گهی مرجون.
گه ایچك باده، گاه‌بنگ‌چکك، — گاه بوتی ووراق،گهی معجون.
اوشتیبین ائیله‌یب منی تاتی، — شعریمی یاخشی‌ائیله‌یب‌موزون.
بیری عیبری دئیر، بیری عربی — مایل اولدوم زبان تاتیه، مون!
عاشیقم بیر نیگار تاتیه من، — که ائدر سحر نخشبی حئیرون!
منی آلداتدی چشمم جلادی — نئجه بیچاره آدمی، شیطون!
غمزه‌سی یاغی،عیشوه‌سی ساقی — گؤزلری مست، لبلری میگون.
ساقیا! باخ بیر اول شهنشاها — کائتدی شاهی ایازا عبد زبون.
دورگیلن بوقلندر مستی — وئر گیلن بیر پیاله‌ی مشحون.
که دئییم بیرده أللده پیمانه — نعره‌زن،سئیل‌اشکی‌چون‌جیحون.

قوی قدم راه عشقه مردانه،
گیر خراباته مست‌و مستانه.

ساقیا! ای طبیب مشتاقان! منی ئولدوردو درد بی درمان!
لطف قیل، ائیله دردیمه چاره شنگ وشنگانه،ائیله بیردؤوران.
انا مستقی علی القرقف انت ساقی اننی عطشان.
باشیمی‌ایسته‌سن،او دورخنجر، جانا شوقون چکر اگر، بوجان.
مختصر:دور،گتیرشراب،شراب ائیله بودرد محنتی بیریان؟
درد عشقین دواسی می‌دیر،می؟ گلدی سلطان عشقدن فرمان.
جام گیتی نمادی بو ظالیم مطلبین هرنه اولسا، ائیله عیان.
حی ائدر مرده‌نی مسیح کیمی جان‌بولور ایچسه قالیب بی‌جان.
زینت المجلس ایها الساقی راحة الروح، راح کالریحان؟
قم تفضل تعال فرح لی واسقنی من شراب دیرمغان.
زاهدا دوغروسؤزمنیم می‌وجام سنین اولسون او بادهٔ رضوان.
مرحبا! آفرین دعای سحر تاپمیشام سنده گؤرنه‌گنج روان.
چیخدی اختر محاق حئیرتدن گون‌کیمی اولدوطالع‌ورخشان.
لوطف‌حق شامیل‌اولدوحالیمیزا اولدو سربسته غونچه‌ی خندان.
نخل اومید اولدو بارآور اولدو دشمن خدنگ‌رشگه‌نشان.
آه دلسوز یاخشی گلدی وئجه چاره‌ساز اولدو قدرت یزدان
گول کناریمدا، باده باشیمدا منزلیم باغ و خادمیم جانان.
یا علی ال منیم، سنین أتگین سن یئتیش داده، یا شه مردان!
نه‌اولورببرگؤروم‌اوگول‌أوزونو دولانیم باشینا اولوم قوربان؟
من درویش بینوا چوخدان اولموشام نازلی آدینا حئیران.
هرکیمین‌اولساسن‌کیمی‌شاهی، ائیلمز مطلقا خیال جنان.
شعله‌ور اولدو آتش عشقیم أورگیم یاندی هانی اول قلیان.

من دیوانه بو حکایتده نغمه‌سازاولدومطرب خوشخوان.
۱۷۵ دئدی: ای‌مطرب کشاکش‌عشق! ایسته‌مز چوخدا حجت و برهان!
قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته مست و مستانه.
ساقیا! سن‌سیز اولموشام، بیمار، نه انیسیم، نه غم گوساریم وار.
أوزولوب صبر و اختیار ألدن، تو که‌نیب جیسمدن قرار ومدار.
آزالیب‌ذوق‌وشوق‌وتاب‌وتوان، چوخالیب درد و محنت وتیمار.
دور، دؤنوم باشینا، گتیر باده، ائتمه تأخیر، کئچدی فصل باهار.
۱۸۰ ائیله بیر جامیلن منی سرمست، قیل منی رخش تند عشقه سوار.
تاائدیم دوررنظمی‌لعل خوشاب شعر موزونی گؤوهر شهسوار.
سطح افلاکه بیرچالیم شهپر چرخ خضرایه بیراولوم دووار.
دور تا دور، دؤور دونیانی، بیرگزیم، مثل شاخه‌ی پرگار.
گتیریم بیستونه فرهادی ائیله‌ییم داغ چاپانی شیرین کار.
۱۸۵ یاندیریم نارشکه پرویزی اودسالیم جانینا بسان چینار.
گؤندریم اصفهانه شاپوری شکری یاره ایلیم اغیار
آفرین کیلك سئحر پردازیم باشلاییب گؤرند خوش‌گوزل هنجار؛
گورگیلن بیر بو ششتری زاده، نه شیرین سؤزدئیر شکر کردار:
نقش ارژنگی ائیله‌دی باطل اولدو تاشاه عشقه نامه نگار.
۱۹۰ رشکدن اولدو مانی نقاش، جیسم بی‌جان و صورت دیوار.
ساقیا وئر پیاله پی در پی، منی‌یاندیردی‌اول‌بوت‌خونخوار.
زاهیدین: دینکم لکم ابداً الصلا اننی من الکفار
قبلتی طاق حاجب المعشوق مذهبی کفر زلف مشکین یار
یا رحیماً تعال، تعال، عجل فرقتین جانیما سالیبدی شرار
۱۹۵ ائدرم تا حدیث عشقه شروع، لاله تك باغریمی قلم داغلار

ای دل دردمند بیجاره! نه ایچون قالمیسان بئله ناچار؟
دور گتیر یاده جام جمشیدی، تؤکگیلن جامه بادهٔ گولنار.
همت ائت گئچ بوپوچ دنیادان ائتگیلن جان و مالی یاره نثار
سنین اولسون جمیع مال جهان منه زاهید، تمام دیر بیر یار.
یار سیز برخرابه گولخن ایمش صحن بستان و گوشهٔ گلزار.
من و ساقی وبحث زاهیددنگ گلدی ناگه نوایه موسیقار،
دئدی ای مست غمزهٔ جادو، بیرسؤزو چوخدا ائیلمه تکرار،
قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست و مستانه.

ساقیا! ای نیگار شیرین فن! هاردا دیر اول دوای درد حزن؟
تلخ شیرین گوار یعنی می، مرداولورایچسه گراونو هرزن.
بوایدی ائتدی شاه جمشیدی، حی جاوید چون اویس قرن
احترم ائت که جام جمدیر بو، اولما بدمست،سن‌ده چون بهمن.
اله‌آلدیقجا گؤزله شرط ادب، که او دور درد عشقه چاره ائدن
هانی اول گرد شیرنر صولت ؟ نولدی اسفندیار روئین تن ؟
منی یاندیردی بربوت‌سرمست، وصف حوسنومنی ائدیب الکن.
طاق ابروکمانی سام دلیر، تیر موژگانی خنجر معجن !
غنچه آغزی چو پستهٔ خندان ، لب لعلی عقیق سرخ یمن !
طرف‌روخساری‌روضة‌الفردوس سنبل زولفی رشك مشك ختن .
خال سرسبزی دام فتنه و شر، چشم سرمستی کان سحر وفتن .
سؤزو شهد شکر؛ گؤزو شهلا، جان و دل بندوان چاه ذقن .
قیا باخماغی رم یئمیش جیران، گول عارض مثال برگ سمن .
عیشوه‌سی‌شوخ،غمزه‌سی‌جلاد، قان ایچن همچو ضیغم ارجن .
تیغ بینی یازیلدی لایوصف جعد مرغولی مرغ جانه وطن .

صورتندن خجل مه انور، قدو بالا بسان سروچمن
قویماز عاشیقده‌نازی‌تاب‌وتوان ئولدورر گرچه اولسا اهریمن
ساقیا! بوخوماره ائیله علاج لوطف قیل،بیرجه گل ترحمه‌سن .
کؤنلومو تیره قیلدی‌گردملال، گور گیلن‌بیر او قادر ذوالمن ،
الله الله کمال و قدر و جلال، باده وثرائت بوشمعی بیرروشن .
بوظلوم و جهول انسانی نئجه خلق ائیله‌یبب به‌وجه حسن ؟
لفظ و گفتاری گؤوهر منظوم، طرز و رفتاری جمله مستحسن .
ظاهیری نص‌احسن التقویم باطنی سیرر وحدته مخزن .
ساقیا! خیل غم گتیردی هجوم هاردادیر اول شراب مرد افکن ؟
ای صبا گر تهمتنی گؤره‌سن دوش آیاغینا عرض قیل مندن ،
قل‌له: یا غضنفر الدوران مات فی‌بثر محنته بیژن
فترحم علی فتوته قم تعجل تعیقه فردا
گل او پیر مغانه یالوارالیم نظر ائتسین مگر او شاه‌زمن !
من و ساقی نشاطه گرم طرب، گلدی ناگه نوایه نی بیر دن
دئدی: ای رند مست شاهد باز نه‌تغافلدو بو، دور ای کودن !

قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست و مستانه.

ساقیا! ای سکندر جم جام! وئرگیلن بزم عیشه بیر انجام .
محفیلی‌روشن ائت‌گتیر شمعی، آتشی گرم قیل، قاوور بادام .
گول گتیر بولبولوگتیر شوره قوگلین جامه باده‌ی گولفام .
هانی خسرو اوشاه کی حشمت، شیده نولدی هانی گؤزل بهرام ؟
هانی وامیق نه گلدی عذرایه، نولدو سلما او دلبر خوش نام ؟
هانی شیرین او شاه معشوقان نولدوشبدیزاوخنك رخش‌لجام ؟
هانی رستم که هئیبتیندن اونون دم چکنمزدی بیشه ده ضرغام ؟

هانی سلطان جمله لاله‌رخان — نولدو یوسف اوشاه ماه غلام ؟
ساقیا ! ای گول همیشه بهار — هارداسان اولموسان مگر سرسام
جام زرینی دور گتیر دؤوره — تا ائدیم من مگر بونظمی تمام .
لاتقم قدمضی زمان العیش — جآء فصل الخریف ذی الاورام
می گتیر، می‌که چرخ کجرفتار — چوخلاری ائیله‌یبب بئله ناکام .
هانی شیرخدا، شه مردان، — صاحب ذوالفقار خون آشام ؟
هل اتی شان وانما شؤوکت — لافتی مدح و شاه عرش مقام
گر مرکب اولا جیمع بحار — جمله اشجار اولا اگر اقلام .
اولا کاتب تمام خلق جهان، — یازالاروصف شأنینی مادام ،
عاقبت غرق لجه‌ی خجلت، — مات و مبهوت قاصر الاوهام ،
«قل کفی» حق دئینده بیرشاهه، — من نه تعریف ائدیم، منیم آقام؟
دور گتیر باده، ساقیا وئرجام — لوحشا الله گلین ائدك بایرام
چکیلك باغابیرایاغ چکك — دؤشنك، گول آیاغینا خوش کام
وجدائدك، منزله وئرك زینت — روز و شب عیشه ائیلیك اقدام
نولد و شمامه‌ی فرشته‌لقا — شهرزرنولدو هانی اول اصنام ؟
هانی افراسیاب پر نیرنگ؟ — نولدو صلصال اوگبر دیواندام ؟
گؤزله خیرالکلام شیوه سینی، — بوسؤزو ائیله شعره شاه کلام !
اول بری جملهٔ علایق دن، — صدق ایله باغلاسنده بیراحرام ،

قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست و مستانه.

ساقیا میمی‌میمه قیل ادغام، — یئنی دن نظمه وئربیرئوزگه نظام
بو سؤزو ائیله زینت العشاق — یئتدی منشی عشقدن پیغام ،
هارداديرساقی‌اول أوزگولگون — راحة الروح قوه الاجسام
صاف و پاکیزه چون عذاربتان — دافع الخوف مانع الاغمام

سیری گؤربی خزینه و گولخن — قیزدیردیرقیشدا جانی چون حمام
یوسف مصر تك عزیز جهان — مین زلیخا اوناکمین خدام
اونا چاکر هزار راهب دیر، — بنده سی مین عبید الف غلام .
وصف میدن مراد میز ساقی — نه ایمیش، ای مبارك الاقدام !
۲۶۰ دورگتیرمی که یاندی شمع موغان — گون أوزون تیره قیلدی پرده‌ی شام .
دؤوره گل ائیله رقص حالینی گرم — چرخ أور باده وئر گئدیب نمام .
زولف مشکینی قیل أوزه افشان، — لیلة القدری ائیله بیرشمام .
شربت بید مشکه ماءِ الورد — داخیل ائت برمعطر ائیله مشام ،
بیز مغنی و مطرب ایسته مریك — بیرغزل باشلا خواجه دن وئرجام ،
۲۶۵ کونج خلوت‌هانی که کسدی یئنه — اره تك جانیمی بوسین سلام .
شو کردن غافل اولمای درویش — صبر قیل تاکه قادر علام ،
ائیله سین جمله‌ی مشاکیلی حل — اولاسان میر اعظم العظام
بنگ وافیونه اولما آلوده — اولمابدنام بی‌سروازلام
خمردن احتراز قیل اولما — فیسقه مشهور سنده چون خیام .
۲۷۰ تاپاسان تا مقام زهدوورع، — خیدمت اولیایا قیل اقدام ،
دوت گیلن دامن شریعتدن، — ائیله حفظ مراتب اسلام .
ذکروتسبیحه دایم اول مشغول، — گئجه گوندوزعبادت ائیله مدام .
ساقیا! کیمدی بو دراز نفس، — که منی زاره گتدی بو حجام !
تابی یوخ منتشایه بو کؤپگین — هارداقالمیش منیم او اگری عصام؟
۲۷۵ دورگیلن سال بوائشگی ائیشگه — ائیله بیل کیم که گئتدی ماه صیام.
من‌هارا صحبت نمازهارا ؟ — منی آزدیردی بو مصاحب خام!
دفتر عشق و باب صوم وصلوة، — مبحث خال و خط، رکوع وقیام ،
ای علمدار شاه تشنه جگر، — سنه قوربان منیم آتام آنام
هره بیر شاهی سؤمیش اززلدن — سنی سئومیش نباتی بدنام !

گه اباالفضل، گاه یا عباس / دئییرم ائیله‌دیم سؤزو اتمام
ساقی وجام وشاهدو گول‌ومول / بوایدی والسلام والاکرام
گل گؤزوم‌دوت‌نظرده‌اول‌شاهی / مختصر ائیله، ائتمه چوخ ابرام،

قوی قدم راه عشقه مردانه
گیر خراباته، مست و مستانه!

ساقیا! دور آیاغا مستانه، / گلدی سلطان گول گولوستانه!
قاطروآت و مال و املاکی، / جمله‌سین ائیله خرج میخانه.
باده وئر،قیل‌گیلن منی‌سرگرم، / که دئییم برغریبه افسانه.
ائیلیم مصره یوسفی سلطان، / آپاریم موژده پیر کنعانه.
شاد ائدیم بیر نفس زلیخانی، / گتیریم رخش عشقی جولانه.
طور سلمانی ائیلیم زنده، / گتیریم جیسم مرده‌نی جانه.
ساقیا! ساقیا! دؤنوم باشینا / گئتدی ألدن بورند دیوانه.
دورگتیردورگتیرشراب‌شراب / منی بونجا گتیرمه افغانه.
کؤنلومون کشورین کلال‌وملال / ایستر ائتسین خراب و ویرانه
گلسه میدانه بادهٔ گولرنگ / باغدا گزمز غراب بیگانه.
ای دل مستمند خون آشام! / یوز چئویر بیرجه شاه شاهانه،
میر یثرب، خدیو کل امم، / شیر یزدان علی عمرانه،
شاه مشکل گشا،علی دیر علی، / که وئریر نظم، چرخ گردانه.
ایسته اوندن موراد و مطلبینی / هرنه دیر، قورخمامرد مردانه.
که او دور منبع سخا و کرم، / اووئریب تاج، خان وخاقانه.
او وئریب آفتابه نوردرخش، / او وئریب رنگ، لعل رخشانه.
نکته سنجان وشاعران سلف، / گتدیلررخش طبعی میدانه.
هره بیر شاه‌اولدولار مداح، / من کمین بنده، شاه ایرانه.
شاه رستم سوار دارافر، / که دوشوب صیت‌عدلی دؤورانه.

شاه غازی، امیر دریا دل ، میر باذل، ولی سبحانه .
شاه بن شاه مفخر قاجار ، که سالیب دیو ظلمی زندانه .
شه محمد شه سکندر شان التفات ائتمز آب حیوانه
هریانا یوز چئویرسه فتح‌و ظفر، قویالار باش ئونونجه فرمانه
خادم بارگاهه یوز جمشید ، طعن ائدر جاهی مین سلیمانه .
بخش‌ائدر موره ملك دونیانی، دورتؤکر گنج لوطفو هریانه .
دوستی‌بیلمه‌سین که غم‌نه‌ایمیش دوشمنی آغناسین قیزل قانه
سن، نباتی ! دعانی ائیله تمام ، نه ایشین وار ائشیتدی شاه یانه ؟
شوکرصدشوکرتاپدی‌سؤزانجام دردیمیز یاخشی یئتدی درمانه
کام‌دل حاصل‌اولدی، مشکل‌حل گلدی ساقی ألینده پیمانه ،
من‌مسکینه وئردی برنئچه جام، گئتدی هوشوم کلاته سئیرانه ،
گلدی ناگه خروشه نالهٔ دف ، بو سؤزو سؤیلدی صریحانه
دئدی ای مست جام بادهٔ ناب ، دورداخی بسدی تورك تورکانه:
قوی قدم راه عشقه مردانه ،
گیر خراباته، مست ومستانه.

۱۱

مثنوی

۱ ای دلبر ماه منظر من ای عشق تو جور در سر من
ئولدورمه منی که بینوایم بیر عاشق زار مبتلایم
یارب! نه اولور ترحم ائتسن ، گؤرجك منی؛ بیر تکلم ائتسن ؟
قویما منی انتظار گونده ، ائتمه منی خوار ـ زار گونده .
۵ قوربانین اولوم ، گل آشکاره سالما منی بؤیله آه و زاره.
گورمم چو سنی قرار قالماز، گؤرجك سنی اختیار قالماز .
چوخدا منی دلفیگار قیلما ، بؤیله منی خوار و زار قیلما
هر بولبوله بیرگول‌اولدو همدم اوندان بو جهانه گلدی آدم .
ای حور لقا و ماه پیکر، یاندیرما منی فراقه یکسر!
۱۰ رحم ائیله منی یئتر وصالا، بو خسته‌نی قویما بؤیله قالا
ای غنچه دهان عنبرین موی ! وی لاله عذار آتشین خوی !
ای داش أورکلی باغری قاره گؤربؤیله با خار می یار یاره

او مهـر و محبتین ند اولدو؟ او لوطف و شفقتین نه اولدو؟
آیـا نه گناه ائیله‌دیم مـن؟ معلوم ائله بیر کـه نئیله‌دیم من؟
ای‌آفت جان وجیسم و جانیم وی راحت جـان نـاتـوانیم؟
راضی دگیلم بهشته سن سیز، غیلمان و قصور وحوره‌سن سیز؟

۱۲

بحر طویل

سنی، من، ای مه انور!
نئجه تعریف قیلیم؟
یوخدو شبیهین.
بو لطافت
بو شرافت
بوجهان أوزره پری - حوریلر اولماز
نه دئییم؟
قالمیشام عاجز!
بو وجاهت، بو ملاحتده زلیخا ندی؟
بالله که أوزون تك اولا بیلمز گول حمرا، هابئله،
یوخدوقدین تك چمن دهرده بیر سرو دل‌آرا
ونه شمشاد ونه عرعر، نه صنوبر.
هانی زولفون کیمی سونبول؟

أوزونو کیم گوله اوخشاتدی، خطا ائتدی!
غلطدیر!
هانی بو رنگده گول

بس نه دئییم،
اثیله لبی مول
عارضی‌گون، یا مه تابان
دیلیم بوخ.
دئیه بیلمم لبینه لعل بدخشان.
دیشینه گؤوهر رخشان.
هانی اول چشم خومارین کیمی بیر نرگیز شهلا ؟
نه اولور ای بوت طناز، خوش‌آواز
که،
هرگاه بو بیچاره‌ی دل خسته‌یه بیر رحم ائده‌سن،
یوخسا مگر بیلمه‌میسن کیم سنه من عاشیقم ؟
ای یار جفاکار !
دل آزار،
ستم پیشه وبی‌رحم ومروت!
نه خوشوندور که چکیم من بئله ذلت؟
سنی تاری!
داخی أل چك بو جفادان
که
گومانیم بودو :
بو وعظده گر گؤرسه منی، رحم ائلیه‌ر
[گبرو نصارا.
بئله گلدی، بئله گئتدی.
بئله باخدی، نئجه باخدی
که

گؤز آخدی
جانیمی اودلارا یاخدی.
یئری، گئت !
دنگ ائلمه !
بیر ائله گؤز
تا که
دئییم من:
بئله گلدی، بئله گئتدی.
نه بیلیم کیم دئیه جکدیر
که
بو افسانه‌دی کیم اول بئله گلدی، بئله گئتدی.
او نه مجنوندو،
نه لیلا
ونه مخفی دی، نه پیدا
ونه وامیقدی نه عذرا.
نه نباتی دی، نه حافیظ !
او مدبردی
که
تدبیر ائله‌دی
ائتدی منی عاشیق شیدا.

١٣

ملمع

ای خسرو مه رویان! گل بیرجه گولوستانه،
تا مهر رخت پرتو سالسین گول وریحانه.
آن نرگس‌جادویت، سالدی منی صحرایه،
ابروی کماندارت ائتدی منی دیوانه.
ساقی زکرم جامی، لوطف ائیله من زاره،
بردور سرت گردم بیر دؤر ائله مستانه
برخیز خرامان کن اول قامت دلجونی،
این عاشق مجنون را وئر بردولی پیمانه.
بگذر بسر لیلی، بودین و بومذهبدن،
خاك ره رندان شو، اول خادم میخانه!
دوش ازغم دل یکدم بیرداغه گذار ائتدیم
افتادر هم ناگه بیر طورفه بیابانه
قوربان سرت ساقی باخ بیر من مخموره،
بالله قم العجل دؤندو أوره‌گیم قانه
خال حبشی رنگت، ائتدی گؤزومو قاره،
آن لعل شکر پاشت، بیر رحمه گلیر یانه؟

ای بولبول غمدیده گلدی یئنه گول فصلی
برخیز بزن چه چه، گـل شور ایله افغانه.
شیرین شکرلب کی، دیشقاری‌چیخار ائودن
تـاغـلغله انـدازد بـو گنبد گـردانه!
در ریختن‌خونـم، تعجیل ائلمه چـوخـدا
ناحق کش و خونریزی،لاییقدیمی‌سولطانه؟
ای کافیر سنگین‌دل! بیر پرده گوتوأوزدن
تاطعنه زنـدحسنت، خـورشید درخشانـه.
رفتن‌زسر کویت، بیر امردی چوخ مشکل،
حاشا که جدا از شمع هرگز اولا پروانه!
از تار خم زلفت، سال بونیوما بیر رنجیر
در گوشهٔ ابرویـت سالدی منی زندانه.
آن ساغر زرین را ساقی منه وئرسن بیر
تا اینکه زنـم پائـی بو مولك سلیمانه.
مستانه بیاورمـی سرگـرم ائلـه عشامی،
یکدم بکـن احسانـی بـو جمع پریشانه.
بـرخیر نباتـی را، بیرجامیله‌قیل‌سرمست،
آنگاه تماشا کن، بومرغ خوش الحانه.

١٤

روباعيلر

۱

ساقی بحق علی اعلا ، اعلا
اول شاه جهان، ولی والا، والا
پیر جامیله سرمست ائله بو مجنونو
تا مست یازیم بو شعری ، حالا ، حالا !

۲

ساقی عطش کبابا آب ائیلر علاج،
مدقوقه یقین شراب ناب ائیلر علاج.
آئینه‌ی دل زنگ کدورت دوتسا،
قیل تجربه، کیم قند و گولاب ائیلر علاج.

۳

دیوانه کؤنول بسدی، فغان ائیلمه چوخ،
راز دلیمی خلقه عیان ائیلمه چوخ.
خاموش اوتور، فیض ازل تاپ ئوزونو
ابنای زمانی همزبان ائیلمه چوخ.

۴

تحویـل حمل چو ائتدی سولطان باهار
گول جوشه گلیب شاهید می آچدی عذار.
ساقی گؤتوروب پیاله، مطرب چنگی،
بیر جامیله ألدن آلدیلار صبر و قرار.

۵

شاهنشـه جـملـه اولیادیـر، حیـدر!
سولطان سریـر انمّـادیـر، حیدر!
مخـدوم جهان، مطاع کـل عـالم،
سر خیل جمیع انبیـا دیـر، حیدر!

۶

ای باد صبا «نهار»ه قیل بیر جـه گذر
محمود بگین حالینا قیل بیرجه نظر.
احـوالـ یئتیش، سوروشگیلن سرتـاپـا
گل أوشتیبینه، گتیر بـو مسکینه خبر.

۷

ساقـی بئله کیم آرادا دؤوران ائیلر،
چوخ عاشیق بیچاره‌نی بی‌جـان ائیلر.
بیر جـامیله گر شاد ائده بو مسکینی،
الله بـیلیر که یـاخشـی احسان ائیلر.

۸

ساقی! گؤزوم! اول شراب نابی منه وئر،
غـم دفعینه اول تیـر شهابـی منه وئر.

غم دفعی ایچون شهاب ثاقبدیر می،
آللاها باخ، اول دوای خوابی منه وئر.

۹

ساقی! گؤزوم! اول روح و روانی منه وئر
گل گردشه اول راحت جانی منه وئر.
ولداردان آیری، خوابا حسرتدی گؤزوم،
قوربانینام اول تیرو کمانی منه وئر.

۱۰

ساقی! منه بیر سوراغ کی‌دن وئر، وئر!
بیر طورفه خبر او بزم یئی‌دن وئر، وئر!
سودای جنونا سم قاتیلد ی عرق
قوربان سنه بیر پیاله می‌دن وئر، وئر!

۱۱

ساقی! منه بیر جام او می‌دن وئر، وئر!
بیر طورفه خبر او بزم کی‌دن‌وئر، وئر!
مطرب! دور آیاغا، رقص قیل مستانه
داد دلیمی نوای نی‌دن وئر، وئر!

۱۲

ساقی! منه بیر پیاله شرراب گتیر.
یاندی جیگزیم، بیر تیکه کباب گتیر!
آتشکده‌نی قویما قالا افسرده،
دور چیخ ائشیگه بیر نئچه حطاب گتیر.

۱۳

ساقی! بیزه دور باده‌ی گول رنگ گتیر
گرباده‌ی ناب اولماسا گئت چنگ گتیر
القصه گؤتور اوندان أله یا بوندان،
یا بیر صنم شوخ خوش آهنگ گتیر.

۱۴

ساقی! مزه سیز باده ایچن یاوه ایمیش
دور جامینا چئز که بیرسینیق تاوه ایمیش
بو سؤزده ایدیم که گلدی بیر سیمین ساق
چوخ‌یاخشی گؤزل حئییف‌بیر آزساده‌ایمیش

۱۵

عید اولدو، جهان خوررم و خندان اولاجاق،
هر قطره‌ی مـی شیشه ده بیرجان اولاجاق.
وه! وه! یئنه دورد نوشلر بزمینده،
ساقی بیخیلیب، پیاله غلطان اولاجاق.

۱۶

صبح اولدو، آچیلدی کؤنلوموز گوللر تك
تؤکدو أوزه یار زولفو سونبوللر تك.
یا هو کیمی بیزده باشلادیق یا هو، هو!
هم ناله چکیب چمنده بولبوللر تك.

۱۷

ای جان حزین! بو ناله‌دن بیر أل چك،
قوی تونگو یئره پیاله‌دن بیر أل چك!

سیندیر قلمی، داواتین آغزین مؤهر ائت،
بو هامی یالان مقاله دن بیر أل چك!

۱۸

ساقی گتیر، اول شرابی تؤك جامه گؤرك،
نئیلر او آجی دوا بو سرسامه گؤرك!
زاهید اونو ایچمز که اولور آدی یامان،
وئر بیر جه پیاله‌سن بو بدنامه گؤرك!

۱۹

ساقی! گتیر اول شراب انگوری گؤرك،
دور بیر أله آل اوجام فغفوری گؤرك!
مطرب! دور آتام، باشلا بیر اول شهنازی،
بیر شوقیله چال او تار و طنبوری گؤرك.

۲۰

ساقی! گتیر اول جام زرافشانی گؤرك،
سال گردشه بیر او راح ریحانی، گؤرك!
اسکندره سؤیله گئتمه‌سین ظولماتا
گؤستر اونا بیر او آب حیوانی، گؤرك،

۲۱

تا اولدو کؤنول او خالا مایل، مایل
بند ائتدی منی او زولف و کاکیل، کاکیل!
بیر بوسه‌دن ئوترو باغریمی قان ائله‌دین
سن گل بو مورادی ائیله حاصیل، حاصیل!

۲۲

ای دوست! شراب ترکینی قیلدین، قیل!
بو چنگ وروباب ترکینی قیلدین، قیل!
چون رنج و عذاب ایمیش مئیین انجامی،
بو رنج و عذاب ترکینی قیلدین، قیل!

۲۳

زاهید! بـو نامـاز ترکینی قیلدین، قیل!
بـو رسم مجـاز ترکینی قیلدین، قیل!
تحت الحنکی اوزاتما، داخی، بسدیر،
بـو عیشوه و ناز ترکینی قیلدین، قیل!

۲۴

ای یـار! وصال ترکینی قیلدین، قیل!
بو قـالو مقال تـرکینی قیلدین، قیل!
حاصیل یوخ ایمیش وصالدن غیر ملال،
بو حزن و ملال ترکینی قیلدین، قیل!

۲۵

ای خواجه! جـلال ترکینی قیلدین، قیل!
بـو مال و منال ترکینی قیلدین، قیل!
چون آخیر اولوب جلال‌بیرخواب وخیال
بو خـواب و خیال ترکینی قیلدین، قیل!

۲۶

ای شیخ! سؤال تـرکینی قیلدین، قیل!
بو کؤهنه جووال تـرکینی قیلدین، قیل!

گئتمه داخی قاپیلارا هـا ـ هو ائتمه،
بو بانگ شغال ترکینی قیلدین، قیل!

۲۷

ای مورغ! بـودانه ترکینی قیلدین، قیل!
مستانـه، بـولانه ترکینی قیلدین، قیل!
عنقا کیمـی توت قاف قناعتده مقام،
بـو خلق زمانه ترکینی قیلدین، قیل!

۲۸

بو بقعه گؤروم همیشه آبـاد اولسون
بونیاد قیلان کیشی بونو شاد اولسون!
بی‌شبهه، یقین که قصر شیریندیر بـو،
معماری بونون گرك که فرهاد اولسون!

۲۹

ساقی! بو گئجه بزمی گولوستان ائتدین
بیر دؤورائله‌دین که دؤوری حئیران ائتدین.
الله ستی حفظ ائلـه‌سین بـدگؤزدن
دائیم که منیم دردیمه درمان ائتدین!

۳۰

هر نخل آچیب شکوفـه پربار اولـدو
بولبول گـول ایچون چمنده سیار اولدو.
ساقـی گتیر اول باده‌ی حمرانـی گؤرك
اسباب نشاط یـاخشی پـر کار اولدو.

۳۱

هنگام باهارو فصل گولزار اولدو ،
رندان خراباتا بو گون جار اولدو .
میخانه قاپی‌سین آچدیلار، ای ساقی !
گل باده ایچك که باختیمیز یار اولدو .

۳۲

ساقی ایشیمیز ناله و افغان اولدو،
زولفون کیمی حالیمیز پریشان اولدو .
قویدون یثره جامی، بیزدن أوز دؤندردین
بیر بوسه دئدیك وثر بیزه سن، قان اولدو.

۳۳

ساقی یثنه ایام گولوستان اولدو
گول تخته چیخیب چمنده سولطان اولدو
هر رینداوگدا دئییر منم شاه جهان
هر قوبیره بیر بولبول خوشخوان اولدو

۳۴

اسرار دلیم خلقه نمایان اولدو ،
هر دلبره ایسته دیم باخام، قان اولدو .
بو دهر دنی‌ده بس که محنت چکدیم ،
قددیم بوکولوب مثال چوگان اولدو.

۳۵

تا مورغ دل، آشفته‌ی اول مو اولدو،
قومری کیمی کارو باری کوکو اولدو.

بس که گئجه گوندوزدئدی: هی! هی! هو! هو!
یاهو کیمی مجموع بدنی «هو» اولدو!

۳۶

میخانه‌لری همیشه، آباد ایسته
سن اهلین اونون سروتك آزاد ایسته!
مسجدلره گئتمه، واعیظین ترکین قیل،
نه رجعته وئر قولاق، نه میعاد ایسته.

۳۷

ای باد صبا! گوذار قیل تبریزه،
عالمده قالیب اومیدیمیز بیر سیزه.
اول سرو قدین کویونا دوشسه گوذرین،
بو نامه‌نی وئر او زولف عنبر بیزه.

۳۸

ای باد صبا! دۀ خسرو پرویزه
شیرین سؤله‌دی که: بیرجه گلسین بیزه!
گر گلمه سه، حق بیلیردی شاهنشاهه
نقصان گتیرر نعل زر شبدیزه.

۳۹

ساقی! دور آل آت او باده‌ی گول رنگه
بیر جام یئتیر بو مورغ خوش آهنگه.
تا طرف گولوستانه آچیم بیر پروبال،
بو کونج قفس منی گتیردی تنگه.

۴۰

ساقی ! بوقدەر خیالدان حاصیل نه ؟
بو رنج غم و ملالدان حاصیل نه ؟
دور، باده گتیر گردشه، بیرجام یثریت ،
بو بیهده قیل و قالدان حاصیل نه !

۴۱

ساقی! بو نباتی نیه دنگ اولدو یثنه ،
نئتدین اونا بؤیله شیر جنك اولدو یثنیه
بو بادەنی‌وئر که [پرر] طاووس کیمی
بو قطرەی دل هزار رنگ اولدو یثنه .

۴۲

صد شوکر که قلبیمیز صفا تاپدی یثنه ،
ساقی ألی جام بی‌ریا تاپدی یثنه
بیر خسته که مرگدی اونون درمانی،
بیر جامیله گؤر نئجه شفا تاپدی یثنه .

۴۳

میخانه ده می عجب باها تاپدی یثنه ،
هر ریند گدا بوگون نوا تاپدی یثنه.
آئینه‌ی دل که زنگ غم توتموش ایدی ،
بیر جا میله گؤر نئجه صفا تاپدی یثنه .

۴۴

ایام باهار و فصل گول گلدی یثنه ،
هر لاله ألینده جام مول گلدی یثنه !

لاتقعد خذ کاساً و ساقی قم قم
ما قال قرابه وقت گول گلدی، یثنه .

۴۵

صدشوکرکه قیش گئتدی، باهاراولدو یثنه،
صحرا أوزو جمله لالهزار اولدو، یثنه .
وئر باده ایچك، جوش قیلاق، ای ساقی !
بولبول نه دئییرکه عشقه جار اولدو یثنه .

۴۶

ساقی ! قدحی از آن می دیرینه
بیر جامده وئر بو کافیر بی‌دینه !
فوت ائیلمه عیش و عشرتی، فصل باهار
بیر غولغوله سال بو گنبد رنگینه .

۴۷

ائتدین بو گئجه عجب ثواب، ای ساقی !
وئردین یثنه ریندانه شراب، ای ساقی !
وئر باده که آخیرت گونو ائیلمه سین
الله سنی اهل عذاب ، ای ساقی !

۴۸

صبح اولدو، گتیر شراب ناب، ای ساقی!
ائتدی منی غم، یاخشی کباب، ای ساقی!
مستانه گؤتور جام جمی ، وئر باده ،
سازاولموش‌عجب چنگ‌ورورباب،ای‌ساقی!

۴۹

وئر باده که اولدو نوباهار، ای ساقی!
بیرگؤر نه چکیب بولوت قطار، ای ساقی!
پیمانه‌نی قور، پیاله نـی قویما یئره ،
ئولدوردو منی رنج خومار، ای ساقی!

۵۰

گلدی یئنه فصل نو باهار ، ای ساقی !
بس هاردا قالیب او گولعذار، ای ساقی ؟
میخانـه یه گئت ، گتیر اونـو مستانـه
وئرمـه منه بونجا انتظار، ای ساقـی !

۵۱

دنگ ائتدی منی ناله‌ی چنگ، ای ساقی!
دور جامی یئریت، قیلما درنگ، ای ساقی!
بـد مستلیك ائتمه ، قویما جامـی ألدن،
ائت دؤورو تمام، لنگ ـ لنگ، ای ساقی!

۵۲

حالیم یئنه چوخ اولدو یامان، ای ساقـی !
قوربانین اولوم، بسدیر، آمان، ای ساقی !
کؤنلوم ائوینی لشکر غـم ائتدی خراب،
وئر باده کـه باغریم اولدوقان، ای ساقی!

۵۳

ساقـی! نه ایمیش بو غم دونیای دنـی ؟
دور بـاده گتیر، مست ائله بـو برهمنی.

فوت ائیلمه فورصتی، گؤتور جام، گؤرك!
هـر حـادثـه دن ساخـلاسین الله سنی!

۵۴

مـن روز ازلـده سئومیشم بیر شاهـی
الله دئیـر اونـا علـی اللهـی.
هر کیم اونا الله دئسه کـافیر دیـر
شکّاکدیر اول، نباتی تـك، واللهی!

۵۵

ایام باهار گلدی، ساقـی، مـی! مـی!
دور،جامی یئریت، آچیلدی‌گوللر، هی؛هی!
رحمت قاپیسی آچیلدی ریندان أوزونـه
شوکرانه وئرین که چیخدی‌گئتدی‌دی!دی!

۵۶

ساقی! گتیر اول شراب مشکین بـویـی
تؤکك ساغـره تـا معطر ائتسین کـویی!
مقصود و موراد جـام می‌دن بـودی کیم
سرمست اولاق، چککك مگـر بیـر هویی.

۵۷

ساقی گتیر اول شراب بـی تشویشی،
اول نشئه ایلـه مگر قـاواق بو قیشی.
وئر فاش، بـو اردبیلدیـر، خام اولمـا،
خوش شهر دیر ئوز وکیلیدیر هرکیشی

۱۵

دوبئیتلر

۱

دور گل، ای عشق ! کؤنول مولکونو بر باد قیلاق ،
عقلی یغمایا وئرك ، شهر نو آباد قیلاق .
گلگیلن سؤز بیر ائدك ، غیری آرادان گؤتورك
جانی جانانه وئرك ، دهر ده بیر آد قیلاق .

۲

ساقیا ! گردشه سال باده‌ی حمرانی گؤرك
دردمندیك بیزه وئر بیر تیکه درمانی گؤرك.
ایسترم منده هوا أوزره کرْیم دونیانی
دور گتیر خاتم یاقوت سلیمانی گؤرك .

۳

یاخشی سالدین بو نباتینی نظردن یا علی
اینجیدین ، بیلدیم یقین بو چشم تردن، یاعلی !
عهد وپیمان ائیله‌دیم گؤرجك سنی خندان اولوم
گل دولانیم باشینا بیر یول بو وردن ، یا علی

۴

سالمیسان سن بـو نباتینی نظردن یـا علـی
کیم یئیر دائیم غـدا خون جیگردن، یـا علی!
فیکر و ذکریم یوخ سنین اسم عظیمیندن سیوای
دوشسه بیر یول‌گر خبر باد صبادان، یـا علی!

۵

سن حراست قیل نباتینی نظردن ، یا علی!
حفظ ائیله دائیم اونو بد نظردن ، یا علی!
شرت عدوان‌ائدیب حالین اونون چوخ چوخ تباه
التیفاتین کسمه اول بی پا و سردن یا علی!

۶

لال ائتدی یئنه بیر گول، بو بولبول ششیدانـی
کوسدوردو یئنه مندن یوز غـونچه‌ی خندانـی
بیر تورش ایکی شیرین، چوخ یاخشی مفرح‌دیر
بو، خودکه مساویدیر موللا، بیری بس هانی؟

١٦

تک بئیتلر

۱

آتش کناری، کورسو قیچی، دلبرین اُوزو،
تانری بیلیر کـه قیش گؤنونون لاله‌زاریدیر.

۲

ائلـه آددیـم گـؤتور آتـا بیله‌سن،
ائلـه لـوقما گـؤتـور اوتـا بیله‌سن.

۳

گؤردون جفایا راغیب، باری کس التیفاتین
تـا اولماسا محبت، خـوش گلمز اختلاطین

۴

سزادیر گر شیکایت ائیله‌ییم بو چرخ کجروودان
چیخارتدی کوی دلبردن منی، زنجیره توش ائتدی.

۵

بو چؤل اولموشدا منیم باشیما چوخ ایش گلدی،
یئتمه‌میش یایا، خبر گتدیله کیم قیش گـلدی!

۱۷

ایضاحلار

۱. قصیده‌لر

بوتون بیتلرینین سون مصراعی‌بیرینجی بیتین هر ایکی‌مصراعی ایله قافیه‌لی اولان شعره‌قصیده‌دئییلیر. قصیده اون بئش بیتدن چوخ‌اولار. ادبیات تاریخیمزده قصیده‌لریمیزین موضوعو رنگارنگ اولموشدور. بابالاریمیز شعرین قصیده فورماسینی عرب ادبیاتیندان آلمیشلار وتاریخ بویونجا هم فارس دیلینده وهم تورکجه میزده طنطنه‌لی قصیده‌لر قوشموشلار.

قصیده؛ حمدیه، نعت، منقبت،فلسفه، عرفان، اجتماعی وسیاسی موضوعلاردا یازیلار. اولو بابامیز خاقانی (ئولوم. ۵۹۵ ه.) فارس ادبیاتی‌نین آن‌آدلیم قصیده یازانی‌کیمی تانینیر. تورکجه‌میزده بیرچوخ شاعیر،اوجمله‌دن اونونجو عصرین نابغه‌سی ملا محمد بن‌سلمیان فضولی (دوغوم ۶. ۹) قصیده یازمیشلار. سید ابوالقاسیم نباتی‌نین تورکجه‌میزه قازاندیردیغی ۲۲ قصیده‌سی آلیمیزده‌دیر. اونون دئمك اولارکه بوتون قصیده‌لری‌عورفانی ماهیت داشییر. ائله بوناگؤره ده آلیمیزده اولان الیازمالار وچاپلار، بیرچوخ قصیده‌لرینی غزل آدلاندیرمیش، دیوانیندا غزل قیسمینده یئر وئرمیشلر. لاکین بیز، قصیده و غزلین فنی و علمی تعریفلرینه‌اساسلاناراق، بیرینجی دفعه‌اولاراق،سیدابوالقاسیم نباتی‌نین قصیده‌لرین بو قارمایشیقلیقدان قورتارديق.

۱/۱/۱ – /م./و/د./: بیجه. بیرجه سؤزونون قارداغ ولایتی شیوه سیدیر.
حمراء: ع. احمر سؤزونون مؤنث فورماسی. قیرمیزی. قیزیل رنگ.
گول حمراء: قیزیل گول.

۱-۱/۲ ـ /م./و/د./: گول رنگه.
ـ عارض: ع. أوز، صورت، یاناق.

۱-۱/۳ بومضمون، ایرانین تورکجه و فارسجا ادبیاتیندا چوخ ایشلنمیشدیر. تورکلرین قورخماز و شجاعتلی اولدوقلاری و بیر چوخ ظلم وکوفر بوساطینی یغما ائتدیکلری و شاهلاردان تاج آلدیقلاری ایچون، ایران ادبیاتیندا «یغماگر» و «خونریز» دئیه وصیفلندیریلمیشلر. لاکین‌دوشمنلر یمیزدن سیوای، شاعیرلر هر زامان بوصیفتلری مثبت آنلامدا ایشلتمیشلر. تورك سیتالیق ائدن «حافظ شیرازی» أن باشدا گئدن بو شاعیرلردندیر.

۱-۱/۶ ـ طور: ع. داغ دئمکدیر. همده سینا جزیره‌سینده یئرلشن حضرت موسانین موناجات ائتدیگی بیر داغ آدیدیر.
ـ شجرطور: طور آغاجی دئمکدیر. طوردا یئرلشن‌آغاج ایله الله تعالی‌حضرت موسی ایله دانیشمیشدیر.
بوسؤزلر حضرت موسی(ع) کلیم اللاها عائددیر. حضرت موسی(ع) اولوالعزم پیغمبرلردندیر. اونسون ۱۳۶ دفعه آدی قرآندا چکیلمیشدیر. فرعون امر ائدیر دونیایا گلن هر بیر ائرکك اوشاغی ئولدورسونلر، موسی‌نین آناسی اونو بیرصاندیقدا نیل چاییندا ئوتورور، فرعونون‌آروادی‌آسیه، صاندیغی سودان توتور، موسی اورادا ئوز آناسینین أمجگین امیر. بؤیودوکدن سونرا شعیبین قیزین آلیر و اون ایل اونا چوبانلیق ائدیر. اون ایل سونرا ئوزقادینی صفورا، ایله مصره گئدنده، «طور سینا» دا سویوق هاوادا یولو آزیرلار، موسی اود دالیجا گئدنده، قارانلیق گئجه‌ده اورادا بیر آغاجدان یاییلان ایشیق گؤرور. نورلو آغاجدان آتش‌ساچا ـ ساچا، آغاج‌دیل‌آچیب‌دانیشیر(← قصص سوره‌سی آیه‌لر ۸ ـ ۳۱).
جناب شهاب‌الدین دئییر:

طور سینای شك و حیرتده، من صغیر، بیر کلیم بدبختم.

۱-۱/۷ ـگزگز: /ح./ دا دئییلدیگینه گؤره،نباتی‌نین سئودیگی بیرقیزین آدی‌اولموشدور. مرحوم ابوالفضل حسینی بو حاقدا بئله یازیر: «گزگز» آدی، ایندیه‌دك نشر اولونان‌کیتاپلارین هئچ بیرینده دوزگون یازیلمامیش و معناسی معینلشدیریلمه‌دن عیبه‌جر تحریفلره اوغرامیشدیر. اونسو بعضاً «کورگؤز»، بعضاً «گیرلر»، بعضاً «گؤز ـ گؤز» وس. شکیللرده کؤچوروب، چاپ ائتمیشلر. مثلا پروفسور فؤاد قاسیم‌زاده‌نین چاپ ائتدیگی کتابدا «گزگز» سوزو «گیزلر» گئتمیشدیر.

«گزگز» کلمه‌سی شاعیرین معلوم اثرلریندن «آی پری» ردیفلی تجنیسینده و باشقا شعرلرینده دفعه‌لرله قلمه آلینمیشدیر...

قور خورام اینجیه مجنون، کوسه مندن، یوخسا،

دئیرم گزگزه همتا اولا لیلا نچیدیر

یا خود:

گزگزم قان ایچیجی دوختر ترسایم‌من.

نهایت نباتی بو آدی، غزللریندن بیرینده ردیف حالیندا ایشلتمیشدیر. همین غزلده شاعیر گزگزی بیر سیرا افسانه‌وی گؤزل صورتلری ایله مقایسه ائدیرو اونلارلا برابر توتور:

گئتدی شیرین و زلیخا، أله گلمز لیلا،

ایندی بو عصرده کیم، آفت دوران، گزگز!

(/ح/، ص ۱۰)

– حود: ع. قارا گؤزل گؤزلری اولان قادین. ج. احور. بیزیم تورکوموزده «حوری» سؤزو چوخ گؤزل قادین و جنت قادینی ایچون ایشلنیر. ج. حوریلر.

– حود(ه): ع. قاراسی و آغی کامیل و أن گؤزل گؤزلو اولان. ایری گؤزلر. گؤزونون آغی قاراسیندان چوخ اولان. چوخ گؤزل قارا گؤز قادین.

۱–۱/۸ –عنبرسارا: آری وخالیص عنبر. عنبر سؤزو عربجه‌دیر. عنبر آدلی بالیغین قارنیندا یئیشان گؤزل قوخولو ماده دیر. عنبر بالیغی‌نین بؤیوك باشی و ایتی‌دیشلری اولار، اوزونلوغو اون متره‌چاتار.

سارا سؤزو ایسه صیفتدیر. سئچگین و خالیص آنلامیندادیر. فارسجادان زرسارا (= سئچگین قیزیل)، مشك سارا وعنبر ساراترکیبلری دیلیمیزه داخیل اولموشدور.

روخلارین رنگ محبت بنلرین سئودا ساتار

خط مشکی نین لبینده عنبر سارا ساتار

خیالی.

۱–۱/۱۵ – صهبا: ع. اصهب سؤزونون مؤنث شکلی، آغ–قیرمیزی. أوزومدن دوزلن آچیق قیزیل ایچگی.

– مینا: تورکجه‌دن پهلوی دیلینه، سونرادا فارسجایا داخیل اولموش سؤزدور قیزیل و گوموشله بزه‌نن شوشه دئمکدیر.

۱–۱/۱۲ – آدینه: اسکی تورکجه میزدن پهلوی دیلینه، سونرا فارسجایا گیرن سؤزدور

زینت‌وسوس معناسینا گلن بو سؤزهفته‌نین‌سون‌گونو «جمعه» ایچون ایشلنمیشدیر

۱/۱۳/۱ ــ قارا داغلیام: نباتی«قاراداغلی» سؤزون، بوتون خـلاقینینده ایهاملا ایکی آنلامدا ایشله‌دیر: ۱). أورگینده قارا داغی اولان لاله کیمی أورگی صاف بیر الاهی عشق‌اودیله‌یانیمش آدام، ۲).قاراداغ(= آرازبار) ولایتی اهلی.ایکینجی معنادا هرزامان‌قاراداغ اهالی‌سینین صاف،تمیز قلبلی‌وساده انسانلار اولمالارینا، نباتی تأکید ائدر. همین قصیده‌نین ۳۳ــ نجو بیتنیه باخ.

ــ آنلاماراام سؤزو/م./و/د./دا آنلمیم (= آنلامانام) شکلینده گئتمیشدیر.

۱/۱/۱۵ ــ /م./: ماعرفناك که دئییللر. . .،/د./و/ا./: . . . که دئرلر،/ح./: . . . که دئییرلر.

ــ ماعرفناك حق معرفتك: سنی لایقینجه تانیانمادیق.

۱/۱/۱۸ خضر. الاهی انبیاءدان بیریدیر. تورکـو ادبیاتیمیزدا اسکندر ذوالقدر ایله چاغداش ساییلمیشدی. فـارس ادبیاتیندا بعضاً ابـراهیم و بعضاً ده موسی ایله معاصر بیلمیشلر. حضرت خضر اسکندر زامانی ظلماتا گئتمیش و اوردا «آب حیات» آدی سودان ایچمیشدیر، «خضر سویـو» و «حیوان سویو» دا آدلانان «آب حیات» اوندان ایچنه ابدی عؤمور باغیشلار. بو بیتده «وئرن» صیغه‌سی‌نین موصوفو «شاها» سؤزودور . بوسؤزدن مقصدایسه حضرت علی‌بن‌ابیطالب (ع) دیر.

قید ائتمك لازمدیر که قرآن مجیددهمبارك کهف سوره‌سینده، ۶۰ــنجی آیه‌دن ۸۳ــ نجو آیه‌یه‌دك،خضر حضرت موسی‌نین‌معلم‌وقوجاسی کیمی توصیف اولونمو- شدور. بورادا رمزلی ایشلری ذکراولونور. مثلا خضردلیلی اولمادان بیرگمینی دلیر،بیربنده‌نی‌ئولدورور، یئرسیز بیربینانی تعمیرائدیر وموسی (ع) دؤزومسوز بو ایشلرین رمز ویا تأویلین سوروشور. بو مبارك آیه‌لرده بوأوچ ایشین سببی ذکر اولور. (←اسلام آنسیکلوپدیسی، خضرماده‌سی).

خضر سؤزو عربجه خضره (یاشیللیق) دن گلمیشدیر. چون که حضرت خضر هارادا اوتورووردو، اورا یاشیللیق چئوریلیردی(←لسان العرب، خضرماده‌سی/ کشف الاسرار، ج۵، ص۷۱۲).

خضر صوفیلر و اهل حـق درویشلری آراسیندا «دلیل» أولـگوسو اولاراق ایشله‌دیلیر حافظ دئییر:

قطع این مرحله بی‌همرهی خضرمکن،
ظلمات است بترس از خطر گمراهی.

بوخاریدا قید ائتدیگیمیز کیمی،خضر، اسکندر زامانیندا یاشامیشدیر.اسلامی ادبیاتدا، بوایکی آد بیرلیکده ایشلنیر. نباتی فارسجا دیوانیندا دئییر:

شکر خدا بازدل دامن دلبر گرفت
یافت زنو عمر خضر، ملك سکندر گرفت
(دیوان نباتی. ص ۱۵)

بو مصراع‌دا «عزت مولا» داندیر:

خضری تا پساق ره ظلمتده، کولاهین قاپاریق!

بشریت تاریخی‌نین فخری‌ملامحمد فضولی‌ده بیرچوخ یئرده «خضر»سؤزون شعرلرینده ایشلتمیشدیر:

یازابیلمز لبلریـن وصفین تمام عؤمـرده
آب‌حیوان وئرسه‌خضره کیلك ظولمتدن دوات!
ـ دیوان، ص ۳۵

هرکیمین عالمده‌مقدارینجادیر طبعینده مثیل
من‌لب جانانیمی، خضر آب‌حیوانی‌سئورا!
ـ همان، ص ۴۹.

جان وئریر لعلین تمناسینا مین آب حیات
فیضینه لب تشنه یوزخضرومسیحادیرسنین!
ـ همان، ص ۸۸.

ای‌فضولی‌خاك‌کوی‌یارا یئتدیم،هانی‌خضر؟
کیم وئریب‌کامین،اولاآب حیاتا رهنما؟
ـ همان، ص ۱۳۶.

دئدیم: ای خضرا بنزر یارلعلی‌آب حیوانا
بو تعظیم‌ایله‌تورپاقدان‌گؤتوردوم‌آب‌حیوانی!
ـ همان، ص ۱۵۵

۱۱/۱۹ـ ـ برهمن : ه. برهمائی دینی‌نین‌کاهینی. برهمنلر دونیا مالینا قیمت وئرمز، ویرانه‌لرده یاشایارمیش و دینی مراسیمی اجرا ائدرمیشلر.
بـو سؤز عربجه‌یه‌ده گیرمیشدیـر.عربجه‌ده جمعی براهمه دیر. تورکوموزده برهمن تلفظ اولور. همین تلفظ فارسجایادا گیرمیشدیر. مثلا خاقانی ده اولدو غوکیمی:

بر قله‌های کـوه ریـاضت کشیده‌انـد
ـــ اربـات تهمت‌اند، ولی بـرهمن نیند
(دیوان خاقانی، عبدالرسولی چاپی، ص ۱۷۵)

۱-۱/۲۱ ـ قیصر: قایماق (= یئردگیشدیرمك) وسارماق (= محاصره‌ائتمك) مصدرلر ـ بندن آلینان قایسار سؤزونون عربجه تلفظودور. فارسجادادا بئله یازیلیر. پهلوی دیلینده kesar شکلی آلمیشدیـر. روم امپراطورلاری‌نین لقبی‌دیر. عربجه‌ده جمعی: قیاصره.

ـ دولدول: مصر و اسکندریه امیری مقوقس حضرت پیغمبر (ص) ایچون بیر قاطر هدیه‌ائتمیشدیر. همین قاطیرین آدی‌دولدولدور. بو قاطیرا حضرت‌علی(ع) میندیگی ایچون اوحضرتی «شاه دولدول سوار» آدلاندیرمیشلار. بو بیتده نباتی حضرت علی‌نین قاطیرین عجم شاهی دارا دان فضیلتلی سایبر.

ـ دارا: ادبیاتیمیزدا گئدن دارا سؤزونـدن مقصد، اسکندر ذوالقرنین أیله ئولدورولن (۳۳۰ م.ق) فاسید و ظالیم هخامنشی شاهی أوچونجو داریوشدور. اونون ترجمه‌ی حالین نظامی نظمه چکمیشدیر (←زندگی و اندیشهٔ نظامی، ص ۱۰۳ ـ ۱۲۸).

۱-۱/۲۲ ـ /ح./: طوطی نطقین . . .، /د./و/م./: . . . اسم عظیمین، بیز /ا./دا اولدو غوکیمی نقل ائتدیك.

۱-۱/۲۵ ـ وامیق وعذرا: عرب ادبیاتیندان تورکوموزه و فارس دیلینه گیرمیش‌ایکی سئوگیلی آدیدیر. تورکوموزده بیر چوخ شاعیرلر بوایکی سئوگیلی‌نین عشق ماجراسین‌نظمه چکمیشلر. اونلارین آراسیندان‌صفویه‌دؤوروشاعیری «مسیحی»نی آد آپارماق اولار.

فضولی دئییر

وامیق وفرهاد تك روسوایا قیلمام نیسبتین
بیرفقیرم، سانمانیز اول خودنمالاردان منی!
ـ دیوان، ص ۱۴۴.

دئرلرکه‌وار وامیق ومجنون، عجب دگیل،
داغیلمیش اولا آتش آهـیم شراره‌سی.
ـ دیوان، ص ۱۵۴.

مجنون اودا یانـدی شعله‌ی آه‌ایله پاك،
وامیق سویا باتدی، اشکدن اولدو هلاك؟
فرهـاد هـوسله یئله وئـردی عؤمرون،
خاك اولدولار اونلار،منم‌ایندی اول خاك!
ـ دیوان، ص ۲۰۷.

ـ ملاداداش: نباتی‌نین قارداشی دیر. ← ۱/۲۸.

ـ کیمخا: یومشاق اولمایان اوجوزلو پارچا.

۱ـ۱/۲۰ ـ /م./و/د./: رنگه‌جك . . .

نباتی‌نین قارداشی بزاز ایمیش . دئییلنلره گؤره بو سؤزلر اونون بـاره سینده‌دیر. نباتی اونا دئییر که کیلکه تویوق (= توکلری‌ترسینه‌بیتن تویوق) کیمی پیرسیما، یعنی پیر ـ پیزلانما، ئوزونـو چکمه، گؤزلرینی یاخشی آچ، مختلف رنگلرله جماعتی آلداتما.

(/ح./،ص ۳۰۶)

۱ـ۱/۳۳ ـ قاراداغلی: ←۱/۱۳ .

۱ـ۱/۳۶ ـ رف‌رف: داللاری سالخیم ـ سالخیم آغاج وهمده اینجه ویومشاق قوماش معنا سیندادیر. مجازی معنادا معراج گئجه سینده حضرت پیغمبر (ص)ین مرکبی.

ـ قاب قوسین: ایکی یای اندازه‌سی. النجم سوره‌سی‌نین ۹ـنجو آیه‌سیندن آلینمیشدیر: فکان قاب قوسین اوادنی. یعنی: ایکی‌یای کیمی و یا اوندان داها یاخین ایدی.

ـ لیله‌ی اسرا: حضرت پیغمبر (ص)ین گؤیلره معراج ائتدیگی گئجه.

۱ـ۱/۳۷ ـ بیستون،شیرین:

بیستون سؤزونون قدیم‌کؤکو بغستون Bagestan اولموشدور. بغ/بیگ سؤزو تورکجه‌دن گلمه‌دیر. معناسی‌وارلی و گوجلـو دئمکدیر. بغداد و آذربای سؤزلرینده‌ده قالمیشدیر. ایندی‌تورکوموزده بیگ Bay، آقـامعناسیندا ایشلنیر. بیستون داغی ایرانین‌غربی حیصه‌سی، صحنه یانیندادیر. اورادا شیرینین عاشیقی فرهاد داغ یارارمیش. خسرو پرویز شیرینین یـالاندان ئـولوم خبرین فرهادا یئتیرنده، فرهاد ئولور. نظامی دئییر:

چو افتاداین سخن درگوش فرهاد،
زطاق کـوه چون کـوهی درافتاد
(خسرو و شیرین، ص ۲۸۲).

شیرین: فرهادین سئوگیلیسی ایدی. فاسیدو ظالیم ساسانی شاهی خسرو پرویز اونو اوغورلاییر، ثوز قصرینه آپاریر. خسرو پرویز (۵۹۰ — ۶۲۸ م.) بدمذهب آدلانان هورموزون یئرینده اوتورموشدو، سونرا ایسه اوغلو شیرویه أیله ثولدورولدو. خسرو پرویز ثوز آناسی و باجیسی ایله ائولندیگی ایچون، کوفر ائدینمیشدیر. بو فاسید شاه بیر نئچه دفعه تورك آخینلاریله أوز بـه أوز دورموشدور. تورکلردن چوخ باسغین گؤرن خسرو اپرویزی (باسغین گؤرمین) تورکلر خسرو پرویز (باسغین گؤرن) آدلاندیرمیشلار. حضرت رسول اکرم(ص) مکتوبون جیرانـدا بوشاه اولموشدور.

نباتی دفعه‌لر شیرین و فرهادی یاد ائدیر. شیرینین عشق مـاجراسینی نظامی ۵۷۶ هـ. ایلینده نظمه‌چکمیشدیر(←زندگی واندیشهٔ نظامی، ص۴۷ و ادامه‌سی) فضولی‌ده بیر چوخ یئرده بیستون، شیرین و فرهاد سؤزلرین ایشلتمیشدیر:

لب شیرینلرین ذوقیله فرهادی منم عصرین
یانیماجمع اولان‌سنگ‌ملامت بیستونومدور.
ـ دیوان، ص ۵۵

قورو تموش‌غالباشوق‌اودوفرهادین گؤزویاشین
که گرآخسایدی، لعل ائیلردی بی‌شك بیستون‌داغین
ـ همان. ص ۱۲۴

تا سرشك دیده‌ی فرهـادی گؤردو لاله گون
چشمه‌لر سویونو گؤزدن سالدی کوه بیستون
ـ همان، ص ۱۲۶

سلمی: عرب ادبیاتیندا بیر ادبیات معشوقه‌سی ایدی. بو سؤز عرفانی ادبیاتیمیزدا دفعه‌لر ایشلنیلیبدیر.

۱۱/۳۹ـ ـ طود←۶/۱ـ۱۰.

۱ـ۱/۳۰ ـ /ح./: اولانی [؟].

۱ـ۱/۴۵ ـ بچه‌ی عنقا: عنقا بالاسی. عنقاء سؤزو عربجه‌دیر. «اعنق» سؤزونـون مؤنث شکلیدیر، لغت‌کیتابلارینـدا «اوزون بویون قادین» معناسی وئریلن بو سؤزعرفانی ادبیاتیمیزدا کیمسه‌نین اونا أللی چاتمایان یوخاریلاردا مسکن سالان اساطیری قوشدور. اوندان مقصد کامیل انساندیر. نباتی بوتون دیوانیندا «عنقا» و«بچه‌ی عنقا»سؤزلرین‌ایشلتدیگی زامان «حافظ شیرازی» نی‌یادا سالیر. ۱/۴۵و۱/۴۶ موقوف المعانی بیتلردیر. بورادا حافظین آشاغیداکی بیتلرینه اشاره واردیر:

برو این دام بر مرغی دگر نه کـه عنقارا بلند است آشیانه

*

عنقاشکار کس نشود، دام باز گیر کانجا همیشه دام به‌دست است بادرا

هرحالدا، نباتی نین «عنقا» دان منظورو عرفانی معشوقدور. «بچه‌ی عنقا» ایسه‌ده او معشوقا باغلی عرفانی بیر ذاتدیر. اهل حق بو مضمونا تورکوموزده «دون» Don دئیرلر. دون، جیسم و جسد معناسیندادیر. تناسخیه فرقه‌لریـن اعتقادینا گؤره، هروارلیغین روحو، مین بیردفعه، قیامته‌دك مختلیف دونلاردا دولاناجاقدیر. نباتی‌ده بو اینانجا اساسلاناراق، بیر چوخ یئرده ثوزونو خواجه حافیظین دونو اولدوغونو تأکید ائتمیشدیر.

۱-۱/۴۵ – /د./و/م./ . . . ایام، آمانا

۱-۱/۴۶ – دئجه‌گلمك: درده دگمك، فایدالی اولماق.

۱-۱/۴۷ – /د./و/م./ . . . خراسانا باخا

۱-۱/۴۹ – نخل ایمن، آتش سینا: ← ۱/۶

۱-۱/۵۳ – /د./و/م./ . . . . بیجنی‌هاولا

۱-۱/۵۴ – /د./و/م./ . . . ایستمنمنم

– /ح./ ساغ سوزونو ساقی ضبط ائتمیشدیر [؟]

۱-۱/۵۶ – غبرا: اغبر سؤزونون مؤنثی. تورکوموزده ائله اغبر معناسیندا ایشلنیر، گـول رنگی، بوز.

– ائله‌سن: قاراداغ ولایتی شیوه‌سینده سانکی و گویا معادلیدیر. /ح./ اونـو «دئیه‌سن» شکلینه چئویرمیشدیر.

۱-۱/۵۸ /د./و/م./ . . . نئجه برنا، برنا.

۱-۱/۶۰ بو بیتدن ۸۰ – نجی بیته دك تعریفلر نباتی نین هرزامان گیزلین سؤیله‌دیگی و «صدر آفاق» آدلاندیردیغی عصرینده یاشادیغی مرشد و روحانی الاهی پیرینه عائددیر. اونون آدی حله‌لیك بیزه معلوم اولمادی. لاکین نباتی اینانجینا گؤره کیمین دونو اولدوغو ائله همین بیتدن‌ده آنلاشیلیر.

۱-۱/۶۲ /ح./ «ذوقامتی» یانیلش اولاراق «ووزقامت» [؟] اوخوموشدو.

۱-۱/۶۳ /ح./ «جلیل‌النهمه» [؟] اوخوموشدور.

– طغرل: «مخلوق» معناسیندا دوغولماق (= طوغولماق) مصدریندن گلن مفعولی صیفتدیر، بؤیوك امپراطورلوق تشکیل وئرن، خصوصیله ایران وتورکیه تاریخینده عظمتلی عصرلر یـارادان سلجوقیه سلسله‌سی نین باشچیسی دیر. تقوا

و فضیلتله مشهور غیرتلی بیر مسلمان اولموشدور . ایـران ادبیاتیندا باباطاهر ایله گؤروشو مشهوردور.

ـ کسرا : خسرو سؤزونون عربجه فورماسیدیر. انـوشیروان ظالیم (۵۳۱ ـ ۵۷۹ م.) لقبیدیر. او بیرتیجی وفاسید بیر عجم شاهـی اولموشدور. تورکلر ایله وورشموش وبیرنئچه دفعه باسغین گؤرن بوفاسید شاهانشاه ادبیات تاریخیمیزده باشدان باشا نفرتله یاد ائدیلمشدیر.

۱ـ۱/۶۶ ـ شاه محمود غزا، سلطان محمودغزنوی، کافیرلر ایله چوخ ساواش آپاردیغی و کافیرلری دارماداغین ائتدیگی و ایران ایلههندستانی، فاسید سامانی شاهلاری ألیندن قورتاردیغی ایچون ادبیاتیمیزدا غازی(= دین یولوندا ساواشان) لقبی آلمیشدیر.

۱ـ۱/۶۷ /ح./ : قیصر نجم سپه، هم هوی و هوهو، هاها !

۱/۶۸ ـ خان چوبانی نباتی بولقبی سئچمکده، ئوزونو حضرت موسی(ع) وکلامینی اونون کلامینا و حیاتینی اونون حیاتینا بنزهدیر.

۱ـ۱/۷۰ ـ /ح./ : صل و وا، وا، وا، وا ا

۱ـ۱/۷۱ ـ «دگی» فورماسی، «دگیل» سؤزونون قیسسالدیلمیشیدیر.

۱ـ۱/۷۲ ـ /ح./ بیرینجی مصراعی بو حالا سالمیشدیر: ای اوکس کیم سنی هرکیمسنه برحق بیلیر.

۱ـ۱/۷۷ ـ /ح./ تصرف ائدرك : صاحبالامر ئوزدور یادا اونون وزیری [!]

ـ /ح./ : هره بیرآد دئیرلر، من سنه لالا، لالا!

۱ـ۱/۸۲ ـ /ح./ : . . . سمك خیز...

قویدو صحرایا أوزون چاتلادی...

۱ـ۲/۶ عروة الوثقی : عروه، کـوزهنین دستهسیدئمکدیر. عروةالوثقی : محکم ایپ ، محکم دایاناجاق. بقره سوره سی‌نین ۲۵۷ـ نجی آیـهسیندن آلینمشدیر: فمن یکفر بالطاغوت و یومن بالله فقدا ستمسك بـالعروة الوثقی لا نفصام لها، و الله سمیع علیم.

۱ـ۲/۱۲ ماه کنعان : کنعان آیی. شاعیرین قصدی حضرت یوسف (ع) دیر. حضـرت یوسف، حضرت یعقوبون اون ایکی اوغلوندان بیری ایدی. قرآندا اونون آدی ۲۷ دفعه ذکر اولونوبدور. اونون حکایتی«یوسف» آدلی بیرسورهده گؤزلجه

نقل اولونوبدور. بیرینجی دفعه‌فارس‌دیلینده بوحکایتی فردوسی نظمه چکمیشدیر. خائن پهلوی رژیمی زامانیندا فردوسی‌نین بو اثرین انکار ائتدیلر(←ابوالقاسم فردوسی ، یوسف و زلیخا، به کوشش دکتر ح. م. صدیق، انتشارات فتحی ، ۱۳۶۹.)تورکوموزده‌ده بیرچوخ«یوسف‌وزلیخا»لار یاردیلمیشدیر(← نخستین یوسف و زلیخای ترکی، همان). یوسف سؤزو: «الله آرتیرسین! » آنلامیندادیر (←اعلام قرآن،ص۶۸۰).

بیل که یوسف داسنی گؤرسه اولوردو عاشیق
اول قدەر حسن ایله ممتاز ودل آراسان سن!

*

بیر قول اوغلونو کؤنول تختینه سلطان ائتدیم،
مصر ایدی پادشهین یوسف کنعان ائتدیم
ـ فضولی، ص ۲۰۲

*

یوسف گمگشته کیمدیر کیم سنه مانند اولا
یوز اونا مانند حسن بی‌مثالین صدقه‌سی
ـ فضولی، ص ۱۵۹

یوسف حکایتی قیساجا بئله‌دیر: حضرت یعقوب یوسفی چوخ سئورمیش ، بیرگون یوسف یوخودا گؤرور اولدوزلار ایله آی اونا سجده ائدیرلر. یوخوسون آتاسینا نقل ائدیر. آتاسی بو یوخودان اونون گلجکده پیغمبر اولدوغون آنلیر ودئییرکه یوخوسون کیمسه‌یه نقل ائتمه‌سین.

بو حادثه‌نی دویان قارداشلار اونوگزمك باهانه‌سی ایله آپاریر، بیرقویویا سالیرلار و قانلی کؤینگین آتالارینا گتیریب دئییرلرکه یوسفی قورد یئدی. بیر یولدان کئچن کاروان یوسفی اوجوز آلیب آپاریر، بازاردا اونو مصر عزیزینه ساتیر. مصر عزیزی‌نین آروادی زلیخا اونا وورولور . لاکین یوسف تمیز و تقوالی اولدوغونا گؤره زلیخایا منفی جواب وئریر. زلیخا اونا اتهام ووروب زندانا سالدیریر. یوخو تعبیری قابلیتینه مالیك اولدوغو ایچون، یوسف زندانلان آزاد اولور و مصر عزیزلیگی مقامینا یئتیشیر. بو مقامدا ایکن قارداشلاری و آتاسی اونا یئتیشیرلر.

نظامی : آتاسی تورك عشیره‌لریندن اولان وئوزو قبچاقلی بیر قادینلا اثولنن ایلیاس نظامی،آذربایجانین بؤیوك مدنیت مرکزلریندن اولان گنجه شهـرینده دونیایا گلمیشدیر (۳۵۶ هـ./ ۱۱۴۱م.) ئولنه قده‌رده او شهـرده یاشامیشدیر. نظامـی فارس دیلینده «خمسه» یاراتماقلا ، بو دیله بؤیوك منت قویموشدور . اونـدان سونرا گلن بوتون شاعیرلـر ، ئوزلرین اونا شاگیرد کیمی حسابا گتیرمیشلر. نباتی‌ده بیر نئجه یئرده نظامی‌دن حؤرمتله یاد ائدیر.

مـرحـوم ابوالفضل حسینی نظامی‌نین نباتی یارادیجیلیغیندا کی ایـزلری حاقیندا بئله بحث ائدیر: «نظامی مکتبی، اولدوقجا زنگین وچوخ طرفلیدیـر. بومکتبدن، هره ئوز مقصد و روحونا موافیق استفاده ائتمیشدیر. بویارادیجیلیق اوسلوبو هردؤورده ئوزونه مخصوص بیر طرزده تظاهر و انکشاف ائدیر. بونا گؤره ده، آذربایجاندا نظامی ادبی مکتبی، فضولی، صائب، صابر و باشقالاری کیمی بیر ـ بیـرینـدن سئچیلن استعدادلار یئتیرمیشدیر. بئله لیکله، «نظامـی ـ آذربـایجان مکتبی» دؤوره ومحیطه گؤره بیر نئچه استقامتده دوام ائتمیشدیر ، شرق ادبیاتیندا کی رئالیزم ، رمـانتیزم وسیمبولیزم وسائره، ئوزونه مخصوص تئللرله بو مکتبه، «نظامی‌ـ آذربایجان» مکتبینه باغلیدیر.

«. . . نظامـی قهرمانلارینی و نظامـی اثرلرینده‌کی موضوعلاری و نظامـی آدینی، نباتی، تکرار ـ تکرار همده بؤیوك بیرحؤرمتله خاطیر لایبر، اونلاری درین محبت حسی ایله ئوز اثرلری‌نین بزگی و فخری حساب ائدیر:

سخن، ساز ائیلرم گه ـ گه نظامـی کیمی، خسرودان،
ارم باغیندا بیر لاچین نه خوش شیرین شیکار ائتمیش!

قلم توتماق و سؤز دئمك طرزینی نظامی‌دن ئویره نمکله برابر، نباتی ، بؤیوك اوستادین مکتبینه باغلی اولان دیگر شاعیرلری‌ده اونوتمور . . .»

/ج./، ص ۱۳ـ۱۴.

۱ـ۳/۱ مصطبه:سکی،تخت.أوزرینده‌اوتورماق‌ایچون یئردن‌داها بیر آزاوجادوزلدیلمیش سکی. أوزرینده‌اوتورولان‌دوکان کیمی یئر (←لسان‌العرب) غریبلر ودیلنچیلرین یئری(←مقدمة‌الادب) قدیم قهوه‌خانا لاردا و اثولرده‌دیوارلارا پاپیشان آلچاق سکی (←تورکجه سؤزلوك) پئیکه، صدر (←عثمانلیجا‌ـتورکجه‌سؤزلوك)
ای ناثلی ترانـه‌ی کیلکیندن اولدولار

روحـانیـان مصطبـه‌ی انتباه ، مست !

۱-۳/۲ حلقه‌ی زندان: رند بیزیم دیل و ادبیاتیمیز دا حیله‌کار، زرنگ، قورخوسوز و لاابالی معناسیندا ایشلنمیشدیر. ادبیاتدا ظاهری ملامتلی، باطنی سلامت آداملارا دئییلیر (← برهان‌قاطع، رند ماده‌سی). دونیا ایشلرینی خوش گؤرور آلدیریش ائتمز کیسمه (← عثمانلیجا ـ تورکجه سؤزلوك، ص ۷۱۴)

فضولی رند و شیدا دیر، همیشه خلقه روسوادیر
سورون کیم بونه سئودادیر، بوسئوداداندا اوسانمازمی
ـ دیوان فضولی، ص ۱۴۱

دیرمغان: خائن پهلوی رژیمینه باغلی ادبیاتچیلار بو سؤزه زرتشتی دینی معنا وئرمیشدیرلر، اونلارین نظرینده گویا عارف شاعیرلر اسلام احکامیله اوز به اوز دورماق ایچون بو اصطلاحلاری قوراشدیرمیشلار. حالبو که «موغان» سؤزو آذربایجاندا گئنیش بیر بؤلگه‌نین آدیدیر. کلمه‌نین کؤکو تورکجه دیر، ساسانیلرزاماندا کی اورتا فارسجادا اونا ـ ان أکی آرتیریلمیشدیر. گاسان (= نغمه‌لر)، چاغان (= اوزامان) سؤزلری کیمی. موغان: عاغیللیلار دئمکدیر. دیرمغان ایسه، عاغیللیلارین خلوت یئری معناسیندادیر.

خرابات. بوتون‌قاینا‌قلاردا، بوسؤزه پیس یئر، ایچگی ایچمه یئری و فسق و فجور محلی معناسی‌وئریلمیشدیر. راحة الصدور دا دئییلیر: «و خرابات بناکردند و بفاشی لواطه و زنا و مناهی شرع را تمکین دادند (← راحة‌الصدور، لیدن چاپی، ص ۳۱). دئییرلر بوسؤزون کؤکو «خورآباد» دیر. خورآباد ایسه ثونجه ایرانـدا زرتشتیلر و مهر پرستلرین معبدی ایمیش. گویـا اورادا فسق و فجور ایشلری اولارمیش. بعضیلرده اونون‌کؤکون «خرآباد» سایبرلار و دئیرلر «خـر» سؤزو فارسجادا خرمگس، خروار، خرچنگ، خرگوش، سؤزلرینده اولدوغو کیمی‌یئکه‌و بؤیوك‌معناسیندادیر. خرآبادایسه «بؤیوك ائو» آنلامیندادیر. اسلامدان قاباق فاسید عجم شاهلاری زامانیندا فسق و فجور یئرلرینه «خرآباد» دئییلرمیش. بوسطیرلری یازانین نظری بو دور کـه بوسؤزو ایران تورکلری یاراتمیشلار و «خرابه» و «خراب» سؤزوندن آلمیشلار. کافیرلرین و گبرلرین فساد ایشلدیکلری یئرلره بو آدی وئرمیشلر. فارس دیلینده ایسه خرابات سؤزو بیرنجی‌دفعه اولاراق بئش و آلتینجی عصرده ایشلنمیشدیر. محمد تقی بهار دئییر که بیرینجی دفعه سنائی بوسؤزو ایشلتمیشدیر (← سبك‌شناشی، ج ۲، ص ۱۳۳).

بوسؤزون کؤکو ایستر فارسلاردان گلسین ایسترسه باشقالاریندان، بیزیم ادبیاتیمیزدا بؤیوك معنادیر. اوندان مقصد بوتون عیبلری ودونیاسئو گیسینی خراب ائتمك و معنایا أوز گتیرمکدیر.

خراباتی گؤرنلر هر بیری بیرحالتین سؤیلر
لطافت نقل ائدررندان وزاهید صیقلتین سؤیلر.
ـ راغیب پاشا.

۱ـ۳/۸ ذلیخا: زلیخا سؤزو بعضی عالیملرین نظرینجه رحیلا سؤزتون فارسجا ایشلنمیش شکلیدیر (← یاد داشتهای قزوینی، ج ۵، ص ۵۰ ـ ۵۱). فارس ادبیاتیندا بیرینجی دفعه کسائی مروزی‌نین شعر ینده ایشلنمیشدیر. فردوسی یوسف و زلیخا آدلی مثنوی قوشموشدور. بو مثنوی‌نی خائن پهلون رژیمی ادبیاتچیلاری و فرماسونرلر انکارائتمیشلر. تورکوموزده ده ایلك یوسف‌وزلیخا منظوم حکایتینی علی آدلی شاعیر نظمه چکمیشدیر. طبری‌نین دئدیگی کیمی زلیخا، همان راعیل امرأة بوطیفاردیر (←اعلاءقرآن).

هر زبان بیر تیغدیر گویا زلیخا قتلینه
یوسفی آلماقدا اهل عشق، بازار ائیله گئچ!
ـ فضولی، ص ۳۳

۱ـ۳/۱۰ چلیپا: خاچ معناسیندادیر. معشوقه‌نین زولفونوده خاچا بنزه‌دیك «چلیپا» آدلاندیر-میشلار. سؤزون کؤکو تورکوموزدن گلیر، «چالماق» مصدریندن.

۳/۱۳ /ح./: یوخسا یورولدون مگر، هارداسان ای کاهیله

۱ـ۳/۱۴ موسی عمرانی، یدبیضا: حضرت موسی و اونون عصاسی و یدبیضاسی دفعه‌لر ادبیاتیمیزدا ایشلنمشیدیر. فضولی دئییر:

سنسن قیلان مظاهیر اومیدوبیم ائدیب
موسی‌نین علم گنجی عصاسینی اژدها
ـ دیوان، ص ۹

ناوکین گؤرکیم یاریب اشکیم تو تار گؤزپرده‌سین
ای دئین موسی عصاسی قطع دریا ائتمه‌دی!
ـ دیوان، ص ۱۴۳.

و ←۱/۱/۵ـ۱

۱ـ۳/۱۲ کلبه احزان: غملرودردلرائوی. بوترکیب عربجه «بیت الحزن» ویا «بیت الاحزان»

سؤزونون چئویریسیدیر. روایته گؤره حضرت یعقوب ئوزاهل بیتی نین گؤزوندن ایراق، دوزلتدیگی بیر اوتاغا گئدیب، اورادا یوسف هیجرینده آغلاردی:

سن ایدین کلبه‌ی احزانا قویان یعقوبی،
آیریلیب حضرت یوسف کیمی گؤزنورواندان
ـ حالتی

یوسف گمشده چون باز نیابم به جهان،
لاجرم، سینهٔ من کلبه احزان آید.
ـ عراقی

حافظ مکن اندیشه که آن یوسف مهرو
باز آیدواز کلبهٔ احزان به در آئی.
ـ حافظ

۱ـ۳/۲۱ ـ سیمرغ قاف : «سیمریق قوشو» Simiriq دئییلن بو اساطیری قوش، قاف داغیندا یاشایان چوخ بؤیوك بیرقوش ایمیش. همده اساطیره گؤره، البرزداغیندا یاشایان بیرحکیم آدیدیر. اسلامی ادبیاتیمیزدا بو تونوارلیقلارین تمثیلچی‌سی کیمی تظاهر ائدیر.

عورفانی ادبیاتیمیزدا بوتون دونیا قوشلاری‌نین آدی، قلبی و نطقودور تورکوموزده بوموضوعدا بیرچوخ «منطق‌الطیر» یازیلمیشدیر. فارسجا بیرینجی «منطق الطیر»ی شیخ عطار قوشموشدور. اونون منظومه‌سینده، بیربؤلوك قوش «سیمیریق قوشون» تاپماق ایچون یولا چیخیرلار، ۷وادیدن کئچمه‌لیدیکدن سونرا یالنیز اوتوزقوش قالیرلار «اوتوز قوش» آنلامینا گلن سیمورغو تاپماق ایچون اطرافا باخیرلار، یالنیز ئوزلرین گؤرورلر (← شیخ فریدالدین محمد عطار نیشابوری منطق الطیر، بـه اهنمام سید صادق گـوهرین، تهران. ۱۳۶۶) آذربایجان فولکورو ندا سیمیریق قوشو مثبت قهرمانین فریادینا یئتیشیر، توکوسرار انگیزاولا بیرقوشدور (← ح.م.صدیق. هفت مقاله پیرامون فودلکووادبیات مردم آذربایجان، ص) بعضیلر بو کلمه‌نین کؤکون اوستادا ایشلنن moragho - saeno سؤزو ایله با غلامیشلار (← معینن، ج۵، ص۸۴۶)

۱ـ۴/۱ ـ پری جینلرین چوخ گؤزل سایبلان قادینلارینا دئییلر. سؤزپهلویجه‌دن تورکوموزه گلمیشدیر. قدیم شکلی پریك Parik ایدی.

ـ آب حیات ←

۱ـ۴/۵ ـ گزگرینده بورادا قافیه پوزولموشدور.

۸/۴-۱ -/م./: بیرجه نیگاه قیل منه گوشه‌ی چشم مستدن
- قافقاز داغی آدی‌نین بیرینجی هجاسی‌اولان«قاف»سؤزو ایسه داغ‌معناسینداییر. بو سؤز تورکجه‌میزدن‌پهلوی‌دیلینه گیرمیش/Kov/Kos/ اولموش، فارسجادا ایسه «کوه» شکلینه دؤنموشدور.

۲۳/۴-۱ یلدا، بوسؤز سوریانی دیلیندن گلمیشدیر. معناسی « میلاد » دئمکدیر. «یلدا گئجه‌سی» پاییزین سون وقیشین ابلك گئجه‌سیدیر. ۱۴ ساعاتا یاخین اولان بو گئجه‌دن اوزون گئجه اولماز. چیللە‌نین بیرینجی گئجه‌سیدیر.

۱۰/۴-۱- أوذوندە سؤزو قافیه‌نی پوز موشدور.

۱۱/۴-۱- «چمنده» چیممك مصدریندن - انده/آندا اداتی ایله قورولموش.
/ح./ «چمینده» اوخوموشدور.
-/د./: گربوسؤزو دئسم اونا

۱۲/۴-۱-/د./: کیم نه بیلرکه عشق اودو سالدی نه حاله آزری.

۱۲/۴-۱- آزر: حضرت ابراهیمین آتاسی نین آدیدیر. قرآن مجیده انعام سوره‌سی‌نین ۷۶- نجی آیه‌سینده گلمیشدیر، آزر «بوت یونان» لقبیله‌ده مشهور اولموشدور.
ظاهیراً قرآن آیه‌لرینده آزر حضرت ابراهیمین آتاسی و بوت یونان و بوتاسیتایش ائدن‌ایدی: اذقال ابراهیم لابیه‌آزر اتتخذ اصناماً آلهة (انعام/۷۴) علامه طباطبائی‌نین تحقیقنه گؤره ؛ «آزر: ابراهیمین آتاسی اولامیشدیر. بلکه اونا «یا ابت» خیطاب ائدیلە بیلیردی. عرب دیلینده «اب» سؤزو هر بؤیوك آداما دئییلیر (← المیزان، ج ۷، ص ۱۷۱). تاریخچیلر حضرت ابراهیمین آتاسی‌نین آدین / تارخ / و یا / تارح / یازمیشلار (← قاموس قرآن، ص ۷۱).

۱۲/۴-۱-/م./: چیننده‌وار.

۱۶/۴-۱ ایکینجی مصراع /م./ دایوخدار

۲۵/۴-۱ /ح./: ختم رسول احمدبن...

۱۴/۴-۱-/د./: چیخیب دوراندا

۱۵/۴-۱ بو بیتین‌بیرینجی‌مصراعی یالنیز/م./ دا وار. باشقا قاپناقلاریمیزدا بومصراع‌دا یوخدور.

۱۷/۴-۱ یالنیز /م./ دا واردیر. ایکینجی مصراع اوخونمادی

۱۸/۴-۱/ح./و/د./ دایوخدور.

۱-۴/۲۳ /ح./ دا یوخدور

۱-۵

مجلس نسخه سینده قصیده نین عنوانی:

«قصیده در مدح مولانا و مولاالکونین یعصوب‌الدین امام المتقین و امیرالمؤمنین اباالحسن و الحسین سیدنا و پیشوانا اخ‌الرسول و زوج‌البتول وسیف‌الله المسلول امام المشارق و المغارب‌اسدالله الغالب غالب‌کل الغالب و مطلوب کل‌الطالب هژبر السالب و هژبر الثاقب اعنی حضرت شاه ولایت مآب علی‌ابن ابیطالب روحنا و ارواح العالمین‌له الفداه علیه‌السلام»

۱-۵/۲- گولوستان ارم: ارم باغی، قرآندا «ارم ذات العماد» عنوانیله کئچیر. بو باغ «جنت شداد» آدیله‌ده مشهور دور ← ۵/۴.

۱-۵/۴ جنت شداد: شدادبن عاد، اسلامدان قاباقکی فاسید ایران شاهلاری کیمی ئوزون بگئن و ظالیم ایدی. آللاهین قاباغینا چیخیب «جنت اعلاء» کیمی بیر باغ سالماق فیکرینه دوشن شداد، بؤیوك بیرباغ دوزلدیر. دوققوز یوز ایل عؤمور سوردوکدن سونرا ئوز باغی یانیندا بلایا گرفتار اولوب ئولور.اونون جنت آدلانان باغی‌نین دیوارلاری قیزیلدان ایدی،مین مناره‌سی و مین قصری وارایدی. مبارك فجر سوره‌سینده گئدن «ارم» سؤزو، تفسیر چیلیرین نظرینجه شدادین‌باغینا اشاره‌دیر (← کشف‌الاسرار. فجر سوره‌سی، ۵ و ۶ و ۷-نجی آیه‌لرین تفسیری/قاموس قرآن).

فضولی خسته دل تا روضه‌ی کویوندا ساکیندیر
تمنای بهشت و میل گولزار ارم قیلماز

- دیوان، ص ۶۹.

و ← ۱-۵/۲

۱-۵/۸ /ا./: همه شرط.

۱-۵/۱۴ /ا./: بخ. بخ.

۱-۵/۲۳- /ا./ ربزدنی دئیرم [؟]

ربی ارنی: یعنی ای منیم ربیم، گؤرون منیم گؤزومه.
قرآندا: قال رب ارنی انظرالیك قال‌لن ترانی . . . (اعراف، ۱۴۳) آیه سیندن آلینمشیدیر. معناسی: «دئدی ای منیم ربیم، گؤرون منیم گؤزومه!» دئدی: «منی هئچ واخت گؤره‌نمزسن!». «ارنی» سؤزو، رؤیت و ارائه کؤکوندندیر. یعنی «ئوزونو منه گؤسترا»

۱-۵/۲۸ پیر موغان ←۲/۳-۱: دیر مغان.
۱-۵/۳۰ /۱./:دل دیوانه.
۱-۵/۳۷ /۱./: آرتیق.

کیمدی یارب یثنه بو دلبر لیلی آئین؟

حبذا! وه! نه عجب شوخ قشنگا گؤرونورا!

۱-۶/۳۶ /ح./ «برقع دیلمدن» اوخوموشدورا
۱-۵/۴۷ نصرمن‌الله فتحنا: آللاهین‌یاردیمیله غلبه بیزیمله‌دیر. قرآنین فتح سوره‌سینه‌اشاره دیر.
۱-۵/۴۹ انت منی: سن مندنسن. روایته گؤره حضرت پیغمبر بو سؤزو ثوز خادملریندن اولان سلمان فارسیه بویورموشدور. نباتی بورادا بوروایته اشاره ائدرك، دون به دون اینانجینا دایاناراق، الله‌معك یعنی: «الله سنینله‌دیر» دئییر.
۱-۵/۵۰ جام جمشید : اساطیره گؤره دونیانی گؤسترن بیر کوره‌وی آینا ایمیش. بو آینا افسانه‌وی پادشاه جمشیده عائد ایمیش. اساطیره گؤره «جم» گونشین اوغلو ایدی و جهنمه حکومت ائدرمیش.

اسما. مبارك بقره سوره‌سینده گئدن بو شریفه آیه‌یه اشاره دیر: و علم آدم الاسماء کلها، ثم عرضهم علی الملائکه فقال انبئونی هـولاء ان کنتم صادقین. قالور سبحانك ماعلم‌لنا الا ما علمتنا، انك انت العلیم الحکیم بقره/ ۳۱ و۳۲) الله تعالی حضرت آدمه محمدی مسمیات ثویـره‌تمیشدیر (← شرح فصوص الحکم، مرکز نشر دانشگاهی، ص ۵۰۶)

۱-۵/۵۳ انافصح‌العرب‌والعجم: عرب‌وعجمده‌ان فصاحتلی‌منم. حضرت پیغمبر اسلام(ص) دان نقل اولموش بیر حدیثدیر.
۱-۵/۵۴ شمس تبریز: شاعیریق‌قصدی محمدبن علی‌شمس‌دیر. اوتورکلرین قیبچاق ائلیندن اولموش، تبریزده‌بویا ـ باشا چاتمیشدیر. مولوی اونون نسلینه بیر نئچه‌یثرده اشاره ائدیر. او جمله‌دن:

شمس تبریز شاه ترکان است
روبه صحرا که شه به خرگه نیست
ـ کلیات شمس. ج. ص

زهی بزم خداوندی، زهی می‌های شاهانه
زهی یغما که می آرد شه قبچاق ترکانه
ـ کلیات شمس. ج.۵، ص ۱۱۴

قیپچاق ائلی بؤیوك بیر تورك ائلی اولموشدور. اسلامدان قاباق بوگونکو روسیه تورکوستانین أله کئچیرتمیشدیلر. اسلامدان سونرا ، اسلامی، دونیادا یایماق ایچون ایرانی تصرف ائده‌ـائده مصره ساری چکیلدیلر. اوراداحکومت قوردولار.

محمدشمس، تبریزده سله‌توخویان ابوبکر یانیندا درس‌اوخوموشدور ۶۴۲۰ـ نجی ایلده قونیه‌ده بؤیوك اسلام شاعیری مولوی ایله ملاقات ائتمیش. مولوی شمس تبریزی‌نی ئوز اوستادلیغینا سئچیش، عؤمرونون سونونا دك اونا وفادار قالمیش و هرزامان اونو حؤرملنه یاد ائتمیش، حتی غزللرینده اونون احترامی ایچون «شمس» تخلصی گتیرمیشدیر.

مولوی‌نین اوغلو سلطان‌ولد ئوز آتاسی‌نین محمد شمس تبریزی ایله‌گؤرو شمه‌سینه اوخشادیر و نئجه‌که موسی خضری ئوز رهبری وقائدی کیمی قبول ائتمیشدیر، مولوی‌ده محمدشمسی ئوزرهبری‌و قائدی‌اولاراق سئچیر (←سیری در اشعار ترکی مولوی، ص ۳۰ـ۳۳).

۱ـ۵/۵۶ مانی. زرتشتی دینی‌نین فساد و خورافه‌لرینه قارشی چیخان بیرنقاش‌آدیدیر. (دوغوم ۲۱۵ـ ئولوم ۲۷۶ م.) او ایراندا تورکجه و پهلویجه کتابلار یادگار قویموشدور. مانی، تورك دیلین چوخ یاخشی بیلن عالیم ایدی. ایندی قدیم تورکجه اولان متینلری ألیمیزده‌دیر. Ardang فارس‌دیلینده اژرنگ‌وارتنگ اولان Ardang (آردانگ = آر [تمیز] + دانگ [سحر تئردن]) کتابی‌دا تورکجه اولموشدور. بو کیتابدان قالان بعضی متینلر ایندی ألده‌دیر (←اسلام آنسیکلوپدپسی، مانی ماده‌سی / معین ج ۶، ص ۱۷۸۹.)

۱ـ۵/۵۷ اناالملح: من داها دوزلویام.

۱ـ۵/۵۹ ـ لن‌ترانی ←۵/۲۳.

۱ـ۵/۶۱ هدهد: تورکومونزده بوببو دئییلن بوقوش «سلیمان‌قوشو» آدلانیر. ادبیاتیمیزدا خوش خبرلیکده اونا مثل ووررلار.

۱-۵/۷۷ لیلةالقدر. قدر گئجه‌سی. قرآندا «قدر» سوره‌سینده «قدر گئجه‌سی» ندن آد آپاریلیر. تفسیرچیلرین نظرینجه قرآنین نازل اولماسی قدر گئجه سیندن باشلانمیشدیر و ۲۳ ایله دك بوتون قرآن نازل اولموشدور. امام فخررازی‌نین قیدائتدیگینه گؤره‌قدر گئجه‌سی بوتون‌تقدیرلری‌ملائکه «لوح‌محفوظ»دایازارلار (← التفسیر الکبیر، ج۳۲، ص ۲۸). مبارك رمضان آیی‌نین ۱۷ ـ نجی گئجه سیندن ۲۷ ـ نجی‌گئجه‌سینه دك هر بیر گئجه‌نی قدر گئجه‌سی سایانلار واردیر (← معین، بخش دوم، ص ۲۶۶). عرفاندا ائله بیرگئجه دیرکه اوگئجه‌سالیك تجلی مقامینا چاتار، بوایسه عارفلرین بؤیوك بیر مقامیدیر.

۱-۶

قصیده نین /م./دا عنوانی: «غزل ترکی من طیبات کلامه الشریف عطرالله مرقده» /ح./دا اونوغزللر سیراسینا سالمیشدیر (← /ح./، ص۱۴۵-۱۴۴)

۱/۶ نرگیز شهلا: نرگیز. بیرگؤزل قوخولو، کیچیك وآغ گول‌آدی اولان بو سؤز یونانجادان دیلمیزه وارد اولموشدور. فارسجاده «نرگس»، عربجه‌ده «نرجس» یازیلار. شهلاء سؤزو ایسه عربجه اشهل سؤزونون مؤنث فورماسیدیر. قویون گؤزقادینا دئییلر. نرگیز شهلا، یاشیلا یاخین آللادیجی گؤزل گؤز دئییلر.

۱-۶/۲ دانه‌ی خال، گؤز مردمکی

۱-۶/۳۰ /م./و/د./: دوشده بیجن . . .

بیژن یا بیجن: گبر اساطیرینه گؤره گیدین اوغلو بیر پهلواندیر. «بیژن و منیژه» عشق ماجرالاری مشهور دور.

۱-۶/۶ ـ هؤدا. عشق و محبت آنلامیندا اولان «مودت» کؤکوندن گلیر.

۱-۶/۷ زهره یونانجاسی «ونوس» اولان «ناهید» ده‌دئییلن‌بیراولدوزدور. ادبیاتیمیزدا زهره، فلکین رقص ائدنی کیمی تعریفلنیر.

۱-۶/۸ هما سوموك یئین بؤیوك جثه‌لی شاهین کیمی بیر قوشدور. اساطیره گؤره، هر کسه کؤلگه‌سی دوشسه اونو سعادته یئتیرر.

ـ گنبدخضرا: فلك و گؤی دئمکدیر. یاشیل گونبد.

۱-۶/۱۳ ـ صائب. شاه‌عباس صفوی دؤورونده تبریزدن زورلا اصفهانا کؤچورولن بیر عائله‌ده دونیایا گلن مشهور عالیم و شاعیر «صائب تبریزی» یه اشاره دیر. صائبین تورکجه همده فارسجا ایکی دیوانی واردیر.

صائب فارس ادبیات تاریخینده «هندی» آدلانان شعر شیوه‌سی نین بانیسی کیمی‌تانینان بیر دؤنوش نقطه‌سی حساب اولونور. صائبین فارسجا دیوانیندان

گؤزه گلن بیرقیسم دیلیمیزه چئور یلمیشدیر (← بالاش آذر اوغلو، صائب تبریزی، باکو.)

۱۵/۶–۱ باربد، نکیسا: هرایکیسی اسلامدان قاباق ایران دا یاشایان چالغیچی آدیدیر. باربد، بربط چالارمیش، نکیسا ایسه ساسانی درباری‌نین عیش عشرتینده حاضر اولان مطرب ایمیش.

۱۷/۶–۱ /د./ نیلیاخ . . .

۲۵/۶–۱ /م./و/د./ . . . بیر شاه و . . .

۲۷/۶–۱ قل هوالله احد: دئینه او تك آللاهدیر (اخلاص/۱)

«قصیده مـن مقالاته قـدس سره فی‌الاهر فی‌المدح حضرت مولا الموالی علی علیه‌السلام.»

بو قصیده /د./دا یوخدور.

۲/۷–۱ بو سؤزون ایلك قیسمی: /فغ/بغ/بیگ/ بورادا تانری‌آنلامیندا ایشلنمیشدیر. ایکینجی قیسمی /فور/ ایسه تورکجه/بیر/ سؤزونون فارسلاشمیشیدیر. بئله لیکه سؤزون ایلك فورماسی /بیگ‌بیر/ اولمالیدیر، بوآد«دده قورقودکیتابی» ندا /بیگ بوره/ Baybura شکلینده ایشلنمیشدیر. سؤز تورکجه دیر. اونو ایراندا تورکجه بیلمین لغت‌کیتابی یازانلار پورفغ‌یا پسرخدا معنی ائتمیشلر! (←فرهنگ فارسی عمید، یك جلدی، ص ۹۱۹/ معین، ج ۲؛ ص ۲۵۵۸)

۷/۷ /م./و/د./: غم ائتمن.

۱۰/۷–۱ کشتی نوح. حضرت نوح (ع)اولوالعزم پیغمبرلردن بیریدیر. ایللر بویو ئوز قبیله‌سین‌دوزیولاچاغیران‌بوپیغمبر، الله‌امریله بیرگمی‌دوزلتدی، ئوزپیرولرین‌وهر وارلیقدان بیرجوت‌اورایایئرلشدیردی‌باشقالاری‌الله‌امریله‌بؤیوك بیرطوفانا راست گیلیب هلاك اولدولار.

۱۱/۷–۱ ینبوع: چشمه، بولاق.

۱۸/۷–۱ – لوح وقلم: الله تقدیری‌نین اولموش‌و اولاجاق شئیلری قلم ایله بیر لوحـه‌ده یازیلمشدیر. بولوح، لوحه محفوظ آدلانیر.

– /م./دا مقطع‌دن قاباق بوایکی بیت گلمیشدی:

نه فیروزه سئور کـؤنلوم، نـه گؤوهر،

منیم یـاقـوت و مـرجـانیم علیدیـر.

زومـــورردودن زبرجـــددن دم اورما،

منیـــم دریـــای عمـــانیم علیـــدیـــر.

۱/۸/۱ /م./ . . . ائوده

۱/۸/۵ /م./ . . . دئیه کیم‌که جانه گلمز.

۱/۸/۱۸ عرش کبریا: عظمتلی تخت.

۱/۹/۴ بایقو: بایقوش. باشیندا قولاق یئرینه ایکی اوزون توکو اولان بیرتیجی گئجه قوشو.

۱/۹/۲۸ /ح./: محمد راباغی

۱/۹/۳۰ /م./و/ح./: خبزوشعیر . . .

ـ خبز: چؤرك.

ـ شعیر: آرپا.

۱/۹/۳۳ مانخولیا: یونانجادان گلمیش سؤزدور. سرسریلیك ودلی اولماق.

۱/۹/۳۵ ـ تجرید: عورفاندا دونیادان علاقه أوزمك دئمکدیر.

ـ تفرید: قیراغا چکیلمك، فقیه اولماق و خلقدن اوزاق گزمك.

۱/۹/۴۰ بوبیت تاتجادیر. آنلامی بئله اولمالیدیر: بیلدی که منده‌کی شعر و نواندیر، بیزیمکی داها شیریندیر او دورکه او خوش ماهرو، پالوده‌کیمی اولموشدور.

/ح./دا ۲۵،۲۶و۲۷ـنجی بیتلر تاتجا بیتدن سونرا گلمیشدیر.

تات؛ آذربایجاندا یاشایان بیرقبیله اولموشدور.اونلارین مدنیتی آذربایجاندا یاشایان ائرمنی، کورد، طالیش، گیلك، آسوری، یهودی‌و هرباشقا بیرقبیله‌دن آلچاق سویه‌ده اولموشدور. تاتلار بعضی اوجقار و أل چاتماز یئرلرده یاشایير دیلار. اونلارین‌دیلینده ایندیه‌دك هئچ بیر بدیعی‌و انسانیت ایچون فایدالی اثر قالمامیشدیر. خائن شاه رژیمی زامانیندا، حضوصیله ۲۸ مرداد کـودتاسیندان سونرا، ادیب طوسی، منوچهر مرتضوی، عبدالعلی کـارنگـ، رضازادهٔ ملك، ماهیار نوابی ویحیی ذکاء کیمی عالیم نمالار اویان‌ـبویاندان ایکی بیت،أوچ بیت بیرشعرلر تاپیر،تحلیل‌ائدیر،دانشگاهلارا سوخور،اودیلی «قدیم آذربایجان دیلـی» آدلاندیردیلار. اونلار، آذربایجان خلقی‌نین تورکو دیلینده بیر دریا اسلام فضیلتی‌وقرآن معارفی ایله دولوکتیابلاری یاددان جیخارتماق ایچون،تات دیلینده «رسالهٔ روحی انار جانی» آدلی بیر اثر تاپیب دانشگاهلاردا تدریسینه

باشلادیلار (← نشریه دانشکده ادبیات تبریز، ۱۳۴۱، ش۳ و۳) بـو رساله أن چیرکین و اخلاق‌سیزلیق شیوه‌لری تبلیغ ائدن، روسپیلیك یوللارین ئورگه‌دن بیر جیزما قارادیر. سون دفعه اولاراق بو رساله‌نی تهراندا زرتشتیلره باغلی «انجمن فرهنگ [؟] ایران باستان» نشر ائتمیشدیـر (←گویش آذری ـ متن و ترجمه و واژه‌نامهٔ رسالهٔ روحی انار جـانی، پژوهش [؟] از رحیم رضازاده ملك، تهران، ۱۳۵۲). اسلام دوشمنی و انگلیس خـادمی اولان احمد کسروی طرفیندن ئونه سورولموش «آذری، آذربایجانین أن قدیم دیلی دیر» ئتوری‌سی شاهین نؤکرلری طرفیندن، تورکوموزوتحقیر، منزوی ومحو ائتمك ایچون گئتیش بیربحثلره چئوریلمیشدیر. دوغروسو بودورکه بؤیوك مسلمان تورکلرین قوینوندا عصرلر بویو کیچیك ـ کیچیك قبیله‌لر یاشامیشلار، بابالاریمیز اونلارا ئـوز دیللرین و دینلرین ساخلاماغی‌دا اجازه وئرمیشلر. او قبیله‌لردن بیریسی تاتـلار اولموشلار. تاتلارعمومیتله یهودی ایدیلر، حله ایندی‌ده شوروی آذربایجانیندا یهودی تاتلار یاشایبرلار (←گفتاری پیرامون زبانها و لهجه‌های ایرانی رایج در آذربایجان، ترجمهٔ ح.م. صدیق، تهران، ۱۳۵۱، مقدمه).

لاکین تاتلاری‌دا باشقاقبیله‌لرکیمی، بابالاریمیز مسلمان‌ائتمیشلر. ادبیاتیمیزدا ایسه تات سؤزو هرزامان: آنلاماز، قانماز، مـدنیت سیز و ادب‌سیز آنلامیندا ایشلنمشیدیر. بو معنا نباتی‌نین آشاغیداکی بیتیندنده آنلاشیلماقدادیر:

دیللری تاتی ولی، شیرین زباندیراوشتبین.

بیر یئرده نباتی بیرتات قیزینا عاشیق اولدوغوندان دانیشیر (←۱۴۵/۱۰) ئوزنو تورك اولدوغونا تأکید ائدرك سولطان محمود غزنویـه و معشوقه‌سینی «عبد زبون» آدلاندیراراق ایازا بنزه‌دیر (← ۱۴۹ـ۱۰). اونا گؤره‌ده تاتی دیلینه مایل اولدوغوندان دانیشیر (← ۱۴۵ـ۱۰).

آذربایجاندا یاشایان باشقا تورك اولمایان خلقلر کیمی، تاتلاردانده بؤیوك مدنیت‌اثرلری‌قالمامیشدیر. دئمك‌اولارکه‌تات دیلی‌نین‌مکتوب‌فورماسی‌اولمامیش و انکیشاف ائتمه‌میشدیر. خائن پهلوی رژیمی زامانیندا ملـی حرکـاتیمیزی بوغماق ایچون تات دیلینی‌ده وسیله ائدنلر، بودیلمین گـرامر قایدالارین قارماقاریشیق شکیلده یازا بیلمیشلر (مثلاً (←عبدالعلی کارنگ، تاتی وهرزنی اسمعیل واغظپور، تبریز، ۱۳۳۳/منوچهر مرتضوی، دستورزبان تاتی، دانشگاه تبریز).

۱۰/۲۴–۱ ـ /م./: عقل دایار . . .

ـ آنلادین ایندی کـه اناالحـق دئین

شیخـده‌کـی ربـی الاعـلا ایـمـیش؟

اسلام عالمینده ایکی بویوك عارف، منصور حلاج و بایزید بسطامی ثوزلرین یوخ ائتمکله آنلاهی ثوزلرینده گؤرموشلر. حلاج «اناالحق» دئمیش و بایزید «لیس فی جبتی سوی الله» و«سبحانی ما اعظم شانی» دئمیشلر. بوادعالار هامیسی عارفلر طرفیندن کل شیء هالك الا وجهه (←قصص سوره‌سی/۸۸) آیه‌سی‌نین تفسیری‌کیمی دیله گلیردی. عارف شاعیر عطار بوحاقدا دئییر:

چنان بیخودشدندازخودکه‌اندروادی‌وحدت

یکی‌مست‌اناالحق گشت، دیگر،غرق‌سبحانی

ـدیوان عطار، ص ۸۳۱.

آذربایجانین بؤیوك عارفی شیخ محمود شبستری (ثولوم ۷۲۵ه.) دئییر:

اناالحق کشف اسرار است مطلق

جز ازحق کیست‌تاگوید اناالحق؟

روا باشد اناالحق از درختی

چـرا نبـود روا از نیکـبختی؟

ـ گلشن راز، ص ۳۵

شیرازلی حافظ ایسه دئییر:

رموز سراناالحق چه‌داند آن غافل

که منجذب نشد از جذبه‌های سبحانی!

۱۰/۲۶–۱ /ا./وم./: سمك جسته خیز

۱۰/۲۷–۱ /ا./و/م./. باشیمی چوخ . . .

۱۰/۲۹–۱ /م./. او یئتیشیر قصه‌ی . . . /ا./: اویتسو [؟]

۱۰/۳۰–۱ /م./: غوغا ایمیش.

۱۰/۳۱–۱ /ا./و/م./: خسرو شیرینه

۱۰/۳۲–۱ /م./: فرهادسن

۱۰/۳۳–۱ تورکوسو: داها آچیغی،داها آیدین سؤز. تورك سؤزونون بیرمعنا سی‌دا، داهـا آچیق، آیدین، صاف، پاك و تمیز دئمکدیر. بورادا همین معنادا ایشلنمیشتدیر.

۱۰/۳۴ ۱ /۰۴/ اویئنه نئچون . . .

۱۰/۳۶ ۱ /۰۴/: آنلامیم من . . .

۱۰/۴۳ ۱ میکده‌ی حافیظ. میکده سؤزو حافیظ شعرینده بؤیوك بیر معنا داشییر. حافیظین قصدی حله‌ده بو سؤزدن آنلاشیلمامیشدیر. اونو حقیقی‌عشق مسکنی‌و وصال‌قلبی ده معنا ائدنلر اولموشدور. حافیظین بعضی بئیتلرینده میکده سؤزونه نظر سالالیم:

. . . رونق میکده از درس ودعای ما بود

*

دوش رفتم به‌در میکده خواب‌آلوده . . .

*

به‌کوی میکده هرسالکی‌که ره‌دانست . . .

*

به سر جام جم آنکه نظر توانی کرد
که خاك میکده کحل بصر توانی کرد

*

بود آیا که در میکده‌ها بگشایند
و . . .

۱۰/۵۳ ۱ /۰۴/: یدوبیضاسی . . .

۱۰/۵۶ ۱ /۰۱/ بانی تبیان . . .

۱۱ ۱ /۰۴/دا قصیده‌نین عنوانی: «من مقالاته الجامعه، طاب الله تربته»

۱۱/۲ ۱ – جم، ویونگهان اوغلو اولموش، هند اسطوره‌لرینده بیر قهرماندیر. تورکو ادبیاتیمیزدا کائنات اسرارینی بیلن اوره‌گی، دونیانی گؤسترن جام جمه بنزه تمیشلر.

۱۱/۸ ۱ سبحه‌ی سبحان. سبحه تسبیح ایله بیر معنادادیر. بیرینجی‌معناسی سیتایش ائتمك، ایکینجی معناسی ساپا دوزولموش دانه‌لر. بوردا شاعیرین قصدی بیرینجی معنادیر.

۱۲/۷–۱ مغ بچه. مغ سؤزوتورکجه / موغ mugh / میغ migb / سؤزونون فارسجا تلفظودور . مغبچه ایسه فارسجابیر اصطلاحدیر ، میخانـالاردا ایشلین کیچیك اوشاقلارا دئییلردی (← معین). لاکین تورکو ادبیاتیمیزدا بؤیوك عورفانی معنا داشییر.

۱۲/۹–۱ لاریب. ذلك الکتاب، لاریب فیه، هدی للمتقین (بقره/۲) آیه سینه اشاره‌دیر.

۱۲/۱۱–۱ /م. /: یابوکه بوزاهیده . . .

۱۲/۱۵–۱ /د. / مشرب تیرید . . .

۱۲/۲۰–۱ /د. /: . . . بودور راه حق

۱۳/۱–۱ « گؤزلریم » ردیفی ایله باطینی و عورفانی ادبیاتیمیزین بیر چوخ شاعیرلری قصیده وغزل یازمیشلار. باطینیلرین تجسده اینانجلاری اولماسیله علاقه‌دار اولان بوغزللرده، باطینی شاعیرلرحققین ذاتین مادی دونیادا وئوزگؤزلریله گؤرمه‌لرینی آرزولاییردیلار . باطینی شعریمیزین بانیلریندن اولان سید عمادالدین نسیمی نین بوردیفله درین معنالی بیر غزلی واردیر:

قوللوغا بئل باغلادیم، سولطانی گؤزلر گؤزلریم،
دردینه توش اولموشام، درمانی گؤزلر گؤزلریم .
گؤزلرم گؤزلرمی گـؤزلر حـضرتینی شاهیمـین
نئچه‌سین گؤزلمه‌سین سبحانی گؤزلر گؤزلریم.
گؤردوگوم اول، بیلدیگیم اول، ایسته‌دیگیم اولدورور
اول اولدور، آخیر اولدور، آنی گؤزلر گؤزلریم.
مـن شاهیمین یولونا جـانیمی قـوربان قیلیمشام
عشق ایله گیردیم یولا، مئیدانی گؤزلر گؤزلریم.
یـاهـو! یا من هو! دئییب، هـردم تمـنا ائیـلرم
رحمتیندن اوخورام رحمانی گؤزلر گؤزلریم.
ای نسیمی ! صدقیله یولوندا خاك اولماق ایچون ،
جان و دلدن گلمیشم، جانانی گؤزلر گؤزلریم.

– نسیمی دیوانی، ص. ۵۲۲

همین ردیفله، نباتی‌نین ۴ قصیده‌سی و ۱ غزلی (۳۰–۳) ألیمیزده‌دیر. عینی ردیف وقافیه ایله‌ایسه بیر قصیده یازمیشدیر (← ۱۶ – ۱).

۱۳/۶–۱ نافه‌ی تاتار. تاتار، بیرائل آدیدیر. خـواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی‌نین دئدیگینه گؤره، چوخ گوجلو، قووه‌تلی‌و انضباتلی‌برقوم‌اولان تاتارلار اوزون زامانلار اورتا آسیادا حکومت ائتمیشلر (← جامع‌التواریخ،ج ۱،ص ۴۹). اورخون کتیبه‌لرینده « اوتـوز تاتارلار » دان آدگئدیـر. اونـلار بوگونکو مغولیستاندا یاشایارمیشلار،لاکین تورك‌اصیللی اولموشلار. اونلاری‌تورکلرین قیمیق طایفاسیندان سایانلاردا وار (← گردیزی، زین‌الاخبار، تهران، ۱۳۴۷، ص ۲۵۸). خائن پهلوی‌دوؤرو یازیچیلاری تاتار سؤزونو پیرتیجی، غارتگر، مدنیت‌سیزواشغالچی‌معناسیندا ایشلتمیشلر. نئجه‌که تاریخیمیزواثلیمیزوناموسوموزا خور باخانلار « تورك » سؤزونوده هـم جدی دانیشدیقـلاری و همده مزاح ائتدیکلری زامان‌منفی معنالاردا ایشله‌دیرلر حتی سؤزلوکلرده بئله‌شئیلریازیرلار: «نامی‌که‌سابقاً در مغرب به‌قوم مغول اطلاق‌میشده‌ا » (← فرهنگ عمیدیکجلدی، ۱۳۶۳، ص ۳۶۴).

نافه سؤزوایسه تورکلرین یاشادیقلاری «خوتن» چؤلو آهولاری قارنیندا بیر نارنج‌قده‌ر سالالانان و چوخ عطیرلی‌بیر ماده‌ساخلایان کیسه‌یه دئییلیر(←معین، ج ۴، ص۴۵۹۵). نباتی‌نین بورادا نافه‌ی تاتار دان قصدی تاتار آهولاری‌نین نافه‌سیدیر.

۱۳/۷–۱ چاه بابل/هاروت و ماروت: هـاروت و مـاروت قیصه‌سی قـرآند گلمیشدیر (← بقره/ ۹۶). بوایکی ملك‌یئرأوزونده انسانین گوناه ائتمه‌سیتنه گولدولر، الله اونلارا شهوت وئردی ویئر أوزونه گؤندردی. اونـلارین هر ایکیسی یئر أوزونده هرجوره گوناها مرتکب اولدوقدا، الله اونلارین بابل قویوسوندان سالالانمالارینا امر ائتدی. قیامته‌دك بوعذابا دوچار اولموشلار. (← کشف‌الاسرار،ج ۱، ص۲۹۳). هاروت وماروت عورفانی ادبیاتیمیزدا جادوگرلیگه مشهور اولموشلار.

۱۳/۸–۱ /۴. / : وصله یئتیر

۱۳/۱۱–۱ /۴. / دابو بیتدن سونرا :

غارت ائیلر عؤمزو هر بـی‌درده دردی سؤیلمک،

غم یوکون آچماغا بیر غمخواری گؤزلرگؤزلریم.

۱۸/۱۳–۱ حیدرکرار : حیدر سؤزو بیر تیجی آصلان دئمکدیر. حضرت علی بن ابیطالب(ع) چوخ شجاعتلی اولدوغو ایچون حیدر آدلاندیریلمیشدیر. کرار سؤزو ایسه، دفعه‌لر حمله ائدن معناسیندادیر.

۲/۱۴–۱ /م. / . . . حلاجی گؤزلر . . .

طبیعی دیرکـه «جولاف» سؤزو دوغرو اولمالیدیر. جولاف سؤزو توخوجـو و پامبیقچی معناسیندادیر. بوسؤز فـارسجادا/جولاه/ جولخ/جولق/ جولف/ جوله/شکیللرینده ایشلنمیشدیر (← معین، ج ۱، ص ۱۲۵۵). شاعیرین «کله‌ی داردا انا الحق سؤیلن جولاف» دان قصدی ایسه «حلاج الاسرار» لقبی ایله مشهور ابوالمغیث الحسین بن منصور (دوغوم ۲۴۴ ه .) دور . او ، تـورکلرین اسلام دینینی قبول ائتمه‌لرینده تأثیری گؤرولن دینی واجتماعی بیرحرکتین باشچیسی ایدی(← اسلام آنسیکلوپدیسی ، ج ۵، ص ۱۶۷.)عجم عالیملری اونو بابیت مدعی‌سی کیمی قینامیشلار (مثلا ← خاندان نوبختی، ص ۱۱۶–۱۱۴).

۵/۱۴–۱ بو بئیتین فورماجا فضولینین آشاغیداکی بئیتینه اوخشارلیغی‌وار:

دوست بی‌پروا، فلك بی‌رحم ، دوران بی‌سکون

دردچوخ،همدردیوخ،دوشمن‌قوی،طالع‌زبون

ـ فضولی دیوانی، ص. ۱۱۹

۹/۱۴–۱ لوحش‌الله : (= لو اوحشه‌الله) دعائی بیرجمله‌دیر، آنلامی : « الله قورخو وئرمه‌سین! » دئمکدیر.

۱۲/۱۴–۱ خطاف: قارانقوش.

۱۹/۱۵–۱ /م. /: . . . علی الاطلاقی گؤزلر

۱۹/۱۶–۱ بچه‌ی تورکم ، دیلیم تورکـی ، کلامیم وحی حق

«خان چوپانی» جان‌آلان جانجانی گؤزلرگؤزلریم.

«بچه تورك» ، تورك بالاسی دئمکدیر. نباتی‌نین ئوز تورك اولدوغوناو دیلینه

تأکید ائتمه‌سینه اساس سبب، اونون یاشادیغی یشرده ثبات وترسالارینداياشامالاری اولموشدور. او ئوز دیلین وتورکجه شعرلری بورادا «کلام» سایير. «کلام» ایسه خصوصی معنا داشییر. « اهل حق » و درویشلر، ایلاهی سؤزلر و غیب عالمیندن ایلهام اولان مقدس شعرلره « کلام » دئییرلر. مثلا : « کلام حضرت قوشچواوغلو»، «کلام خان چوپانی» وس.

نباتی بورادا یئنه‌ده تلویحاً ئوزونو حضرت موسی ایله مقایسه ائدیر وئوزونون چوبان وکلامی‌نین وحی‌حق اولدوغونا اشاره ائدیر. بعضی نسخه‌لرده بوسؤز «هجو-مجو» [؟] کیمی گئتمیشدیر. لاکین بیز نباتی شعری‌نین روحونا و بئیتین معناسینا اویغون، بوعمدویا سهوخطانی تکرار ائتمه‌دیک.

۱۶/۲۷-۱ /م./ دا بو بئیتدن سونرا :

ایندی بیلدیم که کلید گنج حکمت توردادیر

اوندان ئوتروبودل‌ویرانی گؤزلر گؤزلریم.

۱۶/۳۰-۱ /م./ دا بوندان سونرا :

الحذر بو اژدهانین سیطوتیندن، الحذر !

بیر محرق‌آتش سوزانی گؤزلرگؤزلریم

۱۶/۳۱-۱ /م./ دا بوندان سونرا:

بوقارانلئق ائوده منزل توتدوغوم بی جادگیل

خضرتک‌بیرچشمه‌ی حیوانی‌گؤزلرگؤزلریم

۱۶/۳۲-۱ بو بئیتده‌گئتدن «خانخان» سؤزو حاققیندا ا. حسینی یازیر : «بورادا کی گؤزل گؤیجک اوغلاندان مقصد . . . مهتر باشی خانخاندیر. خانخان او واختکی روس-ایران‌محاربه‌لرینده اشتراک‌ائتدن ایران قوشونونون باشچیلاریندانديير. خانخان، ایگیدلیگی ایله بیرلیکده یاراشیقلی بیر جوان ایمیش.»

۱۶/۳۹-۱ «میرزا»ایسه، یوخاری بئیتلرده گئتدن«صدرآفاق» سؤزوکیمی، نباتی‌نین‌سیتایش ائتدیگی « حق دونلاریندان» بیری اولمالیدیر.

۱-۱۷

صفویه دؤورو شاعیرلریمیزدن اولان « صفی»نین آشاغیداکی غزلیندن الهام آلینماسی‌گومان ائدیلیر :

قویدوأوز کؤنلومه غم لشکری هامون ــ هامون

قارا باباقلی‌علملر، اوجو گولگون، گولگون.

چاغیریردیم قاتی آوازیله : لیلی ! لیلی !

داغ‌سس وئردی جوابیمدا که: مجنون‌امجنون!

گؤزلریمدن یئنه اود توتـلادی دوزخ ، دوزخ ،

جیگریمدن یئنه قان قاینادی جیحون، جیحون.

بونه ویرانه‌کؤنولدور، صفی! ای وای! ای‌وای!

سرولر وارایدی بو باغده مؤزون ، مؤزون .

(← یئنی‌یول، ج ۳، ص ۹۵ ، بوسطیرلری یازانین « الیازمالار آراسیندا » عنوانلی مقاله‌سی).

۱۷/۸–۱ داوق: ایچگینی صاف ائتمك ایچون ایشله‌دیلن بیرقابا دئییلر. بئله بـیر قابدان سوزولن شرابا داوکی دئییلرمیش. بو سؤز /م./ دا یانلیش اولارق داوق ـ داواق ضبط اولموشدور.

۱۷/۱۳–۱ /م./ دا یوندان سونرا:

دادا یـشت ای علی عـالی اعـلاء اعـلاء ،

چاره‌قیل دردیمه‌ای قادر بی‌چون، بی‌چون.

۱۷/۱۶–۱ /م./ . . . شام‌وصبا

۱۷/۱۷– /م./ و/د . / : . . . مضمون ــ مضمون.

۱۸–۱

بوقصیده،نباتی‌نین دوغولدوغو و بویا ــ باشا چاتدیغی اوشتیبین‌کندی حاققیندا دیر. اوشتیبین üshtibin سؤزو تورکجه اولموشدور اونون کؤکو بئله اولمالیدیر üsh+tib+in

۱ــ بیرینجی سؤز، «أوچ» سؤزونون قاراداغ ولایتی شیوه سیدیر.

۲ــ ایکینجی سؤز «تیب» ایسه، قوم، قبیله، خلق و ملت معناسیندادیر . بوسؤز تبریز ، طبرستان و باشقا بوکیمی کلمه‌لرده ده ساخـلانیلمیشدیر. قـدیم تورك

دیللرینده «تیپمك» مصدریندن آلینان تیپیر و تاپود وتاپود سؤزلری اردوگاه، استحکام ویوروش اندن و یامدافیعه‌یه دایانان انسانلارتوپلولوغونا دئییلیرمیش. همین سؤز، تبار شکلینده، فارس دیلی لغت ترکیبینه‌ده گیرمیشدیر. تبریزسؤزونده ـ ایز آرتیرماسی و طبرستان (= تپورستان)سؤزونده‌ایسه آبادلیق آنلامینا گلن ـ ستان آرتیرماسیله بیرلشمیشدیر. تورکجه تاپود سؤزومختلیف صوتی تغییرلره اوغرامیش و باشقا شکیللرده‌ده تلفظ اولونموشدور مثلاً تهران یاخینلیغیندا اولان تفرش و بغداد یاخینلیغیندا اولان تلفر یئرلرین آدلاریندادا گؤرسنیر. (← ایران آذربایجان تورك دیلی انجمنی بولتنی، ج ۲، اسفندآیی ۱۳۶۵، تهران. بو سطیرلری یازانین «طبرستان سؤزونون کؤکو» عنوانلی مقاله‌سی).

دئمه‌لی تیپمك مصدری یئرلشمك آنلامیندا اولموشدور. تیپ / تیب ایسه یئرلشن و یاشایان معناسیندادیر.

۳ـ أوچونچو ـین آرتیرماسی یئرومکان معناسی وئریرو بیرچوخ آذربایجان یئر آدلاریندا ساخلانیلمیشدیر.

بئله‌لیکه دئمه‌لییك که أوشتیبین : أوج اثلین یاشادیغی یئر دئمکدیر. بودا تاریخی حقیقتلر ایله اویغون گلیر. چونکه حله نباتی‌نین ئوز زامانیندا اورادا أوج:تودك،قات،توسا اتللری یاشایارمیش. تاتلار وترسالار(= اثرمنیلر)غیرفعال و مدنیت سیز اولدوقلاری ایچون، یاواش ـ یاواش تورکلر آراسیندا غیب اولموشلار. نئجه‌کـه ایندی اوشتیبینده اونلاردان‌ایز قالمامیشدیر و هامی تورکلشمیشلر. اوشتیبین،ایندی‌شرقی‌دیزمارین‌مرکزی‌سایلیرو۵۶ کند اونا باغلیدیر (← سید جمال طباطبائی، آثار باستانی آذربایجان شرقی، ص ۴۵۳)

۱ـ۱۹/۸ یانار سؤزو «یانماق» مصدریندن دوزلن فاعلی صیفتدیر. یاشار، قانار، آنار و س. کیمی.

۱ـ۱۹/۱۵ بو بئیتدن سونرا /م./دا:

غونچه‌لیین تفکری قلبیمی گولسیتان اثدیب

گل بو خیالدان منیم اثتمه کنار کـؤنلومو

بوقصیده‌ده نباتی آذربایجانین بیرچوخ کندو شهر آدلارین سایبر. اوجمله‌دن آغ‌دام، بردع، لنکران، سالیان، هراس، هیندارخان، عسکـرانی، و اویئرلرین

چوخونون گزدیگینی‌ده قئید ائدیر.

۱-۲۰/۱ چترسلیمان: قرآن مجیده ۱۷ دفعه سلیمان سؤزو ایشلنمیشدیر، او جمله‌دن نمل سوره‌سی‌نین ۱۵ - نجی وانبیاء سوره‌سی‌یین ۷۹ - نجو آیه‌لرینده‌اونون حکمتلی اولدوغونا اشاره اولونور. سلیمان ایلاهی پیغمبرلردن سایبلیر. بوتون جن، انس وقوشلاراونون‌چتری‌آلتیندا ایدیلر(← نمل/۱۶و۱۷). خائن‌شاهچی تدقیقاتچیلار حضرت سلیمان پیغمبرین قیصه‌لرین عجملرین جمشید شاه‌کیانیلری ایله قاریشدیرماسیناجان آتمیشلار (مثلاً ← منوچهر مرتضوی، مکتب حافظ، ص ۲۲۵).

۱-۲۱/۱۲ /م./: اولسالار

۲، غزللر

غزل، عربجه «مغازلت» سؤزوندن گلیر. قادینلارلا عاشیقانه صحبت ائتمك آنلامینداديير. غزلده، محبوبون شکل - شمایلی و اونون محبت احوالی ذکر اولار. أن آزی بئش‌بئیت وأن چوخو اون دؤرد بئیت اولان بیرینجی بئیتی‌نین هرایکی مصراعسی‌قافیه‌لی اولان غزل فورماسین بیزعرب ادبیاتیندان‌آلمیشیق. تورکلر، عجملردن داها قاباق غزل یازماغا باشلامیشلار. عربلر ایسه جاهیلیه دؤورونده‌ن غزل یازارمیشلار. عجملر، تورکلرین ایلك غزالرینه «راه ترکی» و «شعر غزی» دئیرمیشلر:

به راه ترکی مانا که خوبتر گوئی
توشعر ترکی برخوان مراو شعر غزی

- منوچهری دامغانی

غزللریمیز عروض ئولچوسونون جوربه‌جور بحرلرینده یازیلمیشدیر. داها اویناق بحرلریمیز ایسه آشاغیداکیلار اولموشدور:

فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن.
فعلاتن، فعلاتن، فعلاتن، فعلن.
مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن، مفاعیلن.
مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن.

مفتعلن، فاعلن، مفتعلن، فاعلن.
مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن.
مفاعیلن، فعلاتن. مفاعیلن، فعلن.
مفعول مفاعیلن، مفعول مفاعیلن
مفعول فاعلاتن، مفعول فاعلاتن.
مستنعلن، مستفعلن، مستفعلق، مستفعلن.
متفاعلن، فعولن، متفاعلن، فعولن.
مقاعیلن، مفاعیلن، فعولن
فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلن
فعلاتن، فعلاتن، فعلن.
فعلاتن، مفاعلن، فعلن.
مفعول مفاعلن فعولن

(← اکسرم جعفر. عروضون اسلاسلاری و آذربایجان عروضو، ص. ۳۵۱/ ئورنکلرله تورك شعر بیلگیسی،ص.۱۰۴)

دیلیمیزده، غزل ایلك یاراندیغی زامانلاردا، عاشیقانه تغزله مخصوص ایدی، یالنیز غزلده مجازی ودونیوی عشق ترنم اولوردو. لاکین چوخ تئز لیکله، غزل ده باشقا شعر نوعلاری کیمی، عورفان واخلاق خدمتینه آلیندی. غزلده ایشلنیلن بیر چوخ اصطلاحلار ولغتلر، ئوز عادی معنالارین ألدن وئردیلر، عورفانی معنالار کسب ائتدیلر و معنوی سئیرو سولوك بیان ائتمگه آلیندیلار.

عورفانی غزللره، داها می، أوزومدن دوزلینن شرابا دئییلمیردی. بوراداکی می‌ده، أوزوم سویوکیمی انسانین حالین دگیشیر، لاکین اونو کتفلندیرمیر، بلکه «فرش» دن «عرش» ــ ه آپاریر او بیر طهور شرابدیر نئجه‌که بویورموشدور:

یطاف علیم بکاس من معین o بیضاء لده للشاربین oلافیها غول ولاهم عنها ینزفون o (←الصافات /۴۵-۴۷) اونلارا شراب دولو قدحلر وئریلیر، آغدیر، ایشیقلیدیر، هئچ زامان بیهوشلوق و کتفلیلیگه سبب اولماز و اوندان آلینمازلار.

ادبیات تاریخیمیزین بلکه بوتون عربجه، تورکجه،اردوجا وفارسجا اسلامی ادبیاتین أن بؤیوك غزل یازانی فضولی اولموشدور. صائب تبریزی وحافیظ

شیرازی هر ایکیسی غزل عالمینده فضولی دن داها آشاغی سویه‌ده‌یرلر. فضولی ذیروه‌سینه‌چاتان یگانه شاعیر ایسه، سیدابوالقاسیم نباتی اولوشدور. اوفضولینی هرطرفلی منیمسیه بیلمه‌سه‌ده، فضولینی کئچه بیلمه سه‌ده. غزل دونیاسیندا اوندان چوخ دالی قالمامیشدیر.

حاصیلیم یوخ سرکویوندا بلادان غیری،
غرضیم یوخ ره عشقینده فسادان غیری.
نی بزم غمم ای آه! نه بولسان یئله وئر،
اودایانمیش قوروجیسمیمده هوادان غیری.
پرده‌چك‌چؤهره‌مه‌هیجران گونو، ای قانلی‌سیرشك!
که گؤزوم‌گؤرمیه اول ماه‌لیقادان غیری.
یئتدی، بی‌کسلیگیم اول‌غایته کیم‌چئوره‌مده،
کیمسه‌یوخ‌چیز گینه‌گیرداب‌بلادان‌غیری.
نه یانار کیمسه منه آتش دلـدن ئوزگه،
نه آچار کیمسه قاپیم باد صبادان غیری.
یوزما ای‌موج‌گؤزوم‌یاشی‌حوابین که‌بوسئیل
قومادی هیچ عیمارت بو بینادان غیری.
بزم عشق ایچره فضولی نئجه آه ائیلمیه‌م
نه تمتع بولونور نـی‌ده صدادان غیری.

ـ دیوان فضولی ص ۱۴۶

نباتی‌دیوانی‌نین‌ألیمیزده‌اولان‌نسخه‌لرینده‌ن ایندیه‌دك ۵۲ غزلین‌کشف‌ائده بیلدیك. غزللرعمومیتله اویناق‌وزنلرده دیدلرجلال‌الدین رومی‌غزللری‌نین حال هاواسین داشییر. غزل تاریخیمیزده نباتینی «مولویه»مکتبی‌نین شاعیرلرینده‌ن‌سایماق‌اولار (←سیری در اشعار ترکی مکتب مولویه).

نباتی‌نین غزللری‌ایندیه‌دك نظمه سالینمامیشدیر. مرحوم ابوالفضل حسینی‌نین نشرین نظرده آلماساق، نشراولان بوتون دیوانلار والیازمالاردا قارماقاریشیق شکیلده یئرلشدیریلیمشدیر. نباتی ئوزوده گویا«غزل‌دیوانی» ترتیب ائتمگه‌علاقه گؤسترمه‌میشدیر. بیرنیجی دفعه اولاراق، اونون آذربایجانا غزللـرین، دیوان ادبیاتمیزین سنتینه اساسلاناراق الفبا سیراسیله تقدیم ائتدیك.

تقدیم اتتدیگیمیز غزللری /م./د./ح./ و/ا./ نسخه لریندن توپلامیشیق. یالنیز آلتینجی غزلی /ح./ دان گؤتوردوك./ح./ بوغزلین قایناغی حاققیندا یازیر: «علمی ایشچی اسرافیل عباسوف، «ایرادنین متنداران» کیتابخاناسیندا بو شعرین اثرمنی الیفاسیله یازیلمیش متنینی تاپمیشدیر شیفر: ۶۴۳۸». (/ح./ص۳۰۴).

۲-۱/۷ /ح./: ... باغ دلبندی.

۲-۷/۷ /ح./: عاشیق دلخسته تك...

۲-۷/۹ /ح./: امتال واقران...

۲-۲۲/۶ /ح./: اثدیب اول...

بو بئیت ده آرتیریلمیشدیر:

واراومیدیم که قلم اهلی جوان اوغلانلار

یازالاربوسؤزودیوانیما گؤیچك ـ گؤیچك!

۴۴/۴-ی /ح./:... ساقی. ساغر ایله حلقه‌ی...

۳-۴۵/۳ /ح./:... چئویرمه أوزونو

۲-۴۵/۶ /ح./: بئلینه‌تیرمه ساریب...

۲-۴۵/۷ /ح./: نظرینده دوزول...

۳. قوشما

ایران تورکوسو وآذربایجان ادبیاتیندا أن چوخ سئویلن شعر فورماسی قوشمادیر. اون‌بیرئولچولو اولان بو شعرنوعونون هر مصراعی (۵+۶) و یا (۳+۴+۴) بؤلگولرینده قورولار. عمومیتله أوچ یا بئش بند اولار. هر بنده ایلك‌أوچ مصراع بیر قافیه‌ده وبوتون‌دؤردونجو مصراعلار ثابت قافیه‌ده اولارلار. بعضی قوشمالاردا قوشابئیت‌فورماسیندا یازیلار. یعنی بیرینجی‌مصراع أوچونجو و ایکینجی مصراع، دؤردونجو مصراع ایله همقافیه اولار. (←ح. م. صدیق، هفت مقاله پیرامون فولکلور وادبیات مردم آذربایجان، ص۴۷.)

قوشما، عاشیق ادبیاتی‌نین أن یایغین شعر فورماسیدیر. بوتون عاشیقلار، قوشما

یازمیشلار. شهریارین حیدربابا سی‌دا قوشما فورموندا یازیلمیشدیر.

اونا جوابلار یازان علامه میر حبیب ساهیر تبریزی شهریاریـــن سئچدیگی (۳+۴+۴) بؤلگوسون‌ساخلامیشدیر. تبرك ایچون‌بورادا مرحوم‌اوستادیمیزین بیر جوابیه‌سین نقل ائدیریك:

اوگونلرکه گون بولوتو سؤکردی.
یئل‌یوللارا بادام‌گولو تؤکردی
شاعیر اولان دفترینی بوکردی
مدرسه‌یه سحر ائرکن گئدردیك
«خان‌ناظم» ــ ه تکریم، تعظیم ائدردیك

***

اونودمارام سویوق قیشی، داغ‌یایی.
قیزیل‌گونو، صاف اولدوزوآغ‌آیی.
قاجارلاردان قالان حرمسرایی
بیزی‌اورا «خیابانی»کؤچورتدی
نوغول‌ــ‌ناپات وئریب، شربت ایچیرندی[1]

*

اوردا گونش پنجره‌نی بزه‌ردی.
گؤزللرین‌کؤلگه‌لری‌گزه‌ردی.
آینالاردان شعر خیال سوزه‌ردی

---

۱. شاعیرین قصدی رضاخان‌أللیه شهید اولان شیخ محمد خیابانی دیر.

یازیق اولسون اویالدیزلی ائولره
لعنت اولسون اونو پوزان دئولره

*

خاطیرلارام مدرسه‌نین باخچاسین.
گؤی‌آسماسین، چیچکلنن آلچاسین
کلاسلارین، زرین طاغین، طاخچاسین

آیه‌ی یأس اوخویانلار یادیمدا
خیال توری توخویانلار یادیمدا

*

جوانلیق، آه! نه خوش گونموش، نه نعمت
یادیمدادیر «منطقی»لر و «حکمت»
«جام جم»له ناکام ئولن گنج «رفعت»[1]

اسکی‌ادب خرابه‌یکن قورویور
ترویج‌ائتدی او ایلك دفعه «یئنی‌شعر»

*

اوأکدیکی آغاج ائل اویماغیندا
چیچك آچیر بوگون شیراز باغیندا
یئنی شعرین‌لاپ گوللنن چاغیندا

---

۱. میرزاعلی رفعت شیخ‌محمد خیابانی‌نین معاونی و «آزادیستان» نشریه‌سی نین‌باش بازیچی‌سی‌ایدی. او مرحوم ایراندا «شعرنو» دئییلن‌ادبی فورمانین‌بانی‌سیدیر:

کیمسه‌دئمز «تقی‌رفعت»کیم ایمیش؟
شعره‌یازان درین‌حکمت کیم ایمیش؟

*

یئنی شعر باروثره‌رکن خزاندا
خوراساندا، اصفهاندا، تهراندا
آنماز اونوکیمسه بوتون ایراندا
کیمسه اونا مرمرتوربه‌تیکدیرمز
توپراغینی قوجاقلاماز یاشیل‌رز

*

آتام منیم بدوی‌میش، کؤچری،
دروازادان بیرگون گیریب ایچری
باغدان سووب آتلانارکن‌چپری
«قیزیل‌سولار»[1] محلینده کؤك سالمیش
«دوه‌چی» دن‌گؤزل ـ گؤیچك قیز آلمیش

*

آتام منیم اورتا بویلوبیرخانیم،
سیاه‌ساچلی‌بایات سویلو بیرخانیم،
دئیر ـ گولر، هایلی ـ هویلوبیر خانیم.
زنجیره‌لی‌کوله‌جه‌لرگئیردی
«نوش‌آفرین» ناغیلی‌نی دئیردی.

---

۱. «قیزیل سولار»دان منظور «سرخاب» محله‌سیدیر.

*

هرسؤزباشی خومار باخیب‌گولردی
زلفون تؤکوب باشین‌آستا اگردی
قیش‌گنجه‌سی، بایاتیلار سؤیلردی
روحااوخشار اینجه سسی وارایدی
کؤنولونده شعر هوسی وارایدی.

*

آنادیرکه یاردیم اندر شاعیره.
ناقفیش ووراز سویوق قارا بیریشره
الهام وئرن بلکه اودور ساهیره
آنالارین قوجاقلاری جنت‌دیر[1]
بودونیادا دوغما آنا نعمت‌دیر

*

بیزیم‌اثوین‌آبروسو وارایدی.
الوان جاملی اوروسوسو وارایدی
قیزیل رنگلی گؤزل سوسو وارایدی
گئچن‌گونلر، گئچن‌گونلر، خوش‌گونلر
عمروموزدن قوپوب دوشن‌بوش گونلر.

*

۱. الجنة تحت اقدام امهات.

پاییز گونو قیریز انتیم آچمیشدی
ساری گونش سولغون ایشیق ساچمیشدی
گئتمیش ایدی آتام... یوخسا قاچمیشدی
گئتدی، افسوس، بیرده گئری دؤنمه‌دی
اوجاغی نین اودو، لاکین سؤنمه‌دی.

*

قوروماری باغیمیز ین آغاجی
دؤرد قارداشلار قالدیق تکجه بیر باجی
گاه گذران شیرین اولدو، گاه آجی
هر بیر گونو گونلر أوسته قالادیق
یتیملیکده بؤیویرك، یاشادیق.

*

من ئوزومدن داستان دئمك ایسته‌مم.
قضاو ـ قدر، چرخ فلك ایسته‌مم.
دوشمانلاردان یاردیم ـ دیلك ایسته‌مم.
بیر شاعیرم گئجه‌لری یاتمایان.
ئوز شعرینی قیزیل پولا ساتمایان

*

من یوردوموئوزگه‌لره ساتمادیم
خلعت آلیب ئوزاثلیمی آتمادیم
مخمل ـ ایپك یاتاق ایچره یاتمادیم
قدر منه آجی شراب ایچیرتدی
دوشمان منی یاد اثللره کؤچورتدو

*

گلین دوستلار بیزیاخیندان تانیشاق
دوغما شعرین رواجیندا چالیشاق
اثلیمیزین آتشیله آلیشاق
کروان کؤچر، یول‌أوزه‌ره کول‌قالار
باغچاواندان چیچك قالار، گول قالار.

۴. گرایلیلار

ایران‌تورکوسو و آذربایجان ادبیاتیندا گرایلی، هر مصراعی ۸ هیجالی‌اولان دؤردلو کلره‌دئییلیر. هرمصراعین(۴+۴)،(۵+۳)و(۳+۵)بؤلگولری‌اولور (← هفت‌مقاله پیرامون فولکلوروادبیات‌آذربایجان، ص۴۳)آناتولو ادبیاتیندا گرایلیا وارساغی دئییلیر (← جم دیلچین، تورنکلرله تورك شعربیلگیسی، ص ۳۳۶). أن‌چوخ وارساغی سؤیلمیش شاعیر قاراجاوغلان اولموشدور، اونون‌وارساغیلاریندان بیر نمونه:

بره‌آغالار، بره‌بیگلر!
ئولمه‌دن بیر دم سوره‌لیم.
گؤزوموزه قارا تورپاق
دولمادان ببردم سوره‌لیم!

*

آمان هی آللاهیم آمان!
نه آمان ییلیر، نه زامان
أوستوموزه چاییر ـ چیمن
بیتمه‌دن بیر دم سوره‌لیم.

*

بونا فلك دئرلر، فلك
نه آمان بیلیر، نه دیاك.
آخیرعؤمرومو‌زو هلاك
ائتمه‌دن بیردم سوره‌لیم!

*

قاراجا اوغلان‌دئر: جانان!
گؤزه‌لیم سؤزومه اینان!
بوآیریلیق بیزه همان
ائرمه‌دن، بیردم سوره‌لیم!

بیز بومجموعه‌ده نباتی‌نین ۱۵ گرایلی‌سین نشرائتدیك./ح./دا یالنیز ۸ گرایلی نشرائدیلمیشدیر.
گرایلی شعر فورماسی ۵ یا ۷ بنده یازیلدیغینا باخمایاراق، اونون۹، ۱۱، ۱۲ و ۱۵ بندلی گرایلیلاری‌دا واردیر.
آشاغیداکی مشهور گرایلی، تـورکمن چای معاهیده‌سی باغلاندیقدان سونرا، خلق‌آراسیندا اونا خیطاب یاییلمیشدیر:

گئدین‌دئییین‌خان چوبانا:
گلمه‌سین بو ایل‌موغانا.
گلسه قالار ناحق قانا
آپاردی سئللر سارامی.

۵. بئشلیکلر

بئشلیکلر ویا بئشلیلر هجائولچوسیله قورولان‌اویناق‌شعر قالیبلاریمیزداندیر. بیرچوخ ایلاهی قوشان شاعیرلریمیز بوقالیبدا ایلاهیلر یازمیشلار. بوقالیبدا هر مصراعین بئش هجاسی واردیر، (۲+۳) و (۳+۲) بؤلگولریله بؤلونور. أن

اسکی بئشلیکلر «دیوان لغات الترك» ده بیزه یادگار قالمیشدیر (← متون نظم ترکی ایران، ص۳۸). ۸ـ نجی عصر عارف شاعیریمیز «یونس امره» نین بئشلیکلری داها اویناقدیر:

یار، أورگیم یار
گؤرکه نلر وار؟
بوائل ایچینده
بیزه گولر وار

*

بویول اوزاقدیر
منزلی چوخدور
کئچیدی یوخدور
درین سولار وار

*

هرکس مردانا،
گلسین میدانا.
قالماسین جانا
کیمده هونروار

*

یونس سن‌بوردا
میدان ایستمه.
میدان ایچینده
مردانالار وار

*

/ح./ دا بشلیکلر، «چارپالار» عنوانی آلتیندا توپلانمیشدیر. بورادا تقدیم ائتدیگیمیز ۴،۲ و۵ سایلی بشلیکلر /ح. / دا یوخدور. ۷ـ نجی بشلیکـــ غزل فورماسیندا یازیلدیغینا باخمایاراق، شعر قایدا ــ قانونلارینا گؤره بشلیك سایبلیر.

نباتی‌خلاقیتی، اوندان سونرا بوتون آذربایجاندا یایبلیمش وسئویلمیش‌دیر. أله قلم‌آلان هر بیر شاعیر،اونون شعرلری، حصوصیله ابدع ائتدیگی بشلیکلره نظیره لریازماغا با شلامیشلار. مثلا قارا باغلی حاج میـــر حمزه نیگاری اونون بشلیکلرینه جواب اولاراق، بثله بیر بشلیك قوشموشدور :

درد و محنتین‌ای صنم،صنم!
عشق ایله چکن، بیر منم، منم!
عار و وارینی راه مـــهر ده
تارومار ائدن، بیر منم، منم!

*

چکمیشم، جفا، ائیله بیروفا ،
سن ده العطاء، جان سنه فدا.
راه‌مهر ده زار و بی‌نوا،
تارك الوطن، بیر منم، منم!

*

یار نازنین، حوسنو بی‌قرین،
شاه راهده انتظار کش.
غم چکیب همین ائیلین بینا،
خانه‌ی حزین بیر منم، منم!

*

ائیله‌گیل خیطاب، وئرمه‌گیل عذاب ،
أوزدن آل نیقاب، ائیله‌گیل ثواب
تخم مهرینی رشك آفتاب
سینه‌یه أکن، بیر منم، منم.

*

جیسمی پر هوا، کؤنلو پر نوا،
بادیه نشین، فرد بی‌نوا،
کندی ـ کندینه گفتگو ائدیب
آغلایان، گولن، بیر منم، منم!

*

دست وپافشان، چنگ وتارسیز،
آه و ناله‌زن، گولعذار سیز.
مست سرمدی ، ننگ وعارسیز ـ
رندی کؤهن بیرمنم، منم !

*

ائیله دیم دلا ثویله بیر صدا
قوپدویی‌سیتون، اولدو کیم هبا
دئدی رهنما ، آفرین منه
بؤیله کوه‌کن بیر منم، منم.

*

عرشه ولوله، فرشه زلزله
سالدی صیحه‌ی نایی شؤهرتیم.
باب عشقده ایندی صبح و شام
کوس وطبل زن، بیر منم، منم!

*

ائیله‌دیم نیدا، وئرمه‌دی صدا
کیمسه گلمه‌دی، قاچدی اهر من.
کارزاردا شیر دیوگیر
مرد فیل فیکن بیرمنم، منم!

*

ای ستم زده نفسه مبتلا،
گل امانیما، ائیله التجا
دار امنده زیر دامنیم
دافع الفتن بیرمنم، منم!

*

لفظی جا نفزا، طبعی خوش ادا،
نظمی دلروبا، حرفی دور نما.
سؤزوکیمیا، سیم و زر، گؤهر
دمبدم تؤکن بیر منم، منم!

*

قولو بی‌بدل، لهجه‌سی گؤزل،
رندی ازل، نازنین غزل.

سؤیلمه هزل، خوب گفتگو
صحبتی حسن، بیر منم، منم !

*

لمعه‌ی حضور، ائیله‌دی ظهور،
ای نیگاری! یار آلدی عقده‌نی.
ایندی خوشزبان طور مهره ده
کلیم سخن بیر منم، منم!

(← فریدون کؤچولی، ج ۲، ۱۵۱)

۶. تجنیسلر

بوتون قافیه‌لری جیناسلی اولان قوشما لارا تجنیس دئییلیر. جیناس ایسه، تلفظلری ویازیلیشلاری بیر، آنجاق آنلاملاری آیری ایکی یا چوخ کلمه‌نین ایشلنمه‌سینه دئییلیر. جیناسین ادبیاتیمیزدا تام جیناس، ناقیص جیناس، مرکب جیناس، خط جیناسی، لفظ جیناسی، مقرون جیناس، مفروق جیناس، مکرر جیناس وس. نوعلاری واردیر. ادبیات تاریخیمیزده حاج میرزا ابوالحسن راجی گؤزل جیناسلار یاز میتدیر.

/ح. / دا بیزیم وئردیگیمیز ۷ـ نجی سایبلی تجنیس گلمه میشدیر.

۷. مستزادلار

مستزاد سؤزو «زیاده لشمیش، آرتمیش، چوخالمیش» دئمکدیر. هر مصراعینا قیسا بیر مصراع آرتیریلان غزلره، مستزاد دئییلیر. روباعیلرده ده مستزاد فورماسی ایشلنمیشدیر. نباتی نین بیر فارسجا مستزاد روباعیسی ده واردیر. (← دیوان نباتی، ص ۳۱۷).

آرتیریلان قیسا مصراع، حذف اولسا، شعرین اصل معناسینا لطمه ویرمز، لاکین اونون اولماسی شعرین معناسین داها تکمیل ائدر.

نباتی‌نین مستزادلاری عمومتیله مفعول مفاعیل فعولن ئولچوسونده ایشلنمیشدیر. مستزادلار بیر زیاده‌لی وایکی زیاده‌لی‌ده اولا بیلیر. نباتی‌نین مستزادلاری بیر زیاده‌لیدیر. ایکی زیاده‌لی مستزاد لاردان نمونه:

هی! هی! نه عجایب بزه‌میش حوسنیله باری
بوصورت یاری
بونقش‌نگاری
هر اهل نظرکیم گؤره، تحسین اولا کاری
بوچشم وعیذاری
قالمایا قراری .

*

ای مطرب دلکش أله آل چنگ-وروبابی
چاك ائیله حیجابی
رفع ائیله نیقابی!

ای ساقی مهوش داشا چال تیشه‌ی عاری
سون جام عباری،
دفع ائیله خوماری!

*

عشاقی قطار ائیله‌دی عشق ایچره محمد(ص)
اول شاه ممجد
اول مطلب مقصد.

ای اشتر دل‌سن اولا گؤر پیش قطاری
چك عشق ایله باری
یۀ درد ایله خاری!

فارس شعر تاریخینده أن معروف مستزادی تورك‌شاعیری‌جلال‌الدین مولوی رومی یازمیشدیر:

هرلحظه به شکلی بت عیار برآمد
دل بردو نهان شد
هردم به‌لباس دگر، آن یار برآمد
گه پیرو جوان شد
گاهی به نك طینت صلصال فرو رفت
غواص معانی،
گاهی ز تك کهگل فخار برآمد
زان پس به‌جهان شد

و . . .

(بعضیلر بومستزادی «رومی» آدلی باشقا تورك شاعیریندن بیلیر، مولوی‌یه، «منسوب» حساب ائدیرلر. ← معظمهٔ اقبالی : شعر وشاعران در ایران اسلامی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ص ۱۲۹).

۸. مخمسلر

هربندی بئش مصراع اولان شعره‌مخمس‌دئییلر. هربندین ایلك أوچ مصراعی شاعیرین سؤزوندن و سون ایکی مصراع باشقا شاعیردن اولسا، مخمسه تضمین دئییلر. نباتی فارسجا دیوانیندا حافیظ شیرازی‌نین بیرچوخ غزللرین مخمس شکلینده تضمین ائتمیشدیر. اونون تورکجه یالنیز ایکی مخمسی أله کئچدی:

۸/۱ بومخمس /م./ و /ح./دا گلمیشدیر. / ا. / دا یالنیز: نولاعالم ... بئیتندن، بولبوله دور موش اگر . . . بئیتینه قدهر قاریشیق شکیلده وئریلمیشدیر (ص . ۲۲۷) .

۳ــ نجو بندهٔ‌کی سون بئیتده‌گئدن «سید» سؤزونون ، سید عظیم شیروانی یه‌عائد اولدوغوظن ائدیلیر.

ادبیات تاریخیمیزین حکیم و فیلسوف شاعیری اولان اولوسیدعظیم‌شیروانی نین بو ئولچوده و بنزر قافیه‌لرده بیرنئچه غزلی واردیر. اوغزللرین مطلعلری بئله‌دیر :

نئجه همتای توتوم هربوت زیبایه سنی.
وئرمرم تانری بیلیر جمله بو دونیایه سنی!

ـ دیوان / ۵۷۴

یئنه بیر نامه ایله یادا سالیب یارمنی،
بخت هاندان بو ایشه گؤردو سزاوار منی

ـ دیوان/ ۵۸۰

چکمه، ای دوست! بوگون دامن صحرایه منی،
یوخدور اول ماه، آپارما بوتماشایه منی!

ـ دیوان/ ۵۹۵

سانما گولدور گتیرن صحن گولوستانه منی،
گوله سن سیز نظر ائتسم گتیرر جانه منی.

ـ دیوان/ ۶۰۹

ئولدورور گرچه کؤنول حسرت پابوس سنی،
وار اومیدیم که فلك ائتمیه مأیوس سنی!

ـ دیوان / ۶۴۰

بؤیوك مولانا محمد فضولی نین‌ده بوئولچو و دگیشیك قافیه‌ده أوچ غزلی واردیر:

حئیرت‌ای بوت! صورتین گؤردوکجه لال ائیلر منی
صورت حالیم گؤرن، صورت خیال ائیلر مئی!

ـ دیوان/ ۱۴۸

فارغ ائتدی مئهرین ئوزگه مدلیقالردن منی
حرز ایمیش عشقین سنین ساخلار بلالردن منی

ـ دیوان/ ۱۴۴

۸/۲ بومخمس یالنیز /م./ دا واردیر. /م./ نین سونوندا گلن بومخمس تأسفله، الیازمانین سونوندان صحیفه‌لر دوشدوگو ایچون، ناقیصدیر. /ح./ دا ایسه

/۴۰/دان عیناً نقل ائدیلمیشدیر. تأسفله مخمسین تامامین ألده ائده بیلمه‌دیك. ظاهراً نباتی نین بو مخمسی واختیله خلق آراسیندا چوخ آدا قازانمیشدیر. وشاعیرلر بو شیوه ایله مخمسلر یازمیشدیرلار. اوجمله‌دن «عندلیب قاراداغی» نین اونا بنز مخمسین آد آپارماق اولار. بونظیره‌نی آشاغیدا تقدیم ائدیریك (← میر علی منافی ، ص ۴۳) :

گؤردوم اهرده بیر گول رعنا، عجب، عجب!
جلادوجان سیتان و دلارا، عجب، عجب!
اولموش نیشان حوسن هویدا، عجب، عجب!
سالمیش جهانا شورش وغوغا عجب، عجب!
وه! وه! نه‌خوش ایمیش بوت‌زیبا، عجب!عجب!

*

اول بی‌وفا قیلیر نه قیامت، اوقامتی
هر باخیش ایله محو ائدیر اهل سلامتی.
بالله یوزونون یئنه وار چوخ علامتی
هر دلشکسته‌کیم گؤروب اول سرو قامتی
فریاد چکدی، سؤیله‌دی: به! به! عجب! عجب!

*

قیلدین دوچار وصله، فلك! بی‌وفالاری،
ای بی‌وفا! یولوندا نه چکدیم جفالاری؟
گتدین بلالی باشیما یوزمین بلالاری،
ترك ائیله‌دیم رفیقلری، آشینالاری
اولدوم غریب وبی‌کس وتنها، عجب! عجب!

*

پژمورده قیلدی صرصر غم نؤوباهاریمی،
ایام هیجر ألیمدن آلیب اختیاریمی!
کسدی فراق رشته‌ی صبر و قراریمی
بی‌دردلر ائشیتدی منیم آه و زاریمی
طعن ایله قیلدیلار نه‌تماشا، عجب! عجب!

*

ای عندلیب گولشن هیجران و درد وغم
جؤور بلاکشیده‌ی دؤوران و بختی‌کم!
گؤز یاشینی گولاب کیمی تؤکمه دمبدم
مشکل گوشا امیر عرب، خسرو عجم
حل ائیله‌سین بو مشکلی مولا، عجب! عجب!

یوخاریدا آدی‌چکیلن قاپاقدان آلده ائتدیگیمیز معلوماتا گؤره، عندلیب قاراداغی نباتی‌نین هم ولایتی وچاغداشی اولموشدور. او نباتی ئولدوگوایللره یاخین، ایروواندا ئولموشدور.

۹. مسدس

بندلری آلتی مصراع اولان شعر نوعودور. ایلك بنده بوتون مصراعین قافیه‌لری بیر اولار، سونکی بندلرده آلتینجی مصراع ایلك بند ایله همقافیه اولار. بعضاً سون ایکی بیت عیناً ترجیع بنده اولدوغوکیمی تکرار اولار. نباتی‌نین آلده ائتدیگیمیز مسدسی بئله بیر ترجیعلی مسدسدیر.

مسدس ومخمس اصلینده بیر نوع مسمط دیرلر. مسمط اون مصراعا قده‌ر یازیلار. اونلوق مسمطه معشر دئیلر. (← بدیع‌الافکار/ ص ۷۲). تورکجه‌میزده مسمط نوعلارینداں اولان مسدس نوعلو شعریں مسدس مزدوج و مسدس متکرر شکیللری ده واردیر (← جم دیلچین/ص ۲۲۷).

۹/۸ /ا. /دا بوبنددن سونرا:
حیدر صفدر قوپاردی چونکه باب خیبری،
قیلدی قالخان باشینا اونو آرتلر سروری.
ایکی بؤلدو شیرتك ئولدوردو عمرو عنتری
سؤیله‌دی گؤیده‌ملکلر، یئرده انسان وپری:
لافتی الاعلی . . . .

۹/۹ /ا./ دا آرتیق:
چونکه پیغمبر احد رزمینده قالدی بی‌پناه،
گؤوهر دندانی سیندی، اولدوحالی چوخ تباه،

لشکری بولدو هزیمت، گتتدی ألدن دستگاه.
ذکر اثدیب بواسم پاکی، چکدی جانیندان بیر آه :
لافتی‌الاعلی. . .

۱۰. ترجیع‌بند

ترجیع‌بند، خانه ـ خانه قولارون شعره دئییلر. هرخانه قورتاراندا آیری قافیه‌ده بیر بئیت گتیریلر. هرخانه‌نین‌قورولوش وقافیه سیستمی غزل‌کیمی‌دیر. بوبئیتلرین سایی، هرخانه‌نین بئیتلری‌نین سایی‌قده‌ر اولار (← حدائق‌السحر /۸۶-۸۵) بند سایی‌سی ۵ الی ۱۰ آراسیندادگیشر. داها آرتیق‌دا اولابیلر. بندین سون بئیتینه بندیه دئییلر. بندیه ثابیت اولار و خانه‌لری بیر- بیرلرینه باغلایار. ترجیع بندده عمومیتله تانری‌نین گوجو، کائناتین سونسولوغو، طبیعت وحیاتین مسأله‌لری کیمی موضوعلار ایشلنر (← جم دیلچین/۲۵۰)

اولوشاعیریمیز «عیمادالدین‌نسیمی» دیوانیندا اوچ‌ترجیع بند ثبت‌اولموشدور. ایکینجی ترجیع‌بندین ایکی خانه‌سین بورادا ذکر اثدیریك : (← دیوان، ج۲، ص۳۲۹).

بو وجهیله خط وجان اولورمو ؟ سئوداسی کیمی‌خیال اولورمو ؟
جادو گؤزون آلینا آلیندیم. شهلا ایله نرگیز آل اولورمو؟
زولفوق گؤتور، ای‌قمرا أوزوندن، بدرین گتجه‌سی هیلال اولورمو ؟
عشقین آدی واحیداولدو بی‌مثل، ذات احده مثال اولورمو ؟
عکسی دیشی‌نین گؤزومه‌دوشدو، امواجی کیمی بلال اولورمو؟
آغزین سویوقند وآب حیوان، هرچشمه سویو زولال اولورمو ؟
لعلین عیسنبی ازل مثییدیر، خومر ایچمییینه وبال اولورمو؟
بیلسم بومثیی حرام ائدن‌کیم، فتوا بولوجاق حلال اولورمو؟
قوپارالی قامتین قیامت، طوبادا گؤر اعتدال اولورمو؟
سن صنعه جمیل او خوردوتحسین بیر سنجلین جمال اولورمو ؟
نئچون قویاییم أتگین ألدن ؟ دیوانه‌یه قیل و قال اولورمو؟
خاور گونشی سن، ای پری رخا کامیل اولانا زوال اولورمو ؟

چون دولدو وجودم ائوی‌سنلن
محو اولدو آ دوست منده منلن

حوسنون واراغی لیسانه گلدی ، یئتمیش ایکی ترجمانه گلدی .
زولفونده کی کاف‌رنون‌نه سیردیر کیم آیت‌کن فکانه گلدی .
چون قاشلارین اولدوقاب قوسین مریخ گؤزون قیرانه گلدی
مشکین ساچین آراسینا دوشدوم کیم گؤردومنی، فغانه گلدی.
سورسام‌سنی‌خضرمیش‌سن‌ای جان! آغزین یاری جاودانه‌گلدی.
بیر سنجلین گؤزل، یگانه ، ائشیتمه‌میشم جهانه گلدی .
ای جوهر یی عرض نه جانسان؟ جیسمین شرفی بوجانه گلدی .
روخسارین ازل گونونده دوغدو عشقین اثری بو جانه گلدی.
نشف ائتدی جیگر قانی بوچشمه، غمزه‌ن اوخوچون نیشانه‌گلدی.
اسرار رموز ایدی صیفاتین، بو منطیقله بیانه گلدی.
حق دئدی سنه که قاف قرآن سیمرغ ایسه آشیانه گلدی
بو دعویه منکر اولدو کافیر ، قارداردی أوزو یالانه گلدی.
من سنه باهاسیز اولموشام قول، بودنلی قولا باها نه گلدی.

چون اولدو وجودوم اثوی سنلن ،
محو اولدو آدوست منده منلن

آشاغیدا نباتی‌نین ترجیع بندی‌نین نشرائتدیگیمیز متنینی‌نی، /ح./ نشریله مقایسه ائدیریك :

۴ /ح./ خالق‌الحب . . .
۹ /ح./ دایوخدور
/۱۰/۱۶ /ا./ . . . مرج‌لی
۱۰/۲۱ شاه‌مصر : یوسف
۱۰/۲۸ /ح./ آچدی برقعی . . .
۱۰/۶۴ تبریز ــ سرخاب. تبریزین أن قدیم محله‌سی ایدی. اورادا بؤیوك شاعیرلر و عالیملر باشایارمیشلار. مشهور «مقبرةالشعراء» بومحله ده دیر.
۱۰/۹۶ /ح./ دا یوخدور
۱۰/۱۰۳ /م./: سحر ائدیب.
۱۰/۱۳۴ /ح./ گاه غیرت چؤلونده . . . گاه گیریان . ..

ــ مون: تاتجا من دئمکدیرلر (← عبدالعلی کارنگ، تاتی وهرزنی) من سؤزو تورکجه کلمه دیر. فارسجایا مو mo، مون mon ومن شکیللرینده

گیرمیشدیر. بوسؤز اورخون کتیبه‌لرینده‌ده ایشلمیشدیر. (← محرم ائرگین، اورخون آییده‌لری، سؤزلوك قیسمی). قدیم پهلوی و اوستائی متینلرینده من سؤزو گؤرونمه‌میشدیر.

۱۰/۱۴۶ /ح./ و /م./: گاه ائدر نخشبی، گهی حئیرون
۱۰/۱۶۱ ـ /ح./ منم می‌وجام
۱۰/۲۰۶ اویس قرن
۱۰/۲۱۷ ضیغم ارجن
۱۰/۲۱۸ /ح./ ـ جودی مرغوبی (؟)
ـ جعد مرغول. مرغول سؤزو دولاشیق ساچلار دئمکدیر.
۱۰/۳۲۳ بوظلوموم جهولون . . .
۱۰/۲۲۷ مات‌فی‌البر (ا)
۱۰/۲۳۴ /ح./ تؤکگیلن . . .
۱۰/۲۴۲ /ح./ زمان‌العشق
۱۰/۲۵۲ /ح./ شب وجده . . .
۱۰/۲۶۱ /ح./ حالتی گرم
۱۰/۲۶۳ بو بیت /ح./وا یوخدور
۱۰/۲۶۹ ح/./: اعتراض (ا)
۱۰/۲۸۹ /ح./: سنی سئچمیش
۱۰/۲۹۰ /ح./ منی بیجه . . .
۱۰/۳۰۷ /ح./ زرتؤکر

۱۱. مثنوی

مثنوی سؤزونون آنلامی ایکیلیك دئمکدیر. هر بئیتین مصراعلاری ئوزونه مخصوص قافیه‌لی اولار. عروض بحرلری‌نین قیسا قالیبلاریندا یازیلار.

ادبیاتیمیزدا مثنویلرین چوخو آشاغیداکی قالیبلاردا یازیلمیشدیر:

مفعول مفاعیلن فعولن
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
فعلاتن فعلاتن فعلن

فعلاتن مفاعلن فعلن
مفاعیلن مفاعیلن فعولون
فعولن فعولن فعولن فعول.

مثنویلر عورفانی، ادبی، دینی، تاریخی، عشقی، اخلاقی، انتقادی، اجتماعی، توصیفی، سیاسی وقهرمانلیق موضوعلاری کیمی مختلیف موضوعلاردا یازیلار. بوردا شیخ غالیبین حسن وعشق مثنوی سیندن نئجه بئیت نقل ائدیریك:

دل، زنده‌ی فیض شمس تبریز، نوپاره‌ی خامه‌ی شکرریز،
بو رسمه قویوب بیان عشقی، سؤیلر منه داستان عشقی.
سر لوحه‌ی دفتر فتوه‌ت سرخئیل عرب، بنی محبت.
آممانه قیبله، فیله‌ی درد، بالجمله سیاه بخت وروزرد.
گئیدیکلری آفتاب تموز، ایچدیکلری شعله‌ی جهان سوز.
وادیلری ریگ شیشه‌ی غم قوملار ساغیشیندا حزن و ماتم.
هرگدلری دود آه حیرمان، صحبتلری نئی کیمی هپ افغان.
هر بیریسی بیر نیگارا اویغون، شمشیر کیمی دهانی پور خون
ارزاقلاری بلای ناگاه، آتش یاغار اوستلرینه هرگاه.
اکدیکلری دانه‌ی شراره بیچدیکلری قلب پاره ـ پاره.
آنلارکه کلاما جان وئریرلر مجنون او قیبله‌دندی، دئرلر.
هرکیم که بلایا مرتکبدیر. البت اول اوجاغا منتسیبدیر.
ساتدیقلاری هپ متاع جاندیر آلدیقلاری سوزش نهاندیر.

۱۲. بحرطویل

بحرطویل هم شعر، هم‌نثر وهم مسجع نثر اولان بیرنوع یازیدیر. بونوعدا بئیتلرده‌مصراعلارین دقتلی دوزولمه‌سینه‌گؤره،رسمی نعربفلرده شعردئییلمیر. لاکین ریتملی، آهنگلی وئولچولو اولدوغو ایچون شعر سایبلیر.
بحر طویلی فارس ادبیاتینا تورکلر وارد ائتمیشلر. عرب وفارس شعری حاققیندا یازیلان قدیم کیتابلاردا کیمسه «بحر طویل»دن آدچکمه‌میشدیر. ایندیکی فارس دیلینده یازیلان «شعرنو»دا بحرطویل اساسیندا قورولموشدور.

بورادا نباتی نین یازدیغی بحر طویلی، بؤلوم ـ یؤلوم تقدیم ائتدیك. اونون بیر فارسجا بحر طویلی ده داردیر (← دیوان نباتی / ص).

۱۳. ملمع

ادبیات تاریخیمیزده، تورکجه ـ فارسجا و تورکجه ـ عربجه یازیلان غزل و باشقا شعر نوعلارینا «ملمع» دئییلیر. دیلیمیزده ان قدیم ملمع یازانلارین بیریسی جلال‌الدین مولوی رومی اولموشدور اونون ملمعلریندن بیرین نقل ائدیریك:

ماه است نمی‌دانم خورشید رخت یا نه
بوآیریلیق اودونا نئجه جیگریم یانه؟
مردم ز فراق تو ، مردم که همه دانند
عشق اودو نهان اولماز یانا دوشیجك جانه
سودای رخ لیلی شد حاصل ما خیلی
مجنون کیمی واویلی اولدوم یئنه دیوانه.
صدتیرزند دلدوز ، آن ترك کمان ابرو
فیتنه‌لی آلاگؤزلر چون اویخودان اویانه.
ای شاه شجاع‌الدین شمس الحق تبریزی
رحمتدن اگر نولا بیر قطره بیزه دانه

(← سیری دراشعار ترکی مگب مولویه، ص).

۱۳/۳/ج./دردور
۱۳/۴/ح./بیرجه‌دولو
۱۳/۱۰/ح./فصل گول
۱۳/۱۶/ح./زنجیری

۱۴. روباعیلر

روباعی دؤرد مصراعلی وئوزونه مخصوص ئولچوسو اولان شعر نوعودور. بیرینجی، ایکینجی ودؤردونجو مصراعلار قافیه‌لی اولار. روباعی نین ئولچوسو:

لاحول ولاقوةالا بالله دیر. بوئولچونون اخرب و اخرم شجره‌لرینده ۲۴ بؤلگوسو واردیر. بیزیم ادبیات تاریخیمیزده آن چوخ ایشلنن روباعی بؤلگولری بونلاردیر:

مفعول مفاعیل مفاعیل فعول
مفعول مفاعیل مفاعیل فع
مفعول مفاعلن مفاعیل فعول
مفعول مفاعلن مفاعیلن فع

ادبیات تاریخیمیزده‌آن قدیم زامانلاردان‌روباعی یازیلمیشدیر. بوآشاغیلاکی روباعی قاضی برهان‌الدین دندیر:

من‌لبلرینی جانیما أمسم گؤرورم
گؤزون‌یاراسین‌کؤنلومدمرهم گؤرورم
عشقین اودوکه یاخا ایکی دونیانی
من‌کندی جانیما یالینیز کم‌گؤرورم

بورادا نقدیم اتتدیگیمیز روباعیلری /م۰/ ، /د./ و/ا./ نسخه‌لریندن ثوپلامیشدیق. اونلارین /ح./ دا گلیب گلمه‌لرینی آشاغیدا آیدینلاشدیریریق:

۰۱
۰۲
۰۳./ح./ دایوخدور.
۰۴./ح./ دایوخدور
۰۵./ح./ دا یوخدور
۰۶./ح./ دا یوخدور
۰۷./ح./: ۱۸۹
۰۸./ح./ دایوخدور
۰۹./ح./ : ۱۸۷
۰۱۰./ح./ : ۱۹۰
۰۱۱./ح./: ۱۹۱
۰۱۲./ح./ : ۱۸۸
/۰۱./و/ح./خطاب گنیز (؟) /ا./ . . . آتشکده قویما . .

۰۱۳/ح./ دایوخدور. /ا./ . کئتربنگ گتیر. . .
۰۱۴/ح./ دایوخدور. . . . اوندان ایسه یا بوندان
۰۱۵/ح./؛ ۱۹۰ ــ عید اولبا. . .
۰۱۶/ح./؛ ۱۹۱ ـ صبح اولجاق . . .
۰۱۷/ح./؛ ۱۹۰ ـ قوی‌بلگی یثره . . .
۰۱۸/ح./ دایوخ.
۰۱۹/ح./ دایوخ
۰۲۰/ح./ ۱۸۸
۰۲۱/ح./ دایوخدور
۰۲۲/ح./ ۹۰. : چون رنج وملال . . .
۰۲۳/ح./ ۱۹۱
۰۲۴/ح./ دایوخدور
۰۲۵/ح./ ۱۹۰
۰۲۶/ح./ ۱۹۰
۰۲۷/ح./ ۱۸۹
۰۲۸/ح./ دایوخدور
۰۲۹/ح./ دایوخدور
۰۳۰/ح./ ۱۹۰/۱۹۱/ا./ من‌اهلینده . . .
۰۳۱/ح./ ۱۸۷
۰۳۲/ح./ دایوخدور
۰۳۳/ح./ ۱۸۹
۰۳۴/ح./ ۱۸۹
۰۳۵/ح./ دایوخدور
۰۳۶/ح./ دایوخدور
۰۳۷/ح،/ ۱۸۸
۰۳۸/ح./ دایوخدور
۰۳۹/ح./ دایوخدور
۰۴۰/ح./ دایوخدور
۰۴۱/ح./ دا یوخدور.

۴۲ . /ح./ دا یوخدور
۴۳ . /ح./ دا یوخدور.
۴۴ . /ح./ : ۱۹۳
۴۵ . /ح./ : ۱۹۱
۴۶ . /ح./ ۱۸۸
۴۷ . /ح./ ۱۸۸
۴۸ . /ح./ دا یوخدور
۴۹ . /ح./ : ۱۸۷ /ا./ : . . . اضطراب ای ساقی
۵۰ . /ح./ دا یوخدور.
۵۱ . /ح./ دا یوخدور.
۵۲ . /ح./ : ۱۸۹
۵۳ . /ح./ : ۱۸۸
۵۴ . /ح./ دا یوخدور.
۵۵ . /ح./ د یوخدور.
۵۶ . /ح./ دان گؤتوردرك.

۱۵. دوبئیتیلر

دوبئیتی‌ده روباعی کیمی‌دیر، لاکین اونون ئولچوسو، روباعی کیمی‌ئوزونه مخصوص دگیلدیر. دوبئیتیده ئولچو سربستدیر . ایکینجی ودؤردونجو مصراعلاری قافیه‌لی اولان دوبئیتیلره، ادبیات تاریخیمیزده قوشابئیت ده‌دئییلمیشدیر. لاکین دوبئیتی‌نین بیر، ایکی و دؤردونجو مصراعلاری قافیه‌لی اولمالیدیر.

آشاغیدا، نباتی‌نین تقدیم ائتدیگیمیز دوبئیتیلرینی /ح./ نشری ایله مقایسه ائدیریك:

۱۶/۱ /ح./ دا روباعیلر قیسمینده گلمیشدیر.
۱۵/۲ /ح./ دا یوخدور.
۱۵/۳ /ح./ دا یوخدور.
۱۵/۴ /ح./ دایوخدور.
۱۵/۵ /ح./ دا روباعیلر قیسمینده گلمیشدیر. /ا./: ۲۳۲

۱۶. تك بئیتلر

تك بئیتنیه، مفرده دئییلر . عروض ئولچولری‌نین هر هانسی بیر بولگوسونده ، قافیه‌لی و یا قافیه‌سیز یازیلا بیلر. قافیه‌لی یازیلانلارا مطلع دئییلر. ادبیات تاریخیمیزده غزیی دن بیر چوخ مطلعلر نقل اولونموشدور. (← ح. م. صدیق، غزیی تبریزی).

۱۸

نباتی حاقیندا
گؤرؤشلر

بورادا باش وورولان مهم قاپیناقلارین بیر پاراسیندان نظر صاحیبلری‌نین‌نباتی حاققیندا سؤیله‌دیکلری سؤزلرین دقته شایان قیسملرینی « نباتی حاققیندا گؤروشلر » عنوانیله کتابیمیزا آرتیریریق :

۱۸/۱ **محمد علی تربیت**

سید ابوالقاسیم نباتی، مرحوم سید محمد اوشتیبینی‌نین خلفی، درویش مسلکلی وصوفی مشربلی ایدی، گاه مجنونشاه و گاهدا خان چوبانی تخلص ائدردی قاراداغین دیزمار ماحالی‌نین مرکزی اولان اوشتیبین کندینده بویا ـ باشا چاتمیش، بؤیوینده اهره کؤچموش، شیخ شهاب‌الدین بقعه‌سینده ریاضت و مجاهیدته‌مشغول‌اولموشدور. عؤمرونون سونوندایئنه دوغولدوغو یئره‌کؤچموش هیجری۱۲۶۲ ایلینده رحمته گئتمیشدی. مزاری اورادادیر. مولانا نباتی‌خواجه حافظ شیرازی‌نین شعرلرین تتبع ائتمیشدیر. چوخ تجنیس جینسینه رغبت گؤسترمیشدیر. بعضیلرین چوخ گؤزل دئمیشدیر. تورکجه شعرلری کوردی ، کرمی، قاراکهر و گرایلی، هاوالارینا اویغوندور.

۱۸/۲ **مدرس تبریزی**

. . . سید ابوالقاسیم نباتی، سید محترم اوشتیبینی تبریزی‌نین اوغلو، هیجرتین اونونجو عصرعالیملرندن سایبلیر. مسلکی درویشلیك، مشربی صوفی‌لیك‌ایدی. آذربایجان تورکجه‌سی وفارسجا چوخ ذوقیات شعرلری قوشموشدور. نباتی،

خـان چوبانـی و مجنونشاه تخلص ائـدردی. دیوانی دفعه‌لر تبریزده چاپ اولموشدور . . .

اوشتیبین تبریز ناحیه‌لـرینـدن اولان قـاراداغدا بیرکـنددیر . اوشاقلیغین اورادا کئچیرن نباتی، گنجلیگینده اوناحیه‌نین مرکـزی اولان اهـره گلمیش، شیخ شهاب‌الدین بقعه سینده بیرمدت ریاضته مشغول اولموشدور . عـؤمرونون سون ایللرینده، یئده اوشتیبینه دؤنموشدور. هجری ۱۲۶۲ ایلینده اورادا وفات ائتمیشدیر.

۱۸/۳ **عبدالعلی نصفت**

. . . نباتی شعری‌نین خصوصیتی، اونـدا اولان صفا و صـمیمیّتدیر . اونـون یارادیجیلیغیندا روحسوز اثر گؤزه دگمیر. غـزللری فلسفی ماهیـت داشییر. شعرلری غمدن‌کدردن اوزاقدیر.

نباتی یارادیجیلیغیندا فضولی، حافظ و مولوی روحو واردیر. لاکین‌هئچ‌زامان اونلاردان تقلید ائتمه‌میشدیر. آهنگلی وزنلر وبحرلر سئچمکـده خاص مهارت گؤسترمیشدیر. اونون هر بیر غزلینده ، مختلف دوشونجه‌لر و رنگارنگ سبک وشیوه‌لر گؤرسنیر. کؤهنه مضمونلاردان اوزاق یئنیلیگه یؤنلن شاعیر ، فضولی کیمی غزللرینده فلسفی و عرفانی مضمونلار بیان ائدیر.

نباتی عؤمرونون ایلك دؤرونده صوفیلیگه أوز گتیرمیش وسونرا شیعیلیکده پابرجا اولموشدور و مولای متقیان حـضرت علی (ع) حاقـقیندا قـصیده‌لر یازمیشدیر. بعضی زامانلاردا یاردایلیش عظمتی ثـونونده حیرت و دوشونجه سرگردانلیغینا دوچار اولموشدور.

۱۷/۴ **فریدون کؤچرلی**

. . . آذربایجان تورکلری‌نین مقتدر شاعیرلریندن بیریسیدیر. سیدابوالقاسیمین وطنی، قاراجاداغدا أوشتیبین یاخود «اوچ دیبین» قریه‌سیدیر که، ایران دؤولتینه متعلق دیرو موغان صحراسینا یاخیندیر. بو قـریه‌نین آب وهـواسی معتدل و توزپاغی منبتدیر. اهالیسی سلامت وکارگـوذار اولـدوغو ایـچون مرّفه حال یاشاییرلار. ولی زمانه‌نین اوضاع اقتضاسیندان بی‌خبروعلمدن بی‌بـهره دیرلر. نتیجه‌که دولت عـلیه‌نین رعیتلری و رنجبرلری تـماماً بوحال أوزره یاشاماقدا دیرلار.

. . . مرحوم، زیاد متقی، دیندار وپاکدامن بیـروجود اولوب عـؤمرونون

چوخونو زؤهد و ریاضتده کئچیرمیش. ریاضت اهـلی اولدوغوایچون، اکـثر اوقات دونیا ایشلریندنأل‌چکیب وخلقدن‌قطع‌علاقه‌ائدیب اعتکافا أوزگتیرمیش. بواعتکاف و زاویه نشینلیگی ئوزو ایچون بؤیوك بیر سعادت حساب ائدیب، حقیقت عالمینه ایریشملی ونیهان سیرّلریندن اطلاع کسب ائتمگی محض‌وحدت گوشه‌سینده بولارمیش.

. . . اعتکافدان‌فارغ اولدوغو زامان، گاه بیرجماعت آراسیناچیخیب‌صحبت ائدرمیش. زیاده فصیح وشیرین زبان اولدوغو ایچون،چوخلاری ئوزونه واله وحیران ائدرمیش و معاصیرلریندن بیرچوخو اونونلا مکالمه‌یه داخیل اولماغی و اونون صحبتیندن استفاده قیلماغی ئوزلرینه بؤیوك بیر فیض و غنیمت حساب ائدرلرمیش.

روایت اولونورکه، سید ابوالقاسیم اوشتیبینده اولجه درویشلر حلقـه‌سینه داخیل اولوب، اونلارین ایچینده‌نفوذوآرتیریب و سونرالاردان درویشلره مرشد اولوبدور. بعضی واختلاردا، اوندان کرامت صـادر اولارمیش، بئله‌که، بیرپارا خارق‌العاده علامتلرین اوندان ظهور ائتمگینی گؤرنلر اولوبدور.

اعتکافدان چیخان زمانی، اونون سیماسیندا باشقا بیر پارلاقلیق و نورانیّت جیلوه ائدرمیش، ئوزگه بیر حالته دوشرمیش و بعضی واخت، شوق وذوق‌ایله جوشه گلیب عشق‌دن، مئی ومحبتدن دم ووارمیش.

. . . نباتی آرتیق درجه ده سخی، جومرد ونجیب بیر وجود ایمیش. آتاسی داخی محترم سیدلردن ایمیش.

. . . نباتی، حضرت‌علی‌علیه‌السّلامین حقیقی وصمیمی‌مداحلاریندان اولدوغو ایچون، اوجنابین وصف شأنینده چوخ گؤزل و غرا قصیده‌لر یازمیشدیر . . . نباتی،دئمك اولارکه ئوز مولاسینا أورکدن عاشیق‌ایمیش وبومحبتی‌اوجوندان، او شاه دریا دلین وگؤوهر نجف ومعدن عز وشرفین مدحینده یازدیغی کلامیندا اندازه‌دن چیخیر . . .

. . . نباتی‌نین حضرت علی شأنینده یازدیغی تورکو قصیده‌لری داخی‌صمیم قلبدن نشأت ائدن پاکیزه وحقیقی حیصّه‌لر دیرکه اوخوجولارا آرتیق درجده تأثیر ائدیر.

. . . سید ابوالقاسیم، آذربایجان تورکلری‌نین خواجه شمس‌الدین حافیظی وشمس تبریزی سی‌وبعضی‌مقاملاردا مولانا جلال‌الدین رومی‌سی منزلدسینده‌دیر. نئجه‌که حافیظ: فصاحت وبلاغتده شعرای‌فارسین سردفتری‌اولوب،همچنین نباتی

ده آذربایجان شعراسی‌نین فصیحراقیدیر . . .

. . . معلومدور که خواجه حافیظ،شیخ‌سعدی وجلال‌الدین رومی کیمی نصیحت آمیز تمثیل وحکایتلر یازماقلابئله، اونلاردان حصه‌ئی اتخاذ ائتمه‌یه‌بیدیر. آنجاق معنا بیر ـ بیرینه مناسبتی اولمایان غزللر واسطه‌سیله، حسّیات طبیعیه‌سیندن و کمالات معنویه‌سیندن ناشی حکمت‌آسا ومعجزنما شعرلر یارادیبدیر.هرشعرین و هر بئیتین تکلیکده درین معناسی‌وار. هر بیر کلمه‌سی بؤیوك نصیحتدیر. طرز کلامدا و شیوه‌ی لیساندا اوقده‌رحلاوت وفصاحت وارکه، اهل‌حال اونومطالیعه ائتدیکده واله اولور، دیماغی باشقا بیرذوق ایله وصفه گلمین بیرفئیضله دولور.

نباتی داهی بیر مطلبین أوستونده دایانیب دورمور ، پند ونصحیت دئمکدن و خلقه یول گؤسترمکدن یاخاسینی کنارا چکیب ئوز حیاتیندان و معنویات عالمیندن دم وورور.

. . . نه‌قده‌رکه مرحوم سیّدابوالقاسیم متقی، حق‌پرست بیرذات ایمیش وند قده‌ر اوقاتینی‌عبادت‌و ریاضتده کئچیرمگی سئورمیش ، بیر اوقده‌رده بی‌معرفت وبی محبت عبادتی، ریانی و ظاهیری زؤهدو تقوانی توتماز ایمیش.

از بس‌که عواملیق‌وعواملیغیمیزدان ملیت‌حسی بیزلرده آییلماییبدیر، وطنیمیزین، دیلیمیزین و ادبیاتیمزین قدرینی بیلمیریك. فارسلارین سعدی‌سی و حافیظی دیری قالان کیمی ، بیزلرین‌ده ذاکری، سیدی ، نباتی‌سی گرکدیر دیری قالسین.

۱۸/۵ **فیض‌اله قاسیمزاده**

. . . فضولی ذیروه سینه یوکسلن تنها شاعیر، سیدابوالقاسیم نباتی اولموشدور.

. . . نباتی‌نین قوشما وتجنیسلری‌نین چوخ آزی بیزه گلیب چاتمیشدیر. اونون قوشمالارینداانسان محبتی ترنم ائدیلیر. اونون لیریك قهرمانی حقیقی عاشیقدیر.

. . . قوشما، تجنیس وگرایلیلارینداء نباتی، شیفاهی خلق شعری‌نین، خصوصیله عاشیق شعری‌نین‌بدیعی اصوللارینداان گئنیش استفاده‌ائدیر . . . بدیعی‌شعردیلینی فارس‌تأثیرینداان قورتاریروخلق‌دانیشیق دیلی حضوصیتلرینی‌ایشله‌دیر وشعریمیزین ساده‌لیگه دوغرو انکشافیندا مثبت تأثیرائدیر.

. . . نباتی‌کائناتین سیرلری و حیاتین معناسی حاققیندا مرکب دوشونجه‌لره دالمیشدیر. اونون‌قارشیسینا چوخلومعماوسؤال چیخمیشدیر. بومعمّالارین‌حلّینده شاعیر جوربه‌جور شبهه‌لره دوشموشدور.

۱۸/۶ **عزیزدولت آبادی**

. . .سیدمحترم اوشتیبینی لقبی ایله‌مشهور اولان آقا میریحیا اوغلو سیدابوالقاسیم نباتی، هجری ۱۱۹۱ ایلینده دونیایا گلمیشدیر. گنجلیك ایللرین صفالی اوشتیبین قریه سینده حیواندارلیق و باغبانلیقلا کئچیرمیشدیر، طبیعت گؤزللیگی اونو شعردئمگه چکمیش، یاواش یاواش عورفانه أوز گتیرمیش،خیام، مولوی وحافظ دیوانلارین اوخوموشدور . . . سونرالار اهره گلمیش شیخ شهاب‌الدین بقعه سینده ریاضت وعزلته باشلامیشدیر. سون ایللرده، دوغولدوغو یئره قاییتمیش و ۱۱۶۲ ه . ایلینده اورادا وفات ائتمیشدیر.

نباتی صوفی مسلك شاعیر اولموش، آذربایجان تورکوسو وفارسی‌دیللرینده شعر یازمیشدیر.

۱۸/۷ **میرعلی منافی**

. . . اوستاد شاعیر «نباتی»، «خان چوبانی»، «مجنون شاه » و باشقا تخلص‌لرله اثرلر یازمیشدیر.

نباتی یارادیجیلیغیندا اساساً ایکی مکتبین تأثیری دویولور. بونلاردان بیری کلاسیك ادبیات،ایکینجی‌سی شیفاهی‌خلق یارادیجیلیغیدیر.عرب، فارس‌وتورکو دیللرینی اینجه‌لیکلرینه قده‌ر بیلن نباتی، کلاسیکلری اوخویوب دویموش ، سئومیش، لاکین هئچ‌کسی تقلید وتکرار ائتمه‌میشدیر.

۱۸/۸ **ابوالفضل حسینی**

نباتی مکتبینده ایکی ادبی مکتب، ایکی گوجلو تأثیر، ایکی شاهراه واردیر. بونلاردان بیری‌کلاسیك ادبیات، دیگری شفاهی خلق یارادیجیلیغیدیر .

. . . نباتی‌کلاسیك وخلق‌ادبیاتی‌آراسیندا یازدیغی اویناق یئنی ودرین مضمونلو شعرلریله بیرسیرا معاصرلرینه تأثیرگؤسترمیشدیر .

. . . او حقیقت ، تمیز انسان ، شخصیت آزادلیغی و وجدان استقلالی طرفداریدیر .

. . . نباتی‌نین اثرلرینده ظلم وستمکارلار علیهینه چوخلو کسگین فیکیرلر واردیر. اوشاهین وئولکه‌نی اداره ائدن باشقا شخصلرین ظولمو‌ندن ولیاقت سیزلیگیندن متأثر اولور .

. . . نباتی‌نین شیفاهی خلق شعری روحوندا یازدیغی اثرلر، اوزون مدت عاشیقلارین دیلی‌نین ازبری اولموشدور. حتی‌ائرمنی عاشیقلاری‌نین داچوخو ، ئوزنغمه‌لرینی«شاه ختائی» ایله‌یاناشی «نباتی» آدی‌ایله‌شاعیرین«گئت‌دولانگیلن، خامسن هنوز» شعری‌نین آهنگینده قوشموشدولار.

۱۸/۹ شهباز شهبازی

. . . نباتی تخلصلو سید ابوالقاسیم ، آذربایجانین بؤیوك شاعیرلریندندیسر . اونون أورگه یاتان شعرلری واردیر. بوشاعیرین تورکو دیلینده‌کی دیوانی ، اوزون زامانلاردان بری قاشقایی ائلی‌آراسیندا وار اولموشدور. ائلین گؤزل خط یازانلاری، اونون شعر دیوانینی گؤزل خط ایله یازارمیشلار که اینـدیده بیر چوخ عائله‌لرده اونون الیازمالاین تاپماق اولار.

. . . نباتی دیوانی اوتوموبیل و طیآره و دمیریول اختراعیندان سونـرا قاشقایی ائلینه‌یول تاپمامیشدیر. أن‌آزی یوزایل بوندان قـاباق یـاشایان ائل شاعیریمیز «مأذون» اوندان سؤز ائدیر. وسؤز یوخ‌که مـأذوندان قاباق‌دا وار اولموشدور.

یوزایل قاباق بواثرلـرین تاجـیرلر وآل وئرچـیلر وسیله‌سیله قاشقاییلار آراسینا گلمه‌لرینه‌ده‌عائدسندیمیز یوخدور.جرأتله دئمك‌اولارکه [نباتی]قاشقایی ائلیله بیرلیکده یاشامیشدیر . . . چونکه قاشقاییلار ئـوزلریـن آذری تورکی حساب ائدیر وتبریزی،«مشهد» کیمی، ارض‌مقدس بیلیرلر. نتیجه‌که بیربایاتیدا دئمیشلر.:

بویول گئدیر تبریزه.
قنات ریزه ــ ریزه!
الله بیزه بیریول وئر
بیز واراق ئولکه میزه.

. . . نباتی دیوانی قاشقایی ائلی‌ایله یولداش و همسفر اولموشدور.

۱۹

نباتی کتیابلغی

۱. الیازمالار

۱۹–۱/۱ نباتی دیوانی نین اُن قدیم ومکمل الیازماسی بیرینجی اسلامی شورا مجلیسی کیتابخاسیندا ساخلانیلیر (← ۱۹–۴/۱)

۱۹–۱/۲ ایکینجی مکمل الیازما تهران دانشگاهی کیتابخاسیندادیر (← ۱۹–۴/۲).

۱۹–۱/۳ اُوچونجو مهم الیازما تبریز ملی کیتابخاناسیندا ساخلانیلیر. بو الیازما ۲۸۹۱ نمره آلتیندا حیفظ اولونور. ۱۴۸ یاپراقدان عیبارت اولان بو الیازمانین هر صحیفه‌سی ۱۳ یا ۱۴ سطیرله یازیلمیشدیر.

۱۹–۱/۴ دؤردونجو الیازما تهران دانشگاهی کیتابخاسیندادیر (← ۱۹–۴/۳).

۲. نشرلر

۱۴–۲/۱ فضولی کلیاتی‌نین ۱۲۶۷– نجی ایل تبریز چاپی‌نین‌سونونا نبانی‌نین ۴۱ اثری علاوه ائدیلمیشدیر.

۱۹–۲/۲ نباتی دیوانی‌نین اُن‌قدیم‌چاپی ۱۲۷۴ه. تبریز چاپیدیر (← ۱۹–۵/۱)

۱۹–۲/۴ باکی‌دا ۱۸۶۱ میلادی ایلینده میرزا ابوالحسن بیگ‌ وزیروف طرفیندن چاپ اولان آذربایجان ادبیات درسلیگی نه بئش‌شعری سالینمیشدیر.

۱۹–۱/۸ نباتی‌نین بعضی شعرلری عین‌العشق آدیله هجری ۱۳۳۲ – نجی‌ایلده لاهوردا نشرائدیلمیشدیر (← فهرست مشار، ج۱، ص ۲۹۲).

۱۹–۲/۴ یئنه باکی‌دا فرهاد آقازاده طرفیندن ۱۹۱۲– نجی‌ایلده چاپ اولان ادبیات مجموعه‌سی کیتابینا نباتی‌نین ایکی شعری سالینمیشدیر.

۱۹–۱/۵ شمسی ۱۳۲۵ – نجی ایلده‌تبریزده چاپ اولان «آنادیلی» درسلیکلرینه‌نباتی‌نین

شعرلری سالینمیشدیر (← آذربایجان ملی معارفی ، آنادیلی، ۶- نجی جیلد، تبریز، ۱۳۲۵، ص ۱۱۷-۱۰۵).

۱۹-۳/۶ فیض‌الله قاسیمزاده ۱۹۵۸ میلادی ایلینده باکی‌دا نباتی‌نین سئچیلمیش‌اثرلرین نشر ائتمیشدیر.

۱۹-۲/۷ تهراندا شمسی ۱۳۴۵ ایلینده ادبیه کیتابخاناسی طرفیندن «دیوان جناب سید ابوالقاسم نباتی» نشر ائدیلمیشدیر (←۱۹-۳/۱).

۱۹-۲/۸ بیرنجی علمی‌نشری‌باکی‌دا ۱۹۶۷ نجی ایلینده ابوالفضل حسینی بوراخمیشدیر (←۱۹-۵/۲).

۳. یازیلار

۱۹-۳/۱ نباتی حاققیندا نظره گلن أن قدیم یازینی مرحوم حاج شیخ آقابزرگ تهرانی الذریعه لتصانیف‌الشیعه کیتابیندا یازمیشدیر. (←الذریعه، ج ۴. ص۴۱). شیخ آقابزرگ نباتی خلاقیتینین مفتونو اولموشدور.

۱۹-۳/۲ سونراهمین معلوماتی مرحوم محمدعلی مدرس‌تبریزی ئوزقیمتلی ریحانةالادب بالکنیته‌اوالملقب کیتابیندا "تقدیم ائتمیشدی(← ریحانةالادب، ج ۴، ص۱۶۳). مرحوم مدرس بورادا نباتی‌نی حؤرمتله یادائدیر. أونون سؤزلری بیرتقوالی عالیمین سؤزلری‌کیمی دقته شایاندیر.

۱۹-۳/۳ محمدعلی تربیت دانشمندان‌آذربایجان کیتابیندا سیدابوالقاسیم‌نباتی حاققینیدا دانیشیر. (← دانشمندان آذربایجان، تهران، ۱۳۱۴، ص۴۷۰). اونون جیناس جینسینه مایل اولدوغون ئونه‌سورور. همین سؤزو سونرالارهامی‌تربیتدن‌آلیب "تکرار ائدیرلر.

۱۹-۳/۴ مرحوم فریدون‌کؤچرلی ، «آذربایجان ادبیاتی» کیتابیندا نباتی ایچون گتنیش بیریشرآچمیشدیرواونون شعرلرین تحلیل ائتمیش بیرچوخ نمونه‌ده وئرمیشدیر. (← فریدون‌کؤچرلی‌آذربایجان ادبیاتی، ترتیب‌ائدن: قنبرقنبری، علم‌نشریاتی، باکی، ص۴۹۲-۴۷۰)

۱۹-۳/۵ اسلامی شورا مجلیسیمیز کیتابخاناسی‌نین ألیازمالاری‌نین ایلك فهرستینی یازان «ابن‌یوسف‌شیرازی»، نباتی‌نین‌ادوراداکی‌ساخلانیلان‌الیازماسین(←۱۹-۴/۱) توصیف ائدرك، تربیتین اونون حاققینداکی سؤزلرین تکرارائدیر. (←فهرست

کتابخانهٔ مجلس شورای ملی، ص۴۳۴).

۱۹-۳/۶ علی‌اکبر دهخدا ئوز لغت‌نامه کیتابینا نباتی‌نین‌ده آدین سالماغا مجبور اولور خائن پهلوی رژیمی زامانیندا شوونیستلر پیغینجاغی اولان «سازمان لغت‌نامهٔ دهخدا» طرفیندن ترتیب و نشرائدیلن لغت‌نامه‌ده ، نباتی‌نی واونون خلاقیتینی اهمیت‌سیز جیلوه‌لندیرمك یازیرلار: ... اورابه‌لهجهٔ [؟] ترکی آذربایجانی‌شعر است!» (← لغت‌نامه، نباتی ماده‌سی).

۱۹-۳/۷ «آنادیلی» یازی هیئتی۱۳۲۴- نجوایلده نشر اولان‌آنادیلی درسلیگین بیرمنهم درسینی نباتی‌یه اخصتاص وئرمیشدی.

۱۹-۳/۸ فیض‌الله قاسیمزاده «آذربایجان ادبیاتی تاریخی کیتابی‌نین ۲- نجی جیلدینده نباتی خلاقیتی حاققیندا گئنیش دانیشمیندیر (← آذربایجان ادبیاتی تاریخی، ج۲ ، ص ه./ ← ۵-۱۸).

۱۹-۳/۹ مرحوم دکتر عبدالرسول خیامپور قیمتلی فرهنك‌سخنوران کیتابینا اونون آدین سالمیش، گؤره‌بیلدیگی قایناقلاری‌ذکر ائتمیشدیر(← فرهنگ سخنوران،تبریز ۱۳۴۴، ص).

۱۹-۳/۱۰ شائق تخلصلو عبدالعلی نصفت، ۱۳۴۵ نجی‌ایلده ادبیه‌کیتابخاناسی توسطیله نشر اولان نباتی دیوانی‌نا گئنیش مقدمه یازمیشدیر (← ۵-۱۸)

۱۹-۳/۱۱ ابوالفضل حسینی ترتیب ائتدیگی نباتی نشرینه یازدیغی مقدمده، اونون حیاتی و خلاقیتی حاققیندا گئنیش دانیشمیشدی (← نباتی، ترتیب ائدنی ابوالفضل حسینی، باکی، ۱۹۶۷، مقدمه/←۱۰/۲-۱۹)

۱۹-۳/۱۲ عزیز دولت آبادی سخنوران آذربایجان کیتابی‌نین ۲ - نجی جیلدینده نباتی حاققیندا ۳ و ۲ و ۱/۳-۱۹ قایناقلاریندا اولان معلوماتی‌علمی پرنسیبه اویغون اولاراق توپلامیشدیر،

۱۹-۳/۱۳ بوسطیرهای‌یازان گؤزللیك وگئرچکلیك شاعیری،واقیف آدلی‌کیتابیمدا ملاپناه واقیفین نباتی ایله ادبی باغلیلیقلاری موضوعوندا دانیشاراق ، نباتی و اونون خلاقیتی حاققیندا بحث‌ائتمیشدی (← ح. م. صدیق، واقف‌شاعرزیبائی‌وحقیقت ص)

۱۹-۳/۱۴ باکی‌دا ۱۹۸۱ - نجی‌ایلده میرعلی منافی، زاهید اکبروف ورفیقه قاسیم‌اوا ألریله ترتیب ائدیلن جنوبی آذربایجانین ادبیاتی آنتالوگیاسی مجموعه‌سینده نباتی حاققیندا صحبت اولونور (←ص ۷۷)

۱۹-۳/۱۵ بوسطیرلری یازانین تهراندا اطلاعات مؤسسه‌سی ألیله نشرائتدیگیم سهند هفته

لیگی نین مختلیف سایلاریندا نباتی حاقیندا یازیلاریم اولموشدور (← سهند س، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸).

۱۹-۳/۱۶ تهراندا محمددیهیم طرفیندن نشر اولان تذکرهٔ شعرای آذربایجان کیتابیندا (ج ۲، ص ۲۴۷-۲۴۰)، ترتیب ائدن ۱۲/۳-۱۹ ده تانیتیلان قاناقدا وئریلن معلوماتی قارماقاریشیق شکیلده تکرار ائتمیشدیر.

۴. باش وورد وغوموز الیازمالار

۱/۴-۱۹ /م./ الیازماسی:

بیرینجی نمره لی اسلامی شورا مجلیسی کیتابخاناسیندا ساخلانیلان ۳۴ . ۱۵ نمره لی الیازماسی، گؤزل نستعلیق خطی ایله یازیلمیشدیر. الیازمانین سونوندان بیر ویا نئچه صحیفه دوشموشدور. ۸-نجی بؤلومده وئریدیگیمیز ۲- نجی مخمسین سون قیسمی ده غیب اولموشدور (← ۲-۸). ألیازماسی اینجه رقعی اندازه ده ۲۱۶ یاپراقدان عبارتدیر. هر صحیفه ده آن چوخو ۱۲ بیت یازیلر. جیلد توماج، کاغیدی فرنگی اولان بوألیازما گومان که ناصرالدین شاه دؤورونده کؤچورولموشدور تورکو، فارسی دیوانلاروبودیوانلارین بوتون بؤلوملری داغینیق وقارماقاریشیق اولاراق بیر آرایا توپلانمیشدیر. کؤچوره نین نظمه دایانماماسینا گؤره، بعضی شعرلر تکراری اولاراق ایکی و یا حتی أوچ دفعه یازیلمیشدیر. بوچالیشمامیزدا، بوألیازمانین شرطی اشارتی /م./ دیر. الیازمانین نیسبتاً کامیل وباشقانسخه لره گؤره عیب سیز واونلارا قاناق وشاعیرین زامانینا یاخین اولدوغو ایچون، بوچالیشمادا اونو اساس نسخه قرار وئردیك. بوالیازمانی أن اعتبارلی قاناق کیمی سئچدیك.

۲/۴-۱۹ /د./ألیازماسی: بوألیازما تهران دانشگاهی مرکزی کیتابخاناسیندا ساخلانیلیر نمره سی ۲۵۰۰ دور. /م./ ألیازماسی أوزوندن کؤچورولمگی گومان ائدیلن بو ألیازمادا قارماقاریشیق شکیلده ترتیب ائدیلمیشدیر. لاکین تورکجه دیوان بوالیازمادا فارسجادیواندان آیریلمیش ومستقل کؤچورولموشدور. چالیشمامیزدا الیازمانین شرطی اشارتی /د./ دیر. بوألیازمانین اندازه سی /م./ کیمی و کاغیدی فیرنگی دیر. /م./ نین یازیلدیغی زاماندان سونرایازیلماسی گومان ائدیلیر.

۱۹-۴/۳ /ج./ آلیازماسی: آدی گئچن کیتابخانادا ۱/۴۳۳۵ نمره ایله ساخلانیلان باشقا بیر آلیازمادیر. الیازما بایاض بویوندا، فیرنگی کاغیذ دا و چلیپائی شیوه‌سیله یازیلمیشدیر. آلیازمایا نباتی‌نین بعضی فارسی وتورکو اثرلری سالینمیشدیر بو نسخه‌نین گؤزل شیکسته خطینی یازان «محمدرضا فراشبندی» دیر.

۵. باش ووردوغوموز نشرلر

۱۹-۵/۱ /ا./ نشری:

/ا./ اشارتینی، چالیشمامیزدا، ۱۳۴۵ ایلینده تهراندا ادبیه کیتابخاناسی صاحیبی حاجی ولی ادیب نشیئوایله تبریزین ۱۲۷۴ ه. ایلینده کی نشری اوزوندن یئنی‌دن گؤزل نستعلیق ایله یازدیریلان وبیرنئچه مقدمه آرتیریلاراق چاپ ائدیلن نشرایچون سئچدیك. بونشر دفعه‌لر تبریزده «کتابفروشی فردوسی» طرفیندن افست طریقیله خلقین آلینه چاتدیریلمیشدیر. ایندیه دك ئولکه‌میزده بوللو تاپیلان و آللرده اولان نباتی دیوانی‌دا، ائله بونشردیر.

بونشرده تورکو وفارسی دیوانلار آیریلمیشدیر، لاکین اوندا چوخ سهولر گئتمیشدیر /م./ آلیازماسینین، اوندان‌مین‌بئیته یاخین چوخ شعری واردیر نشر، سهولی وداغینیق شکیلده بعض‌شعرلری‌اورتادا بوراخیب، باشقاشعر باشلامیشدیر بعضی سؤزلری‌ده مستنسخ ئوز سلیقه‌سینه اویغون اوخوموشدور.

دیوانلاری نشره حاضیرلایان مستنسخ، یوخاریدادا قئیدائتدیگیمیز نباتینین ئولوموندن ۱۲ ایل سونرا ۱۲۷۴ ه. ایلینده تبریزده نشر اولان نسخه‌نی اساس گؤتورموشدور.

مستنسخ یوسف مشکین قلم‌دیر. بونشرده تورکو دیوان ۱۴۰ صحیفه ده یئرلشدیریلمیشدیر.

۱۹-۵/۲/ح./ نشری: آذربایجان س‌س‌ر علملر آکادمیاسی نشریاتی طرفیندن باکی‌دا نشر اولان نسخه‌یه شرطی اولاراق، بوچالیشمادا / ح./ اشارتینی سئچدیك. بونشرین متینی مرحوم ابوالفضل حسینی ترتیب وئرمیش، اونا مقدمه وشرح‌ده یازمیشدیر. نشرین ره‌داکتوروعزیز میراحمدوفدور.

«حسرت» تخلصلو مرحوم ابوالفضل‌حسینی معاصیر عالیم و شاعیرلریمیزدن ساییلیر. او، تورکو و فارسی ادبیاتینا مسلط بیر دیلچی عالیم و ادبیات‌شناس ایدی.

بوسطیرلری یازان، ۱۳۵۹ـ نجو ایل تیر آیینداکی «یئددینجی آذربایجان یازیچیلار قورولتایی» ندا اشتراك ائتدیگیم زامان، اونو زیارت ائتدیم. ایرانا قاییتدیقدان سونرا، آرا ـ سیرا بوعالیمی تانیتدیرماغا چالیشدیم اونون اویناق وآخیجی غزللریندن نمونه‌لر (← «انقلاب یولوندا» مجله‌سی، ش ۱۱ و ۱۲/ یئنی‌یول، ش۴)، چوخ گؤزل و اوستادلیقلا ترجمه ائتدیگی و حله‌لیك نشر اولمامیش نظامی‌نین مخزن‌الاسرارایندان سئچمه‌لر(← بولتن «انجمن زبان‌ترکی ایران»، تهران، ۱۳۶۶، ج ۳و۴) ایندیه دك نشر اولمامیش قوشدوغو « گؤی گؤل منظومه»سی‌نین مقدمه سینی (← سهند هفته‌لیگی، تهران، ۱۳۶۹، س.۲۴) ایران اوخوجولارینا تقدیم ائتدیم.

مرحوم ابوالفضل حسینی‌نین مهم علمی ایشلریندن بیریسی ده میرزاآقاتبریزی نین ایللر بویو ائرمنیلر طرفیندن‌معروف فراماسونر میرزا ملکم خانا عائدائتدیلن پیشلری‌نین أوزرینده علمی تحقیقات آپارماق، اونو مطلق میرزا آقا تبریزی یه عائد اولدوغون اثبات ائتمك وآذربایجانجایا ترجمه‌سیدیر . (گئنیش معلومات ایچون ← نمایشنامه‌های میرزا آقا تبریزی، بکوشش ح. م. صدیق ، تهران، ۱۳۵۶، نشرآینده/ پنج نمایشنامه، کتابفروشی طهوری).

/ح./ نشریده بیرینجی دفعه اولاراق نباتی‌نین تورکو اثرلری‌نین نظمه سالینماسینا چالیشیلمیشدیر. بونشرین ترتیبی بئله‌دیر: غزللر، تك بئیتلر، قصیده‌لر، مخمسلر، مستزادلار، روباعیلر، مثنوی، ملمع ، چارپالار، قوشمالار، ترجیعلر ، گرایلیلار، فارسجاشعرلر (ایکی غزل وئریلیر. ح.م.ص.) وبحر طویل.

لاکین یئرینده ده قئید ائتدیگیمیز کیمی، نشرین بیرچوخ نقصانلاری‌واردیر. قئیدائتدیلن نقصانلاردان علاوه، متنی ترتیب ائدن، شعرلری سیریل آلفابه‌سینه کؤرچورتدوگو زامان بیر چوخ سؤزلری یانلیش اوخوموشدور مثلا:[1] ساقین (= حذرائت) سؤزونو ساکن (← ص ۸۹)[2] ،منظر سؤزونو منتر (← ص ۱۰۵)[3]، بیدار سؤزونو بیزار (← ۶۹)[4] ، اوندانديير عیباره سینی اونـدادیر

---

۱. بورادا وئردیگیمیز صحیفه نمره‌لری /ح./ نشرینه‌عائددیر.

۲. رحم‌قیل انصافه گل، آهیم شراریندان ساقین!

۳. دئیه‌سن نقش اولونوب منظر ازهاره بوخط!

۴. اوغلون‌ئولسون نه‌یاتیبسان، داخی بیدار اول، اول!

(← ۷۶)[۱] توانی سؤزونو توانا(← ۴۹)[۲] آرا سؤزونوارا (۶۵ و ۸۶)[۳] زنگ (= پاس) سؤزونو ژنگ (← ۶۳)[۴] ، می‌ناب ترکیبینی میناب (←)[۵]، علاج سؤزونو اعلاج (← ۱۵۴) [۶] ، گؤد (= گؤرمك مصدر یندن امر فورماسی) یئرینه کور(←۱۸۲) [۷] وس. یئر لرینده قئیداثتدیگیمیز بوکیمی سهولره یول وئرمیشدیر .

بونونلا بئله قئیداثتمك لازمدیر که /ح. / نشری علمی بیرنشر حساب اولونور. بوسطیر لری یازان، نباتی نین تورکودیوانیندا راستلاشدیغی بیر چوخ چتینلیکلری /ح./ أ لیله حل اثتمیشدیر.

---

۱. هر گئجه بیدار اوتورماق وجهی اوندا ندیر مدام .
۲. هجوم لشکر عشقین، توانی قویما یيب منده.
۳. گبرو ترسانی دئییرلر بی‌مروت خلق آرا/ یئنه بوعالم آرا گون کیمی پیدایم من
۴. کؤنلومون آیینه‌سی زنگ غم آلمیش یئنه.
۵. منه زاهید بوساغر می‌ناب
۶. بوافعی نین علاجی ترك خواب و وصل یار اولموش
۷. گؤر عشقی که غواص بحار اولدو نباتی!

۲۰

فهرست لر

فهرستلر یمیزی مجموعه‌میزین ۱ ـ نجی صحیفه‌سیندن ۳۶۶ ـ نجی صحیفه‌سینه‌دك یعنی یالنیز دیوانین متنیندن استخراج ائتدیك . نباتی‌شناسلیغین توسعه‌سینه قاپی آچماق ایچون، دیواندا ایشلنن تدقیقینی مـهم سایدیغیمیز عیباره وآدلاری فهرست ائتدیك. فهرستلرین‌سونوندا ایسه،ئون‌سؤزده ده دئدیگیمیز کیمی/ح./ نشریندن گؤتوردوگؤموز « نباتی شعرلرینده ایشلنن صوفی اصطلاحلاری » قیسمینی بو بؤلومه داخیل ائتدیك. بورادا اصطلاحلارین قارشیسیندا وئریلن معنالارین هامیسی البته لازمی دقتله تنظیم ائدیلمه‌میشدیر، لاکین مرحوم ابوالفضل حسینی‌نین‌نباتی‌شعرلرینده‌ایشلنن معنالارا توجه‌ائتمه‌سی، بوگون بیزیم ایچون مهم بیر جهت سایبلیر. بوفهرستی او مرحومدان قالان بیرسندکیمی تقدیم ائدیریك .

۱. آیه‌لر، حدیثلر و عربجه سؤزلر

احسن الخالقین‌له العزه و له الحمد والثناء العلا	۶/۱ـ۱۰
ارنی	۱۳/۴ـ۱
اشربوا یا قبیلة‌الخیام	
وافرحوا یاعشیرة‌العنتر	۱۱۳/۱ـ۱۰
اقتلوا یوسف	۴۶/۵ـ۱
الحمدلله	۷/۸ـ۴
الغوث یارب!	۳۵/۱ـ۳

الله معك	۱-۵/۴۹
المنة لله	۷-۵/۷
انا افصح	۱-۵/۵۳
انا املح	۱-۵/۵۷
انارمان وتين والبطيخ	
انت طوبی لهم وحسن مآب	۱۰-۱/۵۷
انت اثواب سندس خضرا	
انا هذا الوشق عن الاثواب	۱۰-۱/۵۸
انت جنات تحتها الانهار	
انا ذيل الجبال كالاقطاب	۱۰-۱/۵۹
انت حور قصور ماء معين	
انا منهم يقول كنت تراب	۱۰-۱/۶۰
انت واقف الاسرار	
كيف حال الرفيق في الاداب	۱۰-۱/۶۱
انت منی	۱-۵/۴۹
انعم الله	۱-۵/۵
انما: گوهر تاج ~	۱-۴/۲۱
انا مستقی علی القرقف	
انت ساقی واننی عطشان	۱۰-۱/۱۵۴
ایها العاشقون فديت لكم	
انكم معشروهم يوفون	۱۰-۱/۴۰
جل الخالق	۴-۲/۱
حاش لله	۱-۳/۵
خبزاً شعيراً	۱-۹/۳۰
دافع الخوف مانع الاغمام	۱۰-۱/۲۳۵
دينكم لكم ابدا	
الصلوة اننی من الكفار	۱۰-۱/۱۹۲
راحة الروح قوة الاجسام	۱۰-۱/۲۲۹
ربی ادنی	۲-۴۹/۴، ۱-۵/۲۳

زینت المجلس ایها الساقی
راحة الروح راح کالریحان ۱۰-۱/۱۶۰
سقاهم ربهم ۲-۱۴/۱
قادر ذوالجلال والاکرام
فالق الحب خالق اشیا ۱۰-۱/۴
قالوا بلی ۴-۷/۱
قبلتی طاق حاجب المعشوق
مذهبی کفر زلف مشکین بار ۱۰-۱/۱۹۳
قل علیاً خفی وجلی
انه حاضر بکل مقر ۱۰-۱/۱۱۱
قلم ان کنتم ۱-۵/۳۴
قل هوالله احد ۲۸/۶-۱،۲۲ر۱۰-۱/۷،۸-۰۴
لاتحف انه غنی کریم
انه ساقی علی الکوثر ۱۰-۱/۱۰۵
لاتقعد خذ کاساً وساقی قم کم ماقال قرایه ۱۴-۴۴
لاتقم قدمضی زمان العیش
جآء فصل الخریف ذی اورام ۱۰-۱/۲۴۲
لافتی الاعلی لاسیف الاذوالفقار ۱۲/۱۶-۱،۵/۹-۲،۱/۱-۹الی۱۱/۱-۰۹
لله الحمد ۲-۲۶/۶
لم ولما ۱-۵/۵۹
لم یلد ولم یولد ۱-۱/۷۹
لن ترانی ۲-۲۳/۴،۱-۵/۵۹
لوحش الله ۴/۵-۱ ، ۹/۱۴-۱، ۹/۹-۲،۱/۲-۳
ماشاء الله ۴-۱/۱
ماعرفناك ۱-۱/۱۵
ماهذا ۱-۵/۳۰
نصرمن الله فتحنا ۱-۵/۴۷
هل اتی ۱-۴/۲۱
یارب ظلمنا ۷-۳/۳
یا رحیماً تعال، تعال، عجل ۱۰-۱/۱۹۴

یا نسیم‌الصباعن المجنون
کن بریداً بزمرة الاححاب ۱۰-۱/۶۲

۲. تورکجه اصطلاحلار و عیباره‌لر

آدی یامان ۲-۲۴/۲
آغی (= آغو) ۲-۵۰/۴
آللاها حمد قیلماق ۲-۱/۱۱
آیاق (= پیاله) ۲-۸/۳،۲-۷/۲
ألینی أله چالماق ۱-۲۲/۱
انجیری گؤردو، دئدی آلمادیر ۱-۱/۳۳
اوغلون ئولسون ۲-۲۳/۷
أونوشمك ۴-۵/۱
ائششگی بیزله یولداشا یئتیشك ۱-۱/۳۲
ایگید ئولموش ۱-۲۰/۱۲
باشی اورتایا سالماق ۱-۲/۵
باشی میدان آرادوشمك ۲-۵۱/۷
باشینا دؤنمك ۱-۸/۳
باشینی بیرغالاماق ۱-۱/۲۹
بری باخماق ۱-۲۲/۶
بقاسویو ۵-۲/۶
بئله گلدی بئله گئتدن ۱-۲۲/۲۱
بیر کؤکه حالوا ۲-۴۹/۸
بیر یول وجه‌گلمك ۱-۱/۴۶
تانری ۲۴/۴-۱،۷۸/۵-۱، ۳/۱۰-۱،۲/۱۱-۱، ۱/۱۷-۱،۱۲/۱۹-۱، ۴/۱۴-۲،۱/۱۶-۲،۴/۳۲-۲ ، ۷/۳۲-۲، ۴/۳۷-۲، ۳/۴۱-۲ ، ۵/۴۲-۲، ۳/۴۵-۲،۷/۲-۴
تانری بیلر ۱-۱۶
تانریا باخماق ۲-۴۵/۳

تردا ماغ ائتمك	۳-۷/۲
توك كیمی اینجملك	۲-۵۱/۵
چالیجی مار	۲-۲۴/۳
چكیب داشییب تؤكمك	۲-۵۲/۵
دریایا داش‌آت یاقایاسال ذره‌جه داشماز	۷-۳/۱۳
رنگه چكمك	۱-۱/۳۰
ساقفالین چالی اولماق	۳-۲/۷
سوراغ گتیرمك	۳-۷/۱
سنی تانری	۴/۱۱-۲،۲/۶-۶.
سؤزه تماشا قلیماق	۴-۳/۱۱
سیزی تانری	۷-۱/۳
شیلتا	۱-۱/۲۴
شولوم اوغلو	۱-۲۲/۱۹
فلكدن كئچمك	۴-۳/۸
فلكلری بیر - بیره تیكمك	۴-۴/۴
قارغی ساچ	۱-۸/۴
قان كاسه‌سی	۶-۲/۳
كارا گلمك	۲-۲۰/۹
گاوور قیزی	۵-۸/۲
گردیشه گلمك	۳-۱۶/۸
گؤزدن دوشمك	۲-۵۱/۳
گول بوخاق	۴-۱/۳
گون زواله یئتمك	۳-۱۴/۱
گتری دورماق	۱-۲۲/۶
مارال باخیش	۵-۵/۵
مردانه رقص ائله‌مك	۲-۱۶/۹
مستمری یئمك آسان دگیل	۱-۱/۷۱
نه بیلیردیم‌كه پنیر هانسیدی یا ماست ندیر	۱-۱/۴۲

وفاکیتابی ۳–۱۴/۴
یاتما، حمام دگیل، چؤلدو ۱–۱/۳۲
یانا چکیلمك ۱–۲/۲۲
یانا دورماق ۱–۲۲/۲
یولا گلمك ۱–۲۰/۱۲
یول بوسماق ۱–۱۳/۱

۳. قبیله‌لر و امتلر

آتش پرست ۴–۴/۱
ارمنی ۵–۹/۳
تاتار: نافه‌ی ~ ۱–۱۳/۶
ترسا ۲–۵۱/۲،۲–۲۶/۵
چگیل ۳–۱۲/۵
زردتشتی (دین) ۴–۱۰/۲
عرب ۳–۱/۵
کافیر ۲۹/۶–۱ ، ۱۵/۹–۱ ، ۱۰/۲۱–۱، ۱۲/۴۸–۲ ، ۱۱/۲۰ – ۲ ، ۶/۸–۴، ۳/۹–۵، ۲/۳–۶.
گبر ۳۹/۶–۱، ۱۸/۱۷–۱ ، ۲/۵۱–۲
مجنونلار ۶–۹/۱
مسلمان ۲۹/۶–۱، ۵/۳۶–۲
نصارا ۱–۶/۲۹
هاشمی ۳–۱/۵
هندولار ۲–۵۰/۱

۴. کیتابلار و یازیلار

آیه‌ی اوفی ۷–۵/۹
آیه‌ی وفا ۳–۱۶/۲
ارژنگ ۱–۵/۵۵
بسم‌الله ۷–۴/۶
حمد (سوره‌سی) ۷–۴/۶،۴–۸/۷
خسرو وشیرین ۳–۲/۲۰۱–۲/۱۷
الرحمن ۱–۱۶/۸
سبع‌المثانی ۱–۱۶/۸
سوره‌ی عمران ۲–۱۹/۹
قرآن ۲–۳۰/۹،۱–۲۰/۱۵، ۲–۴۴/۷
قیصه‌ی یوسف ۱–۵/۱۵
مصحف ۴–۳/۵
نقل شیرین ۱–۵/۱۵
هل اتی ۱–۱۶/۸
یاسین ۱–۱۶/۸

۵. موسیقی اصطلاحلاری

بوسه‌لی (نغمه‌آدی) ۳/۹-۶
راك نوروزی ۱۷/۱-۱۰
رقص حوبابی ۱/۹-۷
شاه ختائی بحری ۲۶/۱۶-۱
شهباز، نغمه‌ی ۱۲/۳-۷
شهناز ۱۲/۱-۱۰
شور ۱۲/۱-۱۰
صوت داود ۱۴/۱-۱۰
طبل ۴/۴-۶
طبل جنون ۲/۷-۷
لحن ادریسی ۱۴/۱-۱۰
نای ۴/۴-۶

۶. گوللر - چیچکلر

آرپا ۹/۴۹-۱
احمری گوللر ۱/۸-۴
تازه‌گول ۵/۶-۵
زنبق ۵۷/۱-۱
سونبول‌تر ۱/۶-۷
گول حمرا ۰۷/۱-۱، ۱۰، ۱-۵/۱، ۹/۱۷/۱۰
گول رعنا ۵۷/۱-۱، ۱۰، ۴۹/۱-۲
گول‌سودی ۵۷/۱-۱
لاله ۳/۱۵، ۴، ۳-۳/۵، ۳-۳/۱-۷/۳، ۵/۶-۴۴، ۱۴-۵
لاله، قاراداغلی ~ ۳/۱۶-۳
لاله‌ی حمرا ۲/۶-۱، ۸/۳-۲، ۲/۲-۴
نار ۵۷/۱-۱، ۱۶/۱۰-۱
نرگیز ۱۷/۴-۱، ۴/۳-۳، ۵/۲-۴،
نخل‌طور ۱۲/۶-۵
نسترن ۵۷/۱-۱، ۴/۶-۵
هیوا ۱۶/۱۰-۱

۷. حیوان و قوش آدلاری

آهو ۷/۵۰-۲
ثوردك ۴/۵-۳
بازسفید ۱۰/۱۹-۱
بایقو ۳/۵۰-۲، ۷/۵۲-۲
بوبیو ۲/۵۰-۲
بولبول ۱/۵-۴، ۸/۳-۷، ۷/۱۳-۲، ۱۰/۵۲-۲، ۲/۱-۳
پروانه ۳/۹-۳، ۹/۵۲-۲، ۲/۴-۳، ۱/۶-۷
ترلان ۲۶/۷-۱، ۷/۵-۲، ۳/۵-۴، ۱/۱-۶، ۱/۴-۶.
توراج ۱/۴-۶
چال‌کره ۲۲/۱۶-۱
دولدول ۲۱/۱-۱، ۱۲/۱۶-۱، ۴۱/۱۶-۱، ۴/۹-۴
رخش ۱۶/۱۵-۱، ۵/۶-۳
رف-رف ۳۶/۱-۳
زاغ ۴/۱۴-۳
ساققیر کره ۲۲/۱۶-۱

سمندر ۷/۱–۴، ۲/۳–۵، ۷/۲–۶
سیمرغ ۵۶/۵–۱
شاهباز ۲۶/۷–۱، ۲/۹–۳، ۱/۴–۶
شاهین ۲۶/۷–۱
شاهمار ۱/۱۵–۲
شبدیز ۸۱/۱–۱، ۳۶/۱۰–۱
شیر ۱۹/۹–۱
طاوس، ~عرش ۴۹/۱۰–۱، ۵/۴۵–۲، ۴۱–۱۴
طوطی ۱۶/۱۹–۱، ۴/۶–۱، ۱۰/۵۲–۲، ۷ر۱۳–۲، ۷/۳–۷، ۱/۸–۳،
عنتر ۱۳/۶–۵
قاز ۴/۵–۳
قمرقوچ ۲۲/۱۶–۱
قومرال ۲۲/۱۶–۱
قمری ۴/۷–۲، ۷/۱۳–۲
گور(= گورخر) ۱۹/۹–۱
گوزن ۱۹/۹–۱
لاچین ۳/۱۴–۲
مرغ جان ۴/۳–۴
مرغ سحر خوان ۱۱/۲–۴
هدهد ۹/۵۲–۲
یاهو ۶/۵۰–۲

۸. یئر آدلاری

آستمال چایی ۱۴/۱۵–۱
آغ‌دام ۱۰/۱۸–۱
اردبیل ۵۷–۱۴
آغ کمر ۲۱/۱۶–۱
ابره‌بئل ۱/۱۴–۱
اعراف ۱۳/۱۴–۱
اوشتیبین ۱/۱۸–۱دن۱۶/۱۸–۱، ۳۷/۱–۱، ۲۴/۵–۱
یه‌دك، ۸/۲–۴، ۱/۱۰–۴، ۹/۴–۵.
اولتان ۲۰/۱۶–۱
ایران ۲/۱۰–۴
بابل : چاه ~ ۷/۱۳–۱
باری: ~ باغلاری ۱۴/۱۵–۱
باسارایت ۱۳/۸–۱
بردع ۱۰/۱۸–۱
بغداد ۵/۳۰–۲، ۴/۸–۴، ۳/۱۰–۴
بیستون ۳۷/۱–۱، ۷/۲۲–۱، ۲/۳۰–۲، ۳/۶–۳
تبریز ۶۴/۱–۱۰
تخت طاووس ۶/۵–۱، ۷/۲۲–۱
تك آغاج ۱۵/۱۵–۱
تئللازمان ۲۱/۱۶–۱
تهران ۳۸/۱۶–۱
جنت شداد ۴/۵–۱
جیحون ۲/۳–۴
چین ۸/۲–۴
خرابات ۳۱/۶–۱، ۱۱/۹–۱
دارتان توتان ۳۲/۱۶–۱
درگج ۲۱/۱۶–۱
دشت ایمن ۴ر۴۹–۲

روم ۴/۱۰-۴
زمزم صفا ۳/۱۶-۳
سرخاب ۶۴/۱-۱۰
سئل باسار ۱۲/۵-۱
سینا ۴۹/۱-۱
شجر طور ۶/۱-۱
شط بغداد ۶۱/۵-۱
شیراز ۴۴/۱-۱
طور ۳۹/۱-۱، ۱/۳۳-۲
۳/۳۴-۳۴، ۲/۶-۴
عسکران ۱۰/۱۸-۱
قاب قوسین ۳۶/۱-۱
قاراداغ ۲۸/۹-۱، ۸/۳-۲،
۶/۴۰-۲.
قاف ۲۱/۳-۱، ۱/۶-۵
قصر شداد ۳/۱۰-۴
قیرچین ۱۰/۱۸-۱
کعبه ۵/۱۹-۱
کوردشت ۱/۱۰-۴
کنعان ۳/۲۲-۱، ۴/۲-۴
گنبد خضرا ۸/۶-۱
گول یئتر ۱۱/۱۵-۱
ماچین ۸/۲-۴
مسجد اقصی ۱۳/۳-۱
مصر ۹/۱۱-۱، ۳/۲۰-۱،
۳/۲۲-۱
موراد یوردو ۱۵/۱۵-۱
موغان ۱۳/۸-۱، ۲۰/۱۶-۱
مولاعلی چشمه‌سی ۱۲/۱۵-۱
نخل ایمن ۴۹/۱-۱
نهار ۶-۱۴
هراس ۱۲/۱۸-۱
هودج لیلا ۲۲/۳-۱، ۶۲/۵-۱
هیندارخان ۱۰/۱۸-۱
یوز باسار ۲۲/۱۶-۱
یئددی دریا ۵/۳-۳

۹. شخص آدلاری

آدم (ع) ۳/۴-۴، ۵/۱-۹
آزر ۱۲/۴-۱
آصف ۶۲/۱-۱
اباالفضل ۲۸۰/۱-۱۰
ابراهیم ۲۲/۹-۱، ۵/۱-۹
ابوالحسن: جام ← ۴/۲۰-۱
احد ۳/۹-۲
ارنلر سروری ← علی
اسکندر ۳/۱۸-۱، ۸/۹-۲،
۱/۶-۳
افراسیاب ۲۵۴/۱-۱۰
ابازر ۱/۹-۶
ایلقا ۱۰/۳-۲
ایلیا ۱۰/۱۶-۱
ایوب ۴/۱-۹
باقر ۱۹/۱۰-۱
برهمن ۱۱/۵۲-۲
بوالحسن ۱۱/۱۶-۱

بوتراب ۱۱/۱۶-۱
بنی‌هاشم: ماه ~ ۷/۱۲-۱
بهرام ۱۳۵/۱-۱۰
بیژن ۳/۶-۱، ۶/۹-۲
جبرئیل ۲۳/۴-۱، ۲/۱-۹
جمشید ۸/۹-۲، ۲/۱۸-۲
حاتم طی ۷۵/۱-۱
حافظ ۴۳/۱-۱، ۴۳/۱۰-۱، ۱۳/۱۳-۱، ۵/۳-۲، ۲/۷-۴، ۴۴/۱-۱۰
حسین ۲۵/۱۶-۱
حسین بالا ۱۰/۸-۱
حوا ۵/۱-۹
حیدر ۲۳/۴-۱، ۱۶/۵-۱، ۴۲/۱۶-۱
حیدر کرار ۱۸/۱۳-۱، ۱۴/۱-۷
خاتم (ص) ۳/۴-۴
خاقان ۷/۵-۱، ۲/۷-۱، ۱/۱۶-۱
خان‌چوپانی ۱۴/۱-۱، ۶۸/۱-۱، ۲۷/۷-۱، ۱۳/۸-۱، ۱۷/۱۴-۱، ۶۰/۱۰-۱، ۲۵/۱۵-۱، ۲۶/۱۵-۱، ۱۹/۱۶-۱، ۱۶/۱۷-۱، ۲۷/۷-۱، ۱/۳۳-۲، ۴/۳-۵، ۱۹/۲۰-۱، ۷/۴-۵، ۷/۲-۳
خانخان ۳۲/۱۶-۱
خسرو ۱۳/۶-۱، ۲۸/۱۰-۱، ۵۷/۱۰-۱، ۲۹/۱۰-۱، ۳۱/۱۰-۱، ۱۲/۷۵-۱، ۶/۲۲-۱، ۶/۷-۲، ۲/۱۴-۲، ۲/۲-۳، ۶/۱۲-۳
خضر ۱۸/۱-۱، ۲/۲-۱، ۱۸/۶-۱، ۲۷/۱۶-۱، ۹/۱۸-۱، ۶/۳۵-۲، ۹/۴۸-۲، ۱/۶-۴، ۶/۲-۲، ۵/۶-۲، ۷/۵-۵، ۱۱/۷-۷
دارا ۹/۵-۱، ۲/۷-۱، ۷/۱۰-۱، ۸/۹-۲
داغیاران اوغلان ۱۲/۱۶-۲ ← فرهاد
رستم‌دستان ۹/۲۰-۱، ۶/۱۹-۲، ۴/۴-۴، ۴/۴-۵
روح‌الله ۱۲/۷-۱، ۳۶/۱۶-۱
زهرا ۴/۹-۴
زلیخا ۸/۳-۱، ۲۱/۶-۱، ۶/۸-۱، ۴/۱۵-۱، ۸/۲۰-۱، ۷/۱۱-۲، ۱/۱۲-۲
سکندر ۲/۷-۱
سلما ۳۷/۱-۱، ۱۶/۱۶-۱
سلیمان ۶۶/۱-۱، ۱۲/۷-۱، ۱/۲۰-۱، ۷/۲۱-۱، ۶/۱۷-۲، ۳/۱۸-۲،

۱/۱۹–۱، ۳/۲۵–۲، ۲
۳/۴–۴
سید جبرئیل ۱۳/۱۵–۱
شاپور ۲۷/۱۰–۱
شاه خراسان ۱۳/۲۰–۱، ۱۰/۱۶–۱
۷/۱۹–۲
شاه لافتی ۵/۸–۴، ۸/۴–۵
۱۳/۶–۵
شاه مردان ۷/۶–۴، ۳/۴–۹، ۴
۱/۱–۹ الی ۱۱/۱–۹
شاه معراج ۳/۷–۴
شبر ۴/۹–۴
شمس تبریز ۵۴/۵–۱
شیخ ۱۱/۵۲–۲
شیخ صغان ۴/۲۶–۲، ۲/۲۷–۲
شیده ۲۳۵/۱–۱۰
شیرین ۲۱/۶–۱، ۲۸/۱۰–۱، ۳/۶–۲ ، ۷/۱۱–۲ ، ۲/۵–۳، ۳/۶–۳
صدر آفاق ۳۸/۱۶–۱
صاحب الامر ۷۷/۱–۱
صدر جهان ۳۸/۵–۱
صدر دژوران ۱۵/۲–۱
عباس ۷/۱۲–۱، ۵/۹–۱
عذرا ۲۲/۶–۱، ۴/۱۶–۱، ۹/۹–۲، ۶/۱۷–۲
علی ۱/۷–۱ الی ۲۷/۷–۱، ۱۱/۱۶–۱، ۱۷/۱۶–۱،
۵/۲۹–۲، ۶/۴۴–۲،
۱۵/۱–۴ ، ۷/۶–۴،
۹/۶–۴ ، ۱۴/۵–۵ ،
۵–۱۵ ، ۲۲/۱–۱۰
۴–۱۵،
عیسی ۶۱/۱–۱، ۳/۹–۲،
۴/۳۴–۲
طغرل ۶۴/۱–۱
فرخ ۶۴/۱–۱
کسرا ۶۴/۱–۱
فرهاد ۱۷/۲–۱، ۲۲/۱۰–۱، ۳/۱۷–۱، ۶/۲۲–۱ ،
۳/۶–۲، ۱۲/۱۶–۲ ،
۳/۱–۳، ۳/۶–۳،
۳/۱۳–۳، ۶/۱–۴،
۹/۳–۴، ۲/۵–۴،
۳/۸–۴، ۹/۵–۷
فضی ۱۸/۲۲–۱
← فیضی
فغفور ۲/۷–۱
فلاطون ۱۴/۸–۷
فیضی ۲۶/۱–۱، ۲۷/۱–۱
قاراداغلی ۱۶/۱۰–۱
قارون ۸/۱۷–۱، ۱۰/۳۱–۲، ۸/۳–۴، ۸/۷–۷
قنبر ۲۱/۱-۱، ۷۴/۵–۱، ۴۱/۱۶–۱
۱۲/۱–۴، ۹/۶/–۴۰۴/۹–۴

قوربان ۲۱/۲۲-۱
قیس ۳/۱۰-۲
کوراوغلو ۷/۱۴-۱
گزگز ۷/۱-۱،۵/۴-۱،۲۰/۶-۱
۵۹/۱۰-۱،۱/۱۱-۲ الی
۹/۱۱-۲، ۱۱/۳۵-۲،
۷/۴۰-۲
لیلی ۲۰/۶-۱،۹/۳-۱،۶/۸-۱
۱۷/۱۰-۱، ۶و۱۶-۱،
۸/۱-۱،۹/۳-۲، ۳/۵-۲
۷/۱۱-۲، ۱/۱۲-۲،
۳/۱۴-۲، ۱۱/۱۶-۲،
۱۱/۳۰-۲، ۱۰/۳۴-۲،
۱/۱۱-۱،۳-۷/۷-۷
مانی ۵۵/۵-۱،۵/۲۰-۲،
۱۱/۴۸-۴
ماه‌کنعان ۳/۱-۹
مجنون ۱۴/۱-۱ ، ۲/۹-۱ ،
۳۴/۱۰-۱،۶/۱۴-۱،
۱۳/۱۷-۱، ۹/۱-۲
۱۰/۱-۲،۹/۳-۲،
۲/۴۹-۲،
۳/۱۴-۲، ۴/۱۵-۲،
۱۱/۱۶-۲، ۱/۲۸-۲
۱۱-۳۰-۲، ۵/۳۲-۲،
۹/۳۲-۲، ۱۰/۳۴-۲،
۱/۳۷-۲، ۳/۳۹-۲،
۷/۴۰-۲، ۳/۴۴-۲،
۱/۱۳-۳، ۴/۴-۳،
۶/۱۳-۳، ۳/۶-۳،
۵/۱۶-۳، ۳/۱۳-۳،
۱/۳-۲، ۴/۵-۲، ۱/۴-۹/۱-۳
۳/۵-۶، ۳/۱-۷،
۹/۵-۷، ۱۰/۷-۷
محترم ۱۴/۱-۱، ۵/۱-۳
محمد(ص) ۲۱/۴-۱، ۱۰/۵-۱،
۲۸/۹-۱
محمود ۳/۹-۲، ۱/۹-۶
محمود بیگ ۶-۱۴
محمود، شاه ۶۶/۱-۱
مرتضی ۱۰/۷-۱، ۸/۱۹-۲
مسیح ۳۳/۶-۱، ۱۲/۱۹-۱
منصور ۸/۲-۷
موسی عمران ۱۴/۳-۱، ۶۱/۱-۱،
۱/۷-۱، ۳۹/۱۶-۱،
۱۶/۲۰-۱، ۳/۹-۲،
۳/۳۴-۲، ۴/۴۹-۲،
۶/۲-۷،
مولا ۷/۳-۱، ۷۴/۵-۱، ۵/۳-۲،
۶-۲-۲، ۱۱/۳۱-۲، ۲/۳۲-۲
۹/۴۹-۲، ۵/۱۱-۲، ۴۰۳/۳۱-۷
میرزا ۳۹/۱۶-۱
میرزا سلیم ۶/۱۸-۱
نباتی: بیرچوخ صحیفه‌لرده
نظامی ۱۷/۲-۱، ۲/۱۴-۲
نکیسا ۱۶/۶-۱

نمرود ۵/۱-۹
نوح ۱۰/۷-۱، ۲/۳-۴
وامیق ۲۲/۶-۱، ۱۵/۱۰-۱، ۴/۱۶-۱، ۹/۹-۲، ۶/۱۷-۲
هارون ۷/۱۷-۱
یوسف ۱۳/۱۰-۱، ۹/۱۱-۱، ۳/۲۲-۱، ۲/۲-۴، ۱/۱-۹

نباتی شعرینده ایشلنیلن صوفی اصطلاحلاری

آدم آللاهین گؤزل صیفتلری وآدلاری‌نین تظاهرو.
آشنائی ئوزونه بیگانه اولماقلا حققه باغلیلیق.
آغوش اسراری تاپماق. سیرلری درك ائتمك.
آئینه کامیل انسانین علمی وذهنی کمالاتی‌نین تظاهر ائتدیگی یئر.
ابر آللاهلابنده آراسیندا پرده.
اراده یوکسك عالمه چاتماق ایچون سالیکین ال‌آتدیغی دونیاگؤروشو.
اندوه غم، خیر ایله‌شرآراسیندامات قالماق.
انسان کامیل شخص.
انوار سالیکین نظرینده ظاهر اولان ابدی نور.
اوباش دوزلوك و ثوابی ترك ائدنلر.
باده ورد و ذکرین نشئه‌سی.
باده‌فروش وصله چاتمیش مرشدکامیل.
بازو ایلاهی اشاره‌لری سؤزله افاده ائتمك.
بام عالم اهلی‌نین ادراکیندان گیزلی قالان یوکسك محل.
بذل بیرشئیدن ال چکیب أوز دؤندرمك.
بازی ایلاهی نشئه‌لرین رنگارنگلیگی.
بزم حقیقت اهلی‌نین خصوصی مجلیسی.
بقا گؤزل خیصلتلرین ثابیتلیگی.
بندگی عهده‌یه دوشن وظیفه‌لرین مقام وعالمی.
بنفشه ادراکین قدرتی دویولمایان تفکر.

ترسائی ایلاهی دوستلوغون سالیك قلبینده معنوی تظاهرو .
تفرقه سؤال و دوعا واسطه‌سیله حققه مراجعت ائتمك، دردلشمك.
تمکین حقیقت اهلی‌نین صیفتی.
توبه کامیللیك یولوندا نقصانلاردان خیلاص اولماق.
ترك آختاریلانا چاتماق ایچون‌لازم اولان ایلاهی گؤزللیك.
تکبر حققین هامیدان وهرشئیدن أوستون اولماسی.
تیر سونوگؤرونمین ایلاهی نظرلر.
تیرهژگان عملی صالح عارفین حقیقتی گؤرمك ایچون مالیك اولدوغوایتی باخیش.
جام معرفت باده‌سی ایله دولوآدام
جان دونیوی حقیقتلرین آچیق نظرده تجلی‌سی.
جان‌جان حقیقی وحدت، حقیقتلر حقیقتی.
جرعه سالیکدن گیزلی قالان سیّرلر.
جفا حقیقی گؤزللیکّه چاتماق ایچون، سالیکین کئچدیگی سیناق.
جود سالیکین حقیقتلری درك ائتمه‌سیئنه مانیعه.
جذبه حقیقته دوغروجذب اولونوب عذابلی حاللارکئچیرمك.
جلال عاشیقین گؤزونده معشوقه یئتمك احتمالی .
جنت تجلی‌نین ان یوکسك سون مرحله‌سی.
جهان وارلیقلارین ظاهیری صورتی.
چاه زنج مشاهیده و جدجهد یولوندا کی چتینلیکلر.
چشم سالیکین ایلاهی صیفتلری وکمالاتی سئیر ائتمه‌سی.
چهره سالیکین گؤره بیله‌جگی تجلیات .
چهره‌ی گلگون گلگون ماده وزمان داخیلینده گؤرونمین یوکسك‌عالمین تجلی‌سی.
چلیپا انسانین داخیلی وارلیغی.
چنگ سالیکین گؤرونن سیرری، شوق و ذوق کمالاتی.
حجاب معشوقه چاتماق یولوندا مانیعه.
حسن کمالاتین بیریئره توپلانماسی، اعضاء و عضولرین‌تناسبو.
خال وصالی مشکل اولان حققه وارماق.
خرابات فنامقامی، معنا عالمی.
خرقه وجودون ظاهیری،
خمار کامیل پیر، وصله چاتمیش مرشد، تجلی وجاذبه‌لره یاخین سالیك .

خم زلف	ساچین قیوریمی، ایلاهی‌سیرلر.
خواب	اختیاری‌یتنیلیك بیلرکن ثوزونوفتا ائتمك.
خط	حققین‌جمالی‌نین‌ظهورو.
دف	حقیقی معشوقون طالیبی.
دل	کامیللیك‌وتاماملیق مرکزی.
دلدار	روحون صفاسی.
دلبر	أورکده اولان‌دوستلوق رمزی.
دیر	انسان‌وجودو وموهوم عالم.
دین	پریشانلیق زامانی باش وئرن اعتقاد.
ذوق	کشفلرین نتیجه‌سی.
ذقن	لذت محلی، حقیقتی مشاهیده مکانی.
زلف	هوی وهوسدن‌کنار اولان‌شخص، عارف.
روح	محتنلر محلی.
ریحان	سالیکین زحمت باهاسینا أللده ائتدیگی ضیاء.
رمز	ایلاهی سیرلرین تمثالی.
رخ	فطری گؤزللیگین تظاهری.
زکات	واجیب ایشدن امتناع.
زردی	شکسته نفسلیك نشانه‌سی.
زلف	آغلاگلن، حس ائدیلن جزئی وکلی امکانلارین مرتبه‌سی.
زنار	کامیل مرشده خیدمت، واحید مسلك.
زهد	حققه یاد اولان عامیللردن أورگی تمیزلمك.
ساربان	حقیقت یولونو گؤسترن.
ساغرلبریز	حقیقتی درك ائتمیش مدرك آدام.
سالیك	یول گتدن، حققه چاتماق ایچون جدـجهد ائدن.
ساقی	معنا عالمی‌نین فیض بخش ائدنی، ذوق وئرنی.
سخن	ایلاهی اشاره.
سرو	معرفت.
سیمرغ	کامیل انسان.
شراب	ایلاهی عالم
شمع	ایلاهی‌نور.

شیدا شوق اهلی، دونیا قایغیلاریندان خیلاص اولموش عاشیق.
شیوه موّقتی جاذبه.
صبح سالیکین آرزولارینین طلوع ائتمه سی، حقیقت جمالی‌نین غیب عالمیندن گؤرونمه‌سی.
صراحی عارف شخصین قلبی.
صنم روحون صفاسی.
صفا قلبین پاکلیغی.
ظهور جد ـ جهدیولیله حقیقت نورونو مشاهیده ائتمك.
عارض حققین تظاهر ائتدیگی، گؤروندوگو یئر.
عارف قورخو بیلمین، عاغیللی وآلی‌آچیق شخص. هرشئیده حققی گؤرن.
عشرت عارفین ثوز سئوگیلسیله انسیّت باغلاماسی وفیض‌آلماسی.
عاشق نفسینی و وجودونو کمالا چاتدیریب، حققین جمالینامفتون اولان شخص.
عشق حقیقی دوستلوق، ایلاهی محبت.
عنقا کامیل انسان، مطلق وجود.
عید بیرلیك مقامی، بیرلیك محلی.
غبار سالیك ایله هوی وهوس آراسیندا اولان حیجاب، پرده.
غربت جانانین منزیلیندن اوزاق دوشمك.
غمکده پرده‌لنمك.
غیبت عالمین احوالیندان خبرسیز لیبك.
فرح حققه واصیل اولموش شخصین معنوی عالمی.
فنا سالیکین معنوی جهتدن تامیله تمیزله‌نیب وصالا چاتماسی.
فراق حققه چاتماق ایچون سالیکین حرام عمللردن اوزاقلاشماسی،آیریلیق مقامی.
ففان گیزلی سیّرلرین اظهاری.
قلندر هوی وهوسدن اوزاق اولان شخص.
قامت قلبین‌علوی عالمه رغبتی.
قاب‌قوسین حق ایله بیرلشمك.
قبله قلبین‌أوز چئویردیگی نقطه.
قد نظرین وحدت عالمینه یؤنلمه‌سی.
قدح حقیقتین گؤرونمه‌آنی.
کاسه عاشیق ـ معشوق آراسیندا کی واسیطه.

کافر وحدتین بیر أوزلو عارفی.
کعبه وصل مقامی.
کلیسا شاهیدلیك وظهور عالمی.
کوی قوللوق وبنده‌لیك یثری.
گلزار باطینی عالمین صفاسی.
گیسو قارانلیق آختاریش یولو.
لب معنالار عالمی‌نین سؤزله تظاهرو.
لطف معشوقون عاشیقه نوازشی.
لقا معشوقون حقیقتاً عاشیق گؤزونده ظاهیر اولماسی.
محبوب حققین جمالی ومطلق وجودو.
مژگان عارفین عمله واقع اولان خیالی.
مست شوق وجاذبه اهلی.
مرید داخیلی عالمین پاك ائدن شخص.
مسجد محبو بو مشاهیده ائتمگه مانع اولان یثر.
مطرب عیشرت مجلیسینده سالیکه سیرلری باشا سالان شخص، معنا عالمی‌نین فیض بخش‌ائدنی.
مطلوب آختاریلان حققین صورتی.
ملاحت ایلاهیاتین سونسوز کمالی.
مغنی فیض یتیرن سالیك.
می سالیکین بوتون معنوی نورلاردان خبردار اولماسی ایچون واسیطه.
میخانه وصاله چاتانلارین قلبی.
می‌فروش کامیل پیر، وصله چاتان مرشد.
میکده مستلیك وعشق مسکنی.
مینا عاشیق ـ معشوق آراسیندا مرحمت.
ناز معشوقون عاشیقه وثر دیگی قووه‌ت.
نافه حققین طرفیندن سالیکه گلن الهام.
نای محبوبون سیفارشی.
نسیم سالیکین قلبینه آخان آراسی کسیلمز فیض.
نماز سالیکین سعیی.
نهمست عشقدن خبردار شخص.

وجود عاشیق ومعشوق صفاسی.
وصال وحدت مقامی، حققه‌چاتماق مرتبه‌سی.
وفا ایلك عهدی یئرینه یئتیرمك.
ولایت حققه چاتماق ایچون، آراداکی مانعلری‌آرادان قالدیرماق.
هیجران حققه آپاران یولدان اوزاقلاشماق، مقصددن‌کنار دوشمك.
همشیره‌لیق عشقین تأثیریندن خیلاص اولماق.
یار روحون صفاسی.
یاقوت نفسین پاکلانمیش جؤوهری.
یارلیق ایلك مرحمتین دوامی.

۱۱. ایضاحلار بؤلومونده شرح ائدیلمیش سؤزلر

آدینه ۳۷۱
آزر ۳۸۴
اسما ۲۸۶
انا افصح‌العرب والعجم ۳۸۶
انا املح ۳۸۷
انت منی ۳۸۶
اوشتبین ۳۹۸
ائله‌سن ۳۷۷
باربد ۳۸۹
بایقو ۳۹۰
بچه‌ی‌عنقا ۳۷۶
بحرطویل ۴۲۴
برهمن ۳۷۳
بئشلیك ۴۱۰
بیژن ۳۸۸
بیستون ۳۷۵
پری ۳۸۳
تات ۳۹۰
تجرید ۳۹۰
تجنیس ۴۱۵
ترجیع‌بند ۴۲۱
تفرید ۳۹۰
تورکوسو ۳۹۲
جام‌جمشید ۳۸۶
جولاف ۳۹۶
جنت شداد ۳۸۵

چاه بابل	۳۹۵
چلیپا	۳۸۲
حلقه‌ی رندان	۳۸۱
حمراء	۳۶۹
حور	۳۷۱
حورا	۳۷۱
خانخان	۳۹۷
خرابات	۳۸۱
خضر	۳۷۲
خطاف	۳۹۶
دوبئیتی	۴۲۸
دولدول	۳۷۴
دیرمغان	۳۸۱
راوق	۲۹۸
رباعی	۴۲۵
رفرف	۳۷۵
زلیخا	۳۸۲
زهره	۳۸۸
سبحه‌ی سبحان	۳۹۳
سیمرغ قاف	۳۸۳
شجرطور	۳۷۰
شمس تبریز	۳۸۶
شیرین	۳۷۶
صائب	۳۸۸
صهبا	۳۷۱
عارض	۳۷۰
عرش کبریا	۳۹۰
عروة الوثقی	۳۷۷
عنبرسارا	۳۷۱
غزل	۴۰۰
طغرل	۳۷۷
طور	۳۷۰
فغفور	۳۸۹
قاب قوسین	۳۷۵
قاراداغلیام	۳۷۲
قصیده	۳۶۹
قل هو الله احد	۳۸۹
قوشما	۴۰۳
قیصر	۳۷۴
کشتی نوح	۳۸۹
کلبه‌ی احزان	۳۸۲
گرایلی	۴۰۹
گزگر*	۳۷۰
گنبدخضرا	۳۸۸
گول حمراء	۳۶۹
گولوستان ارم	۳۸۵

لاریب ۳۹۴
لن‌ترانی ۳۸۷
لوح‌وقلم ۳۸۹
لیلةالقدر ۳۸۸
لیله‌ی اسری ۳۷۵
ماروت ۳۹۵
مالیخولیا ۳۹۰
مانی ۳۸۷
ماه‌کنعان ۳۷۷
مثنوی ۴۲۳
مخمس ۴۱۷
مسدس ۴۲۰
مستزاد ۴۱۵
مصطبه ۳۸۰
مغبچه ۳۹۴
ملاداداش ۳۷۵
ملمع ۴۲۵
مؤدا ۳۸۸
موسی‌عمرانی ۳۸۲
میرزا ۳۹۷
میکده‌ی حافظ ۳۹۳
مینا ۳۷۱
نافه‌ی تاتار ۳۹۵
نرگیز شهلا ۳۸۸
نظامی ۳۸۰
نکیسا ۳۸۹
وامیق وعذرا ۳۷۴
هاروت ۳۹۵
هدهد ۳۸۷
هما ۳۸۸
یلدا ۳۸۴
ینبوع ۳۸۹

۱۲. باش وورولان قاپاقلار

۱۲/۱-۲۱. تورکجه قاپاقلار

آرات، رشید رحمتی: اسکی تورك شعری،آنکارا، ۱۹۶۹
آراسلی، حمید: مختصر آذربایجان ادبیاتی تاریخی، باکی، ۱۹۴۳، ۲ ج.
اسلام آنسیکلوپدیسی، استانبول، ۱۹۵۷
ایز، فاخر: اسکی تورك ادبیاتیندا نظم، استانبول، ۱۹۵۱.
بانارلی، نهادسامی: رسیملی تورك ادبیاتی تاریخی، استانبول، ۱۹۷۲، ۳ ج.
بانارلی، نهادسامی: متینلرله تورك ادبیاتی، استانبول، ۳ج.
پیفون، محمد: فرهنگ آذربایجانی- فارسی، تهران، ۱۳۶۳.
تاراماسؤزلوگو: تورك دیل قورومو،آنکارا، ۱۹۶۳.
تورکجه سؤزلوك، تورك دیل قورومو، آنکارا، ۲ج.
جفر، اکرم: عروضون‌نظری اساسلاری وآذربایجان عروضی، باکی، ۱۹۷۷.
حالت عاصیف: مولانا ومولویلیك، استانبول، ۱۹۵۷.
حسینی، ابوالفضل: نباتی، باکی، ۱۹۶۷.
دوزگون، حسین: گونشلی وطن‌یادداشتلاری، آذربایجان مدنیت جمعیتی،تهران، ۱۳۶۱.
دیلچین،جم: ئورنکلرله تورك شعر بیلگیسی، تورك دیل‌قورومو،آنکارا،۱۹۸۳.
سید عظیم شیروانی: دیوان، حاضیرلایان: سلیمان رستموف، باکی، ۳ ج.
عثمانلیجا - تورکجه سؤزلوك، مصطفی نهادئوزن، آشکارا، ۱۹۷۹.
فضولی، محمد: دیوان، حاضیرلایان عبدالباقی گؤلپینارلی، استانبول، ۱۹۶۱.

کؤچرلی، فریدون: آذربایجان ادبیاتی تاریخی، باکی، ۱۹۷۷.
منافی، میرعلی: جنوبی آذربایجان ادبیاتی آنتالوگیاسی، باکی ۱۹۸۱.
نسیمی، عیمادالدین: دیوان، حاضیرلایان: جهانگیر قهرمانوف، باکی، ۱۹۷۳. ۳ ج.

۱۲/۲-۲۱. عربجه قایناقلار

ـ قرآن کریم، انتشارات اسوه، تهران، ۱۳۶۸.
ـ نهج‌البلاغه (شرح ابن‌ابی‌الحدید، داراحیاءالثرات العربی، بیروت، ۱۹۶۷.
ـ اخبارالحلاج اومناجیات‌الحلاج، اعتنی بنشر، وتصحیحه وتعلیق الحواشی‌علیه ل. ماسینیون، پ.کراوس، پاریس، لاروز، ۱۹۳۶ .
ـ اساس‌البلاغه . تألیف جارالله‌الزمخشری بتحقیق عبدالرحیم محمود، لبنان ، ۱۳۹۹ ه .
ـ اقرب‌الموارد، فی‌فصح‌العربیه والشوارد . تالیف سعید الخوری الشرتونی اللبنانی، ۲ج.
ـ الحکمة‌المتعالیه فی‌الاسفارالعقلیه‌الاربعه. لمؤلفه صدرالدین محمدالشیرازی، بیروت، دارالاحیاء الثرات‌العربی، ۱۹۸۱.
ـ الکامل فی‌التاریخ، ابن اثیر، داراحیاءالثراث العربی.
ـ لسان العرب، ابن‌منظور، علق‌علی‌سیری، داراحیاءالثرات العربی، ۱۹۸۸.
ـ معجم‌البلدان: یاقوت‌الحموی‌الرومی، داراحیاءالثرات‌العربی، بیروت، ۱۹۷۹.
ـ معجم مفردات الفاظ‌القرآن: للعلامة‌الراغب‌الاصفهانی ، تحقیق‌ندیم مرعشلی، القاهر، ۱۳۹۲ ه .
ـ منتهی‌الارب فی‌لغة‌العرب عبدالرحیم‌بن عبدالکریم صفی‌پور، سنائی، تهران.

۲۱/۱۱/۳. فارسجا قایناقلار

ـ احادیث مثنوی به جمع و تدوین بدیع‌الزمان فروزانفر، تهران ، امیرکبیر، ۱۳۴۷ .
ـارزش میراث صوفیه، عبدالحسین زرین‌کوب، امیرکبیر، تهران، ۱۳۶۲.
ـارکان‌سخن، محمدحسین‌رکن زادهٔادمیت، مطبوعاتی شرق، تهران، ۱۳۴۷.

ـ اساس البلاغه، جارالله محمود بن عمر الزمخشری، عبدالرحیم محمود، بدون تاریخ.
ـ اصطلاحات دیوانی دورهٔ غزنوی و سلجوقی، حسن انوری، کتابخانهٔ طهوری، تهران، ۱۳۵۵.
ـ اعلام قرآن، محمد خزائلی، انتشارات امیرکبیر، تهران، ۱۳۵۰.
ـ امثال شعر فارسی، حمید شعاعی، تهران، ۱۳۵۱.
ـ امثال قرآن، فصلی از تاریخ قرآن، علی اصغر حکمت، انتشارات بنیاد قرآن؛ چاپ دوم، تهران، ۱۳۶۱.
ـ امثال وحکم، علی اکبر دهخدا، امیرکبیر، چاپ سوم، تهران، ۱۳۵۲.
ـ اورادالاحباب وفصوص الاداب، ابوالمفاخر یحیی باخرزی، ایرج افشار، ج۲، فرهنگ ایران زمین، تهران، ۱۳۶۸.
ـ بدایع الافکار وصنایع الاشعار، میرزا حسین واعظ کاشفی، نشرمرکز، تهران، ۱۳۶۹.
ـ برهان قاطع، محمدحسین بن خلف تبریزی متخلص به برهان، دکتر معین، چاپ دوم، ابن سینا، ۱۳۴۲.
ـ تاتی وهرزنی، عبدالعلی کارنگ، اسمعیل واعظ پور، تبریز، ۱۳۳۳.
ـ تاریخ زبان ولهجه‌های ترکی، جواد هیئت، نشرنو، تهران، ۱۳۶۶.
ـ تحلیل اشعار ناصر خسرو، مهدی محقق، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۴۹.
ـ ترجمان القرآن، سید شریف جرجانی، عادل بن علی بن عادل الحافظ، به کوشش دبیرسیاقی، شرکت نسبی حاج محمدحسین اقبال، تهران، ۱۳۳۳.
ـ تعلیقات حدیقة الحقیقه، جمع وتألیف مدرس رضوی، مطبوعاتی علمی، تهران، ۱۳۴۴.
ـ جامع التواریخ، به کوشش احمد آتش، ج۱، تهران.
ـ جواهرالقرآن، محمدغزالی، خدیوجم، بنیاد علوم اسلامی، چاپ دوم، تهران، ۱۳۶۰.
ـ حافظ نامه، بهاءالدین خرمشاهی تهران، ۱۳۶۸، ۳ ج.
ـ حدیقة الشیعه، احمدبن محمدمقدس اردبیلی، تهران، گلی، [بی تا]
ـ الدررفی الترجمان، محمدبن منصورالمتحمدالمروزی، محمد سرور مولایی، انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۶۱.
ـ دستورالافاضل، حاجب خیرات دهلوی، نذیراحمد، بنیاد فرهنگ ایران، تهران،

۱۳۵۳.
ـ دستورالاخوان،قاضی‌خان بدرمحمد دهار، نجفی اسداللهی، بنیادفرهنگ‌ایران، تهران، ۱۳۵۰.
ـ دیوان‌البسه، مولانامحمودنظام‌قاری، محمدمشیری، شرکت مؤلفان ومترجمان، تهران، ۱۳۵۹.
ـ دیوان حافظ، به‌کوشش محمدقزوینی،تهران،۱۳۱۵.
ـ دیوان عطار، عطارنیشابوری، تقی تفضلی، بنگاه ترجمه و نشرکتاب، تهران، ۱۳۴۵.
ـ راحةالصدور وآیةالسرور در تاریخ آل‌سلجوق، ابوبکر محمدبن سلیمان الراوندی، محمد اقبال، علمی.
ـ ریشه‌یابی‌واژه‌ها درقرآن، شرح وترجمهٔرسالةالمتوکلی‌سیوطی، ترجمهٔمحمد جعفر اسلامی، بنیاد علوم اسلامی، تهران، ۱۳۶۱.
ـ زندگی واندیشه نظامی، ترجمهٔ ح.م.صدیق، توس،تهران، ۱۳۵۹.
ـ سبک شناسی، محمدتقی بهار- ملک‌الشعراء-،کتابهای پرستو، چاپ سوم، تهران، ۱۳۴۹.
ـ سفرنامهٔ ناصرخسرو، حکیم ناصربن‌خسروقبادیانی مروزی، وزین‌پور، چاپ چهارم،کتابهای‌جیبی، تهران، ۱۳۵۸.
ـ سیرغزل در شعر فارسی، دکترسیروس‌شمیسا، تهران، ۱۳۶۹.
ـ سیری در اشعار ترکی مکتب مولویه، دکتر حسین‌محمدزادهٔ صدیق، ققنوس، تهران، ۱۳۶۹.
ـ شرح فصوص‌الحکم،خواجه‌محمدپارسا،جلیل‌مسکرنژاد، مرکز نشردانشگاهی، تهران، ۱۳۶۶.
ـ شرح لغات ومشکلات دیوان‌انوری‌ابیوردی،سیدجعفرشهیدی،انتشارات‌انجمن آثار ملی،تهران، ۱۳۵۷،
ـ شرح مثنوی شریف، بدیع‌الزمان فروزانفر، انتشارات زوار، تهران، ۱۳۴۶.
ـ صحاح‌الفرس، محمدبن هندوشاه نخجوانی، عبدالعلی طاعتی، بنگاه ترجمه و نشرکتاب، تهران، ۱۳۵۵.
ـ شعروشاعری درایران اسلامی، معظمهٔاقبالی، دفتر نشر فرهنگ‌اسلامی،تهران،
ـ ضرب‌المثلهای معروف ایران، مهدی سهیلی، انتشارات شرق، تهران،۱۳۶۲.
ـ عقاید وافکار خواجه، پرتوعلوی، نشر اندیشه، تهران، ۱۳۵۸.

ـ فرهنگ آذربایجانی به‌فارسی، محمدپیفون، دانشپایه، تهران، ۱۳۶۳.
ـ فرهنگ ادبیات فارسی دری، زهرای خانلری، بنیاد فرهنگ ایران، تهران.
ـ فرهنگ اصطلاحات فقه اسلامی، جابری عرب‌لو، امیرکبیر، تهران، ۱۳۶۲.
ـ فرهنگ اصطلاحات منطقی، محمد خوانساری، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۶.
ـ فرهنگ اصطلاحات و تعریفات نفائس الفنون، بهروز ثروتیان، انتشارات دانشگاه تبریز، تبریز، ۱۳۵۲.
ـ فرهنگ اورنگ، مراد اورنگ، [بی‌نا]، تهران، ۱۳۴۷.
ـ فرهنگ بهدینان، جمشید سروشیان، به کوشش منوچهر ستوده، دانشگاه تهران، چاپ دوم، ۱۳۵۶.
ـ فرهنگ جامع عربی ـ فارسی، احمد سیاح، کتابفروشی اسلام، تهران، ۱۳۳۰.
ـ فرهنگ جدید عربی ـ فارسی، ترجمهٔ منجدالطلاب، محمد ـ م . انتشارات اسلامی، تهران، ۱۳۶۰.
ـ فرهنگ جعفری، محمدمقیم تویسرکانی، سعیدحمیدیان، مرکز نشردانشگاهی، تهران، ۱۳۶۲.
ـ فرهنگ جهانگیری، میرجمال‌الدین حسین‌بن فخرالدین حسن انجو شیرازی، رحیم‌عفیفی، دانشگاه مشهد، مشهد، ۱۳۵۱.
ـ فرهنگ تاریخی زبان فارسی، شعبهٔ تألیف فرهنگهای فارسی، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۷.
ـ فرهنگ آنندراج، محمد پادشاه متخلص به شاد، دبیرسیاقی، انتشارات خیام، تهران، ۱۳۵۷.
ـ فرهنگ البسه مسلمانان، دزی، حسینعلی هروی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، تهران، ۱۳۵۹.
ـ فرهنگ چراغ هدایت، سراج‌الدین علی‌خان لگوالیری اکبرآبادی، دبیرسیاقی، کانون معرفت، ۱۳۳۸.
ـ فرهنگ رشیدی، عبدالرشیدبن عبدالغفور الحسینی المدنی التتوی، محمدعباسی، بارانی، تهران.
ـ فرهنگ سخنوران، عبدالرسول خیامپور، انتشارات تهران، تبریز، ۱۳۴۲.
ـ فرهنگ علوم عقلی، سیدجعفر سجادی، انجمن اسلامی حکمت و فلسفه ـ ایران.
ـ فرهنگ علوم نقلی و ادبی، سیدجعفر سجادی، مطبوعاتی علمی، تهران، ۱۳۴۴.

ـ فرهنگ غیاث‌اللغات، غیاث‌الدین محمدبن‌جلال‌الدین‌بن‌شرف‌الدین‌رامپوری، دبیرسیاقی، کانون معرفت، ۱۳۳۷.
ـ فرهنگ فلسفه و اعلام وابسته، علی‌علمی اردبیلی، انتشارات امامت، مشهد، ۱۳۶۰.
ـ فرهنگ فارسی‌کاوه، هاشم رضی، انتشارات‌کاوه، تهران، ۱۳۳۸.
ـ فرهنگ فارسی، دکتر محمد معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ دوم، تهران، ۱۳۵۳.
ـ فرهنگ کنزاللغات، محمدبن‌عبدالخالق، کتابفروشی مرتضوی، ۱۳۹۲.
ـ فرهنگ لغات ادبی، محمد امین ادیب طوسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ۲۳۵۰.
ـ فرهنگ لغات وتعبیرات مثنوی، سید صادق گوهرین، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۵۴.
ـ فرهنگ لغات و اصطلاحات وتعبیرات عرفانی، سیدجعفر سجادی، کتابخانهٔ طهوری، تهران، ۱۳۵۰.
ـ فرهنگ لغات قرآن، از قرآن مترجم و مورخ ۵۵۶ آستان قدس، مشهد، ۱۳۵۵.
ـ فرهنگ مجموعة‌الفرس، ابوالعلاء عبدالمؤمن‌جاروتی معروف به صفی‌کحال، عزیزالله جوینی، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۶.
ـ فرهنگ مصادراللغه، به تصحیح عزیزالله‌جوینی، مؤسسه مطالعات وتحقیقات فرهنگی، تهران، ۱۳۶۳.
ـ فرهنگ منظوم‌عربی‌به‌فارسی یا قطرات در شرح نصاب، عبدالله‌بن‌محمدحسین خوراسکانی اصفهانی، کتابفروشی صابری، تبریز، ۱۳۸۷ هـ . ق.
ـ فرهنگ مترادفات و اصطلاحات، محمدپادشاه متخلص به‌شاد، انتشارات‌خیام، چاپ دوم، تهران، ۱۳۴۶.
ـ فرهنگ منتخب‌اللغات، شاهجهانی، انتشارات علمیه‌اسلامیه، بدون تاریخ.
ـ فرهنگنامهٔ حج وعمره و اماکن مربوطه، هیأت تحریریه مؤسسه در راه حق، انتشارات در راه‌حق، قم.
ـ فرهنگ نامه‌های پرندگان درلهجه‌های غرب ایران، محمد مکری، امیرکبیر، چاپ سوم، ۱۳۶۱.
ـ فرهنگ‌نفیسی (فرنودسار)، علی‌اکبر نفیسی (ناظم‌الاطباء)، کتابفروشی خیام، ۱۳۵۵.

ـ فرهنگ لغات وتعبیرات مثنوی، سید صادق گوهرین، تهران، ۱۳۳۷.
ـ فرهنگ واژه‌نمای حافظ.
ـ فهرست الفبایی لغات وترکیبات فارسی السامی فی الاسامی، دبیرسیاقی، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۴.
ـ قاموس قرآن، سیدعلی اکبر قریشی، دارالکتب اسلامیه، تهران، ۱۳۵۲.
ـ قانون ادب، ابوالفضل جبیش بن ابراهیم بن محمد تفلیسی، غلامرضا طاهر، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۰.
ـ کاوشی در امثال وحکم فارسی، سیدیحیی برقعی، فروغی، تهران، ۱۳۵۱.
ـ کتاب البلغه، ادیب یعقوب کردی نیشابوری، مجتبی مینوی ـ فیروز حریرچی، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۵.
ـ کتاب التعریفات، سیدشریف علی بن محمد الجرجانی، انتشارات ناصر خسرو، تهران، ۱۳۰۶ ه . ق.
ـ کتاب المصادر، ابوعبدالله حسین بن احمدزوزنی، تقی بینش، کتابفروشی باستان، مشهد، ۱۳۳۹ .
ـ کشاف اصطلاحات الفنون ، محمد علی بن علی التهانوی ، خیام، تهران، ۱۹۶۷، ۲ ج.
ـ کلیات شمس یا دیوان کبیر، مولانا جلال الدین محمد مشهور به مولوی، فروزانفر، جزو هفتم، دوم، امیرکبیر، تهران، ۱۳۵۵.
ـ کلیات عراقی، با مقدمهٔ سعید نفیسی، تهران، ۱۳۳۸.
ـ گردیزی، زین الاخبار، تهران، ۱۳۴۷.
ـ گزیدهٔ اشعار خاقانی شروانی، ضیاءالدین سجادی، شرکت سهامی کتابهای جیبی، تهران، ۱۲۵۳.
ـ گلشن راز، شیخ محمود شبستری، تهران، ۱۳۵۷ .
ـ گنجینهٔ امثال عرب، سیدمصطفی طباطبایی، مطبوعاتی دارالفکر قم، قم، ۱۳۴۶.
ـ گنجینهٔ گنجوی، وحید دستگردی، انتشارات علمی، تهران.
ـ لسان التنزیل، به اهتمام مهدی محقق، بنگاه ترجمه ونشر کتاب، تهران، ۱۳۵۵.
ـ لطائف اللغات، فرهنگ مثنوی ملای رومی، مولوی عبداللطیف، ضمیمه مثنوی، چاپ خاور، تهران، ۱۳۱۵.
ـ لغت فرس، اسدی طوسی، دبیرسیاقی، طهوری، تهران: ۱۳۳۶.
ـ لغت نامه، علی اکبر دهخدا، چاپ تهران.

ـ مجمع‌الفرس، محمد قاسم‌بن‌حاجی محمدکاشانی،متخلص به‌سروری،دبیرسیاقی کتابفروشی علمی، تهران، ۱۳۳۸.
ـ مصباح‌الهدایه‌الی‌الخلافه والولایه، حضرت امام‌خمینی (رض)، پیام‌آزادی، تهران، ۱۲۶۰.
ـ معجم شاهنامه، محمدبن‌الرضابن محمدالعلوی‌الطوسی، خدیوجم، بنیاد فرهنگ ایران، تهران، ۱۳۵۳.
ـ مقالات تربیت، ح. م. صدیق، دنیای‌کتاب، تهران، ۱۳۵۴.
ـ منطق‌الطیر ـ مقامات‌طیور ـ ، شیخ‌فریدالدین محمدعطارنیشابوری،سیدصادق گوهرین، بنگاه ترجمه ونشرکتاب، چاپ دوم، تهران، ۱۳۴۸.
ـ ملخص‌اللغات، حسن‌خطیب‌کرمانی، به‌اهتمام دبیرسیاقی ـ غلامحسین‌یوسفی، مرکز انتشارات علمی وفرهنگی، تهران، ۱۳۶۲ .
ـ المیزان، علامه‌طباطبائی، تهران، ۱۳۶۱.
ـ واژه‌نامهٔ غزلهای حافظ، حسین خدیوجم، نشر ناشر، تهران، ۱۳۶۲.
ـ واقف،شاعر زیبائی وحقیقت،ح. م. صدیق، گوتنبرگ، تهران، ۱۳۵۲ .
ـ وجوه قرآن، ابوالفضل جبیش‌بن ابراهیم تفلیسی، مهدی محقق، بنیاد قرآن ، چاپ چهارم، ۱۳۶۰
ـ هفت در قلمروفرهنگ جهان، مؤید شریف‌محلاتی،نقش جهان، تهران،۱۳۳۷.
ـ هفت مقاله پیرامون فولکلور و ادبیات مردم‌آذربایجان، ح. م. صدیق،دنیای دانش، تهران، ۱۳۵۲.
ـ یوسف وزلیخای‌فردوسی،به‌کوشش ح. م. صدیق، انتشارات آفرینش،تهران.

DIVAN - I NABATI

Introduced and Annotated by

Huseyin Muhammadzadeh Sadiq, PH. D.

Ahrar Publication

Tabriz, 1993

دورهٔ دوجلدی ۱۲۰۰ تومان